

**მოსამართლეთა საქმიანობის
შეფასება, სასამართლო მედიაცია და
არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება**

მემორანდუმის ხელმომწერი ქვეყნების
მოსამართლეთა ასოციაციების
საერთაშორისო კონფერენციის მასალები

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

მემორანდუმის ხელმოწერილი ქვეყნების
მოსამართლეთა ასოციაციების
საერთაშორისო კონფერენციის მასალები

მოსამართლეთა საქმიანობის
შეფასების, სასამართლო მედიაციისა და
არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების
საკითხებზე

2017 წლის 28-29 აპრილი

თბილისი, საქართველო

SUPPORT TO THE JUDICIAL
REFORM IN GEORGIA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

სასამართლო რეფორმის
მხარდაჭერა საქართველოში

კრებულზე მუშაობდა სარედაქციო კოლეგია
შემდეგი შემადგენლობით:

***ნინო გვენეტაძე,
ევა გოცირიძე,
ვახტანგ თორდია,
ლევან მურუსიძე,
კახა სოფროშაძე.***

პუბლიკაცია იბეჭდება ევროპის საბჭოს პროექტის -
„სასამართლო რეფორმის მხარდაჭერა საქართველოში“
- ფარგლებში. აღნიშნული პროექტი ფინანსდება
ბულგარეთის, ლიხტენშტეინის სამეფოს, ლიტვის,
ნორვეგიის, სლოვაკეთისა და შვედეთის კეთილი ნების
შემოწირულობებით, რისი მიზანია ევროპის საბჭოს
2016-2019 წლების სამოქმედო გეგმის განხორციელება

სარჩევი

სარედაქციო კოლეგიის წინათქმა.....	7
Foreword of Editorial Board.....	11
VORWORT DES REDAKTIONSKOLLEGIUMS.....	14

I. თემა: მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება

მოსამართლეთა შეფასება გერმანიაში - <i>იენს ვნიზა, გერმანიის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე, ბილიფელდის პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე</i>	19
მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება პორტუგალიაში - <i>მარიო ბელო მორგადო, პორტუგალიის მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს ვიცე-პრეზიდენტი, პორტუგალიის უზენაესი სასამართლოს წევრი</i>	23
მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასება ლატვიის სასამართლო სისტემის გამოსვლილება - <i>ივარს ბიჩკოვიჩი, ლატვიის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, ლატვიის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე</i>	30
მოსამართლეთა შეფასება უკრაინაში სასამართლო რეფორმის ფარგლებში - <i>იგორ ბენედისიუკი, უკრაინის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე</i>	35
მოლდოვის რესპუბლიკის მოსამართლეთა არჩევა და მათი საქმიანობის შეფასება - <i>იონ დრუცუ, მოლდოვის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე, მოლდოვის უზენაესი სასამართლოს წევრი</i>	44
მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება: ევროპული პრინციპები და ლიტვის პარსკაპიტნივები - <i>რიმვიდას ნორკუსი, ლიტვის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, ლიტვის მოსამართლეთა საბჭოს თავმჯდომარე</i>	52

II. თემა: სასამართლო და მედიაცი, როგორც დავების მოგვარების თანამედროვე მეთოდი და შიდა სასამართლო მედიაციის უპირატესობა

მედიაცია საქართველოში და მისი განვითარების პარსკაპიტნივები - <i>ვახტანგ თორდია, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი, საქართველოს საპატრიარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ასოციირებული პროფესორი</i>	61
---	----

გარგანის სასამართლო მედიაციის სფეროში არსებული პრაქტიკული გამოცდილება და პერსპექტივები – <i>იენ გნიზა, გერმანიის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე, ბილიფელდის პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე</i>	69
მედიაციის საკითხები ესტონეთში – <i>ერიკ მეელინი, ტალინის სამხარეთო სასამართლოს თავმჯდომარე, ესტონეთის მოსამართლეთა ასოციაციის გამგეობის წევრი</i>	73
მედიაცია პოლონეთში – მედიაციის ინსტიტუტისა და მისი ამახინდელი პრობლემების ზოგადი მიმოხილვა – <i>ანა ბეგიერი, პოლონეთის მოსამართლეთა ასოციაციის გამგეობის წევრი, ვრეშნის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე</i>	77
მედიაცია ამერიკის შერთაბული შტატების სასამართლოებში – <i>ანტონი ჯ. ტრენგა, აშშ-ის ფედერალური მოსამართლე, საოლქო სასამართლოს მოსამართლე, ვირჯინიის აღმოსავლეთი ოლქი</i>	87
მედიაცია უკრაინაში – <i>ელენა ვეტუშენკო, უკრაინის მოსამართლეთა ასოციაციის პრეზიდენტი, უკრაინის უმაღლესი სპეციალიზებული სასამართლოს მოსამართლე, იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი, უკრაინის დამსახურებული იურისტი</i>	92
მედიაციის ლიტვაში – <i>რამუნას გადლიაუსკასი, ლიტვის უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოს წევრი, ლიტვის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე</i>	101
სასამართლო და კერძო მედიაცია, როგორც დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული გზა სომხეთის რესპუბლიკაში – <i>გრაიკ სარგსიანი, სომხეთის მოსამართლეთა კავშირის თავმჯდომარე, არმავირის რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარე</i>	105
<i>მედიაცია – სამოქალაქო საგოგადოების ინსტიტუტი – მუსაბეკ ალიმბეკოვი, ყაზახეთის მოსამართლეთა კავშირის თავმჯდომარე</i>	108
დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები ადმინისტრაციულ დავებში (სახლმარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება და საქართველოს პერსპექტივები) – <i>შოთა გენაძე, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი</i>	111

III. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების მიზნები და ამოცანები

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კანონმდებლობა და მისი მოქმედების სფერო – <i>ეკატერინე გაბრიიძე, თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე</i>	118
--	-----

I. PERFORMANCE EVALUATION OF JUDGES

CRITERIA AND GROUNDS FOR EVALUATION OF JUDGES IN GERMANY - Jens Gnisa, Chair of the German Association of Judges, Chair of the Bielefeld 1st Instance Court	146
PERFORMANCE EVALUATION OF JUDGES IN PORTUGAL - Mário Belo Morgado, Vice-President of the High Council for Judiciary, Member of the Supreme Court of Portugal	150

ОЦЕНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУДЕЙ. ОПЫТ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ ЛАТВИИ - <i>Иварс Бичкович</i>, Председатель Верховного суда Латвии, Председатель Высшего Совета юстиции	157
ОЦЕНИВАНИЕ СУДЕЙ В УКРАИНЕ В РАМКАХ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ - <i>Игорь Бенедисиук</i>, Председатель Высшего Совета Юстиции	162
ОТБОР И ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУДЕЙ В МОЛДОВИИ – <i>Ион Друцэ</i>, Председатель Ассоциации Судей Молдовии, Член Верховного Суда	171
ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУДЕЙ: ЕВРОПЕЙСКИЕ ПРИНЦИПЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЛИТВЫ - <i>Римвидас Норкус</i>, Председатель Верховного Суда Литвы, Председатель Совета судей	179
II: JUDICIARY AND MEDIATION, AN ALTERNATIVE MEANS OF DISPUTE RESOLUTION, ADVANTAGES OF JUDICIAL MEDIATION	
PRACTICAL EXPERIENCE OF GERMANY AND PERSPECTIVES IN THE FIELD OF JUDICIAL MEDIATION - <i>Jens Gnisa</i>, Chair of the German Association of Judges, Chair of the Bielefeld 1st Instance Court	187
MEDIATION IN ESTONIA – <i>Meelis Eerik</i>, Chairman of the Tallinn District Court, Member of the Association of Judges Board of Estonia	190
MEDIATION IN POLAND – OUTLINE OF THE INSTITUTION AND ITS CURRENT PROBLEMS - <i>Anna Begier</i>, Member of the Association of Judges Board, District Court Judge in Września	193
MEDIATION IN THE UNITED STATES COURTS – <i>The Hon. Anthony J. Trenga</i>, US District Judge for the Eastern District of Virginia	201
МЕДИАЦИЯ В УКРАИНЕ - <i>Елена ЄВТУШЕНКО</i>, Президент ассоциации судей Украины, Судья Высшего специализированного суда Украины, Кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Украины	205
MEDIATION IN LITHUANIA - <i>Ramunas Gadliauskas</i>, Member of the Supreme Administrative Court of Lithuania, Chairman of the Association of judges of Lithuania	215
СУДЕБНАЯ И ЧАСТНАЯ МЕДИАЦИЯ, КАК АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ СПОСОБ РАЗРЕШЕНИЯ СПОРОВ В РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ - <i>Грачик Саргсян</i>, Председатель союза судей Армении	218
МЕДИАЦИЯ – ИНСТИТУТ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА, <i>Мусабек Алимбеков</i> Председатель Союза судей Республики Казахстан	221
მემორანდუმის ხელმოწერილი ვაჟყვების (დსთონეთის, მოლდოვის, პოლონეთის, საქართველოს, სომხეთის, უკრაინისა და ყაზახეთის) მოსამართლეთა ასოციაციების თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეთა ფოტოსურათები.	
2017 წლის 28-29 აპრილი	224

სარედაქციო კოლეგიის წინათქმა

7 წლის წინათ, 2010 წლის 16 ოქტომბერს, საქართველოს, უკრაინის, ესტონეთის, სომხეთის, პოლონეთისა და ყაზახეთის მოსამართლეთა ასოციაციების ინიციატივითა და ძალისხმევით თბილისში 6 ქვეყნის - საქართველოს, უკრაინის, ესტონეთის, სომხეთის, პოლონეთისა და ყაზახეთის - მოსამართლეთა ასოციაციების წარმომადგენელთა შეხვედრა შედგა. შეხვედრაზე შემუშავდა და ხელი მოეწერა ურთიერთგაგების მემორანდუმს მოსამართლეთა ასოციაციებს შორის მრავალმხრივი თანამშრომლობის საკითხებზე. ხსენებული მემორანდუმი მიზნად ისახავს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის, პროფესიული და სოციალური ინტერესების დაცვასა და გაძლიერებას, კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობას საერთაშორისო თანამშრომლობის საფუძველზე, სხვადასხვა ქვეყნის გამოცდილებისა და საკანონმდებლო სიახლეების ურთიერთგაზიარებასა და სხვ.

მოსამართლეთა ამ თავყრილობის მომზადებასა და დაფუძნებაში განსაკუთრებით აღსანიშნავია უკრაინისა და ესტონეთის მოსამართლეთა ასოციაციების ხელმძღვანელების - ბატონ ოლეგ პრისიაჟნუკისა და ბატონ ერიკ მელისის როლი, რისთვისაც მათ დიდ მადლობას მოვახსენებთ.

ურთიერთგაგების მემორანდუმს მოსამართლეთა მრავალმხრივი თანამშრომლობის საკითხებზე, მისი დაფუძნებიდან ორი წლის შემდეგ, კერძოდ, 2012 წლის 22 ივნისს მოლდოვის მოსამართლეთა ასოციაციაც შეუერთდა.

მოსამართლეთა ასოციაციების ამ გაერთიანებაში, გარდა მემორანდუმის ხელმოწერი ზემოთ დასახელებული 7 ქვეყნისა, სხვადასხვა სტატუსით მონაწილეობენ კიდევ 5 ქვეყნის - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, აზერბაიჯანის, თურქეთის, ლიტვისა და ლატვიის მოსამართლეთა ასოციაციების წარმომადგენლები. მათგან აზერბაიჯანის, ლიტვის, ლატვიისა და თურქეთის მოსამართლეთა ასოციაციების წარმომადგენლებს დამკვირვებლის სტატუსი აქვთ მიკუთვნებული, ხოლო გერმანიის მოსამართლეთა ასოციაციის წარმომადგენელს კი კონსულტანტისა.

საგულისხმოა, რომ 2013 წლის ოქტომბერში (უკრაინაში გამართულ შეხვედრაზე) ურთიერთგაგების მემორანდუმის ფარგლებში შეიქმნა მხარეთა მუდმივმოქმედი სამდივნო, რომელიც აქტიურად ასრულებს დებულებით განსაზღვრულ ფუნქციებს, მათ შორის, ორგანიზებას უწევს მემორანდუმის ფარგლებში ყოველწლიური შეხვედრებისა და საერთაშორისო კონფერენციების ჩატარებას.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ მემორანდუმის ფარგლებში ჩანიშნულ მომდევნო მეცხრე შეხვედრაში, რომელიც 2018 წლის მაისში ყაზახეთში გაიმართება, ზემოაღნიშნული ქვეყნების გარდა, მონაწილეობის სურვილი გამოთქვეს სამხრეთ კორეისა და უზბეკეთის მოსამართლეთა ასოციაციების წარმომადგენლებმა.

განვლილი 7 წლის საქმიანობის შედეგების მიხედვით, მოსამართლეთა ასოციაციების მრავალმხრივი თანამშრომლობის საკითხებზე ურთიერთგაგების მემორანდუმის ხელმოწერი ქვეყნების (საქართველოს, უკრაინის, ესტონეთის, სომხეთის, მოლდოვის, პოლონეთისა და ყაზახეთის მოსამართლეთა ასოციაციების) საქმიანობა უთუოდ დადებითად უნდა შეფასდეს.

ურთიერთგაგების მემორანდუმის მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, მისი ხელმოწერი ქვეყნების მოსამართლეთა ასოციაციების ყოველწლიურ და რიგგარეშე შეხვედრებზე, რომლებიც სხვადასხვა დროს ჩატარდა თბილისში, კიევიში, კიშინიოვიში, ასტანასა და ერევანში, განხილულ იქნა მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის, პროფესიული და სოციალური დაცვის, მართლმსაჯულების განვითარების მნიშვნელოვანი და აქტუალური საკითხები, კერძოდ:

- მოსამართლეთა პროფესიული გაერთიანებების როლი და მნიშვნელობა მოსამართლეთა ინტერესების დაცვისა და მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობის გაძლიერების საქმეში, საკანონმდებლო პროცესებსა და საერთაშორისო თანამშრომლობაში;
- დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა სასამართლოებში; მედიაცია, აღმოსავლეთ ევროპისა და სხვა ქვეყნების პრაქტიკა; როგორ გავხდეთ მედიატორი სასამართლოში - მოსამართლეებისა და სასამართლო პერსონალის გადამზადება;
- მოსამართლეთა ეროვნული გაერთიანებების პოტენციალის გაზრდა, სასამართლოში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის სტანდარტების ამაღლება;
- სასამართლოს დამოუკიდებლობა, როგორც ადამიანის უფლებათა დაცვის აუცილებელი წინაპირობა; მართლმსაჯულება და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები;
- სასამართლოს დამოუკიდებლობის საერთაშორისო სტანდარტები;
- მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობა; მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანოები;
- ადმინისტრაციული სამართალწარმოების იურისდიქცია როგორც კანონის უზენაესობის ინსტრუმენტი; ადმინისტრაციული აქტების სასამართლო განხილვის მნიშვნელობა; შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული ადმინისტრაციული სამართალწარმოება ადმინისტრაციის ხარისხისა და გამჭვირვალობის უზრუნველყოფის კუთხით; ადმინისტრაციული აქტების სასამართლო განხილვა - კონსტიტუციური უფლებების ვეფქტიანი დაცვის ძირითადი ელემენტი.

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ 2017 წლის 28-29 აპრილს საქართველოში, თბილისში, „სასტუმრო მარიოტში“ მემორანდუმის ეგიდით გამართული რიგით მერვე

საერთაშორისო კონფერენცია იყო ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული როგორც მონაწილეთა, მათ შორის ექსპერტთა შემადგენლობის რესპექტაბელურობით, ასევე, განსახილველი თემატიკის აქტუალობითა და მრავალფეროვნებით.

საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეებს სიტყვით მიმართეს საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარემ ბატონმა ირაკლი კობახიძემ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოსა და საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარემ ქალბატონმა ნინო გვენეტაძემ, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ ქალბატონმა ევა ბესელიამ, ევროსაბჭოს ოფისის ხელმძღვანელმა საქართველოში ბატონმა კრისტიან ურსემ, გერმანიის საელჩოს დროებითმა რწმუნებულმა საქართველოში ბატონმა იოაკიმ ჰევერმა და სხვ. კონფერენციის მუშაობაში აგრეთვე მონაწილეობდნენ საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერი - ბატონი არჩილ თალაკვაძე, ფრაქცია “ქართული ოცნების” თავმჯდომარე - ბატონი მამუკა მდინარაძე, საქართველოს მთავარი პროკურორის მოადგილე - ბატონი გიორგი გაბიტაშვილი, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე - ბატონი ვანო ზარდიაშვილი და სხვ.

კონფერენციის ფარგლებში გამართულ შეხვედრებზე განხილულ იქნა მართლმსაჯულების ისეთი უმნიშვნელოვანესი საკითხები, როგორცაა: მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება, სასამართლო მედიაცია და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება. მოსამართლეთა ასოციაციების წარმომადგენლებმა და ექსპერტებმა კონფერენციის მონაწილეებს წარუდგინეს თავიანთი ქვეყნების მეტად საინტერესო გამოცდილება, რომელთა ურთიერთგაზიარება უდავოდ ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების ხარისხის ამაღლებას თითოეულ ამ ქვეყანაში.

ნიშანდობლივია ისიც, რომ ეს პირველი შემთხვევაა, როდესაც მოსამართლეთა მრავალმხრივი თანამშრომლობის საკითხებზე ურთიერთგაგების მემორანდუმის ფარგლებში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები ბროშურის სახით გამოიცემა. ამ მასალების ელექტრონული ვერსია ასევე განთავსდება მოსამართლეთა მემორანდუმის ვებგვერდზე.

იმედია, ამგვარი პრაქტიკა ტრადიციად იქცევა და მემორანდუმის ფარგლებში გამართულ შეხვედრათა მასალების გამოქვეყნება მომავალშიც გაგრძელდება.

დასასრულ, გვინდა, განსაკუთრებული მადლიერება გამოვხატოთ გერმანიის საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის ფონდისა (IRZ) და მის წარმომადგენელთა მიმართ, რომელთა ხელშეწყობითაც იმართება მემორანდუმული შეხვედრები. კერძოდ, მადლობას მოვასხენებთ ამ ფონდის გენერალურ დირექტორს ქალბატონ ვერონიკა კელერ-ენგელსს, ფონდის კავკასიის ქვეყნების პროექტების ხელმძღვანელს ქალბატონ ტერეზა ტალჰამერს, აგრეთვე, ამავე ფონდის საქართველოს პროექტების მენეჯერს ქალბატონ ნატა სანადირაძესა და პროექტის კოორდინატორს - ბატონ სულხან გამყრელიძეს.

აგრეთვე, გვსურს, გამორჩეული მადლიერებით მოვიხსენიოთ ევროსაბჭოს წარმომადგენლობა საქართველოში (CoE), ბატონ კრისტიან ურსესა და ქალბატონ სოფიო ნაქაძის სახით, რომელთა მხარდაჭერითა და ხელშეწყობით გახდა შესაძლებელი წინამდებარე კრებულის გამოცემა.

ასევე დიდი მადლიერებით აღვნიშნავთ ევროკავშირის პროექტის - EU4Justice სასამართლო მხარდაჭერა - ხელმძღვანელის ქალბატონ რენატე ვინტერის, ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტის პროექტის „კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა საქართველოში“ (PROLOG) ხელმძღვანელის ბატონ გიორგი ჩხეიძისა და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ხელმძღვანელის ქალბატონ რუსუდან ტუშურის ღვაწლს მოცემული საერთაშორისო კონფერენციის ორგანიზებასა და ჩატარებაში.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, აგრეთვე, საერთაშორისო ექსპერტების: ბატონ ანტონი ჯ. ტრენგას (აშშ-ის ფედერალური მოსამართლე, საოლქო სასამართლოს მოსამართლე, ვირჯინიის აღმოსავლეთი ოლქი), ბატონ მარიო ბელო მორგადოს (პორტუგალიის მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს ვიცე-პრეზიდენტი, პორტუგალიის უზენაესი სასამართლოს წევრი), ბატონ იენს გნიზას (გერმანიის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე, ბილიფელდის პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე), ბატონ გერჰარდ რაისნერის (ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს (CCJE) წევრი და ყოფილი თავმჯდომარე, ევროპის საბჭოს ექსპერტი), ბატონ იგორ ბენედისიუკის (უკრაინის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე, ლატვიის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე), ბატონ რიმივიდას ნორკუსის (ლიტვის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, ლიტვის მოსამართლეთა საბჭოს თავმჯდომარე), ბატონ დოვიდას ვიტკაუსკასის (მართლმსაჯულების რეფორმის ევროკავშირის პროექტის ხელმძღვანელი უკრაინაში), ბატონ ივარს ბიჩკოვიჩის (ლატვიის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე) და სხვათა მნიშვნელოვანი როლი მოცემული საერთაშორისო კონფერენციის მაღალ დონეზე ჩატარების საქმეში.

გვჭერა და გვწამს, რომ კრებულში წარმოდგენილი საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნების მართლმსაჯულების წარმომადგენელთა და ექსპერტთა მოხსენებები და რეკომენდაციები მეტად საინტერესო და სასარგებლო იქნება როგორც მართლმსაჯულების კორპუსისა და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებისათვის, ასევე იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისა და ყველა იმ პირთათვის, რომლებიც დაინტერესებული არიან მართლმსაჯულების საქმიანობით.

სარედაქციო კოლეგია: ნინო გვენეტაძე, ევა გოცირიძე, ვახტანგ თორდია, ლევან მურუსიძე, კახა სოფრომაძე

Foreword of Editorial Board

7 years ago, on October 16, 2010, with the effort and initiative of Georgia, Ukraine, Estonia, Armenia, Poland and Kazakhstan, the meeting was held that was represented by the representatives of Associations of Judges of 6 countries – Georgia, Ukraine, Estonia, Armenia, Poland and Kazakhstan. At the meeting, the Memorandum of Understanding was elaborated and signed on the issues of multilateral cooperation between Associations of Judges. The above-mentioned Memorandum aims at safeguarding and enhancing the independence and professional and social interests, promoting professional development of judges on the grounds of international cooperation, exchanging experience and legislative innovation of different countries and others.

The role of Mr. Oleg Przyszunuk and Mr. Eeric Meelis, heads of Associations of Judges of Ukrain and Estonia in the preparation of this session of judges is particularly noteworthy, for which we are grateful.

The Moldovan Association of Judges joined the Memorandum of Understanding on the issues of multilateral co-operation of the judges, two years after its foundation, mainly on June 22, 2012.

In addition to the above mentioned 7 signatory countries of the Memorandum, the representatives of Association of Judges of five other countries – Federal Republic of Germany, Azerbaijan, Turkey, Lithuania and Latvia take part in the process of implementation of the Memorandum with different status. The representatives of Association of Judges of Azerbaijan, Lithuania, Latvia and Turkey have the status of an observer and the representative of Germany the status of a consultant.

It is noteworthy to say that in October 2013 (at the meeting held in Ukraine), the Permanent Secretariat of the Parties was established within the framework of Memorandum of Understanding, which actively fulfills the functions defined by the Statute, including organization of annual meetings and international conferences within the framework of Memorandum.

It should be noted that representatives of Associations of Judges of South Korea and Uzbekistan expressed their willingness to participate in the next 9th

meeting to be held within the framework of Memorandum in Kazakhstan in May 2018.

According to the outcomes of the past 7 years, the activities of the signatory countries of the Memorandum of Understanding on the issues of multilateral cooperation (Associations of Judges of Georgia, Ukraine, Estonia, Armenia, Moldova, Poland and Kazakhstan) should be assessed positively.

Based on the aims and objectives of MOU, at the annual and special sessions held at various times in Tbilisi, Kiev, Kishinev, Astana and Yerevan, the representatives of signatory countries discussed the significant and ongoing issues regarding the independence, professional and social safeguarding of judges and judiciary development, namely:

- The role and significance of the professional unions of judges in the protection of judges' interests and enhancement of judiciary independence, legislative processes and international cooperation;
- Alternative dispute resolution in courts; mediation, practice of Eastern Europe and other countries; How to become a mediator in the court – professional development of judges and the staff of the Court;
- Enhancement of the potential of national Associations of Judges, application of the European Convention on Human Rights in the court and raising standards of protection of human rights and fundamental freedoms;
- Judicial independence as a necessary precondition for human rights protection; Justice and mass media;
- International standards of judicial independence;
- Disciplinary Responsibility of judges; self-governing bodies of judges;
- Jurisdiction of administrative proceedings as a tool for rule of law; Importance of judicial review of administrative acts; Administrative proceedings based on adversarial trial in terms of the quality and transparency of the administration; Judicial review of administrative acts - the main element of effective protection of constitutional rights.

It can be said that the eighth international conference held in Tbilisi on March 28-29, 2017 under the auspices of the Memorandum in Tbilisi Marriott Hotel was one of the most outstanding conferences in view of participants of the conference, including respectable composition of the experts, as well as the relevance and diversity of the topics discussed.

The Chair of the Parliament of Georgia, Mr. Irakli Kobakhidze, the Chief Justice and the Chair of the High Council of Justice of Georgia, Nino Gvenetadze, the Chair of the Legal Committee of the Parliament of Georgia, Eka Beselia, the Head of the Council of Europe Tbilisi Office, Mr. Cristian Urse, representative of the German Embassy, Mr. Joachim Hecker and others addressed the participants of international conference.

The following significant issues regarding justice were discussed during the sessions: assessment of activities of judges, court mediation and juvenile justice.

The representatives of Association of Judges and experts shared the most interesting experience of their countries to the participants of the conference that will undoubtedly promote the quality of justice in each of these countries.

It is worth mentioning that this is the first time when the materials of the international conference of the Memorandum Group on the issues of multilateral co-operation of judges are published as a brochure. The online version of these materials will also be posted on the website of the Memorandum of Judges.

Hopefully, such a practice will become a tradition and publishing of the material of the sessions will be continued in the future.

Finally, we would like to express our gratitude to the International Legal Cooperation Fund of Germany (IRZ) and its representatives who facilitated conduction of the above-mentioned sessions. In particular, I would like to thank Ms. Veronica Keler-Engel, Director General of the Fund, Ms. Tereza Talhammer, Head of the Projects of Caucasian Countries of the fund, Ms. Nata Sanadiradze, Project Manager of Georgia of the fund and Mr. Sul Khan Gamkrelidze, Project Coordinator of the fund.

Moreover, we would like to express our special thanks to the Council of Europe Office in Georgia (CoE), Mr. Cristian Urse and Ms. Sophio Tsakadze, who were conducive to publication of the present collection.

It is worth mentioning the contribution of the Head of the European Union's Project - EU4Justice Court Support - Ms. Renate Winter, USAID Eastern-West Management Institute project "Promoting Rule of Law in Georgia" (PROLOG), Mr. Giorgi Chkheidze, Head of UNDP program Ms. Rusudan Tugushi to organization and conduction of an international conference.

The important role of international experts in conduction of a high-level international conference should be noted as well. Those experts are: Mr. Anthony J. Trenga, (US Federal Judge, District Court Judge for the Eastern District of Virginia), Mr. Mario Belo Morgado (Vice President of the High Council for Judiciary, Member of the Supreme Court of Portugal), Mr. Jens Gnisa (Chair of the German Association of Judges, Chair of the Bielefeld 1st Instance Court), Mr. Gerhard Reissner, (Member of the Consultative Council of European Judges (CCJE) and former Chair, Expert of the Council of Europe), Mr. Igor Benedisiuk (Chairman of the High Council of Justice of Ukraine), Mr. Rimvidas Norkus (Chairman of the Supreme Court of Lithuania, Chairperson of the Council of Judges of Lithuania), Mr. Dovidas Vitkauskas (Head of the European Union project of justice reform in Ukraine), Mr. Ivars Bichkovich (Chair of the Supreme Court of Latvia, Chair of the High Council of Justice) and others.

We believe that the reports and recommendations of justice representatives and experts from Georgia and abroad will be interesting and useful for the representatives of justice and law enforcement agencies, as well as for law students and all those persons, who are interested in judicial activities.

Editorial Board: Nino Gvenetadze, Eva Gotsiridze, Vakhtang Tordia, Levan Murusidze, Kakha Sopromadze

VORWORT DES REDAKTIONSKOLLEGIUMS

Vor sieben Jahren, am 16.10.2010 haben sich auf die Initiative und Aktivität der georgischen, ukrainischen, estnischen, armenischen, polnischen und kasachischen Richtervereinigungen in Tiflis Vertreter von sechs Richtervereinigungen – der georgischen, ukrainischen, estnischen, armenischen, polnischen und kasachischen – zusammengefunden. Auf dem Treffen wurde ein Memorandum of Understanding zwischen den Richtervereinigungen zur multilateralen Zusammenarbeit erarbeitet und unterzeichnet. Das Memorandum bezweckt die Einhaltung und Stärkung der richterlichen Unabhängigkeit, der beruflichen und sozialen Interessen, die Förderung der Aus- und Fortbildung im Zuge der internationalen Zusammenarbeit, Austausch von Erfahrung und Gesetzgebungsneuerungen von verschiedenen Ländern usw.

Bei der Vorbereitung und Gründung dieser Richterversammlung möchte man eine besondere Rolle von Herrn Oleg Prsjazhnjuk – des Leiters der ukrainischen Richtervereinigung – und Herrn Erik Melis – des Leiters der estnischen Richtervereinigung – hervorheben.

Dem Memorandum of Understanding über die multilaterale richterliche Zusammenarbeit ist zwei Jahre nach der Gründung – und zwar am 22.06.2012 – auch die Moldauische Richtervereinigung beigetreten.

Neben den oben angesprochenen sieben Unterzeichnerstaaten beteiligen sich an dieser Zusammenarbeit der Richtervereinigungen mit verschiedenen Stellungen auch Vertreter der Richtervereinigungen fünf weiterer Länder – der Bundesrepublik Deutschland, Aserbaidschans, der Türkei, Litauens und Lettlands. Vier davon – die aserbaidshansische, lettische, litauische und türkische Richtervereinigung – haben die Beobachterstellung und der Vertreter des Deutschen Richterbundes – die beratende Stellung.

Es ist hervorzuheben, dass im Oktober 2013 – während des Treffens in der Ukraine – im Rahmen des Memorandums of Understanding ein ständiges Sekretariat der unterzeichnenden Memorandumsstaaten zustande gekommen ist, das die Aufgaben im Sinne der Ordnung aktiv erfüllt, u.a. die jährlichen Treffen und die internationalen Konferenzen im Rahmen des Memorandums.

Auch möchte man die Tatsache zum Ausdruck bringen, das im nächsten 9. Treffen im Rahmen des Memorandums, das im Mai 2018 in Kasachstan stattfindet, neben den bereits angesprochenen Ländern, auch die südkoreanische und usbekische Richtervereinigung den Wunsch geäußert haben, sich an der Konferenz beteiligen zu wollen.

Nach den Ergebnissen der vergangenen sieben Jahre sollte man die Tätigkeit der Unterzeichnerstaaten des Memorandums of Understanding zur multilateralen Zusammenarbeit der Richtervereinigungen – Georgien, die Ukraine, Estland, Armenien, Moldau, Polen und Kasachstan – als sehr positiv bewerten.

Ausgehend von den Zielen und Aufgaben des Memorandums of Understanding wurden auf den ordentlichen und außerordentlichen Treffen der Richtervereinigungen der unterzeichnenden Memorandumsstaaten, die zum unterschiedlichen Zeitpunkt in Tiflis, Kiew, Chisinau, Astana und Jerewan stattgefunden haben, relevante und aktuelle Fragen zur richterlichen Unabhängigkeit, zum beruflichen und sozialen Schutz, zur Entwicklung der Rechtspflege erörtert und zwar:

- Rolle und Relevanz der richterlichen Berufsvereinigungen zum Interessenschutz und zur Stärkung der Unabhängigkeit der Justiz, zu Gesetzgebungsprozessen und zur internationalen Zusammenarbeit;
- Alternative gerichtliche Streitbeilegung – Mediation in der Praxis der osteuropäischen und anderen Länder; Wie wird man zum Gerichtsmediator – Ausbildung und Fortbildung der Richterschaft und von Justizangestellten;
- Steigerung von Kapazitäten der nationalen Richtervereinigungen, Anwendung der Europäischen Menschenrechtskonvention im Gericht sowie Erhöhung von Standards zum Grundrechtsschutz;
- Richterliche Unabhängigkeit als eine dringende Grundvoraussetzung für den Grundrechtsschutz; Justiz und Massenmedien;
- Internationale Vorgaben für die richterliche Unabhängigkeit;
- Disziplinarhaftung der Richterinnen und Richter; Richterliche Selbstverwaltungsbehörden;
- Verwaltungsgerichtsbarkeit als Instrument der Rechtsstaatlichkeit; Bedeutung der richterlichen Verhandlung von Verwaltungsakten; Ein auf der Verhandlungsmaxime beruhendes Verwaltungsverfahren zur Sicherstellung der Qualität und Transparenz der Verwaltung; Richterliche Verhandlung von Verwaltungsakten – ein Grundelement für effizienten Schutz von Verfassungsrechten.

Man könnte offen sagen, die 8. Internationale Konferenz, die am 28.04.-29.04.2017 in Tiflis, im Hotel Tbilisi Marriott im Rahmen des Memorandums of Understanding stattgefunden hat, war eine der besonderen sowohl hinsichtlich der Teilnehmer als auch der Zusammensetzung der Experten und auch bezüglich der Aktualität und Vielfalt der zu erörternden Fragen.

Die Grußworte an die Teilnehmer der internationalen Konferenz haben geäußert: Herr Irakli Kobakhidze – Präsident des georgischen Parlaments, Frau Prof. Dr. Nino Gvenetadze – Präsidentin des Obersten Gerichts Georgiens und Vorsitzende des georgischen Obersten Justizrates, Frau Eka Beselia – Vorsitzende des parlamentarischen Rechtsausschusses, Herr Cristian Urse – Leiter des Büros des Europarats in Georgien, Herr Joachim Hecker – Leiter der Referate für Wirtschaft und Rechts- und Konsularwesen der Botschaft der Bundesrepublik Deutschland in Tiflis u.a.

Im Rahmen der auf der Konferenz durchgeführten Treffen wurden wichtige Fragen erörtert, wie etwa: Beurteilung der richterlichen Tätigkeit, Gerichtsmediation und Jugendstrafrecht. Die Vertreter der Richtervereinigungen und Experten haben den Konferenzteilnehmern die interessante Erfahrung ihrer jeweiligen Länder vermittelt, deren Austausch zur Erhöhung der Qualität der Rechtspflege in einzelnen Ländern beiträgt.

Es ist zum ersten Mal, dass zu den richterlichen multilateralen Kooperationsfragen im Rahmen des Memorandums of Understanding Materialien der internationalen Konferenz als Broschüre veröffentlicht werden. Die elektronische Datei dieser Unterlagen findet man auch auf der Web-Seite des richterlichen Memorandums.

Hoffentlich wird eine derartige Praxis zur Tradition und im Rahmen des Memorandums wird die Veröffentlichung der Materialien der bereits durchgeführten Treffen auch in Zukunft fortgesetzt.

Zum Schluss möchten wir eine besondere Dankbarkeit der Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit – IRZ – und ihren Vertretern aussprechen, mit deren Förderung die oben angesprochenen Maßnahmen durchgeführt werden. Und zwar danken möchten wir Frau Veronika Keller-Engels – der Geschäftsführerin, Frau Teresa Thalhammer – der Leiterin des Projektbereichs Südkaukasus, Frau Nata Sanadiradze – der Projektmanagerin Georgien – und Herrn Sul Khan Gamkrelidze – dem IRZ-Projektkoordinator in Tiflis.

Außerdem möchten wir eine besondere Dankbarkeit der Vertretung des Europarats in Georgien (CoE) und zwar Herrn Cristian Urse und Frau Sopio Tsakadze – aussprechen, ohne deren Unterstützung und Förderung die Veröffentlichung der vorliegenden Sammlung nicht möglich gewesen wäre.

Mit großer Dankbarkeit möchten wir den Beitrag von Frau Renate Winter – der Leiterin des EU-Projekts zur Unterstützung der Justiz, Herrn Giorgi Chkhaidze – dem Leiter des USAID-Projekts PROLOG zur Unterstützung der Rechtsstaatlichkeit in Georgien sowie Frau Rusudan Tushuri – der Leiterin des UNDP-Vorhabens hervorheben zur Organisation und Durchführung der genannten internationalen Konferenz.

Unbedingt zu erwähnen sind die internationalen Experten: Anthony J. Trenga, US District Court Judge at Eastern District of Virginia, Herr Mario Belo Morgado – Stellvertretender Vorsitzender des portugiesischen Höchsten Justizrats, Richter am Portugiesischen Obersten Gericht, Herr Jens Gnisa – Vorsitzender des Deutschen Richterbundes, Herr Gerhard Reissner – Mitglied von CCJE, Experte

des Europarats, Herr Igor Benedisjuk – Vorsitzender des Ukrainischen Höchsten Justizrats, Herr Rimvidas Norkus – Präsident des Litauischen Obersten Gerichts, Vorsitzender des litauischen Richterrats, Herr Dovidas Vitkauskas – Leiter des EU-Justizreformprojekts in der Ukraine, Herr Ivars Bichkovich – Präsident des Lettischen Obersten Gerichts und ihre wichtige Rolle und die der anderen im Zuge der Durchführung auf einem hohen Level der genannten internationalen Konferenz.

Wir glauben, die Beiträge und Empfehlungen der georgischen und ausländischen Experten und Justizvertreter werden sehr interessant und nützlich sein sowohl für die Vertreter der Justiz und der Strafverfolgungsbehörden als auch für Studentinnen und Studenten der juristischen Fakultät und für die Personen, die sich an der Tätigkeit der Justiz interessieren.

Redaktionskollegium: Nino Gvenetadze, Eva Gotsiridze,
Vachtang Tordia, Levan Murusidze, Kacha Sofromadze

მოსამართლეთა ასოციაციებს შორის მრავალმხრივი თანამშრომლობის საკითხებზე ურთიერთგაგების მემორანდუმზე ხელმოწერის რიტუალი. 2010 წლის 16 ოქტომბერი, თბილისი, საქართველო

*Signature of Memorandum of Understanding on co-operation of Associations of judges.
16 October 2010. Tbilisi, Georgia*

I. თემა: მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება

მოსამართლეთა შეფასება გერმანიაში

ინეს ბნიზა

გერმანიის მოსამართლეთა კავშირის თავმჯდომარე,
ბილიფელდის პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე

გერმანიაში მოსამართლის პოზიცია უმაღლესი სტატუსის მქონე თანამდებობაა და შესაბამისად, მოსამართლეთათვის განკუთვნილი ანაზღაურებაც არსებულ ხელფასის უმაღლეს დონეებში (R1 – R10) ექცევა. აქედან გამომდინარე, მეტად მნიშვნელოვანია მოსამართლის კანდიდატების შერჩევის პროცესი.

აღნიშნულთან დაკავშირებით გერმანიის ფედერალური კონსტიტუციის 33-ე მუხლის მე-2 პუნქტი უთითებს: „გერმანიის ყველა მოქალაქეს აქვს თანაბარი წვდომა ნებისმიერ საჯარო სამსახურზე, მისი პროფესიული კომპეტენციის, უნარებისა და კვალიფიკაციის მიხედვით.“

შესაბამისად, საკადრო გადაწყვეტილების მიღებისას ხელმძღვანელობენ მხოლოდ და მხოლოდ შრომის შედეგიანობის პრინციპით. ეს გულისხმობს, უპირველეს ყოვლისა, კონკურსის გამოცხადებას, შემდეგ კი პროფესიულ შეფასებას. ეს უკანაპნელი აუცილებელია რადგან დოკუმენტურად შემოწმდეს და დასაბუთდეს მოსამართლეთა კანდიდატის ცოდნა. იქიდან გამომდინარე, რომ გერმანიაში მოსამართლის პოზიცია არჩევით თანამდებობას არ განეკუთვნება, ამიტომ შეფასება სავალდებულოა. ამ წესიდან გამონაკლისს წარმოადგენს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის თანამდებობა, რომელიც არჩევითი თანამდებობაა.

საკვალიფიკაციო მოთხოვნები

პროფესიული კომპეტენციის შეფასება ხდება კონკრეტულ ვაკანსიასთან მიმართებით. როგორც წესი, ამ ვაკანსიასათვის არსებობს საკვალიფიკაციო მოთხოვნები. აღნიშნული მოთხოვნები აღწერენ ცოდნას, უნარებს, თვისებებსა და ქცევის მანერას, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს კანდიდატი კონკრეტული სამოსამართლო პოზიციის დასაკავებლად. საბოლოო ჯამში პიროვნული და პროფესიული მოთხოვნები ერთმანეთთან თანხვედრაში უნდა იყოს.

განვიხილოთ პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარის თანამდებობის დასაკავებლად არსებული საკვალიფიკაციო მოთხოვნების მაგალითი:

გარდა იმისა, რომ იგი უნდა აკმაყოფილებდეს მოსამართლისთვის დაწესებულ საკვალიფიკაციო მოთხოვნებს, მას ასევე დამატებით უნდა ჰქონდეს: გამოცდილება ადმინისტრაციული ფუნქციების განხორციელების კუთხით (სასურველია, სხვადასხვა დონეზე); კრიტიკული ანალიზის უნარი; გუნდური მუშაობის გამოცდილება; ამოცანათა დელეგირების უნარი; მოტივირების უნარი და სხვა.

ხსენებული კრიტერიუმები საბოლოო დახასიათებაში ნაწილდება ოთხი შემდეგი ძირითადი ნიშნის მიხედვით: კვალიფიკაცია და პროფესიული კომპეტენცია, პიროვნული კომპეტენცია, სოციალური კომპეტენცია და მენეჯერული კომპეტენცია.

შეფასების შესაძლო უარყოფითი შედეგები

ამავე დროს შეფასების შედეგად, მოსამართლის გარკვეული ქცევები შეიძლება უარყოფითად შეფასდეს, რაც თავის მხრივ, შეიძლება აღქმულ იქნეს მოსამართლის დამოუკიდებლობაში ჩარევად. მოსამართლის დამოუკიდებლობა ნიშნავს არა მხოლოდ გადაწყვეტილების მიღების დროს თავისუფლებას, არამედ ასევე მოსამართლის გათავისუფლებას შიდა სისტემური ჩარევისგან, რომელიც შეიძლება სხვადასხვა მიზეზის გამო არსებობდეს. საინტერესოა ხომ არ იწვევს შეფასება მსგავს ბენოლას?

შეფასების შესაძლო უარყოფითი შედეგების განმუხტვა/გადაწყვეტა

როგორ არეგულირებს კანონი შეფასების შესაძლო უარყოფით შედეგებს?

კვალიფიკაცია და პროფესიული კომპეტენცია

პრაქტიკაში მეტად პრობლემატურია მოსამართლის კვალიფიკაციისა და პროფესიული კომპეტენტურობის შეფასება, ვინაიდან სწორედ ამ კომპონენტის შეფასებისას არის შესაძლებელია მოსამართლის დამოუკიდებლობა ეჭვქვეშ დადგეს. აქედან გამომდინარე, ისმის კითხვა, შესაძლებელია თუ არა, პროფესიული კომპეტენცია შეფასდეს ისე, რომ შემფასებელმა არ დააფიქსიროს მისი პოზიცია გადაწყვეტილების სამართლიანობასთან დაკავშირებით? შეფასება არ უნდა განხორციელდეს თავმჯდომარის მხრიდან, რადგან მისი შეფასების ზღვარი გადის, სულ მცირე, ირიბ მითითებაზე - როგორი გადაწყვეტილებები უნდა გამოიტანოს მომავალში მოსამართლემ საქმეებზე.

შეფასებები ძირითადად ფორმალურია და მოსამართლე უნდა ფასდებოდეს კონკრეტული საქმისა თუ სამოსამართლო საქმიანობისაგან განცალკევებულად.

- შეფასების ფორმალური კრიტერიუმებია:

- განიხილა თუ არა მოსამართლემ წარმოებაში მიღებულ საქმეებზე მეტი;
- ნაშთად დარჩენილი საქმეები;
- საპროცესო ვადის დარღვევის შემთხვევები;
- საქმეთა განხილვის ხანგრძლივობა იმავე რეგიონის სხვა სასამართლოების განხილვადობის საშუალო მაჩვენებელთან მიმართებით.

- აბსტრაქტული უნარები:
 - საქმის გარემოებათა ობიექტურად დადგენის უნარი;
 - იურიდიული ცოდნა (გამოცდილება);
 - სასამართლო პროცესის მართვა;
 - დატვირთული რეჟიმის მიმართ ამტანობა;
 - ორგანიზატორული უნარი;
 - თანამშრომლობა სასამართლოს სხვა მოხელეებთან.

დაუშვებელი კრიტიკის მაგალითები:

- შეეძლო მეტი საქმის განხილვა;
- უმჯობესი იქნებოდა საჯაროობის პრინციპის ინტენსიური გამოყენება;
- საქმის ფაქტობრივ და სამართლებრივ გარემოებათა განხილვისას იკვეთება გადაწყვეტილების მიღების გაჭიანურება;
- საყვედური, რომ არ ასრულებს ზემდგომი სასამართლოს კონკრეტულ მითითებას.

ამავდროულად, დასაშვებია მითითება, რომ:

- საქმის გარემოებათა გამოკვლევა ხშირად ხარვეზიანია;
- სასამართლოს სხდომის მომზადებაში შეინიშნება დაუდევრობა;
- სამართლის ნორმების გამოყენებაში აშკარა შეცდომებია.

სტანდარტული შეფასება და შეფასება კონკრეტული მიზნით

მოსამართლის სამოსამართლო საქმიანობაზე დაკვირვების მიზნით, ხდება მოსამართლის პერიოდული შეფასება (სტანდარტული შეფასება). შეფასების სრული სურათის ანალიზისთვის, მოსამართლე ფასდება მთლიანი შესაფასებელი პერიოდის განმავლობაში, რომელიც, როგორც წესი 4 წელიწადს მოიცავს. ამას გარდა, არსებობს მოსამართლის შეფასების მეორე სისტემა, რომელიც კონკრეტული მიზნის მისაღწევად გამოიყენება (მაგალითად, დაწინაურების მიზნით).

ვინაიდან შეფასება ტარდება ქულების მინიჭებით, შემფასებელს არ აქვს გადაწყვეტილება ხმის უფლება. შეფასების შედეგები განიხილება შეფასებულ მოსამართლესთან ერთად, რომელსაც აქვს საკუთარი აზრის გამოთქმის საშუალება და მისი პოზიციის მოსმენის შემდეგ კი, შესაძლებელია შეფასების შედეგები გადახედვა.

სამართლებრივი შედეგები:

ზემოხსენებული შეფასების გასაჩივრებისგან (სტანდარტული შეფასება) უნდა განვასხვავოთ დაწინაურების თაობაზე შეფასების შედეგების გასაჩივრება. ეს ორი დამოუკიდებელი პროცედურაა. მაგრამ მიუხედავად ამისა, თუ მაგალითად, მოსამართლემ არ გაასაჩივრა სტანდარტული შეფასების შედეგები, მის პროტესტს, თითქოს იგი არასწორად შეაფასეს დაწინაურების პროცესში, აღარ გაითვალისწინებენ და სტანდარტული შეფასება დაედება შესაბამის გადაწყვეტილებას საფუძვლად.

გასაჩივრების არსებული პრაქტიკა:

გერმანიაშია სტანდარტული შეფასების შედეგები იშვიათად საჩივრდება და როგორც წესი, გასაჩივრებას უმეტესად დაწინაურების თაობაზე შეფასების შედეგები ექვემდებარება. ბოლო წლებში საკმაოდ იმატა ე.წ. კონკურენტის საჩივრების რაოდენობამ, რომელსაც ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც ზემდგომ სასამართლოში ვაკანტურად ცხადდება მოსამართლის პოზიცია. ასეთ დროს კანდიდატების რაოდენობა ბევრად აღემატება ვაკანსიების რაოდენობას, შესაბამისად, შეფასების შედეგებით უკმაყოფილო მოსამართლეების რაოდენობაც ბევრია. აღნიშნულის საპირისპიროდ, პირველი ინსტანციის სასამართლოებში მსგავსი საჩივრების რაოდენობა მცირეა, რადგან ვაკანტური პოზიციების რაოდენობაა ბევრი და შესაბამისად, უკმაყოფილო კანდიდატთა რაოდენობაც მცირეა. მაგრამ ზემდგომ სასამართლოებში კონკურენცია საკმაოდ დიდია და მოსამართლეები მუდამ წინსვლისკენ ისწრაფვიან. სწორედ ამის გამო იყო, რომ სოციალური საკითხების ფედერალური სასამართლოს თავმჯდომარის ვაკანსია წლების განმავლობაში ვერავინ დაიკავა.

მოსაზრებები რეფორმის თაობაზე:

ფედერალურ სასამართლოებში ცენტრალური იურისდიქცია ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლოს ხელშია. ამრიგად, უფლებამოსილება მხოლოდ ერთ ინსტანციას აქვს.

მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება კორტუგალიაში

მარიო ბელო მორგადო

*პორტუგალიის მართლმსაჯულების
უმაღლესი საბჭოს ვიცე-პრეზიდენტი,
პორტუგალიის უზენაესი სასამართლოს წევრი*

1. ბატონო პრეზიდენტო, ძვირფასო კოლეგებო და მონაწილეებო,

მე მომიწევს ამ კონფერენციის ორგანიზატორებმა პორტუგალიაში მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასებაზე პრეზენტაციის გასამართავად.

ჩემთვის განსაკუთრებული პატივია და დიდი სიამოვნება, ვითანამშრომლო საქართველოს მოსამართლეთა ასოციაციასა და საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის გერმანულ ფონდთან.

დიდი მადლობა მონწვევისათვის.

ასევე მინდა, თბილად მივესალმო მთელ ორგანიზაციას და შეხვედრის ყველა მონაწილეს.

2. ჩემი სახელია მარიო ბელო მორგადო.

თითქმის 35 წელია, მოსამართლე ვარ, 2013 წელს კი დავინიშნე უზენაესი სასამართლოს მოსამართლედ.

7 წლის განმავლობაში ვმუშაობდი პორტუგალიის მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭოს (შემდეგ მოხსენიებულია, როგორც „უმაღლესი საბჭო“) სასამართლო ინსპექტორად და ვუძღვებოდი მოსამართლეთა დისციპლინურ თუ შეფასების პროცესებს.

პორტუგალიელმა მოსამართლეებმა პირდაპირი გზით ამირჩიეს მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭოს ვიცე-პრეზიდენტად - მოვალეობის შესრულება დავიწყე 2016 წლის 3 მარტს, უფლებამოსილების 3-წლიანი ვადით.

მართალია, ზოგიერთ ქვეყანაში მოსამართლეებს არ აქვთ სხვა საქმიანობის უფლება, მაგრამ პორტუგალიაში მათ შეუძლიათ მაღალი საჯარო ფუნქციების შესრულება საჯარო მმართველობის სფეროში ან მთავრობაში, შეზღუდული ვადით და სრული ექსკლუზიურობის დაცვით (რაც გულისხმობს ამ პერიოდში სამოსამართლო ფუნქციების შეუსრულებლობას).

ამ მიზეზით, შესაძლებლობა მქონდა, თითქმის ოთხი წლის განმავლობაში ვყოფილიყავი სასამართლო ადმინისტრაციის მთავარი ხელმძღვანელი იუსტიციის

სამინისტროში და ორი წელი ვმუშაობდი საჯარო უსაფრთხოების პოლიციის ეროვნულ დირექტორად.

მქონდა პატივი, ვყოფილიყავი პირველი სამოქალაქო პირი, რომელიც უძღვებოდა პორტუგალიურ პოლიციას - მანამდე ამ მოვალეობას ასრულებდნენ სამხედრო ან სხვა პირები პოლიციის სისტემიდან.

3. პირველ რიგში, მინდა ხაზი გავუსვა, რომ მოსამართლეთა შეფასებისა და ანგარიშვალდებულების საკითხები ინსტრუმენტულია ისეთ ფართო სფეროებთან მიმართებით, როგორცაა შესრულების მართვა ან, უფრო მოგადად, მართლშაჯულების სისტემის ხარისხი. მეორე მხრივ, ეს ფაქტორები მნიშვნელოვანია მოსამართლეთა პროფესიული განვითარების თვალსაზრისით, რაც წარმოშობს სპეციალურ მოთხოვნებს ყველა იმ ასპექტთან მიმართებით, რომლებიც უკავშირდება გამოყენებული პროცედურებისა და კრიტერიუმების გამჭვირვალობას, თანმიმდევრულობასა და სამართლიანობას.

სწორედ ასეთი მრავალმხრივი კავშირის კონტექსტში განვიხილავ ამ თემას შემოთავაზებისამებრ.

დღესდღეობით ჩვენ ვცხოვრობთ ძალიან მომთხოვნ და რთულ სამოგადოებაში.

სახელმწიფოს მოეთხოვება კეთილდღეობის ეფექტიანი ხელშეწყობა და, ამავდროულად, მაქსიმალური თავისუფლება და პლურალიზმი. მსგავსად, სასამართლო ადმინისტრაციის ხელმძღვანელობის მიმართ არსებობს მოლოდინი, რომ დაწერგავენ მიზნებსა და შედეგებზე ფოკუსირებული მომსახურების კულტურას; ზოგადად აღიარებულია, რომ პასუხისმგებლობის გრძობის გათავისება არ ათავისუფლებს პედაგოგიკაში ჩართულ ინსტიტუტებს პასუხისმგებლობისაგან - ინსტიტუტებს, რომელთაც, როგორც ცალსახად აღიარებულია, შესწევთ უნარი, მოითხოვონ პასუხისმგებლობა და ჰქონდეთ პრაქტიკა, სისტემატურად მიმართული ამ ღირებულებათა კონსოლიდაციამე.

კონსტიტუციური პრინციპის შესაბამისად, რომელიც უზრუნველყოფს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობას, სასამართლო გადაწყვეტილებათა შინაარსი სცდება დისციპლინური პასუხისმგებლობის სფეროსა და შეფასების პროცესს.

შეგიძლია დავასკვნათ, რომ დამოუკიდებლობის პრინციპი არ ეწინააღმდეგება ეფექტიან დისციპლინურ პასუხისმგებლობას და არც მოსამართლეთა რეალურ შეფასებას, თუმცა გააზრებულია, რომ ეს აქტივობები უნდა განხორციელდეს სათანადო ზომიერებით.

4. მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭო პორტუგალიელ მოსამართლეთა კონსტიტუციური თვითმმართველი ორგანოა. ის არ არის ჩართული საჯარო მმართველობაში და არც ცენტრალური ან რეგიონული მთავრობის კონტროლქვეშაა, მიუხედავად იმისა, რომ ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ასრულებს.

პორტუგალიურ სისტემაში მოსამართლეთა შეფასება, ისევე, როგორც მათთან დაკავშირებული დისციპლინური საკითხები, მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭოს სრულ და ექსკლუზიურ კონტროლს ექვემდებარება, თუმცა კი ნებისმიერი

გადაწყვეტილების გასაჩივრება შესაძლებელია მართლმსაჯულების უზენაეს სასამართლოში.

ჩვენ გვაქვს ორი მსგავსი „უმაღლესი საბჭო“ – ერთი ადმინისტრაციული სასამართლოებისათვის და მეორე პროკურორებისთვის. პროკურორებს ხელმძღვანელობს პროკურორთა უმაღლესი საბჭო და მთავარი პროკურორი, რომელსაც ნიშნავს რესპუბლიკის პრეზიდენტი, მთავრობის წარდგინებით და 6-წლიანი მანდატით.

უმაღლესი საბჭო პასუხისმგებელია ისეთ საკითხებზე, როგორცაა: მოსამართლეთა დანიშვნა, განაწილება, გადაყვანა, დანიშნულება და გათავისუფლება; უფრო მაღალი საფეხურის სასამართლოებზე (მათ შორის, მართლმსაჯულების უზენაეს სასამართლოზე) წვდომის ხელშეწყობა; მოსამართლეებს შორის სამუშაო დატვირთულობის ბალანსის დაცვა და მომსახურების ეფექტიანობა; პრიორიტეტების განსაზღვრა სასამართლოებში ხანგრძლივი დროით განუხილველი საქმეების დამუშავების მხრივ, დაუყოვნებლივი საქმეებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე; იგი ნიშნავს (6 წლის ვადით), ხელმძღვანელობს და კოორდინაციას უწევს სასამართლოს 23 პრეზიდენტს, რომელთაც ექსკლუზიური ადმინისტრაციული უფლებამოსილებები აქვთ.

5. უმაღლესი საბჭო შედგება 7 წევრისაგან:

- უზენაესი სასამართლოს პრეზიდენტი, რომელსაც ირჩევს უზენაესი სასამართლოს ყველა მოსამართლე;
- რესპუბლიკის პრეზიდენტის მიერ დანიშნული ორი წევრი;
- პარლამენტის მიერ 2/3 უმრავლესობით არჩეული 7 წევრი;
- ყველა მოსამართლის მიერ პირდაპირი ფარული კენჭისყრით არჩეული 7 მოსამართლე (1- მართლმსაჯულების უზენაესი სასამართლოდან, რომელიც დაიკავებს უმაღლესი საბჭოს ვიცე-პრეზიდენტის პოზიციას; 2 - სააპელაციო სასამართლოდან; და 4 - პირველი ინსტანციის სასამართლოებიდან).

მართლმსაჯულების უმაღლეს საბჭოს ჰყავს მოსამართლე-მდივანი, რომელსაც ირჩევენ პირველი ინსტანციის მოსამართლეებისგან. მის მოვალეობებში შედის ადმინისტრაციული ოფისის მენეჯმენტი.

ვიცე-პრეზიდენტს ჰყავს კაბინეტის უფროსი, რომელიც კოორდინაციას უწევს ვიცე-პრეზიდენტის ოფისსა და მოსამართლეთა უმაღლესი საბჭოს წევრებს.

არსებობს 20 სასამართლო ინსპექტორისგან შემდგარი ორგანო, გადანაწილებული 18 გეოგრაფიულ ტერიტორიაზე, რომლის მოვალეობაც არის შეფასებისა და დისციპლინური პროცედურების განხორციელება. ერთ-ერთი მათგანი კოორდინაციის ინსპექტორია. მისი მოვალეობა გახლავთ ინსპექციის პროცედურათა ჰარმონიზება და სტანდარტიზება.

მართალია, თითოეული მათგანი ორივე სფეროში მუშაობს, თუმცა ორი ინსპექტორი (რომელთაც არ გააჩნიათ კონკრეტული გეოგრაფიული ტერიტორია) მხოლოდ და მხოლოდ დისციპლინურ საკითხებს უძღვება.

დისციპლინური ინსპექტორები ასრულებენ ძალზე მნიშვნელოვან და სენსიტიურ სამუშაოს. ისინი უნდა იყვნენ გამოცდილები, ჰქონდეთ ღრმა ცოდნა სასამართლოებსა

და მათ საქმიანობაზე, რათა შედლონ მოსამართლეთა არასათანადო ქცევის იდენტიფიცირება და გააზრება.

ინსპექტორებს ნიშნავენ 3-წლიანი ვადით და აქვთ შესაძლებლობა, ერთჯერადად იმავე პერიოდით გაუგრძელებდეთ საქმიანობა. მათ აირჩივენ სააპელაციო ან, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეთა რიგებიდან, რომელთაც აქვთ კვალიფიკაცია „ძალიან კარგი“ და, სულ მცირე, 15 წლიანი გამოცდილება. კანდიდატების შერჩევა ხდება ფარული კენჭისყრით, უმაღლესი საბჭოს პლენარულ სხდომაზე.

ინსპექტორობის ყველა კანდიდატს უნდა ჰქონდეს ისეთი თვისებები, როგორცაა მიუკერძოებლობა, სალი აზრი, ინტელექტუალური წვრთნა, ტექნიკური მომზადება, კარგი ადამიანური ურთიერთობები და ხელმძღვანელობის უნარები.

6. პირველი ინსტანციის მოსამართლეები უნდა შეფასდნენ საქმიანობის პირველი წლის დასასრულს და შემდეგ, ჩვეულებრივ, ყოველ ოთხ წელიწადში.

ნებისმიერი მოსამართლე, რომელსაც მიენიჭება „კარგზე“ დაბალი კვალიფიკაცია, უნდა შემოწმდეს და შეფასდეს წინა ინსპექციის დაწყებიდან ორი წლის შემდეგ.

თუკი მოსამართლისთვის არ მიუნიჭებიათ კლასიფიკაცია, მიიჩნევა, რომ მას აქვს კლასიფიკაცია „კარგი“.

რეგულარული ინსპექცია არ ტარდება სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეებისათვის, თუმცა უმაღლესი საბჭო უფლებამოსილია, დანიშნოს ინსპექცია საქმიანობის ცუდად შესრულების შემთხვევაში.

სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეებს ასევე შეუძლიათ მოითხოვონ სპეციალური შეფასება მართლმსაჯულების უზენაეს სასამართლოში დანიშვნის მიზნით.

ამგვარ შემთხვევებში, ასევე, მართლმსაჯულების უზენაესი სასამართლოს ან მეორე ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური წარმოებისას, ინიშნება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე (ad hoc ინსპექტორი).

7. მოსამართლეთა შეფასების მიზნით, ინსპექტორები აგროვებენ ყველა საჭირო ინფორმაციას, მათ შორის:

- სტატისტიკური მონაცემები მოსამართლეთა პროდუქტიულობისა და სამუშაო დატვირთულობის შესახებ;
- მოსამართლეთა გადანყვეტილებებისა და სამართალწარმოების შემოწმება;
- პირადი კონტაქტები მოსამართლეებსა და სხვა სასამართლო პროფესიონალებთან.

შემოწმების დასასრულს ინსპექტორი ამზადებს ანგარიშს, განსაზღვრავს შეთავაზებულ კლასიფიკაციას, რომელიც ეცნობება მოსამართლეს რეაგირებისათვის.

შემდეგ საქმე ეგზავნება მართლმსაჯულების უმაღლეს საბჭოს გადანყვეტილების მისაღებად.

მოსამართლეებს შეიძლება ჰქონდეთ კვალიფიკაცია „ძალიან კარგი“, „კარგი წარჩინებით“, „კარგი“, „დამაკმაყოფილებელი“ და „საშუალო“.

პირველი კვალიფიკაცია არ შეიძლება იყოს „კარგზე“ მაღალი, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა:

- როდესაც სამუშაო დატვირთულობა ან საკითხების სირთულე მოითხოვს საშუალოზე მეტ მოსამართლისგან;
- თუკი ინსპექცია გამოავლენს განსაკუთრებულ პროფესიულ მონიფულობას.

სააპელაციო სასამართლოში დასანიშნად მოითხოვება პირველი ორი კლასიფიკაცია.

რაც შეეხება პირველი ინსტანციის სასამართლოებს, კლასიფიკაცია „ძალიან კარგი“ ან „კარგი წარჩინებით“ მოითხოვება მოსამართლეთა სპეციალურ სასამართლოებში დასანიშნად, როგორცაა საოჯახო, შრომის და სისხლის სამართლის ზოგიერთი სასამართლო (10 ნელზე მეტი გამოცდილებით).

კლასიფიკაცია „საშუალო“ გულისხმობს საქმიანობის შეჩერებას და დისციპლინური წარმოების დაწყებას მოსამართლის უნარების (უუნარობის) შესასწავლად.

ეს საკითხი ნათლად წარმოაჩენს ახლო კავშირს ჩვენი შეფასების სისტემასა და დისციპლინურ პროცედურებს შორის.

დისციპლინური პასუხისმგებლობის სფეროში არსებულ პრობლემათა 90% გამოწვეულია დაუსაბუთებელი დაყოვნებით, უმეტესწილად არაორგანიზებული ან პროცესების ცუდი მენეჯმენტის გამო.

8. მოსამართლეთა ინსპექცია სამ ძირითად მიმართულებაზე ფოკუსირდება:

- ადამიანური შესაძლებლობები;
- ტექნიკური და სამართლებრივი მომზადება;
- ადაპტირების უნარი.

ამ სამი ასპექტის შეფასებისას გასათვალისწინებელია საქმიანობის გარემოებები, კერძოდ, სამუშაო პირობები, საქმის მოცულობა, ცალკეული სირთულეები და მოსამართლის გამოცდილების დონე.

რაც შეეხება ადამიანურ შესაძლებლობებს, ინსპექციისას ითვალისწინებენ შემდეგ ფაქტორებს:

- ა) დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა და ღირსეული ქცევა;
- ბ) ურთიერთობა სხვა მოსამართლეებთან, ადვოკატებთან, სასამართლოს სხვა პროფესიონალებთან, სასამართლოს თანამდებობის პირებსა და, ზოგადად, საზოგადოებასთან;
- გ) პერსონალური და პროფესიული პრესტიჟი;
- დ) თავშეკავებულობა და სიმშვიდე ფუნქციების შესრულებისას;
- ე) მართლმსაჯულების განცდა და გასაანალიზებელი სპეციფიკური სიტუაციების გააზრების უნარი, საქმიანობის სოციოკულტურული გარემოს გათვალისწინებით;
- ვ) ახალგაზრდა მაგისტრატების განვრთნის შესაძლებლობა და თავდადება.

ტექნიკური მომზადების დონის ანალიზისას, ინსპექციის დროს ითვალისწინებენ შემდეგ ფაქტორებს:

- ა) ინტელექტუალური კატეგორია;
- ბ) საფუძვლების ხარისხი, განსაკუთრებით ისეთ საქმეებში, სადაც გადაწყვეტის გზები და თავდაპირველი არგუმენტაცია ბუნდოვანია;
- დ) სინთეზის, სიცხადისა და სიმარტივის უნარი არგუმენტირებული მსჯელობისას;
- ე) გადაწყვეტილებათა სტრუქტურა;
- ზ) გადაწყვეტილებებში გამოყენებული ცოდნა.

ინსპექტორატი არ არის უფლებამოსილი, ჩაერიოს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობაში. მათ არ შეუძლიათ გადაწყვეტილების მიღება სასამართლო გადაწყვეტილებათა შინაარსობრივ ნაწილთან მიმართებით.

თუმცა, გააზრებულია, რომ ეს წესი არ ვრცელდება უხეშ და აშკარა შეცდომებზე, როგორცაა კანონმდებლობის ცალსახა დარღვევა.

გარდა ამისა, თანასწორობის პრინციპის ცალსახა დარღვევის შემთხვევაში (სადაც მსგავს მდგომარეობაში მყოფ პირებს უნდა ეპყრობოდნენ ერთნაირად, ხოლო განსხვავებულ მდგომარეობაში მყოფთ - სხვადასხვაგვარად, განსხვავების პროპორციულად), შესაძლებელია სასჯელის გაკრიტიკება, თუკი განსხვავებული მოპყრობის მიზეზები ნათელი არ არის: არ შეიძლება თვითონ გადაწყვეტილების კრიტიკა, თუმცა შეიძლება განცხადებების განხილვა.

და ბოლოს, ადაპტაციის უნარის ანალიზისას ითვალისწინებენ შემდეგ ფაქტორებს:

- ა) სიბუჯითე, გულმოდგინება და თავდადება;
- ბ) პროდუქტიულობა;
- გ) მეთოდოლოგია;
- დ) გადაწყვეტილების მიღების სისწრაფე;
- ე) პროცედურათა გამარტივების უნარი;
- ვ) სასამართლოების მართვა, სხდომათა თავმჯდომარეობა, პუნქტუალობა და განრიგის განსაზღვრა.

9. უმეტეს სამართლებრივ სისტემაში არსებობს ბიუროკრატიული სამუშაო კულტურა, რომელიც არ შეესაბამება ეფექტიანობისა და ხარისხის მოთხოვნებს. პირველი ინსტანციის სასამართლო ტრენინგებთან ერთად სასამართლო ინსპექტორები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ბიუროკრატიულ კულტურასთან ბრძოლის თვალსაზრისით. ეს ბრძოლა უნდა ფოკუსირდებოდეს შემდეგ ძირითად იდეებზე:

- სამართალწარმოების პროცესში გადაწყვეტილებებისა და ბრძანებების არასაჭირო და ხელოვნური გამრავლება;
- შეუსაბამოდ მძიმე სასჯელები, სამართლებრივი წინგებიდან და უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლო გადაწყვეტილებებიდან მოყვანილი ზედაპირული ციტირებებით - ისეთ საქმეებშიც კი, რომლებიც რაიმე სირთულეს არ წარმოშობს;
- კანონით დადგენილ მოთხოვნათა შესრულება პროცედურულ საკითხებში;
- პროცედურების მეტი გამარტივება;
- სამართლებრივი წესების ბოლომდე შესრულება, რომელიც მიმართულია პროცედურათა დაჩქარებისა და გამარტივებისკენ, განსაკუთრებით, მარტივი პროცედურული ფორმების გზით.

ამ იდეათა გასავრცელებლად საჭიროა, ეს ფილოსოფია და საკითხები სათანადოდ გადაიყვანოს ინსპექციის სამსახურის მხრიდან.

გარდა ამისა, საჭიროა, ინსპექტორებმა კომუნიკაციის ყველა ხელმისაწვდომი საშუალება გამოიყენონ, როგორცაა არაფორმალური კონტაქტები და შეხვედრები მოსამართლეებთან ყველაზე გავრცელებულ კარგ და ცუდ პრაქტიკაზე ინფორმირების მიზნით.

ინსპექციის სამსახურმა მოსამართლეები უნდა უზრუნველყოს ყველა საჭირო ინფორმაციით, რათა ისინი დაფიქრდნენ სწორი პროცედურების შემოღებაზე. ინსპექტორებმა მათ უნდა მიანოდონ ინფორმაცია პროცედურულ და ადმინისტრაციულ პრაქტიკაზე, რომელიც უფრო ზუსტი და შესაფერისია მართლმსაჯულების სწრაფი ადმინისტრირებისათვის.

10. და ბოლოს, ცუდი პრაქტიკის მოცივითი მაგალითი, რომელსაც ხშირად აღნიშნავენ ჩვენი სასამართლო ინსპექტორები:

- წინასასამართლო ეტაპზე საკითხები რამდენიმე თანმიმდევრულ განჩინებად და დადგენილებად იყოფა, როცა შესაძლებელია მათი გაერთიანება (მაგ.: სასამართლო მხარეებს მათი მოთხოვნების დაზუსტებას, დოკუმენტების წარდგენასა და სხდომის თარიღის განსაზღვრას სთავაზობს სამი თანმიმდევრული განჩინების გამოცემით, ერთის ნაცვლად);
- დროში არ განსაზღვრავენ სათანადო და გონივრული გადანყვეტილებებისა და სხვა სასამართლო პროცესების რაოდენობას;
- მეტისმეტად ადრე ადგენენ სასამართლო პროცესებისა და სხვა ნაბიჯების განრიგს;
- ავადებენ გადანყვეტილებებს და სხვა ნაბიჯებს დასაბუთების ან სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე;
- გადაჭარბებულად ხანგრძლივი ინტერვალებია სხდომებს შორის (ხანდახან რამდენიმე კვირის შუალედით, ვინაიდან, იდეალურ შემთხვევაში, სამართალწარმოება ხორციელდება თანმიმდევრულ დღეებში);
- მოსამართლეთა ინერტულობა თავიანთი საქმიანობის მიმართ და პერსონალის ხელმძღვანელობის მხრივ;
- მართალია, ხშირად არ სრულდება, მაგრამ კანონი განსაზღვრავს რამდენიმე მექანიზმს, რომელთა მიზანია პროცედურების დაჩქარება და გამარტივება, კერძოდ:
 - ა) ყველაზე მარტივ საქმეებში სხდომების ჩანიშვნა უმოკლეს ვადებში;
 - ბ) სასამართლო ოქმის დაუყოვნებლივ შედგენა სხდომის შემდეგ;
 - გ) გადანყვეტილების მიღების მიზეზთა მოკლე შეჭამება, მათ შორის, ზოგჯერ მოსარჩელის მოთხოვნის ან შუამდგომლობის უბრალო გამოთვება.

სულ ეს არის.

ვიმედოვნებ, შევძელი, წარმოდგენა შემექმნა პორტუგალიაში მოსამართლეთა შეფასებაზე.

გმადლობთ ყურადღებისათვის.

მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასება – ლატვიის სასამართლო სისტემის გამოცდილება

ივარს ბიჩაკოვიჩი

*ლატვიის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე
ლატვიის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე*

2013 წლის 1 იანვრამდე ლატვიაში მოსამართლის პროფესიული ხარისხის მარეგულირებელი გახლდათ საკვალიფიკაციო კლასები.

მოსამართლის საკვალიფიკაციო კლასიდან გამომდინარე, პრაქტიკაში უსაფუძვლოდ ყოფდნენ მოსამართლეებს „მეტად პროფესიონალებად“ და „ნაკლებად პროფესიონალებად“. ამგვარი დაყოფის არასასურველმა შედეგებმა შეიძლება თავი იჩინოს საქმის მონაწილეთა დამოკიდებულებაში კონკრეტული მოსამართლისადმი, სამართლიან სასამართლოზე უფლების კონტექსტში, და მოითხოვონ მოსამართლის აცილება მისი დაბალი კვალიფიკაციის გამო.

ამ სისტემაზე ქვეყანამ უარი თქვა, რათა აერიდებინათ მოსამართლის აცილება დაბალი საკვალიფიკაციო კლასის გამო, ხოლო საქმის მონაწილეები მყარად ყოფილიყვნენ დარწმუნებულნი, რომ ყველა მოსამართლე სათანადოდ კვალიფიცირებულია.

2013 წლის 1 იანვარს ძალაში შევიდა ცვლილებები კანონში „სასამართლო ხელისუფლების შესახებ“, რითაც შეიქმნა მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასების ახალი სისტემა. ამ სისტემის მიზანია მოსამართლის უწყვეტი პროფესიული მრდის ხელშეწყობა მთელი კარიერის განმავლობაში, ასევე, მოსამართლისა და მთლიანად სასამართლოს მუშაობის ხარისხისა გაუმჯობესება.

საკვალიფიკაციო კლასების ნაცვლად რეგულირების ახალი სისტემის შემოღება ითვალისწინებს ლატვიის მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის სისტემატურ შეფასებას ხუთ წელიწადში ერთხელ, აგრეთვე მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის რიგგარეშე შეფასებას კანონით გათვალისწინებულ განსაკუთრებულ

შემთხვევებში, მაგალითად, მოსამართლის გადაყვანისას სხვა იურისდიქციის სასამართლოში.

მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის შეფასების კრიტერიუმები განსაზღვრულია. ფასდება მის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებების ხარისხი, მათში მოყვანილი სამართლებრივი არგუმენტაცია, მატერიალური და პროცედურული ნორმების გამოყენება, სასამართლო სხდომების გაძღოლა, მონაწილეობა კვალიფიკაციის ასამაღლებელ ღონისძიებებში, სასამართლო ორგანოების თვითმმართველობასა და სხვა აქტივობებში, ასევე, პროფესიული უნარები.

მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასების ამჟამად არსებული სისტემით, მათი კვალიფიკაცია ფასდება მთელი პროფესიული კარიერის განმავლობაში. ახალ სისტემაში აღმოფხვრილია შეფასების ძველი პრინციპის ნაკლოვანებები, როცა მუშაობა მოსამართლისა, რომელიც მიიღებდა უმაღლეს - პირველ - საკვალიფიკაციო კლასს, აღარ ფასდებოდა (კლასების სისტემის მიხედვით, მოსამართლეს პირველი საკვალიფიკაციო კლასი შეიძლება მინიჭებოდა თანამდებობაზე 20-წლიანი მუშაობისათვის და შემდეგ - 50 წლიდან საპენსიო ასაკამდე - მისი საქმიანობა აღარ ფასდებოდა).

პროფესიული საქმიანობის შესაფასებლად შემუშავებული სისტემის მთავარი მიზანი მოსამართლის მოტივირება მუდმივი პროფესიული ზრდისაკენ და, ამგვარად, მთლიანი სასამართლო სისტემის ხარისხის გაუმჯობესება.

მოსამართლეთა პროფესიულ საქმიანობას აფასებს მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო კოლეგია, სასამართლო თვითმმართველობის ორგანო, რომელსაც ოთხი წლის ვადით ირჩევს ლატვიის მოსამართლეთა კონფერენცია (საერთო კრება).

მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო კოლეგიაში წარმოდგენილია სამივე სასამართლო ინსტანცია. მის შემადგენლობაში არიან:

- უზენაესი სასამართლოს სამი მოსამართლე (ერთი - ადმინისტრაციულ საქმეთა დეპარტამენტიდან, ერთი - სამოქალაქო საქმეთა დეპარტამენტიდან, ერთი - სისხლის სამართლის დეპარტამენტიდან);
- სააპელაციო ინსტანციის სამი მოსამართლე (ერთი - საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიიდან, ერთი - საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიიდან, ერთი - ადმინისტრაციული საოლქო სასამართლოდან);
- პირველი ინსტანციის სასამართლოს სამი მოსამართლე (ორი რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე და ერთი - „მინის წიგნის“ (უძრავ ქონებაზე უფლების დამადასტურებელი წიგნები) განყოფილებიდან).

მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო კოლეგიის წევრად შეიძლება აირჩიონ მოსამართლე, რომლის ცოდნასა და გამოცდილებას იუსტიციის სფეროს სპეციალისტები და მოსამართლეები მაღალ შეფასებას აძლევენ.

მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო კოლეგიის სხდომებზე მრჩევლის უფლებით შეიძლება მონაწილეობდეს პარლამენტის საკანონმდებლო კომისიის თავმჯდომარე, იუსტიციის მინისტრი, გენერალური პროკურორი, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე ან მათი უფლებამოსილი წარმომადგენლები, ლატვიის მეცნიერებათა აკადემიის დელეგირებული წარმომადგენელი, ასევე, მოსამართლეთა გაერთიანების წარმომადგენლები.

მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის რიგითი შეფასება ხორციელდება ხუთ წელიწადში ერთხელ, მას შემდეგ, რაც იგი უვადოდ დაინიშნება.

ახალი სისტემა ითვალისწინებს მკაფიო კრიტერიუმებს, რომელთა მიხედვითაც ხორციელდება შეფასება. უფრო მეტი მოცულობის ინფორმაცია გროვდება მოსამართლის პროფესიულ საქმიანობაზე. არსებითი კრიტერიუმებია მოსამართლის ფსიქოლოგიური შეფასება, საკუთარი ამრის განმარტების, ასევე, მის მართებულობაში დარწმუნების უნარი, თავისი ქმედებების გაანალიზება და კრიტიკის მოსმენა, კომპრომისის მოძებნა და სტრესულ ვითარებაში ემოციური წონასწორობის შენარჩუნება.

საკვალიფიკაციო კოლეგია პროფესიული საქმიანობის შეფასებისას განიხილავს შესაბამისი სასამართლოს თავმჯდომარისა და ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს გამომხატურებებს მოსამართლის მუშაობაზე, რომლებიც მოიცავს ინფორმაციას მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებისა თუ სასამართლო სხდომის წარმართვის ხარისხზე, პროფესიული და აკადემიური კვალიფიკაციის ამაღლებასა და სხვა პროფესიულ საქმიანობაზე. მოსამართლე თვითონაც ატვასებს თავის პროფესიულ საქმიანობას.

ვანონი საკვალიფიკაციო კოლეგიის წევრებს ანიჭებს უფლებას, შერჩევით გაცნონ მოსამართლის გადაწყვეტილებებს, დაესწრონ მის მიერ წარმართულ სასამართლო სხდომებს, მოსამართლის მუშაობის შეფასება მოსთხოვონ შესაბამისი სასამართლოს სხვა მოსამართლეებსა და თანამშრომლებს, ასევე, პროცესის მონაწილე მხარეებს.

ახალ სისტემაში ფასდება მოსამართლის სამოგადოებრივი შრომაც - თვითმმართველობის ორგანოებსა და სამუშაო ჯგუფებში ჩართულობა ვანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით.

ვანონი ითვალისწინებს ისეთი შემთხვევების რეგულირებასაც, როცა მოსამართლის პროფესიული საქმიანობა უარყოფითად ფასდება. ასეთ დროს საკვალიფიკაციო კოლეგიის მიერ დადგენილ ვადაში - ჩატარებული პროფესიული შეფასებიდან ორი წლის განმავლობაში - ის განმეორებით შეფასდება.

ამგვარად, მოსამართლეს, რომელიც უარყოფით შეფასებას იღებს, საკმარისი დრო აქვს მუშაობის გასაუმჯობესებლად განმეორებით შეფასებამდე. ამასთან, მას უნარჩუნდება თანამდებობა.

პროფესიული შეფასებისას მიღებული უარყოფითი შედეგი შეიძლება გასაჩივრდეს უზენაესი სასამართლოს დისციპლინურ სასამართლოში.

მოსამართლე თავისუფლდება დაკავებული თანამდებობიდან, თუ განმეორებითი შეფასებისასაც უარყოფით დასკვნას გამოიტანენ.

მოსამართლის საქმიანობასა და საკვალიფიკაციო კოლეგიის დასკვნებთან დაკავშირებულ მასალებზე წვდომა შეზღუდულია.

ლატვიის ყველა ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობა პირველად შეფასდა 2013 წლის 1 იანვრიდან 2016 წლის 1 იანვრამდე შუალედში.

ამ სამი წლის განმავლობაში შეფასდა 547 მოსამართლის საქმიანობა.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს 6 მოსამართლის პროფესიული საქმიანობა შეფასდა უარყოფითად.

მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასების პირველი ეტაპის დასრულების შემდეგ შეიძლება დავასკვნათ, რომ მთლიანობაში პროცესი წარმატებით ჩატარდა. შეფასება ღონისძიებათა რთული ერთობლიობაა, რომელშიც ჩართულია ფაქტობრივად მთელი იუსტიციის სისტემა: სასამართლოების თავმჯდომარეები, ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოთა მოსამართლეები, ასევე, სასამართლო ადმინისტრაცია და იუსტიციის სამინისტრო.

უკვე ამ ეტაპზე შეიძლება ითქვას, რომ შეფასების დადებითი ასპექტია მისი სავალდებულო სახე. გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ მოსამართლის პროფესიული საქმიანობა უნდა შეფასდეს. ამის გარეშე მისი მუშაობის გაგრძელება შეუძლებელია. მოსამართლე ვალდებულია, მუდმივად განვითარდეს და გაიუმჯობესოს პროფესიული უნარ-ჩვევები.

პროფესიული საქმიანობის თვითშეფასებისას, მოსამართლეები იძულებულნი გახდნენ, ესწავლათ კრიტიკულად მიდგომა თავიანთი მუშაობისადმი. ეს მასალა შემდგომში სასარგებლო წყარო იქნება კონკრეტული მოსამართლის ან მთლიანად სასამართლოს მუშაობის ხელშემწყობი თუ ხელისშემშლელი ფაქტორების გამოსაკვეთად.

პროფესიული შეფასების შედეგების განზოგადებითა და გაანალიზებით, საკვალიფიკაციო კოლეგია შეძლებს მოსამართლეთათვის რეკომენდაციების მიცემას აუცილებელი სწავლების შესახებ. მიზანშეწონილია, კანონი ითვალისწინებდეს საკვალიფიკაციო კოლეგიის უფლებას, რეკომენდაცია მისცეს მოსამართლეებს იმ უნარებსა და ცოდნაზე, რომელთა სრულყოფაც სჭირდებათ ხუთი წლის შემდგომ რიგით შეფასებამდე.

დღესდღეობით არსებობს გარკვეული პრობლემა სააპელაციო ინსტანციის მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების შეფასებისას, სადაც საქმეს განიხილავს კოლეგია. გადაწყვეტილება მიიღება ხმათა უმრავლესობით. თითოეული მოსამართლის პოზიცია დაფარულია და არ მუჯავნდება.

ასეთ შემთხვევაში სამივე მოსამართლე თანაბრადაა პასუხისმგებელი გადაწყვეტილების შესაბამისობაზე კანონთან. გაუქმებული გადაწყვეტილება არ არის მხოლოდ მომხსენებელი მოსამართლის „შეცდომა“, პრაქტიკაში კი აღნიშნული გადაწყვეტილებით ფასდება მხოლოდ მომხსენებელი მოსამართლის მუშაობა.

სირთულეს ქმნის ასევე სასამართლოს თავმჯდომარე მოსამართლეების პროცესუალური საქმიანობის შეფასება. მათი მუშაობა თავმჯდომარის პოსტზე არ ფასდება. საკვალიფიკაციო კოლეგია აფასებს მხოლოდ მათ სამოსამართლო საქმიანობას საქმეთა განხილვის კუთხით. თუმცა, სასამართლოს თავმჯდომარეებს - განსაკუთრებით, დიდი სასამართლოების - უამრავი ადმინისტრაციული საქმე აქვთ და, შესაბამისად, მათ შემთხვევაში განხილულ საქმეთა რაოდენობა შედარებით მცირეა.

არაერთმნიშვნელოვანია მართლმსაჯულების ხარისხის შეფასება მხოლოდ გაუქმებულ გადაწყვეტილებათა მიზეზების გაანალიზებით. თავისთავად, გაუქმებული ან შეცვლილი სასამართლო გადაწყვეტილება არ არის მაჩვენებელი, რომელიც უარყოფითად ახასიათებს მოსამართლის მუშაობას.

ამასთან დაკავშირებით, თითოეული სასამართლო საქმის მასალები და მასზე გამოტანილი გადანყვეტილებები ცალკე გაანალიზდება, რათა ზუსტად და ცხადად დადგინდეს გადანყვეტილების გაუქმების ან შეცვლის მიზეზები. მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის შეფასებაზე ეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოახდენდა გავლენას, თუკი მისი მხრიდან გამოვლინდებოდა გულგრილობა ან მატერიალური თუ პროცედურული ნორმების დარღვევა. თუ გადაწყვეტილების გაუქმება განაპირობებულია მტკიცებულებათა გადაჭარბებული შეფასებით, ან სამართლის ნორმების განმარტებით, ეს ვერ იქნება მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის უარყოფითად შეფასების მაჩვენებელი.

მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის შეფასებისას არის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი: კერძოდ, მხოლოდ და მხოლოდ პროფესიული საქმიანობის დადებითი შეფასების შემთხვევაში, მან შესაძლებელია მიიღოს ყოველთვიურ ხელფასზე დანამატი ნამუშევარი წლების მიხედვით, რომლის ოდენობაც კანონით ასე განისაზღვრება:

- 1) თანამდებობაზე 3-წლიანი მუშაობის შემდეგ - თვიური ხელფასის 7%;
- 2) თანამდებობაზე 6-წლიანი მუშაობის შემდეგ - თვიური ხელფასის 14%;
- 3) თანამდებობაზე 10- წლიანი მუშაობის შემდეგ - თვიური ხელფასის 28%;
- 4) თანამდებობაზე 20-წლიანი მუშაობის შემდეგ - თვიური ხელფასის 35%.

ეს, რასაკვირველია, სერიოზულად ამაღლებს თითოეული მოსამართლის მოტივაციას, რომ მთელი კარიერის განმავლობაში განაგრძოს პროფესიული ზრდა და აიმაღლოს კვალიფიკაცია.

მოსამართლეთა შეფასება უკრაინაში სასამართლო რეფორმის ფარგლებში

ივორ ბენადისიუკი

უკრაინის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე

1. სასამართლო რეფორმა უკრაინაში საკონსტიტუციო ცვლილებები მართლმსაჯულების კუთხით ახალი უფლებამოსილება

უკრაინაში დღესდღეობით მიმდინარე სასამართლო რეფორმა მოიცავს როგორც საკანონმდებლო ცვლილებებს, ასევე კანონმდებლობის ნოვაციათა პრაქტიკულ განხორციელებაზე მიმართულ ზომებს და მართლმსაჯულების სისტემის ორგანიზების სტრუქტურისა და პრინციპების „გადატვირთვას“.

უკრაინის უმაღლესმა საბჭომ მიიღო კანონი „უკრაინის კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის შესახებ (მართლმსაჯულებასთან მიმართებით)“, რომელიც ძალაში შევიდა 2016 წლის 30 სექტემბერს. სწორედ ამან დაუდო საფუძველი სასამართლო სისტემის რეფორმას. საკონსტიტუციო ცვლილებების მიზნით, შემუშავდა ახალი კანონი „სასამართლო მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“, რომელიც ასევე 2016 წლის 30 სექტემბერს შევიდა ძალაში.

საკონსტიტუციო ცვლილებები გამოიხატავს პოლიტიკურ გავლენას სასამართლო ხელისუფლებაზე.

პირველ რიგში, გათვალისწინებულია უკრაინის უმაღლესი საბჭოსა და პრეზიდენტის ჩამოშორება მოსამართლეთა დანიშვნის, გადაყვანისა და გათავისუფლების, ასევე დისციპლინური პასუხისმგებლობის პროცესისაგან.

მეორეც, ევროპული სტანდარტების შესაბამისად, იგეგმება ახალი საკონსტიტუციო ორგანოს - მართლმსაჯულების დამოუკიდებელი საბჭოს შექმნა, რომელიც იქნება სასამართლოს მართვის დამოუკიდებელი ორგანო. მასში გაერთიანდებიან მოსამართლეები, რომლებსაც ასევე მოსამართლეები აირჩევენ.

კონსტიტუციის გარდამავალი დებულებებით დადგენილია, რომ მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭო შეიქმნება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს რეორგანიზაციის გზით. ამასთან, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოქმედი წევრები, რომლებიც დაინიშნენ საკონსტიტუციო ცვლილებების ძალაში შესვლამდე, მართლმსაჯულების უმაღლეს საბჭოში თავიანთ უფლებამოსილებას განახორციელებენ ვადის ამოწურვამდე, მაგრამ არაუგვიანეს 2019 წლის 30 აპრილისა.

ამგვარი დებულებები დადგენილია კანონმდებლობის დონეზე, სასამართლოს მართვის საკონსტიტუციო ორგანოს უწყვეტი საქმიანობისათვის; ასევე უკრაინის მართლმსაჯულების სისტემის ჩავარდნის გამოსარიცხად, რაც ერთხელ უკვე მოხდა 2014 წელს. მაშინ 2014 წლის 8 აპრილის კანონით „უკრაინის სასამართლო ხელისუფლებისადმი ნდობის აღდგენის შესახებ“ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებს უფლებამოსილება შეუწყდათ. შედეგად, საბჭო წელიწადზე მეტხანს არ მუშაობდა და არ ასრულებდა თავის ფუნქცია-მოვალეობებს.

სასამართლო კარიერის ყველა საკითხზე პასუხისმგებლობა ეკისრება სწორედ მართლმსაჯულების უმაღლეს საბჭოს. ამ ორგანოს კომპეტენციაშია:

- მოსამართლის თანამდებობაზე კანდიდატთა დანიშვნის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება და უკრაინის პრეზიდენტისათვის მათი წარდგინება დასანიშნად (ამასთან, პრეზიდენტს მოსამართლეთა დანიშვნის დადასტურების ცერემონიალური ფუნქცია აქვს);
- მოსამართლეთა გათავისუფლება დაკავებული თანამდებობიდან;
- მოსამართლეთა გადაყვანა ერთი სასამართლოდან მეორეში;
- მოსამართლის ან პროკურორის მიერ შეუთავსებლობის მოთხოვნის დარღვევასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღება;
- მართლმსაჯულების განხორციელებისაგან მოსამართლის დროებით ჩამოშორებაზე გადაწყვეტილების მიღება;
- მოსამართლის დაკავების ან დაპატიმრების შესახებ თანხმობის გაცემა.

ამჟამად მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭო ერთადერთი ორგანოა, რომელიც მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხებს განკარგავს (აღრე შესაბამის ფუნქციებს იწარმოებდნენ იუსტიციის უმაღლესი საბჭო და უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია).

უკრაინის კონსტიტუციის დონეზე დადგენილი მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილება, მონაწილეობდეს საბიუჯეტო პროცესში, წარმოადგინოს წინადადებები სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მოსამართლეთა შენახვაზე თანხების გამოყოფის შესახებ.

გარდა ამისა, მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭო უფლებამოსილია, მიიღოს ზომები მოსამართლეთა დამოუკიდებლობისა და მართლმსაჯულების ავტორიტეტის უზრუნველსაყოფად.

2017 წლის 5 იანვარს ძალაში შევიდა კანონი „მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს შესახებ“, რომელმაც შექმნა საკანონმდებლო მექანიზმი კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა განხორციელებისათვის.

ამ კანონის შესაბამისად, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ დაიწყო რეორგანიზაციის პროცესი და უკვე 2017 წლის 15 მარტს ოფიციალურად დარეგისტრირდა

მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭო.

2. მოსამართლეთა შეფასება უკრაინაში

„გადატვირთვისა“ და სასამართლო ხელისუფლების განახლების მიზნით, უკრაინაში გათვალისწინებულია მოსამართლეთა შეფასების პროცედურა. მთავარი ორგანო, პასუხისმგებელი ამ პროცედურათა განხორციელებაზე, არის უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია.

„სასამართლოს მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“ კანონში, ასევე „სამართლიანი სასამართლოს უფლების უზრუნველყოფის შესახებ“ კანონის გარდამავალ დებულებებში განერილია მოსამართლეთა შეფასების რამდენიმე სახე:

(ა) კვალიფიკაციის შეფასება, რომელიც ხორციელდება მოსამართლეობის კანდიდატების შემთხვევაში;

(ბ) კვალიფიკაციის შეფასება:

- მოსამართლის განცხადების საფუძველზე (კერძოდ, „კვალიფიკაციის პირველად შეფასებასთან“ დაკავშირებით, რაც განხილულია ქვემოთ, „გ“ პუნქტში);
- დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების შემთხვევაში;
- უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის გადაწყვეტილებით, კანონით დადგენილ სხვა შემთხვევებში.

გ) „პირველადი საკვალიფიკაციო შეფასება“ - იმ მოსამართლეთა მიმართ, რომლებიც დაინიშნენ თანამდებობაზე „უკრაინის კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის შესახებ (მართლმსაჯულებასთან მიმართებით)“ და „სასამართლო მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“ (02.06.2016 N1402-VIII) კანონების ძალაში შესვლამდე. ამ შეფასების მიზანია გადაწყვეტილების მიღება მათ მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებაზე შესაბამის სასამართლოებში, ასევე მოსამართლეთა უვადოდ დანიშვნასთან დაკავშირებით;

დ) განმეორებითი საკვალიფიკაციო შეფასება - პირველადი საკვალიფიკაციო შეფასების შედეგად მოსამართლეობის შეჩერების, ასევე, უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნულ სკოლაში გადამზადების გავლის შემდეგ („სამართლიანი სასამართლოს უფლების უზრუნველყოფის შესახებ“ კანონის შესაბამისად);

ე) რეგულარული შეფასება, რომელსაც ახორციელებენ:

- უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნული სკოლის მასწავლებლები (ტრენერები), მომზადების გავლის შემდეგ კითხვარის შევსების შედეგებით;
- იმავე სასამართლოს სხვა მოსამართლეები, ანკეტების შევსების გზით;
- თვითონ მოსამართლეები, თვითშეფასების კითხვარის შევსების გზით;
- საზოგადოებრივი გაერთიანებები, სასამართლო სხდომებზე მოსამართლეთა საქმიანობის დამოუკიდებელი შეფასების გზით.

კანონი „უკრაინის კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის შესახებ (მართლმსაჯულებასთან მიმართებით)“, მიღებული უზენაესი საბჭოს მიერ, პირდაპირ ითვალისწინებს ამ კანონის ძალაში შესვლამდე დაინიშნულ მოსამართლეთა შეფასებას - კომპეტენტურობის, პროფესიული ეთიკისა და კეთილსინდისიერების

კრიტერიუმებთან შესაბამისობის დასადგენად. ამასთან, მოსამართლის უარი ამგვარი შეფასების გავლაზე შეიძლება მისი თანამდებობიდან გათავისუფლების საფუძველი გახდეს.

მოქმედი კანონი „სასამართლო მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“ ამყარებს მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო შემონმების თავისებურებებთან დაკავშირებულ მოგად დებულებებს.

„სასამართლო მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“ კანონის თანახმად, უკრაინაში საკვალიფიკაციო შეფასებას ახორციელებს უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია, რათა განსაზღვროს მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) მიერ მართლმსაჯულების განხორციელების უნარები, კანონით დადგენილი კრიტერიუმების შესაბამისად.

საკვალიფიკაციო შეფასების კრიტერიუმებია:

- 1) კომპეტენტურობა (პროფესიული, პირადი, სოციალური და სხვა);
- 2) პროფესიული ეთიკა;
- 3) კეთილსინდისიერება.

საკვალიფიკაციო შეფასების საფუძველი შეიძლება გახდეს:

- 1) მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) განცხადება საკვალიფიკაციო შეფასების შესახებ, მათ შორის, კონკურსში მონაწილეობის მიზნით;
- 2) უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის გადაწყვეტილება მოსამართლეთა შეფასების დანიშვნაზე კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

საკვალიფიკაციო შეფასება მოიცავს შემდეგ ეტაპებს:

- 1) გამოცდის ჩაბარება;
- 2) სამოსამართლო დოსიეს შემონმება და გასაუბრება.

გამოცდა ძირითადი საშუალებაა მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) პროფესიული კომპეტენციის კრიტერიუმებთან შესაბამისობის დასადგენად და გულისხმობს ანონიმურ წერილობით ტესტირებას, პრაქტიკული დავალების შესრულებასთან ერთად, რის მიზანიცაა ცოდნის, ასევე, კანონის გამოყენებისა და შესაბამისი სპეციალიზაციის სასამართლოში მართლმსაჯულების განხორციელების პრაქტიკული უნარების შემონმება.

სამოსამართლო დოსიეში უნდა იყოს:

- 1) მოსამართლის კარიერასთან დაკავშირებული ყველა განაცხადის ასლი და შესაბამისი დოკუმენტები;
- 2) უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის, მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს, მოსამართლეთა თვითმმართველობის, უკრაინის პრეზიდენტის ან სხვა ორგანოების მიერ გამოტანილი ყველა გადაწყვეტილების ასლი;
- 3) ინფორმაცია მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად კონკურსებში მონაწილეობის შედეგების შესახებ;

- 4) ინფორმაცია უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნულ სკოლაში მოსამართლეობის კანდიდატთა სპეციალური მომზადების შედეგებისა და თანამდებობაზე ყოფნის პერიოდში გავლილი მომზადების შესახებ;
- 5) ინფორმაცია მოსამართლის საკვალიფიკაციო შეფასების შედეგებისა და თანამდებობაზე ყოფნისას რეგულარული შეფასებების შესახებ;
- 6) ინფორმაცია პედაგოგიური საქმიანობის შესახებ;
- 7) ინფორმაცია ადმინისტრაციული თანამდებობების დაკავების შესახებ, შესაბამის გადანყვეტილებათა ასლებითურთ;
- 8) ინფორმაცია მოსამართლის არჩევის შესახებ: უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლეს საკვალიფიკაციო კომისიაში, მართლმსაჯულების უმაღლეს საბჭოში, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოსა ან მოსამართლეთა თვითმმართველობაში;
- 9) ინფორმაცია მოსამართლის მიერ განხორციელებული სამართალწარმოების ეფექტიანობის შესახებ. კერძოდ:
 - ა) განხილულ საქმეთა საერთო რაოდენობა;
 - ბ) გაუქმებულ გადანყვეტილებათა რაოდენობა და გაუქმების საფუძველი;
 - გ) ისეთ გადანყვეტილებათა რაოდენობა, რომლებზეც საერთაშორისო სასამართლო ორგანოებმა და სხვა ორგანიზაციებმა დაადგინეს საერთაშორისო ვალდებულებათა დარღვევა უკრაინის სახელმწიფოს მხრიდან;
 - დ) შეცვლილი სასამართლო გადანყვეტილებების რაოდენობა და მათი შეცვლის საფუძველი;
 - ე) საქმეთა განხილვისათვის განკუთვნილი ვადების დაცვა;
 - ვ) მოტივირებული გადანყვეტილების ტექსტის მომზადების საშუალო ხანგრძლივობა;
 - ზ) დატვირთვა სხვა მოსამართლეებთან შედარებით შესაბამის სასამართლოში, ინსტანციის, სასამართლოსა და მოსამართლის სპეციალიზაციის გათვალისწინებით;
- 10) ინფორმაცია მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის შესახებ. კერძოდ:
 - ა) მოსამართლის საქმიანობაზე საჩივრების რაოდენობა;
 - ბ) დისციპლინური პასუხისმგებლობის დადგომის რაოდენობა და მათი შედეგები;
- 11) ინფორმაცია მოსამართლის მიერ პროფესიული ეთიკის დაცვის შესახებ;
- 12) ინფორმაცია მოსამართლის კეთილსინდისიერების კრიტერიუმებთან შესატყვისობის შესახებ, კერძოდ, მოსამართლისა და მისი ოჯახის წევრების ხარჯებისა და ქონების შესაბამისობა დეკლარირებულ შემოსავლებთან, მათ შორის, სათანადო დეკლარაციების ასლები, რომლებიც მოსამართლეს წარდგენილი აქვს მოქმედი კანონისა და კორუფციის აღმოფხვრის სფეროში არსებული კანონმდებლობის თანახმად;
- 13) დეკლარაცია მოსამართლის ნათესაური კავშირებისა და კეთილსინდისიერების შესახებ;

- 14) ტესტირების შედეგები, რომელიც ჩატარებულია მოსამართლის საკვალიფიკაციო შეფასების კრიტერიუმებთან შესატყვისობის დასადგენად (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- 15) მოსამართლის საკვალიფიკაციო შეფასების კრიტერიუმებთან შესატყვისობის დასადგენად გამოყენებული სხვა მეთოდების (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) შედეგები;
- 16) კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივი საბჭოს დასკვნა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- 17) ნებისმიერი სხვა ცნობა და მონაცემი, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლებელია დადგინდეს მოსამართლის შესატყვისობა საკვალიფიკაციო შეფასების კრიტერიუმებთან; აგრეთვე, ინფორმაცია მოსამართლის შესახებ, რომელსაც უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია აღიარებს სამოსამართლო დოსიეში ჩართვისათვის მნიშვნელოვნად.

მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) დოსიეს შედგენა და ფორმირება ხდება ავტომატიზებულ სისტემაში. ცალკეული დოკუმენტების დედნები, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის გადაწყვეტილებით, შეიძლება დამატებით ინახებოდეს ორიგინალი დოკუმენტების სახით.

მოსამართლის (მოსამართლის კანდიდატის) დოსიეზე სრული და პირდაპირი წვდომა აქვთ უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიისა და მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს წევრებს, ასევე, სამდივნოებისა და უკრაინის სახელმწიფო სასამართლო ადმინისტრაციის უფლებამოსილ თანამშრომლებს.

საკვალიფიკაციო შეფასების შედეგების საფუძველზე, მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია იღებს დასაბუთებულ გადაწყვეტილებას და ადასტურებს ან არ ადასტურებს მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) შესაძლებლობებს, განახორციელოს მართლმსაჯულება შესაბამის სასამართლოში.

საკვალიფიკაციო შეფასებისა და მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიასთან თანამშრომლობისათვის, მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) მიერ პროფესიული ეთიკისა და კეთილსინდისიერების კრიტერიუმების დაკმაყოფილების დასადგენად, იქმნება კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივი საბჭო.

კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივი საბჭოს წევრები შეიძლება იყვნენ ადამიანის უფლებათა დამცველი საზოგადოებრივი გაერთიანებების წარმომადგენლები, მეცნიერი-იურისტები, ადვოკატები, ჟურნალისტები, რომლებიც აღიარებული სპეციალისტები არიან თავიანთი საქმიანობის სფეროში, აქვთ მაღალი პროფესიული რეპუტაცია და აკმაყოფილებენ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტისა და კეთილსინდისიერების კრიტერიუმებს.

კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივი საბჭო

- 1) აგროვებს, ამოწმებს და აანალიზებს მოსამართლესთან (მოსამართლეობის კანდიდატთან) დაკავშირებულ ინფორმაციას;
- 2) უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიას წარუდგენს ინფორმაციას მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) შესახებ;

- 3) შესაბამისი საფუძვლის არსებობისას, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლეს საკვალიფიკაციო კომისიას წარუდგენს დასკვნას მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) შესაბამობაზე პროფესიული ეთიკისა და კეთილსინდისიერების კრიტერიუმებთან, რომელიც თან ერთვის მის დოსიეს;
- 4) გამოყოფს უფლებამოსილ წარმომადგენელს უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის სხდომაში მონაწილეობისათვის, მოსამართლის (მოსამართლეთა კანდიდატის) საკვალიფიკაციო შეფასების მიზნით;
- 5) უფლებამოსილია, შექმნას საინფორმაციო პორტალი მოსამართლეთა თუ მოსამართლეობის კანდიდატთა პროფესიულ ეთიკისა და კეთილსინდისიერებაზე ინფორმაციის შესაგროვებლად.

თუ კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივი საბჭო თავის დასკვნაში დაადგენს, რომ მოსამართლე (მოსამართლეობის კანდიდატი) არ აკმაყოფილებს პროფესიული ეთიკისა და კეთილსინდისიერების კრიტერიუმებს, მაშინ უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლეს საკვალიფიკაციო კომისიას შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება და დაადასტუროს ამგვარი მოსამართლის (მოსამართლეობის კანდიდატის) მიერ შესაბამის სასამართლოში მართლმსაჯულების განხორციელების უნარი - მხოლოდ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამ გადაწყვეტილებას მხარს დაუჭერს არანაკლებ თერთმეტი წევრისა.

ფაქტების საკვალიფიკაციო შეფასების დროს ისეთ გარემოებათა გამოვლენისას, რომლებიც აყენებს მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხს, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლეს საკვალიფიკაციო კომისიას შეუძლია მიმართოს საქმისწარმოების განმახორციელებელ ორგანოს მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური პასუხისმგებლობის შემთხვევაში, რათა ან გაიხსნას საქმე დისციპლინურ პასუხისმგებლობაზე, ან უარი ითქვას მასზე.

2015 წლის 21 ოქტომბერს უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიისა და უკრაინის მოსამართლეთა საბჭოს შეთანხმებული გადაწყვეტილებით დადგინდა მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო შეფასების წესი და მეთოდოლოგია.

17 თებერვალს დაიწყო პირველადი საკვალიფიკაციო შეფასება, რომელსაც უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია ატარებდა. პირველ ეტაპზე შეფასდნენ ის მოსამართლეები, რომლებმაც კომისიას მიმართეს განცხადებით უვადოდ დანიშვნის შესახებ (საერთო იურისდიქციის ადგილობრივ სასამართლოთა მოსამართლეები, რომელთაც უფლებამოსილება 2015 წელს ამოეწურათ).

საკვალიფიკაციო შეფასების მომდევნო ეტაპი შეეხო სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეებს (მათ შორის, კიევისა და კიევის ოლქის სასაპელაციო სასამართლოებს).

ამჟამად, მოსამართლეთა შეფასების თვალსაზრისით, მთელი ყურადღება მიჰყრობილია უზენაეს სასამართლოში მიმდინარე კონკურსისაკენ, რომელიც ახლა აქტიურად მიმდინარეობს უკრაინაში.

უზენაესი სასამართლოს შემადგენლობაში საკასაციო სასამართლოების მოსამართლეთა 120 ვაკანტური ადგილის დასაკავებლად კონკურსი გამოცხადდა

2016 წლის 7 ნოემბერს, „სასამართლოს მოწყობისა და მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ“ უკრაინის კანონის შესაბამისად. ამასთან, კონკურსის წარმატებით გავლის შემთხვევაში, ახალი უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის შესაძლებლობა მიეცათ არა მარტო მოსამართლეებს, არამედ ადვოკატებსა და მეცნიერებსაც.

საგანგებო შემონმების საფუძველზე, სკვალიფიკაციო შეფასების გასაწველად უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესმა საკვალიფიკაციო კომისიამ დაუშვა 630 კანდიდატი, რომლებიც უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა კონკურსში მონაწილეობდნენ (მათგან 5-ს შეუჩერდა შეფასება ღია სისხლისსამართალწარმოების გამო).

უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე კანდიდატების საკვალიფიკაციო შეფასება ორი ეტაპისაგან შედგება: გამოცდა და გასაუბრება. თითოეული კანდიდატი შეფასებისას აგროვებს ქულათა გარკვეულ რაოდენობას, განსაზღვრული კრიტერიუმების შესაბამისად.

ამა წლის თებერვალში ჩატარდა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა ანონიმური წერილობითი ტესტირება სამართლის სფეროში ცოდნის დონის შესამოწმებლად, მათ შორის, სამართლის ნორმათა გამოყენების უნარების გამოსავლენად. კანდიდატებმა შეასრულეს პრაქტიკული დავალებაც - მათ უნდა მოემზადებინათ სასამართლო გადაწყვეტილების პროექტი. მთელ დარბაზში, სადაც ტესტირება ტარდებოდა, დაყენებული იყო კამერები. აქვე შეასრულეს კანდიდატებმა პრაქტიკული დავალებაც. შეფასების პროცესს აკვირდებოდა მონიტორინგის ჯგუფი.

კანდიდატები, რომლებმაც მოაგროვეს გამსვლელი ქულა, გადავიდნენ საკვალიფიკაციო შეფასების მეორე ეტაპზე. მეორე ეტაპი ითვალისწინებს კანდიდატთა დოსიების შემოწმებას, პიროვნულ, მორალურ-ფსიქოლოგიურ და ზოგად თვისებებზე ტესტირებას, აგრეთვე გასაუბრებას. კეთილსინდისიერების საზოგადოებრივმა საბჭომ ასევე წარმოადგინა თავისი დასაბუთებული დასკვნა კანდიდატების შესახებ.

უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების შეფასება, გეგმის მიხედვით, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესმა საკვალიფიკაციო კომისიამ 2017 წლის მაისში უნდა დაასრულოს.

ვაკანტურ თანამდებობათა დასაკავებლად გამოცხადებული კონკურსის შედეგებით, კონკურსის მონაწილე კანდიდატთა რეიტინგების საფუძველზე, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისია რეკომენდაციას გაუწევს უზენაეს სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნ კანდიდატებთან მიმართებით.

თავის მხრივ, მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭო განიხილავს შესაბამის მასალებსა და უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის რეკომენდაციებს, რის საფუძველზეც მიიღებს გადაწყვეტილებას უკრაინის პრეზიდენტისათვის უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა წარდგენაზე, ან დაადგენს დანიშვნის ხელისშემშლელი საფუძვლის არსებობას.

ბოლო ეტაპი პრეზიდენტის ბრძანების გამოცემა მოსამართლეთა დანიშვნის შესახებ, უკრაინის მოსამართლეთა უმაღლესი საკვალიფიკაციო კომისიის წარდგინების საფუძველზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ უზენაეს სასამართლოში გამოცხადებული კონკურსი უნიკალური მოვლენაა არა მხოლოდ მართლმსაჯულების სისტემისათვის ქვეყანაში (უზენაესი სასამართლო უკრაინის ისტორიაში პირველად ფორმირდება კონკურსის საფუძველზე), არამედ მსოფლიო პრაქტიკაშიც. ეს სასამართლო ყალიბდება გამჭვირვალე კონკურსისა და კანდიდატთა მიმართ ნაცნობი მალაღეთიკური თუ მალაღპროფესიული მოთხოვნების საფუძველზე, რაც საშუალებას მისცემს უკრაინის სასამართლო სისტემას, თავისი საქმიანობა ხარისხობრივად ახალ საფეხურზე აიყვანოს.

ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნის მიხედვით - #17 (2014), „მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების, მართლმსაჯულების ხარისხისა და სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის პატივისცემის შესახებ“ - ცალკეულ მოსამართლეთა შეფასების ესა თუ ის ფორმა აუცილებელია ნებისმიერი სასამართლო სისტემის ორი საკვანძო მოთხოვნის შესასრულებლად, კერძოდ, უმაღლესი ხარისხის მართლმსაჯულებისა და დემოკრატიულ სამოგადოებაში სათანადო ანგარიშვალდებულების (§23) მისაღწევად.

ამგვარად, მოსამართლეთა შეფასება მნიშვნელოვანი ელემენტია მოსამართლეთა საქმიანობისა და, შესაბამისად, სახელმწიფოს მთლიანი სასამართლო სისტემის სათანადო ხარისხის უზრუნველსაყოფად.

დღეს ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ უკრაინაში დაწყებული მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო შეფასების პროცესი ხელს შეუწყობს სასამართლო სისტემის საფუძვლიან განახლებას და მართლმსაჯულების სისტემისადმი ნდობის აღდგენას.

მოლდოვის რესპუბლიკის მოსამართლეთა არჩევა და მათი საქმიანობის შეფასება

იონ დრუშკა

*მოლდოვის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე,
მოლდოვის უზენაესი სასამართლოს წევრი*

სასამართლოს თვითმმართველობა ის ძირითადი ელემენტია, რომელიც უზრუნველყოფს ამ სისტემის ფუნქციონირების დამოუკიდებლობას.

მოლდოვის რესპუბლიკაში 2012 წლის 5 ივლისიდან, „მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ“ კანონის მიღების კვალად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დაქვემდებარებაში მოქმედებს მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის, ასევე, მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების კოლეგები.

ამ კანონის მიღების შედეგად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო როგორც უშუალოდ, ასევე მის დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანოების მეშვეობით, ახორციელებს სასამართლო სისტემის თვითმმართველობის ფუნქციას მართლმსაჯულების აქტის ხარისხის ასამაღლებლად და სასამართლო სისტემის გამჭვირვალობისათვის.

მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების კოლეგია (შემდგომში, შეფასების კოლეგია) აფასებს მოსამართლეთა საქმიანობას, რათა სასამართლო ინსტანციებში სამუშაოდ და დასაწინაურებლად, ასევე, თავმჯდომარედ ან თავმჯდომარის მოადგილედ დანიშნვისათვის ყველაზე კომპეტენტური, მიუკერძოებელი და კეთილსინდისიერი პირები შეირჩნენ.

შეფასების კოლეგია მუშაობს ასეთი შემადგენლობით:

- 1) უმაღლესი სასამართლო პალატის ორი მოსამართლე;
- 2) სააპელაციო პალატის ორი მოსამართლე;
- 3) პირველი ინსტანციის ერთი მოსამართლე და სამოქალაქო საზოგადოების ერთი წარმომადგენელი.

შეფასების კოლეგიის ძირითადი ამოცანაა მოსამართლეთა საქმიანობის პერიოდული და რიგგარეშე შეფასება - სასამართლო სისტემის კვალიფიციური

მოსამართლეებით უზრუნველსაყოფად და მოსამართლის სტატუსისათვის შეუსაბამო პირთა გამოსავლენად.

მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების პროცედურა

(1) მოსამართლეთა მუშაობის შეფასების მიზანია მათი პროფესიული საქმიანობისა და პიროვნული თვისებების კომპლექსური ანალიზი, კვალიფიკაციის ამაღლება, სასამართლო ინსტანციების ეფექტიანი მოქმედება, სასამართლო ხელისუფლებისადმი საზოგადოების ნდობის ამაღლება და სასამართლო სისტემის ხარისხის გაუმჯობესება.

(2) მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების დეტალურ პროცედურასა და შეფასების კრიტერიუმებს ადგენს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, რაც ქვეყნდება მოლდოვის რესპუბლიკის ოფიციალურ მონიტორსა და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ვებგვერდზე.

(3) მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების პროცედურა, სხვა ძირითად პრინციპებთან ერთად, უნდა აკმაყოფილებდეს იურიდიული სანდოობისა და კანონიერი მოლოდინის პრინციპებს, ქმნიდეს პირობებს მათი პროფესიული საქმიანობის მრავალმხრივი და ობიექტური შეფასებისათვის. ამ პროცედურას უნდა არეგულირებდეს ნორმატიული აქტები, რომლებშიც მკაფიოდ და ცხადად იქნება დადგენილი მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების ფარგლები;

მოსამართლეთა საქმიანობის პერიოდული შეფასება ხორციელდება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით დადგენილი გრაფიკის შესაბამისად.

მოსამართლეთა საქმიანობის რიგგარეშე შეფასება ხორციელდება მოსამართლის ინიციატივით, შემდეგ შემთხვევებში:

- ა) თანამდებობაზე დანიშნისათვის ზღვრული ასაკის მიღწევამდე;
- ბ) უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში დასაწინაურებლად;
- გ) სასამართლო ინსტანციის თავმჯდომარედ ან თავმჯდომარის მოადგილედ დანიშნისათვის;
- დ) იმავე საფეხურის ან უფრო დაბალ სასამართლო ინსტანციაში გადაყვანისას.

1. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება 2016 წელს - საერთო მონაცემები

შეფასების კოლეგიამ მოამზადა მოლდოვის რესპუბლიკის 115 მოსამართლისა და სასამართლო ინსტანციების 19 თავმჯდომარის/თავმჯდომარის მოადგილის საქმიანობის პერიოდული და რიგგარეშე შეფასება და გამოიტანა 135 გადაწყვეტილება.

სასამართლოთა რეორგანიზაციის გამო, მოსამართლეთა დიდმა რაოდენობამ გამოთქვა თავისი საქმიანობის შეფასების სურვილი, რათა მიეღოთ მონაწილეობა კონკურსში ზოგიერთი ადმინისტრაციული ფუნქციის შესათავსებლად.

შეფასების კოლეგიამ გამოიტანა 19 გადაწყვეტილება იმ მოსამართლეთა მიმართ, რომლებიც ასრულებენ სასამართლო ინსტანციის თავმჯდომარის ან თავმჯდომარის

მოადგილის ფუნქციას. მათი საქმიანობა შეფასდა როგორც მოსამართლის რანგში, ასევე თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის პოზიციამზე.

2014-2015 წლებთან შედარებით, 2016 წელს შეფასების კოლეგიამ ბევრად მეტი სხდომა გამართა და მოსამართლე შეაფასა, რადგან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დადგენილი გრაფიკით (N53/3, 09.02.2016), დაიწყო ეროვნულ ინსტანციათა ყველა მოსამართლის პერიოდული შეფასების ახალი ეტაპი.

2. ეროვნულ სასამართლო ინსტანციებში მოსამართლეთა საქმიანობის პერიოდული შეფასება

2014 წელს შეფასების კოლეგიამ ეროვნული სასამართლოების მოსამართლეებს ასეთი შეფასება განუსაზღვრა: 6 – „ჩინებული“, 89 – „ძალიან კარგი“; 51 – „კარგი“ და 5 – „არაღამაკმაყოფილებელი“.

შეფასების კოლეგიის გადაწყვეტილებით, მოსამართლეებს, რომელთა საქმიანობაც „არაღამაკმაყოფილებლად“ შეფასდა, მიეცათ 9 და 12 თვე საქმიანობის ხელშეწყობის შესაფასებლად.

2015 წლის განმავლობაში შეფასების კოლეგიამ შეაფასა სასამართლო ინსტანციების ყველა მოსამართლე, რომელთა საქმიანობაც არ განხილულა წინა წლებში (იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დადგენილი გრაფიკი N 545/22, 09.07.2013).

3. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება საპენსიო ასაკის მიღწევამდე თანამდებობაზე დანიშნულთან დაკავშირებით

მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ კანონის მე-11 მუხლის (3) პუნქტის დებულებათა საფუძველზე, თავდაპირველად მოსამართლედ ინიშნებიან 5-წლიანი ვადით. ამ ვადის ამოწურვის შემდეგ, საპენსიო ასაკის მიღწევამდე მოსამართლედ ინიშნებიან საქმიანობის შეფასებისა და შერჩევის საფუძველზე.

მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ კანონის მე-13 მუხლის (4) პუნქტის (ა) ქვეპუნქტის თანახმად (კანონის 2012 წლის 5 ივლისის რედაქცია), მოსამართლის საქმიანობის რიგგარეშე შეფასება ხორციელდება მისი თანამდებობაზე დანიშნვის შემთხვევაში.

აქედან გამომდინარე, 5-წლიანი უფლებამოსილების ამოწურვის შემდეგ თანამდებობაზე დანიშნული 19 მოსამართლის საქმიანობა მათივე ინიციატივით რიგგარეშე შეაფასა შეფასების კოლეგიამ.

2014-2016 წლებში, საპენსიო ასაკის მიღწევამდე თანამდებობაზე დანიშნისათვის, ერთიანობაში 40 მოსამართლე შეფასდა: 2014 წელს - 15, 2015 წელს - 6, ხოლო 2016 წელს - 19.

4. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება სასამართლო ინსტანციის თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის პოსტზე დანიშვნასთან დაკავშირებით

მოსამართლის სტატუსის შესახებ კანონის მე-9 მუხლის (1) პუნქტის თანახმად (N544-XIII, 1995 წლის 20 ივლისის რედაქციით), სასამართლოს თავმჯდომარედ ან მის მოადგილედ ინიშნებიან კონკურსის საფუძველზე.

აქ გვსურს აღვნიშნოთ, რომ 2016 წლის 21 აპრილს მოლდოვის რესპუბლიკის პარლამენტმა მიიღო კანონი სასამართლო ინსტანციების რეორგანიზაციაზე, რომელიც, ზოგიერთ გამონაკლისთან ერთად, ძალაში შევიდა 2016 წლის 1 ივლისს.

აღნიშნული კანონი არეგულირებს სასამართლო ინსტანციების სისტემის რეორგანიზაციის წესს, მათ შორის, ახლად შექმნილი სასამართლოების ორგანიზაციასა და ფუნქციონირებას. ასე რომ, კანონი ითვალისწინებს პირველი ინსტანციის სასამართლოთა გაერთიანებას. ამგვარად ჩამოყალიბებულმა 15 სასამართლომ, ახლად შექმნილ სასამართლოებთან ერთად, საქმიანობა დაიწყო 2017 წლის 1 იანვარს, ხოლო კომერციულმა და სამხედრო სასამართლოებმა მოქმედება შეწყვიტეს 2017 წლის 1 აპრილს.

აქედან გამომდინარე, სასამართლოთა რეორგანიზაციის კვალად, ადმინისტრაციულ თანამდებობათა კანდიდატებმა განცხადებით მიმართეს შეფასების კოლეგიას მათი საქმიანობის რიგგარეშე განხილვისათვის, რათა მონაწილეობა მიეღოთ კონკურსში.

იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ დაიწყო მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების პროცედურა, მოგვიანებით კი იმ მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურაც, რომლებმაც განცხადება შეიტანეს კონკურსში მონაწილეობისათვის, სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის ადმინისტრაციულ თანამდებობაზე დასანიშნად.

2014-2016 წლებში შეფასების კოლეგიამ 51 მოსამართლის საქმიანობა შეაფასა, რომლებიც მონაწილეობდნენ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ ორგანიზებულ კონკურსებში სასამართლოს თავმჯდომარედ ან მის მოადგილედ დანიშვნისათვის: 2014 წელს - 13, 2015 წელს - 8, ხოლო 2016 წელს - 30 მოსამართლე.

5. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება უფრო მაღალ ინსტანციაში გადაყვანასთან დაკავშირებით

მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ კანონის (N154, 2012 წლის 5 ივლისის რედაქციით) მე-13 მუხლის (4) პუნქტის (b) ქვეპუნქტის თანახმად, უფრო მაღალ ინსტანციაში დანიშნულებასთან დაკავშირებით, უნდა შეფასდეს მოსამართლეთა საქმიანობა.

ამავე კანონის მე-5 მუხლის (3) პუნქტის თანახმად, უფრო მაღალ ინსტანციაში დასანიშნაურებელ კანდიდატთა შერჩევისას, შერჩევის კოლეგია აუცილებლად ითვალისწინებს შეფასების კოლეგიის გადაწყვეტილებებს.

2014-2016 წლებში შეფასების კოლეგიამ განიხილა 32 მოსამართლის შემთხვევა უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში დანიშნულებასთან დაკავშირებით: 2014 წელს - 12, 2015 წელს - 5, ხოლო 2016 წელს - 15.

6. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სასამართლოში გადაყვანასთან დაკავშირებით

მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ კანონის (N154, 2012 წლის 5 ივლისის რედაქციით) მე-13 მუხლის (4) პუნქტის (d) ქვეპუნქტის თანახმად, მოსამართლის რიგგარეშე შეფასება ხორციელდება, როცა არსებობს მოთხოვნა მის გადაყვანაზე იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სხვა სასამართლოში.

ამგვარად, 2016 წლის განმავლობაში იმავე ინსტანციის სასამართლოში გადაყვანისათვის შეფასების კოლეგიამ შეაფასა 1 მოსამართლის საქმიანობა.

2014 და 2015 წლებში ასეთივე მიზნით შეფასდა 2 მოსამართლის საქმიანობა.

7. მოსამართლის საქმიანობის რიგგარეშე შეფასება თავისი ინიციატივით ან მისი საქმიანობის „არადამაკმაყოფილებლად“ შეფასების შემთხვევაში

მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ კანონის (N154, 2012 წლის 5 ივლისის რედაქციით) მე-13 მუხლის (3) პუნქტის თანახმად, მოსამართლის საქმიანობის რიგგარეშე შეფასება ხორციელდება მისი ინიციატივით, ან როცა პერიოდული შეფასების შედეგად მოსამართლის საქმიანობა „არადამაკმაყოფილებლად“ მიიჩნევა.

2014 წელს შეფასების კოლეგიის გადაწყვეტილებით, პერიოდული შეფასების შედეგად, 3 მოსამართლის საქმიანობას შეეფარდა „დამაკმაყოფილებელი“. მათ გამოეყოთ 12-თვიანი ვადა საქმიანობის ხელახლა შეფასებისათვის.

2016 წელს ამ 3 მოსამართლის რიგგარეშე შეფასების შედეგად, მათი საქმიანობა აღიარეს როგორც „კარგი“.

დასასრულ, გვსურს აღვნიშნოთ, რომ:

2016 წელს, ისევე როგორც წინა წლებში, მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასებით მიღებული შედეგები გამოყენებულია:

- მოსამართლეთა სათანადო მომზადების ორგანიზების, მისი მიმართულების განსაზღვრის, უწყვეტი სწავლების პროგრამათა დახვეწისა და სრულყოფის, ასევე, სწავლების ფორმათა შერჩევის მიზნით;
- ობიექტური შეფასებისათვის, რამდენად შეესაბამება მოსამართლე დაკავებულ თანამდებობას, ან იმ პოსტს, რომლის დაკავებაც სურს;
- ერთსა და იმავე თანამდებობაზე რამდენიმე კანდიდატი მოსამართლის ობიექტური შედარებისათვის;
- მოსამართლეთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და პროფესიული ჩვევების სრულყოფის წასახალისებლად;
- მოსამართლეთა წარდგენისათვის საკვალიფიკაციო კლასის მისანიჭებლად.

ზოგადი ინფორმაცია მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის კოლეგიაზე

შერჩევის კოლეგია შეიქმნა 2012 წელს, ამავე წლის 5 ივლისს მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ კანონის მიღებასთან ერთად.

მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის კოლეგიის ამოცანაა მოსამართლის თანამდებობაზე კანდიდატთა შერჩევა, მოსამართლეების დანიშნულება უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში, თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის თანამდებობაზე დანიშვნა, მოსამართლეთა გადაყვანა იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სხვა სასამართლოში.

შერჩევის კოლეგია მუშაობს შემდეგი შემადგენლობით:

- უმაღლესი სასამართლო პალატის ორი მოსამართლე;
- სააპელაციო პალატის ერთი მოსამართლე;
- პირველი ინსტანციის სასამართლოს ერთი მოსამართლე;
- სამოქალაქო საზოგადოების სამი წარმომადგენელი.

შერჩევის კოლეგიის წევრებს არჩევს მოსამართლეთა საერთო კრება.

შერჩევის პროცედურა რეგულირდება ეროვნული კანონმდებლობით:

- 2012 წლის 5 ივლისის კანონით N154 მოსამართლეთა შერჩევის, მათი საქმიანობის შეფასებისა და კარიერის შესახებ;
- 1995 წლის 20 ივლისის კანონით N544 მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ;
- დებულებით მოსამართლეთა შერჩევის, დანიშნულებისა და გადაყვანის კრიტერიუმების შესახებ (იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2013 წლის 5 მარტის გადაწყვეტილება N211/8);
- დებულებით მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის კოლეგიის საქმიანობის ორგანიზების შესახებ (იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2013 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილება N60/3);

აგრეთვე საერთაშორისო დოკუმენტებით, რომლებიც შეეხება მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნის ასპექტებს და მათი პროფესიული კარიერის გაკეთებას:

- ევროპის ქარტია მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ;
- ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec(94)12 წევრი სახელმწიფოების მიმართ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის, ეფექტიანობისა და როლის შესახებ;
- დასკვნა N1(2001) სასამართლო ორგანოების დამოუკიდებლობის სტანდარტისა და მოსამართლეთა შეუცვლელობის შესახებ;
- ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა N3(2002) მოსამართლეთა პროფესიული ქცევის მარეგულირებელი პრინციპებისა და წესების შესახებ, სადაც აქცენტირებულია ეთიკის პრინციპები და მოსამართლეთა პროფესიული ქცევისა და მიუკერძოებლობის მაღალი სტანდარტი;

2013-2016 წლებში შერჩევის კოლეგიამ გამოიტანა გადაწყვეტილებები, ვერძოდ: 2013 წელს - 85, 2014 წელს - 92, 2015 წელს - 153, ხოლო 2016 წელს - 154. ისინი შეეხებოდა:

- მოსამართლეობის კანდიდატთა შერჩევას;
- მოსამართლეთა შერჩევას, რომლებიც ითხოვდნენ დანიშნურებას უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში;
- მოსამართლეთა შერჩევას, რომლებიც ითხოვდნენ სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის პოზიციაზე დანიშვნას;
- მოსამართლეთა შერჩევას, რომლებიც ითხოვდნენ იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სასამართლოში გადაყვანას.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პირველ რიგში განიხილებოდა იმ მოსამართლეთა კანდიდატურები, რომლებიც ითხოვდნენ სასამართლოს ადმინისტრაციული თანამდებობების დაკავებას ამ სისტემის რეორგანიზაციასთან დაკავშირებით.

მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურა, რომლებიც ითხოვდნენ დანიშნურებას უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში

მოსამართლეთა საქმიანობის კრიტერიუმების, მაჩვენებლებისა და პროცედურის შესახებ დებულების მე-11 პუნქტი მკაფიოდ განსაზღვრავს პირობებს, რომელთა დაკმაყოფილების შემთხვევაშიც მოსამართლეები შეიძლება დანიშნულდნენ უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში. ვერძოდ:

- მოსამართლის რანგში მსახურების წლები (6 წელი სააპელაციო პალატაში და 10 წელი უმაღლეს სასამართლო პალატაში);
- დისციპლინური დარღვევების არარსებობა საქმიანობის ბოლო წელს;
- პროფესიული უნარების შეფასების პროცედურის გავლა დანიშნურებასთან დაკავშირებით;
- საჯარო თანამდებობასთან შესაბამისობა.

ამ უკანასკნელ კრიტერიუმთან მიმართებით, კანდიდატურათა შესაბამისობა დადგინდა პირობებთან არ გამოვლენილა.

2016 წლის განმავლობაში სააპელაციო და უმაღლეს სასამართლო პალატებში ვაკანტური თანამდებობების დასაკავებლად გამოცხადებულ კონკურსებთან დაკავშირებით, მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის კოლეგიამ განიხილა 17 მოსამართლის მასალები.

თითოეული მსურველის კანდიდატურა განიხილეს კოლეგიის სხდომებზე და ყველა დაამტკიცეს, მიღებული გადაწყვეტილებები არ გასაჩივრებულა.

მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურა, რომლებიც ითხოვდნენ სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის პოზიციაზე დანიშვნას

მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურა და პირობები, რომლებიც ითხოვდნენ სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის პოზიციაზე დანიშვნას, დადგინდა დებულებით შერჩევის კრიტერიუმების შესახებ.

ამ დებულების მე-13 პუნქტიდან გამომდინარე, სასამართლო ინსტანციათა ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე დანიშვნისა და დანიშნურების პირობები ასეთია:

- დისციპლინური დარღვევების არარსებობა ბოლო წლის განმავლობაში;
- დადებითი შეფასება სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის თანამდებობაზე დანიშნულებასთან დაკავშირებით, ასევე, შესაბამისობა საჯარო თანამდებობასთან;

მოსამართლედ პირი უნდა დაინიშნოს საპენსიო ასაკის მიღწევამდე - 65 წლამდე.

მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურა, რომლებიც ითხოვდნენ იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სასამართლოში გადაყვანას

იმ მოსამართლეთა შერჩევის პირობები და კრიტერიუმები, რომლებიც ითხოვდნენ იმავე ან უფრო დაბალი ინსტანციის სასამართლოში გადაყვანას, ცალკე განსაზღვრული არ არის, მაგრამ გათვალისწინებულია დებულებით მოსამართლეთა შერჩევის, დანიშნულებისა და გადაყვანის კრიტერიუმების შესახებ.

აქედან გამომდინარე, მოსამართლეთა შერჩევისა და კარიერის კოლეგია კანდიდატთა განხილვისას ითვალისწინებს:

- მათ დანიშნას თანამდებობაზე საპენსიო ასაკის მიღწევამდე (65 წლამდე);
- ბოლო წლის განმავლობაში დისციპლინური დარღვევების არარსებობას.

მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება: ევროპული პრინციპები და ლიტვის პერსპექტივები

რიზვიდას ნორკუსი

*ლიტვის უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე,
ლიტვის მოსამართლეთა საბჭოს თავმჯდომარე*

„...თუ თევზს შეაფასებთ ხეზე ცოცვის უნარის მიხედვით,
მას მთელი ცხოვრება ეგონება, რომ სულელია“.

ალბერტ აინშტაინი

ლიტვაში მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება შედარებით გვიან დაიწყო. კანონით ეს პროცედურა გამყარდა მხოლოდ 2008 წელს. მისი გამოყენების პრაქტიკა ყოველწლიურად ვითარდება და ახალ-ახალი ასპექტები იშლება.

თავიდანვე აღვნიშნავ, რომ ლიტვაში მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება საუკეთესო ევროპულ პრაქტიკას ეყრდნობა, რაც აისახა ისეთ დოკუმენტებში, როგორცაა:

- ▶ ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა #17 „მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების, მართლმსაჯულების ხარისხისა და სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის პატივისცემის შესახებ“;
- ▶ მოსამართლეთა საბჭოების ევროპული ქსელის (European Network of Councils for the Judiciary-ENCJ) მოხსენება (2012-2013) მინიმალური სტანდარტების შესახებ, მოსამართლეთა კორპუსის წევრების პროფესიულ მოვალეობათა შესრულების შეფასებასა და უცვლელობასთან მიმართებით.

გემოსხნებულ დოკუმენტებში აღნიშნულია, რომ მოსამართლეების ინდივიდუალური შეფასება გულისხმობს ცალკეულ მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობისა და შესაძლებლობების შეფასებას.

მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასება უნდა განხორციელდეს რამდენიმე ძირითადი პრინციპის დაცვით:

- ▶ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის დაცვა (დაუშვებელია შეფასების გამოყენება მოსამართლეთა კონტროლის ინსტრუმენტად, ან სასამართლო სისტემის ფარგლებში ცალკეულ მოსამართლეთა იერარქიული კონტროლისათვის პოლიტიკოსებისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან);
- ▶ სასამართლო სისტემების ხარისხისა და ეფექტიანობის მხარდაჭერა და ამაღლება (მოსამართლეთა შეფასება უნდა ემსახუროდეს სასამართლო სისტემის სრულყოფას, უზრუნველყოფდეს მაქსიმალურად მაღალ ხარისხს მთელი საზოგადოების ინტერესების გათვალისწინებით);
- ▶ შეფასება უნდა აღიქმებოდეს არა მოსამართლეებზე ზედამხედველობის ინსტრუმენტად, არამედ პირიქით - მათი წახალისებისა და სრულყოფისაკენ სწრაფვის საშუალებად, რაც მთლიანად სისტემაზე აისახება;
- ▶ მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასება ძალიან მკაფიოდ უნდა გაიმიჯნოს დისციპლინური პასუხისმგებლობის სისტემისაგან. იშვიათ შემთხვევებში შეფასების პროცედურა შეიძლება გახდეს დისციპლინური საქმისწარმოების საფუძველი. ეს მამინ, როცა შეფასების პროცესში ვლინდება ფაქტები, რომლებიც შეიძლება განვიხილოთ ეთიკური წესების დარღვევად და/ან სერიოზულ/განზრახულ გულგრილობად.

გამოიყოფა მოსამართლეთა ინდივიდუალური შეფასების შემდეგი ტიპები:

- ფორმალური შეფასება. ფორმალური შეფასებისას საჭიროა, მისი მიზნები, კრიტერიუმები, ობიექტების შემადგენლობა, თანმიმდევრობა და შესაძლო შედეგები რეგლამენტირებული იყოს კანონმდებლობით ან კანონქვემდებარე სამართლებრივ-ნორმატიული აქტებით (ასეა ევროკავშირის ქვეყნების უმეტესობაში). როდესაც გამოიყენება მოსამართლეთა ინდივიდუალური შეფასების ფორმალური სისტემა, მისი საფუძველი და საკვანძო ელემენტები (კრიტერიუმები, პროცედურა და შეფასების შედეგები) მკაფიოდ და ამომწურავად უნდა განისაზღვროს კანონმდებლობაში. შეფასება უნდა განხორციელდეს მოსამართლეთა კორპუსის (მოსამართლეთა საბჭოს ან საგანგებო ორგანოს) წარმომადგენელთა მონაწილეობით.
- არაფორმალური შეფასება. არაფორმალური შეფასებისას არ გამოიყენება ფორმალიზებული რეიტინგები ან კრიტერიუმები; ამ ტიპის შეფასებას, ჩვეულებრივ, პირდაპირი შედეგები მოსამართლისათვის არ მოჰყვება. შეფასება გამიზნულია იმისათვის, რომ განისაზღვროს მოსამართლეთა შესაძლებლობები, გამოვლინდეს პროფესიული ნაკლოვანებები და გაირკვეს სწავლების საჭიროება (ნიდერლანდები).

მოსამართლის ფორმალური შფასებისას, ჩვეულებრივ, პროცედურა იყოფა ორ ნაწილად:

- ▶ მონაცემების შესწავლა (დოსიე, სასამართლოს თავმჯდომარის ანგარიშები და სხვა);
- ▶ ინტერვიუ მოსამართლესთან.

ინტერვიუ შეიძლება განვიხილოთ, როგორც აუცილებელი ელემენტი, რომელსაც დაეყრდნობა კომპეტენტური ორგანო გადანაცვებების მიღებისას, რადგან იგი იძლევა შესაძლებლობას, დაზუსტდეს ნებისმიერი გადაწყვეტიელი საკითხი - ხარისხობრივიც და რაოდენობრივიც. ინტერვიუ უნდა იყოს არა მარტივი ფორმალობა, არამედ განხილვა, დისკუსია, მიმართული ისეთი ინსტრუმენტების მოძიებისაკენ, რომლებიც სრულყოფილი გადანაცვებების მიღებაში დაეხმარება ბოლო ეტაპზე.

ატესტაციის სისტემა, რომელსაც დღემდე იყენებენ ზოგიერთ ქვეყანაში, გააკრიტიკეს როგორც მოსამართლეებმა, ასევე ექსპერტებმა, მიიჩნიეს რა, რომ ის უფრო ადმინისტრაციული ბარიერია, ვიდრე სასარგებლო ინსტრუმენტი მოსამართლეებისათვის მათი სამუშაოს შესრულების თვალსაზრისით.

მოსამართლეთა შეფასების კრიტერიუმები შეიძლება ორ ჯგუფად გაიყოს:

1. ხარისხობრივი კრიტერიუმები. ისინი ფოკუსირდება მოსამართლისათვის სავალდებულო უნარებზე: პროფესიული კომპეტენტურობა (პროცესუალური და მატერიალური სამართლის ცოდნა, სასამართლო პროცესის წარმართვისა და დასაბუთებული სასამართლო გადაწყვეტილებების შედგენის უნარი); პირადი კომპეტენტურობა (სამუშაო დატვირთვის გაძლება და გადანაცვებების მიღება, ახალი ტექნოლოგიებისადმი გახსნილობა); სოციალური კომპეტენტურობა (შუამავლის ფუნქციის შესრულების უნარი, პროცესის მხარეებისადმი პატივისცემის გამოვლენა).

2. რაოდენობრივი კრიტერიუმები (განხილული საქმეების რაოდენობა/ განხილული საქმეების პროცენტული რაოდენობა მთლიანად მიღებული საქმეების რაოდენობასთან მიმართებით; სამუშაო დატვირთვა, სასამართლო გადაწყვეტილებების რაოდენობა, რომლებიც ზემდგომმა ინსტანციამ გააუქმა/ ზემდგომი ინსტანციის მიერ გაუქმებულ საქმეთა პროცენტული რაოდენობა მთლიანად მიღებული საქმეების რაოდენობასთან მიმართებით).

არსებობს მოსაზრება, რომ რაოდენობრივი მაჩვენებლები არ უნდა გამოიყენებოდეს ფორმალური შეფასებისას, რასაც სამართლებრივი (განსაკუთრებით, ნეგატიური) შედეგები მოჰყვება.

ამასთან, რაოდენობრივი კრიტერიუმების განხილვაზე უარის თქმამ შეიძლება შექმნას ვითარება, როცა შეფასების სუბიექტები ცალკეულ მოსამართლეთა შემთხვევაში სიღრმისეულად ვერ აფასებენ და განიხილავენ ამა თუ იმ მაჩვენებელს ზოგიერთი ხარისხობრივი კრიტერიუმის მიხედვით (მაგ.: მოსამართლეს ზოგიერთი ხარისხობრივი მაჩვენებელი შეიძლება სხვებზე უარესი ჰქონდეს. ამასთან, შესაძლოა მნიშვნელოვანი იყოს ის გარემოება, რომ მისი სამუშაო გაცილებით დატვირთულია სხვა მოსამართლეებთან შედარებით. ამგვარად, რაოდენობრივი

მაჩვენებელი გამოსადეგია დაბალი ხარისხობრივი მაჩვენებლების მიღების მიზნითა დასადგენად).

ვენეციის კომისია აღნიშნავს: ეფექტიანობისა და დავების მოგვარების მაჩვენებელთა სტატისტიკური მონაცემები შეიძლება გამოვიყენოთ როგორც საწყისი წერტილი მოსამართლის ყველა შესაძლო პრობლემის გამოსაწვინად, და ის აუცილებელია განვიხილოთ კონტექსტში - როგორც კომპრომისი ორ ურთიერთსაინააღმდეგო მხედველებას შორის.

ლიტვაში მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების პროცედურას თავიდანვე არ ჰქონია (და არც ამჟამად აქვს) რეპრესიული მნიშვნელობა. პროცედურის მიზანი არ არის მოსამართლის დასჯა პროფესიული მოვალეობების არასათანადოდ შესრულების გამო, რასაც შეიძლება მოჰყვეს უფლებამოსილების შეჩერება ან მოსამართლის მიმართ სხვა საწესიების გამოყენება.

შეფასების მიზნები, ტიპი, პროცედურები, პრინციპები და კომპეტენტური ორგანოები განერილია კანონში სასამართლოების შესახებ.

პროცედურები დეტალურად არის რეგლამენტირებული მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების აღწერილობასა და მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების მუდმივი კომისიის წესებში, რომლებსაც ამტკიცებს მოსამართლეთა საბჭო. აქედან გამომდინარე, ლიტვაში მოსამართლეთა შეფასების პროცედურა შემოთარგვლილი ჩარჩოთი და ფორმალური სახე აქვს.

კანონი სასამართლოების შესახებ განსაზღვრავს მოსამართლეთა პროფესიული საქმიანობის შეფასების შემდეგ მიზნებს:

- 1) სწავლების საჭიროებების, ასევე, სწავლების სფეროს ტენდენციების განსაზღვრა;
- 2) მოსამართლეთა სამსახურებრივი დანინაურების შესახებ ობიექტური გადაწყვეტილების მიღება;
- 3) მოსამართლეთა კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობა;
- 4) სასამართლო ორგანოთა მიერ მართვის განვითარება.

უკვე დარწმუნდით, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი მიზნები არ მოიცავს მოსამართლეთა არასათანადო ქცევის გამოვლენასა და დასჯას. მოსამართლეთა შეფასების მუდმივ კომისიას არ აქვს მოსამართლეების დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაყენების უფლებამოსილება. მიუხედავად ამისა, არ იქნებოდა სამართლიანი, მოსამართლის არასათანადო მოქცევის გამოვლენისას კომისიას თვალი დაეხუჭა, თითქოსდა ვერაფერს ხედავს. ამიტომ, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, თუ ზემოხსენებული კომისია აღმოაჩენს დისციპლინური საქმისწარმოების საფუძველს (მოსამართლე თავისი ქცევით იწვევს მოსამართლის წოდების დისკრედიტაციას, უხეშად არღვევს სამოსამართლო ეთიკას და სხვა), იგი უფლებამოსილია ამის შესახებ აცნობოს სამოსამართლო ეთიკისა და დისციპლინის კომისიას, რომელიც, თავის მხრივ, ჩაატარებს დამოუკიდებელ გამოძიებას დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაყენების საკითხზე. ამგვარად, მოსამართლის საქმიანობის შეფასების შედეგად შესაძლებელია დადგეს დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხი - თუკი

შეფასების შედეგები გამოავლენს გარემოებებს, რომლებიც შეიძლება ამის საფუძველი გახდეს. ეს შესაძლოა იქცეს ახალი, დამოუკიდებელი გამოძიების საგანად, რათა გადაწყდეს მოსამართლის მიმართ კანონით გათვალისწინებული დისციპლინური საქმისწარმოების დაწყება.

არსებობს მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების შემდეგი სახეები:

- პერიოდული შეფასება 5 წელიწადში ერთხელ;
- რიგგარეშე შეფასება. იგი ხორციელდება თვითონ მოსამართლის თხოვნით; მოსამართლის მუშაობაში ხარვეზების ხელმეორედ გამოვლენისას (ასეთ შემთხვევაში შეფასების ინიცირების უფლება აქვს კონკრეტული ან ნებისმიერი სხვა, უფრო მაღალი საფეხურის სასამართლოს თავმჯდომარეს); და მოსამართლის დაწინაურებაზე გადაწყვეტილების მიღების საჭიროებისას.

რთული არ არის შენიშვნა, რომ მოსამართლის საქმიანობის რიგგარეშე შეფასება, როცა ის ინიცირებულია მოსამართლის საქმიანობაში ხარვეზების ხელმეორედ გამოვლენის მიზეზით, შეიცავს გარკვეულ მორალურ ელემენტს და აქვს პრევენციული მოქმედების ფუნქცია. მოსამართლის საქმიანობის ხარვეზებზე შეიძლება გაიგონ მისმა კოლეგებმა, ან მას მოუწიოს ზეპირი განმარტების მიცემა მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების მუდმივი კომისიის სხდომაზე. ამიტომ ხშირია, როცა სასამართლოს თავმჯდომარის მიერ მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის განმეორებითი შეფასების თავად ინიცირების ფაქტი ძალიან ქმედით ზემოქმედებას ახდენს, რაც საკმარისი აღმოჩნდება ხოლმე მოსამართლის საქმიანობის ხარისხის მნიშვნელოვნად გაუმჯობესებისათვის.

მოსამართლის მუშაობაში ხარვეზების ხელმეორედ აღმოჩენისას პრაქტიკაში სასამართლოს თავმჯდომარე შეიძლება დიღემის წინაშე აღმოჩნდეს: წამოიწყოს მოსამართლის განმეორებითი შეფასების პროცედურა, განპირობებული მისი მუშაობის მრავალჯერადი ხარვეზებით, თუ დააყენოს მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხი. უნდა ვაღიაროთ, რომ მოცემული პროცედურების გამოცხნა არ არის მარტივი ამოცანა. დისციპლინური თვალსაზრისით, მოსამართლე პასუხისმგებელია თავის საქციელზე, რომელიც ბღალავს მოსამართლის ნაღდებას და შეიძლება გამოვლინდეს მისი კონკრეტული მოვალეობის გულგრილად შესრულებით ან საერთოდ შესრულებლობით - საპატიო მიზეზის გარეშე. ლიტვის საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსამართლის მიმართ დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხის დასაყენებლად შეიძლება საკმარისი საფუძველი გახდეს უხეში, აშკარა, არაერთჯერადი შეცდომები კანონის განმარტებისა და (ან) გამოყენებისას, ასევე, პროცესუალური სამართლის ნორმების დარღვევები. ამავე დროს, ანალოგიურად უღერს განმეორებითი შეფასების ჩატარების საფუძვლის ფორმულირება - მოსამართლის საქმიანობაში ხარვეზების არაერთჯერადი აღმოჩენა. დისციპლინური პასუხისმგებლობა ზემოქმედების უფრო მკაცრი ზომია, რომლის მიზანიც არის დასჯა. განმეორებითი შეფასება კი მიზნად არ ისახავს დასჯას, თუმცა, სამომავლოდ ამგვარი შეფასება შეიძლება გადაიზარდოს დისციპლინურ პასუხისმგებლობაში. ამიტომ გამოცხნის კრიტერიუმად შეიძლება გამოდგეს მოსამართლის უხეში, აშკარა დარღვევები და მათი შედეგები. ასე მაგალითად, მოსამართლეთა წინააღმდეგ დისციპლინური საქმეების უმეტესობა აღიძრა პროცესის მონაწილეთა მიმართ უხეში და უპატივცემულო მოქცევის გამო; უფრო იშვიათად -

დადგენილი პროცესუალური კანონმდებლობის დაუცველობისათვის, მაგალითად, მოსამართლის მხრიდან აშკარად უხეში და გაუმართლებელი შეცდომების გამო პროცესში. ამასთან, მოსამართლის რიგგარეშე შეფასება იწყება მის მუშაობაში აშკარად გამოხატული დარღვევებისათვის, თუმცა, განმეორებითი ხარვეზები ხელს უშლის მართლმსაჯულების ეფექტიან განხორციელებას (მაგ.: გადაწყვეტილების დაწერის სისტემატური დაგვიანება, კანონით დადგენილი სხვა პროცესუალური ვადების დარღვევა, მოსამართლეთა გადაწყვეტილებების არაერთხელ გაუქმება ზემდგომი სასამართლოს მიერ ერთი და იმავე მიზეზით და ა.შ.).

შეფასების პროცედურა ორგანიზებულია შემდეგნაირად:

შეფასების პროცედურა იწყება იმით, რომ ეროვნული სასამართლო ადმინისტრაცია აგროვებს და წარადგენს შესაფასებელი მოსამართლის საქმიანობის სტატისტიკურ მაჩვენებლებს: გარკვეული პერიოდის განმავლობაში განხილულ საქმეთა რაოდენობა; პროცესუალური გადაწყვეტილებების რაოდენობა; ზემდგომ ინსტანციაში გასაჩივრებულ საქმეთა რაოდენობა; ასევე, ამ ინსტანციის მიერ გაუქმებულ და ძალაში დატოვებულ საქმეთა რაოდენობა; მონაცემები მოსამართლის მიერ სასამართლო მედიაციისათვის გადაცემულ საქმეებზე.

შემდეგ სასამართლოს თავმჯდომარე წარმოადგენს თავის ანალიზს, მოკლედ გადმოსცემს სასამართლო გადაწყვეტილებათა გაუქმების/შეცვლის მიზეზებს, ინფორმაციას პროცესების წარმართვის ხარისხზე, სამოსამართლო ეთიკის დაცვის, პროფესიული და პირადი კომპეტენციის შესახებ. სასამართლოს თავმჯდომარის როლს აქ არსებითი მნიშვნელობა აქვს, რადგან მის მიერ წარმოდგენილი ანალიზი უნდა ეყრდნობოდეს მოსამართლის საქმიანობის ამსახველ მასალას, რომელიც ინდივიდუალურად არის შესწავლილი: შესაფასებელი მოსამართლის მიერ წარმოებულ საქმეებზე დაკვირვებით; სასამართლო სხდომების აუდიოჩანაწერების შემთხვევითი პრინციპით შერჩევითა და მოსმენით; განცხადებებისა და საჩივრების შეფასებით, რომლებიც მისი პროფესიული საქმიანობის განხორციელებასა და ეთიკას უკავშირდება.

მოსამართლის შეფასებაზე საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების მუდმივი კომისია. კომისია მუშაობს მოსამართლეთა საბჭოს უფლებამოსილების ვადის შესაბამისად და აერთიანებს 7 წევრს, რომელთაგან 3 არ უნდა იყოს მოსამართლე. კომისიის 4 მოსამართლე წევრს ირჩევს მოსამართლეთა საბჭო, ხოლო 3-ს ნიშნავს რესპუბლიკის პრეზიდენტი.

მოსამართლის შეფასება ხორციელდება კომისიის სხდომებზე შესაფასებელი მოსამართლის უშუალო მონაწილეობით. სხდომაზე კომისია მოსამართლეს შევითხვებს უსვამს, მის განმარტებებს ისმენს და მოტივირებულ დასკვნას წერს. კომისიამ თავისი დასკვნა უნდა დააფუძნოს შექმლებისდაგვარად ობიექტურ და მრავალმხრივ ინფორმაციას, რომლის წყაროც არის:

- ▶ ანკეტები (კომისიის და/ან სასამართლოს თავმჯდომარის ანკეტა, რომელსაც მოსამართლე წერილობით ავსებს);
- ▶ პროცედურების დაცვაზე დაკვირვება სასამართლო დარბაზში (უშუალოდ/ აუდიოჩანაწერში);
- ▶ სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი;

- ▶ გამოკითხვები;
- ▶ სწავლებასა თუ კვალიფიკაციის ამაღლებაზე ინფორმაციის შესწავლა;
- ▶ მოსამართლის საქმიანობის შესახებ პროცესუალური საჩივრების ანალიზი;
- ▶ ინტერვიუ.

მოსამართლის საქმიანობაზე დასკვნის გამოტანის პროცესში კომპლექსურად განიხილება რაოდენობრივი და ხარისხობრივი კრიტერიუმები, როგორცაა:

- ▶ დატვირთვა (საშუალო მაჩვენებელთან მიმართებით);
- ▶ საქმისწარმოების ხანგრძლივობა (საშუალო მაჩვენებელთან მიმართებით);
- ▶ სასამართლო გადაწყვეტილებების ხარისხი (გადაწყვეტილებათა გაუქმების/შეცვლის მიზეზების მიმოხილვა, სამართლებრივი არგუმენტაციის შეფასება);
- ▶ პროცესის გახანგრძლივების მიზეზები;
- ▶ პროცესის წარმართვის ხარისხი (თანასწორი მოპყრობა პროცესის მხარეებისადმი და სხვა);
- ▶ მონაცემები მორიგებისა და შუამავლობის შესახებ;
- ▶ სამოსამართლო ეთიკის მოთხოვნების დაცვა;
- ▶ პირადი კომპეტენტურობა: კოლეგებთან, სასამართლოს თანამშრომლებთან, ადვოკატებსა და სხვებთან ურთიერთობის უნარი; საქმიანობის ეფექტიანად ორგანიზების უნარი და სხვა.

სასამართლოთა თავმჯდომარეებსა და მათი საქმიანობის პროფესიული შეფასების მუდმივ კომისიასთან შეხვედრებისას მოსამართლეთა საბჭო აღიშნავს მოსამართლეთა შეფასების ობიექტურობის პრინციპს. ყველა მოსამართლე უნდა შეფასდეს ერთნაირი მიდგომით, ერთი და იმავე მეთოდოლოგიისა და სტანდარტების გამოყენებით.

უფრო რთული საკითხია მოსამართლეთა რეიტინგები. სასამართლოების შესახებ კანონში მოცემულია ჩამონათვალი, რომელიც განსაზღვრავს შეფასების მიზანს. ჩამონათვალის არც ერთი პუნქტი მიზნად არ ისახავს მოსამართლეთა გამორჩევას პროფესიული მოვალეობების შესრულების ხარისხის მიხედვით. თუმცა, მოსამართლეთა შეფასების შედეგები გამოიყენება მოსამართლეთა დანიშნულებაზე გადაწყვეტილების მისაღებად. რამდენადაც მათი პროფესიული წინსვლა ხდება კონკურსის საფუძველზე, ლოგიკური იქნებოდა შესაფასებელი მოსამართლეების მუშაობის მონაცემთა შედარება.

ამ კონტექსტში მინდა აღვნიშნო ისიც, რომ ლიტვაში მოსამართლეთა შეფასება ერთ-ერთი ეტაპია თანამდებობრივ დანიშნულებაზე გადაწყვეტილების მიღებისას. მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების მუდმივი კომისია არ წყვეტს, ვინ არის შესაფერისი უმაღლესი საფეხურის მოსამართლედ ან სასამართლოს თავმჯდომარედ დანიშვნისათვის. იგი მხოლოდ აფასებს მოსამართლის საქმიანობას და იძლევა დასკვნას. ეს დასკვნა ინფორმაციის ერთ-ერთი წყაროა მოსამართლეთა შერჩევის

კომისიისათვის, რომელსაც რესპუბლიკის პრეზიდენტი ნიშნავს. აღნიშნული კომისია ადგენს მოსამართლეთა სიას რიგითობის მიხედვით და მას პრეზიდენტს წარუდგენს.

ზოგიერთი ევროპული სახელმწიფოს პრაქტიკაში მოსამართლეთა რეიტინგების მეთოდის დამკვიდრება. რეიტინგების გამოყენებული სისტემები, დაახლოებით, ერთნაირია და შეფასების ასეთი კრიტერიუმები აქვს: „ძალიან კარგი“, „კარგი“, „დამაკმაყოფილებელი“, „არადამაკმაყოფილებელი“ და სხვა. ნაცვლად იმისა, ზუსტი მათემატიკური გაანგარიშება წარმოადგინოს თითოეული მაჩვენებლის მიხედვით, კომპეტენტურ ორგანოს შეუძლია საკვალიფიკაციო კატეგორიების დადგენა თითოეული კრიტერიუმის მიხედვით, შემდეგ კი მოსამართლისათვის საერთო საკვალიფიკაციო კატეგორიის მიკუთვნება (არადამაკმაყოფილებელი/სუსტი, დამაკმაყოფილებელი, კარგი, ძალიან კარგი, გამორჩეული).

მიუხედავად ამისა, მოსამართლეთა რეიტინგების პრაქტიკა ლიტვაში ჯერ არ დამკვიდრებულა - იმ შემთხვევებისთვისაც კი, როცა პროფესიული საქმიანობის შეფასება მიზნად ისახავს დანინაურებას. კომისიის დასკვნაში მოცემულია მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის დახასიათება და მისი პირადი თვისებები თუ მიღწევები, ხოლო დასკვნითი ნაწილი ასე უდგის: აკმაყოფილებს მოსამართლეთათვის ნაყენებულ მოთხოვნებს. მხოლოდ განსაკუთრებულად დადებითი ან უარყოფითი შეფასების შემთხვევებში შეიცავს დასკვნა უფრო მოცულობით ინფორმაციას, რომელიც განსაზღვრავს მოსამართლის ადგილს კოლეგებს შორის. მაგალითად, კომისიის დასკვნა, რომელშიც მოსამართლეს ეძლევა რეკომენდაცია, აიმაღლოს კვალიფიკაცია და მეტი ყურადღება დაუთმოს სასამართლო პრაქტიკის შესწავლას, არსებითად მიუთითებს მოსამართლის პროფესიული საქმიანობის მეტ-ნაკლებად სუსტ სფეროებზე.

ყოველ შემთხვევაში, მე მომხრე ვარ შეფასების უფრო გამჭვირვალე და მკაფიო სისტემისა, როცა რიგგარეშე შეფასების ჩატარება უკავშირდება მოსამართლის კარიერულ ზრდას. მოსამართლის შეფასება კრიტერიუმებით „ძალიან კარგი“, „კარგი“, „დამაკმაყოფილებელი“ და „არადამაკმაყოფილებელი“ მოსამართლეთა შერჩევის კომისიისათვის უტყუარ კრიტერიუმად გამოდგებოდა სიაში მათი რიგითობის განსაზღვრის მხრივ.

ყველა სხვა შემთხვევაში, როცა მოსამართლეთა პერიოდული შეფასება არ უკავშირდება მათ კარიერულ ზრდას, რეიტინგის შედგენა უფრო პრობლემატური ჩანს. იმის გათვალისწინებით, რომ მოსამართლის თანამდებობაზე ყველა ინიშნება კონსტიტუციური წესით, ასრულებს ერთსა და იმავე მოვალეობებს და განიხილავს ერთსა და იმავე საქმეებს, მათი დაყოფა კარგ და ნაკლებად კარგ მოსამართლეებად გამოიწვევს კონფლიქტს მოსამართლეთა კორპუსში. მათი პროფესიული საქმიანობის შედეგების გამოაშკარავებამ, შესაძლოა, შესუსტოს ნდობა იმ მოსამართლეთა მიმართ, რომლებსაც უფრო დაბალი შეფასებები აქვთ. ეს კი, თავის მხრივ, გავლენას მოახდენს სასამართლო სისტემის ავტორიტეტზე. მაშინაც კი, როცა მოსამართლეთა შეფასების შედეგები გასაიდუმლოებულია, ინფორმაციის გაჟონვის დიდი რისკი არსებობს. ასევე სარისკოა, რომ პროცესის მონაწილეები განაცხადებენ პრეტენზიას - ან ეგებ სარჩელიც აღძრან (როგორც სააპელაციო, ისე საკასაციო) - რომ მათ საქმეს განიხილავს მოსამართლე, რომელსაც შეფასება აქვს „დამაკმაყოფილებელი“ და არა „ძალიან კარგი“.

მოსამართლე, რომლის საქმიანობაც ფასდება, ეცნობა შეფასების მასალებს. მას აქვს უფლება, გაასაჩივროს შედეგები მოსამართლეთა საბჭოში. ამგვარი შემთხვევები ლიტვაში შედარებით იშვიათია.

დასკვნები:

- ▶ მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასებამ არ უნდა დაარღვიოს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი;
- ▶ მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება მიმართული უნდა იყოს პროფესიული ცოდნის ხარისხის გაზრდაზე, კონკრეტული მოსამართლის უნარების გაუმჯობესებასა და მთლიანად სასამართლო სისტემის ეფექტიანობის ამაღლებაზე;
- ▶ მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება უნდა იყოს მრავალმხრივი და ობიექტური, შესაფასებელი მასალა კი - საკმარისი, რათა მოსამართლის მიერ პროფესიული ვალდებულებების შესრულების ყველა ასპექტი სიღრმისეულად შეფასდეს. მოსამართლის შეფასების პროცესში გამოყენებული ინფორმაციის წყაროები სარწმუნოებით უნდა გამოირჩეოდეს. ყველა მოსამართლე უნდა შეფასდეს ერთნაირად, ერთი და იმავე მეთოდოლოგიისა და სტანდარტების გამოყენებით;
- ▶ მოსამართლეთა შეფასების შედეგები უნდა გამოიყენებოდეს მათი საქმიანობისა და სასამართლო სისტემის სრულყოფისათვის და მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში განსაზღვრავდეს მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხს.

II თემა: სასამართლო და მედიაცია, როგორც დავების მოგვარების თანამედროვე მეთოდი და შიდა სასამართლო მედიაციის უპირატესობა

მედიაცია საქართველოში და მისი განვითარების პერსპექტივები

ვახტანგ თორღია

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი,
საქართველოს საპატრიარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის
სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ქალბატონებო და ბატონებო,

მოგესალმებით და კონფერენციას ვუსურვებ საინტერესო და ნაყოფიერ მუშაობას, ხოლო ჩვენს პატივცემულ სტუმრებს - საუკეთესო შთაბეჭდილებებს საქართველოში გატარებული დღეებიდან. ჩემი მოხსენება ეხება მედიაციას, რომელიც საქართველოში შედარებით ახალი შემოღებულია. ამიტომ ვისაუბრებ იმაზე, რისი გაკეთება შეეძლებოდა და რა გამოწვევებია ჩვენ წინაშე.

როგორი მონესრიგებულები უნდა იყოს საზოგადოებრივი ყოფა და რა გამართულადაც უნდა მუშაობდნენ სამართლებრივი ინსტიტუტები, სოციალურ დავებს თავიდან ვერ ავიცილებთ, ისინი ადამიანთა ურთიერთობის თანმდევი მოვლენაა.

დავის გადასაწყვეტად სასამართლოსთვის მიმართვისას კონფლიქტი გარდაისახება სამართლებრივ პრობლემად და მისი სასამართლო გადაწყვეტილებით დასრულების მიუხედავად, ხშირად ისევ აღმოუფხვრელი და აქტუალური რჩება წყნა, პიროვნული პრობლემები, განცდები და ურთიერთობები. ასევე, სასამართლო პროცესის ხანგრძლივობის, სიძვირის და მხარეთა ურთიერთდაპირისპირებაზე დახარჯული ადამიანური რესურსების გამო, პროცესით ფაქტობრივად ორივე მხარე დაზარალებული რჩება.

ცივილიზებულ სახელმწიფოთა თანამედროვე კანონმდებლობა ორიენტირებულია ლიბერალიზაციაზე და პრიორიტეტი ენიჭება დავების სასამართლოს გარეშე, ალტერნატიული გზებით გადაწყვეტას; ეს მით უფრო აქტუალურია ამჟამად, რადგანაც დღეს მართლმსაჯულება ვერ აკმაყოფილებს საზოგადოების მოთხოვნებს,

რაც გამოიხატება სასამართლო პროცესების გაჭიანურებით - განსაკუთრებით კერძო სამართლის სფეროში - მათი საკმაო სიძვირით და ა.შ. ამ მიზეზთა გამო ხშირად სასამართლო, როგორც დავის გადაწყვეტის ინსტიტუტი, არ წარმოგვიდგება მხარეთა სამართლებრივი პრობლემის მოგვარების საუკეთესო და ეფექტიან საშუალებად. ეს ვითარება იწვევს მცდელობებს ალტერნატიული ფორმების მოსაძიებლად.

სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში დავების გადაწყვეტის სხვადასხვაგვარი ფორმები წარმოიშვა. დავის მოგვარების ერთ-ერთი ალტერნატიული ფორმაა მედიაცია, რომლის დროსაც მოდავე მხარეები ცდილობენ, ნეიტრალური მესამე პირის დახმარებითა და პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებით, იპოვონ უთანხმოების აღმოფხვრის ორივე მხარისათვის მისაღები ვარიანტი.

დავების მორიგებით დამთავრების პრიორიტეტულობაზე ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში დიდი ქართველი მწერალი, „ერის მამად“ წოდებული, განათლებით იურისტი ილია ჭავჭავაძე საუბრობდა. 1886 წლის 19 აპრილს გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში - „მომრიგებელი სასამართლოების შესახებ“ ილია წერდა: „ხალხს სწრაფი და მარტივი, უფორმალო სამართალი სჭირია, დარღვეულ უფლებათა მსწრაფლ აღდგინება უნდა.“ ფაქტობრივად, ამ წინადადებებში აყალიბებს ილია ჭავჭავაძე, რომ აუცილებელია პრიორიტეტი მიენიჭოს დავის დროულად და ეფექტიანად გადაწყვეტას მორიგების გზით.

ამდენად, ჩვენთან, საქართველოში, ისტორიულად არსებობდა მორიგების ინსტიტუტი. მაგალითად, მთაში, სვანეთში, უხუცესები ნებისმიერ საკითხს აგვარებდნენ მორიგებით და ჩვენ რაღაც ახალს კი არ ვწერგავთ, არამედ ძველ ტრადიციებს ახალ სიცოცხლეს ვძენთ.

ბოლო წლებში გაიზარდა მედიაციის როლი და მნიშვნელობა მთელ მსოფლიოში. სულ უფრო მატულობს მედიაციის მიმართ ინტერესი ევროპის საბჭოს ქვეყნებში. ჯერ კიდევ 1999 წლის 15-16 ოქტომბერს ქალაქ ტემპერეში გამართულ კონფერენციაზე ევროპის საბჭომ წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდა, ეღვაწათ სამართალწარმოების ალტერნატიულ საშუალებათა შექმნისათვის.

2000 წლის მაისში ევროპის საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება სამოქალაქო და კომერციული დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მეთოდებზე და აღნიშნა, რომ ასეთი მეთოდების შემუშავება მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნებოდა სამოქალაქო და კომერციული დავების გადაწყვეტის საქმეში, რაც კიდევ უფრო გაამარტივებდა მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობას.

მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების პრაქტიკული ღირებულება აღიარებულია ევროპარლამენტისა და ევროპის საბჭოს 2008 წლის 21 მაისის დირექტივით სამოქალაქო და კომერციული დავების ასპექტებთან დაკავშირებით. დირექტივაში აღნიშნულია, რომ მედიაციით შესაძლებელია სამოქალაქო და კომერციული დავების მოგვარება არასასამართლო გზით, სწრაფად და ეფექტიანად, და რომ მედიაცია არის პროცესი, სადაც მხარეთა ინტერესები მნიშვნელოვანი და პრიორიტეტულია. მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმებებით უფრო მეტად გარანტირებულია მათი ნებაყოფლობითი შესრულება მხარეთა მიერ, ასევე, მოდავეთა შორის პიროვნული ურთიერთობების

ჩამოყალიბება და შენარჩუნება. დირექტივის მიხედვით, მედიაციის პროცესი უნდა იყოს ნებაყოფლობითი, ორგანიზებული მხარეთა სურვილის შესაბამისად, და მისი დასრულება შეიძლება მოხდეს ნებისმიერ ეტაპზე. ამასთანავე, სასამართლოს ეძლევა უფლებამოსილება, მედიაციისათვის დაანხოს დროის გარკვეული პერიოდი. იგი უნდა ცდილობდეს, მხარეებს მოუწოდოს საქმისწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე მედიაციის გამართვისაკენ. წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა განსაზღვრონ მექანიზმები, რომლებიც დაეფუძნება ბაზარზე არსებულ მდგომარეობას. ეს მექანიზმები ორიენტირებული უნდა იყოს მედიაციის პროცესის მოქნილობასა და მხარეთა ნების ავტონომიურობაზე და უზრუნველყოფდეს მის წარმართვას ეფექტიანად, მიუკერძოებლად და კომპეტენტურად.

2004 წლის 22-24 ნოემბერს სტრასბურგში გამართული ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს (CCJE) მე-5 სხდომაზე მიღებულ #6 დასკვნაში დავის გადანაცვების ალტერნატიულ საშუალებებთან დაკავშირებით აღინიშნა: „მიუხედავად იმისა, რომ დავების გადანაცვების ალტერნატიული მექანიზმები არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც სასამართლოების განსახილველი საქმეებისაგან განტვირთვის საუკეთესო საშუალება, ეს ნამდვილად ეფექტიანი მექანიზმია, რადგან ორიენტირებულია მხარეთა მორიგებაზე, რაც ყოველთვის უფრო მიზანშეწონილია, ვიდრე სასამართლოს გადანაცვტილებით დაკავშირებული ვალდებულებების შესრულება“. ამავე დასკვნაში ხაზგასმულია, რომ საჭიროა დავების გადანაცვების ალტერნატიული მექანიზმების მხარდაჭერა. სამოგადოებას უნდა მიეწოდოს ამომწურავი ინფორმაცია ასეთი მექანიზმების, მათი ფუნქციონირებისა და შესაბამისი ხარჯების თაობაზე, მედიატორებს კი ჰქონდეთ სათანადო უნარები და კვალიფიკაცია. ამასთანავე, ისინი კეთილსინდისიერი, მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი პიროვნებები უნდა იყვნენ, რათა ასეთი საჯარო მომსახურება გაუწიონ მხარეებს.

დასავლური ცივილიზაციის ქვეყნებში მედიაცია, როგორც დავის გადანაცვების ალტერნატიული საშუალება, დღეისათვის კონფლიქტის მოგვარების იმდენად პოპულარული მეთოდია, რომ აკადემიურ წრეებში ხშირად, ალტერნატიულის ნაცვლად, ადევკატურ საშუალებასაც უწოდებენ. ამჟამად სამოქალაქო დავების დაახლოებით 40-50% ევროპაში განიხილება მედიაციის მეშვეობით და არა სასამართლოებში.

მედიაციის, როგორც დავის მოგვარების ალტერნატიული საშუალების დადებითი მხარეა ის, რომ ეს გახლავთ მოლაპარაკების პროცესი, სადაც ნეიტრალური პირი - მედიატორი დაპირისპირებულ მხარეებს ან/და მათ წარმომადგენლებს ეხმარება წარმოშობილი კონფლიქტის ურთიერთსასარგებლოდ დასრულებაში, მეთანხმების მიღწევაში იმაზე სწრაფად, ვიდრე დამოუკიდებლად შეძლებდნენ. მედიაციის მთავარი არსი და დანიშნულებაა იმ სოციალური ურთიერთობების აღდგენა და შენარჩუნება, რომლებიც მხარეთა შორის არსებობდა. ეს გულისხმობს ინტერესების გამოვლენა-შეჭერებას. მედიაცია არაფორმალური პროცესია და არ მიმდინარეობს ისე ოფიციალურად, როგორც ორდინარული სამართალწარმოება; ამ შემთხვევაში ირვევა არა ის, თუ რა არის სამართლიანი ან უსამართლო კანონის მიხედვით, არამედ კონფლიქტის საფუძველი და მხარეთა საჭიროებანი. მედიაციის პროცესის არაფორმალური და კომფორტული გარემო მხარეებს ემოციებისგან გათავისუფლების საშუალებას აძლევს, რაც შემდგომში დადებითად აისახება კონფლიქტის მოგვარებაზე. აღსანიშნავია, რომ თუკი ემოციების გამოხატვას

სასამართლო დარბაზში შეიძლება მკაცრი სანქციაც კი მოჰყვეს, მსგავსი ქმედება მედიატორთან არათუ ისჯება, არამედ დაცულია შინაარსის გამჟღავნებისგანაც კი, კონფიდენციალობის გამო.

მედიაციისას მხარეები შეთანხმებას დამოუკიდებლად აღწევენ და ის მთლიანად თვითპასუხისმგებლობაზეა დამყარებული. მედიაციის პროცესის შედეგად მიღწეული შეთანხმების ნებაყოფლობითი შესრულება ხელს უწყობს და ინარჩუნებს მოდავე მხარეთა შორის არსებულ სოციალურ ურთიერთობებს. მედიაცია მოლაპარაკების პროცესის მხარდაჭერა და ხელშეწყობაა, რომელიც პროფესიონალი მედიატორის აქტიური მონაწილეობით მიმდინარეობს. ზოგადად ცნობილია, რომ როდესაც ორი ადამიანი დავობს, მესამე პირს - რომელსაც კონფლიქტისადმი ემოციურად ნეიტრალური დამოკიდებულება აქვს, დაინტერესებულია მისი მოგვარებით და აღჭურვილია სათანადო გამოცდილებით - მართლაც მას შეუძლია გადამწყვეტი როლი შეასრულოს უთანხმოებების საბოლოოდ აღმოფხვრაში და მხარეებს ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილების მიღებაში დაეხმაროს.

მედიაციაში მხარეებს არ უწევთ ძვირადღირებული მტკიცებულებების მოპოვება და წარმოდგენა, ვინაიდან საქმე ეხება არა რაიმეს დამტკიცებას ან სამართლებრივი პოზიციების გამყარებას, არა გამარჯვებას მეორე მხარის დამარცხების ხარჯზე, არამედ საკუთარი ინტერესების გაკლდობას, ერთმანეთის მოსმენასა და პრობლემის მშვიდობიანი გზით მოგვარებას. ამ შემთხვევაში წაგებისა და მოგების კატეგორიებით მსჯელობა საერთოდ გამორიცხებულია, რაც მხარეებს საშუალებას აძლევს, უფრო თავისუფლად ეძებონ ორივე მხარისათვის მისაღები გამოსავალი. აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგადად, სასამართლოს მიერ დავის გადაწყვეტას შედეგად არ მოსდევს კონფლიქტის ეფექტიანად მოგვარება, რადგან სასამართლო პროცედურა შემდგომში მოითხოვს სასამართლო გადაწყვეტილების იძულებით აღსრულებას; მხარეთა მიმართ ნეიტრალური და დამოუკიდებელი მედიატორის მონაწილეობით დავის მოგვარება კი ეფექტიანია, რადგან საშუალებას იძლევა, კონფლიქტი გადაწყდეს კომპრომისის საფუძველზე, იძულების, ასევე, სასამართლოში საქმის სანარმოებლად საჭირო თანხისა და დროის შედამეტად ხარჯის გარეშე. მედიაციის პროცესი განიხილება, როგორც უფრო მეტად სწრაფი, იაფი და პროცედურულად მარტივი მექანიზმი პრობლემის ეფექტიანად გადაწყვეტისათვის.

ყოველივე ეს ცხადყოფს, რომ მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება, ქართული მართლმსაჯულებისათვის ძალიან დიდი შესაძლებლობა და გამოწვევაა, ხოლო მედიაციის მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის შექმნისა და პრაქტიკაში ეფექტიანად განხორციელებისათვის საჭიროა მოვიპოვოთ ინფორმაცია, როგორ მიმდინარეობდა მისი დანერგვის პროცესი სხვადასხვა ქვეყანაში. აქედან გამომდინარე, დღევანდელი საერთაშორისო კონვენციები მეტად მნიშვნელოვანია საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსათვის პრაქტიკული თვალსაზრისით. კერძოდ, ერთი მხრივ, იგი ხელს შეუწყობს ზოგადად აშშ-სა და ევროპაში მედიაციის ინსტიტუტის პრაქტიკისა და მომწესრიგებელი ნორმების შესწავლა-განალიზებას, ხოლო მეორე მხრივ, ამ გამოცდილების განზოგადების საფუძველზე უზრუნველყოფს ქართულ მართლმსაჯულებაში თანამედროვე მედიაციის განვითარების კონცეპტუალური ხედვის შემუშავებას, მით უფრო, რომ მედიაციის ეფექტიანად ამოქმედებისათვის ყველა დეტალი მნიშვნელოვანია.

საქართველოში მედიაციის, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების ეფექტიანი გამოყენება მომგებიანი იქნება არა მხოლოდ დავის მხარეებისათვის, არამედ ზოგადად, ქართული სახელმწიფოსთვისაც, მით უმეტეს იმ ვითარებაში, როდესაც თავისუფალი ბაზრის პირობებში აშკარაა კერძო სამართლებრივ დავათა რაოდენობის ზრდა და ქართული სასამართლოების გადატვირთულობა, რაც რეალურ საფრთხეს უქმნის ეფექტიანი მართლმსაჯულების განხორციელებას. ბოლო წლებში სასამართლოს ინფრასტრუქტურის საგრძნობი გაუმჯობესების მიუხედავად, არსებული რესურსი არ კმარა იმ დავების გადაწყვეტისათვის, რომელთა რაოდენობაც ყოველდღიურად იზრდება.

ქართული სახელმწიფო აქტიურად უწყობს ხელს მედიაციის განვითარებას. ამის დასტურია 2011 წლის 20 დეკემბრის ცვლილება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში - მას დამატა XX1 თავი, სახელწოდებით „სასამართლო მედიაცია“, რომლითაც განისაზღვრა სასამართლო მედიაციის დაქვემდებარებულ საქმეთა კატეგორიები, მედიაციის წარმართვის ვადები, მედიაციის პროცესის კონფიდენციალობისა და წარმატებით ჩატარებისათვის აუცილებელი პირობები.

ამ საკანონმდებლო ცვლილების შემდეგ, 2012 წლის 7 მაისს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, იუსტიციის უმაღლეს სკოლას, თბილისის საქალაქო სასამართლოს, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალურ ცენტრს, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებასა და USAID-ის მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობისა და სამართლებრივი გაძლიერების პროექტს (JILEP) შორის გაფორმდა ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი სასამართლო მედიაციასთან დაკავშირებით. მემორანდუმის თანახმად, თბილისის საქალაქო სასამართლოში შეიქმნა და განხორციელდა სასამართლო მედიაციის საპილოტე პროექტი. ამ პროექტის შედეგად, სასწავლო კურსის პირველ ეტაპზე საჯარო კონკურსის წესით 35 კანდიდატი შეირჩა, რომლებმაც მედიაციის თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებში გაიარეს ზოგადი ტრენინგი.

აღსანიშნავია, რომ იუსტიციის უმაღლესი სკოლა ატარებს მედიაციის ტრენინგებს მოსამართლეებისათვის, რათა მათ შეძლონ მხარეთა დათანხმება და გამოიყენონ საქმის კერძო მედიაციისათვის გადაცემის შესაძლებლობა.

2015 წლის 25 სექტემბერს გაიმართა მედიაციის საპილოტე პროექტის პრეზენტაცია და გაფორმდა ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, ასევე, გორის რაიონულ სასამართლოსა და მედიაციის ცენტრს შორის, რომლის მიზანი იყო სამოქალაქო სამართლებრივი დავების მორიგებით დამთავრების ხელშეწყობა, მედიაციის ინსტიტუტის განვითარება და სწრაფ და ეფექტიან მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს 2016 წლის 14 მარტის გადაწყვეტილებით, სამოქალაქო საქმეებზე სარჩელისა და შესაგებლის ფორმას დამატა შეკითხვა საქმის სასამართლო მედიაციისათვის გადაცემაზე, ხოლო იუსტიციის საბჭოს 2016 წლის 30 დეკემბრის გადაწყვეტილებით, დამტკიცდა „სასამართლო მედიაციის პროცესის ადმინისტრირების წესი“, რომლითაც დეტალურად განისაზღვრა სასამართლო მედიაციის ადმინისტრირებისა და ორგანიზების საკითხები, მედიაციის კონსულტანტის ფუნქციები და სასამართლო მედიაციის წარმართვასთან დაკავშირებული სხვა ასპექტები.

სასამართლო მედიაციის საპილოტე პროექტის ფარგლებში მედიაციას სულ 83 საქმე გადაეცა. ამ საქმეთა დაახლოებით 50%-ის შემთხვევაში მხარეებმა შეძლეს მედიაციის საშუალებით შეთანხმების მიღწევა. აღსანიშნავია, რომ თუ წინა წლებში მედიაციისათვის გადაცემული საქმეების რაოდენობა წლიურად 27-ს არ აღემატებოდა, 2017 წლის პირველი კვარტალის მონაცემებით, მედიაციას უკვე 16 საქმე გადაეცა.

მეტად მნიშვნელოვან მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს 2017 წლის 1 აპრილს საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, თბილისის საქალაქო სასამართლოსა და საქართველოს მედიატორთა ასოციაციას შორის გაფორმებული ურთიერთგაგების მემორანდუმი, რომლის თანახმად, თანამშრომლობა სამოქალაქო სამართლებრივ დავებს მოიცავს და მიზნად ისახავს სასამართლო განტვირთვის ხელშეწყობას მედიაციის პროგრამის დანერგვის გზით. მემორანდუმის ფარგლებში თანამშრომლობის სხვადასხვა მიმართულებას შორის გათვალისწინებულია ბიზნეს დავების კერძო მედიაციისათვის გადაცემის საკითხიც. ეს მეტად მნიშვნელოვანია როგორც მართლმსაჯულებისათვის - სასამართლოში საქმეთა რაოდენობის შემცირების თვალსაზრისით - ასევე ბიზნესისათვის, რადგან ხელს შეუწყობს დავის მოკლე დროში მოგვარებას ნაკლები ფინანსური დანახარჯებით, რაც წარმატებული ბიზნესის ერთ-ერთი მთავარი პირობაა. არასასამართლო მედიაცია ხორციელდება სასამართლო სისტემის გარეთ. მხარეები ირჩევენ პასუხისმგებელ მედიატორს და თვითონ თანხმდებიან სადავო საკითხებზე. ასეთ შემთხვევაში, მხარეები დაინტერესებული არიან დავის გადაწყვეტით, მისი აღმოფხვრით და არა სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებით. ვფიქრობ, ჩვენი ქვეყნისათვის ეს ბიზნეს დავების მოგვარების მეტად პერსპექტიული მიმართულებაა. აღსანიშნავია ისიც, რომ „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2012 წლის 16 მარტის ცვლილების თანახმად, მხარეთა შეთანხმებით, ასეთი პასუხისმგებელი პირი - მედიატორი-შეიძლება იყოს ნოტარიუსიც. ამ შემთხვევაში მოქმედებს „თანაბრობის პრინციპი“. ნოტარიუსი არ არის ვალდებული, მხარეებს განუმარტოს საქმის სამართლებრივი დეტალები. აქ მთავარია ნებაყოფლობის პრინციპი, რაც გამოიხატება მხარეთა სურვილში, აღმოიფხვრას კონფლიქტი, დავა, და ყველაფერი მშვიდობიანად დასრულდეს. პასუხისმგებლობას კი მიღებული მორიგების აქტის შედეგებზე იღებენ თავად მხარეები.

ამჟამად იუსტიციის საბჭო აქტიურად მონაწილეობს მედიაციის შესახებ კანონპროექტის შემუშავებაში. ასეთი კანონის არსებობა საქართველოში სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია როგორც სასამართლოსთვის, ისე კერძო მედიაციის განვითარებისათვის. დღესდღეობით კანონპროექტი 18 მუხლს აერთიანებს და მასში ასახულია როგორც საერთაშორისო ექსპერტების მოსაზრებები, ასევე ქართული რეალობა. იგი ადგენს მედიატორთა ეთიკისა და მინიმალური კვალიფიკაციის მოთხოვნებს, ითვალისწინებს მიღწეული შეთანხმების ეფექტიან აღსრულებადობას, ამავდროულად, უზრუნველყოფს მხარეთა მაქსიმალურ თავისუფლებას და აწესებს კონფიდენციალობის დაცვის მაღალ სტანდარტს. ვფიქრობ, მიზანშეწონილია კანონპროექტში ფულადი ჯარიმის გათვალისწინება იმ პირების მიმართ, ვინც კონფიდენციალობის პრინციპს დაარღვევს.

კანონპროექტში ასევე მოცემულია ტერმინთა განმარტებები, მედიაციის ძირითადი პრინციპები, ამ პროცესის დაწყების, წარმართვის, მედიატორის არჩევის, მისი

აცილების, პროცესის დასრულებისა და მედიატორის ანაზღაურების განსაზღვრის წესი.

კანონპროექტი ითვალისწინებს ხანდაზმულობის საკითხსაც, რომელიც განსაზღვრულია იმგვარად, რომ გამოირიცხოს მხარის მიერ მედიაციის პროცესის არაკეთილსინდისიერად გამოყენების რისკი. კერძოდ, კანონპროექტის მე-12 მუხლის მიხედვით, მედიაციის დაწყების მომენტიდან დასრულებამდე საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის დენა ჩერდება.

აღსანიშნავია კანონპროექტის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტის ბოლო წინადადება, რომელიც შეიცავს მნიშვნელოვან დათქმას და საგრძნობლად აფართოებს კანონის მოქმედების ფარგლებს. შესაბამისად, იგი შეიძლება წარმატებით გავრცელდეს ისეთ ურთიერთობებსა თუ ქონებრივ დავებზეც, სადაც საზოგადოების სხვადასხვა წრის, მათ შორის, იძულებით გადაადგილებული პირების ინტერესები დომინირებს. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა კანონპროექტის მე-2 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტი, რომლის მიხედვით: „კერძო მედიაცია - არის მედიაცია, რომელიც ხორციელდება მხარეთა ინიციატივით, მედიაციის თაობაზე შეთანხმების საფუძველზე, სასამართლოს მიერ საქმის მედიატორისათვის გადაცემის გარეშე“. ეს დათქმა შესაძლებელს ხდის დავის მოგვარებას სასამართლო ჩარევის გარეშე, არაფორმალურ ვითარებაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მცხოვრებ ადამიანებს განსხვავებული შინაგანი კულტურა და ტრადიციები აქვთ. ამ მხრივ არც აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან იძულებით გადაადგილებული პირები წარმოადგენენ გამოწვევას. უპირაინი იქნება, თუკი გავითვალისწინებთ ამ რეგიონის მოსახლეობის ინტერესებს და, მათი თვითგამორკვევისა და კომუნიკაციის დონის გასაუმჯობესებლად, ამ საზოგადოებაში დაინერგება მედიაციის ინსტიტუტი, სპეციალური ცენტრის სახით. ეს, უპირველეს ყოვლისა, მიმართული იქნება იქით, რომ ამ ადამიანებმა არ დაკარგონ საკუთარი თვითმყოფადობა; მიიმე კონფლიქტისაგან მიღებული სტრესებისა და მორალური ტრავმების მიუხედავად, არ დაივიწყონ დიალოგის ენა და ურთიერთპატივისცემა. მედიატორის შემვლობით მოლაპარაკება ხელს შეუწყობს მათ შორის ურთიერთობის აღდგენას, გააღრმავებს კონტაქტებს და შექმნის ჰარმონიულ გარემოს. გარდა ამისა, აუცილებლად უნდა გამახვილდეს ყურადღება იმ ასპექტზე, რომ უმჯობესი იქნება, მხარეთა მომრიგებელ მედიატორადაც ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებული პირი შეირჩეს, ვინაიდან მისთვის უფრო ადვილია მედიაციის ფორმატის განსაზღვრა. ჭგუფური თუ ინდივიდუალური შეხვედრებისას იგი უფრო პრაგმატულად მიუდგება გადასაჭრელ საკითხებს საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე, რადგან ზედმიწევნით აცნობიერებს იძულებით გადაადგილებული პირების მიერ გადატანილ ფსიქოლოგიურ სტრესს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დავების ალტერნატიული გზით გადაწყვეტა ემსახურება არა მხოლოდ კონკრეტული პრობლემის მოგვარებას დავის საგნის ფარგლებში, არამედ პირვანდელი მდგომარეობისა და ურთიერთობის აღდგენასაც. ეს კი მიმართულია მხარეთა „განკურნებისკენ“, რაც დევნილი მოსახლეობისათვის მეტად მნიშვნელოვანია.

კანონპროექტის შემუშავებისას გათვალისწინებულია ის გარემოება, რომ მედიაციის პროცესში ჩართულ მოდავე მხარეთათვის სასურველი შედეგის მისაღწევად

მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება მედიატორის პროფესიულ უნარ-ჩვევებსა და გამოცდილებას. ამ თვალსაზრისით, კანონპროექტში განისაზღვრა მედიატორთა კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული დანაწესი, რომლის მიხედვითაც: „მედიატორთა ერთიან რეესტრში შეიძლება ჩარიცხულ იქნას ნებისმიერი ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც არ არის ნასამართლევი, გავლილი აქვს, სულ მცირე, 40-საათიანი მედიაციის ტრენინგი და ფლობს საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის მიერ გაცემულ სერტიფიკატს, ან/და პირი, რომელიც არის ადვოკატი, გავლილი აქვს, სულ მცირე, 40-საათიანი მედიაციის ტრენინგი სსიპ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის პროგრამით და ფლობს შესაბამის სერტიფიკატს.“

უდავოა, რომ საქართველოსთვის, ვისთვისაც სამოქალაქო სამართლებრივი დავების სწრაფი და დროული გადაწყვეტა მნიშვნელოვანი გამოწვევაა, მედიაციის პროექტის ეფექტიან განხორციელებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მართლმსაჯულების ხარისხის გასაუმჯობესებლად. დარწმუნებული ვარ, ჩვენი ძალისხმევა და კონფერენციაზე ავტორიტეტულ და კვალიფიციურ სპეციალისტთა მოხსენებებში წარმოდგენილი გამოცდილება, იდეები და შეფასებები მედიაციასთან მიმართებით, ხელშემწყობი ფაქტორი გახდება საქართველოში მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრებისა და ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის.

გერმანიის სასამართლო მედიაციის სფეროში არსებული პრაქტიკული გამოცდილება და პერსპექტივები

იენს ბნიზა

*გერმანიის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე,
ბილიიფელდის პირველი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარე*

1) საწყისი მდგომარეობა

უშუალოდ მოსამართლე-მედიატორის სისტემის დანერგვამდე გერმანიაში განვითარდა დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების სხვადასხვაგვარი მოდელები, მათ შორის, მედიაციის ნარმართვის მხრივაც. თუმცა, ეს უკანასკნელი ვერ ავლენდა თავის სრულ პოტენციალს იმ მიზეზის გამო, რომ მოქმედი სამართლებრივი ნორმები არ იყო მორგებული მედიაციაზე, განსაკუთრებით, უკვე დაწყებული სასამართლო პროცესის შეჩერებისა და ნეიტრალური (არა დავის გადამწყვეტი) მედიატორისთვის საქმის გადაცემის კუთხით. პრაქტიკამ გამოსავალი ანალოგიების შექმნით გამოიწვია.

2012 წლის 21 ივლისს მიღებული კანონის თანახმად, მედიაცია ცალსახად აღიარებულია, როგორც დავის გადაწყვეტის ერთ-ერთი ალტერნატიული მეთოდი. ამას გარდა არსებობს სხვა მეთოდებიც: მაგალითად, საქმის მომრიგებელი განხილვა, რა დროსაც საქმის ვითარება და დავის გარემოებები განიხილება მხარეთა მოსარიგებელ სხდომაზე. ამ შემთხვევაში მხარეები რიგდებიან მოსამართლის აქტიური მონაწილეობით. ეს პროცესი განსხვავდება მედიაციისგან იმით, რომ მედიაციაში მთავარი არა მედიატორია (მიუხედავად იმისა, რომ მას დიდი როლი აქვს ამ პროცესში), არამედ თავად მხარეები, რომლებიც საკუთარი პასუხისმგებლობით აღწევენ შეთანხმებას.

სასამართლოს შეუძლია, მედიაციის მიზნით მხარეები გაგზავნოს ნეიტრალურ მოსამართლესთან (რომელსაც ამ საქმესთან კავშირი არ აქვს და არ იღებს გადაწყვეტილებას). აღსანიშნავია, რომ საქმის სასამართლო წესით განხილვა

და სასამართლო მედიაცია გამიჯნულია კანონით; იხ.: სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (ZPO) § 278, პუნქტ. 5.

2) შემდგომი რეაგირება და გამონევა

- მედიაციის მოდელის ხანგრძლივად გამოცდა;
- ზოგიერთმა სასამართლომ მედიაცია საქმეთა ელექტრონულ განაწილების სისტემაში ჩართო (მაგ.: სასამართლოს მომრიგებელი სხდომისათვის სთავაზობენ მხოლოდ მედიაციას);
- მოსამართლეთა შემდგომი მომზადება;
- დღემდე არ არსებობს სავალდებულო მედიაციის შესაძლებლობა, შესაბამისად, საქმის მედიაციისთვის გადაცემის საკითხი ჯერ კიდევ მოსამართლეთა ან შესაბამისი სასამართლოს თავმჯდომარეთა ინიციატივაზე დამოკიდებულია.

3) არსებული ვითარება

გერმანიაში მედიაცია უზრუნველყოფილია, თუმცა მინების მიხედვით მნიშვნელოვანი განსხვავებაა მისი გამოყენების პრიორიტეტულობასთან დაკავშირებით.

მაგალითად: კილის საოლქო სასამართლოში საქმეთა 20% გადაეცემა მედიაციას. მედიაციისათვის გადაცემულ საქმეთა 70%-იდან მორიგების მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ 15%-ზე. თუმცა, სხვა სასამართლოები თავიანთი ციფრებით საგრძნობლად ჩამორჩებიან ამ მონაცემებს, ან საერთოდ არ სთავაზობენ მედიაციას. ეს დამოკიდებულია მოსამართლეთა შეხედულებაზე, რომელთა უმეტესობა ორიენტირებულია დავის გადაწყვეტაზე - ისინი დიდ სურვილს არ ამჟღავნებენ საქმეების მედიაციაზე გადასაცემად, რადგან თვლიან, რომ თავადაც შეუძლიათ მხარეთა მორიგება.

პრობლემაა საერთო სასამართლოებში არსებული დავის საგნის დაბალი ღირებულება - კერძოდ, ადვოკატისათვის სხდომებზე გასატარებელი დიდი დრო (როგორც წესი, 2 საათი) საერთო სასამართლოში (ან: საოლქო სასამართლოში), როცა დავის საგნის ღირებულება 5,000 ევრომდეა - ეკონომიკური თვალსაზრისით ნაკლებად მომგებიანია.

2014 წლის სტატისტიკა:

სამხარეო სასამართლოებში დასრულებულ საქმეთა საერთო რაოდენობა	334.000
აქედან მედიატორ-მოსამართლის მიერ განხილულია	7.829
ხვედრითი წილი	≈ 2,5%
ნაწილობრივ წარმატებულად დასრულდა	3.801
წარმატების პროცენტული მაჩვენებელი	49,5%

თუმცა მედიაციისათვის გადაეცემა საშუალოდ 70%

2014 წელს, სამხარეო სასამართლოებში დასრულებულ საქმეთა საერთო რაოდენობა	1.1 მლნ.
აქედან მედიატორ-მოსამართლის მიერ განხილულია	16.249
ხვედრითი წილი	≈ 1,5%
ნაწილობრივ წარმატებულად დასრულდა	8.504
წარმატების პროცენტული მაჩვენებელი	52 %

როგორც ითქვა, საერთო სასამართლოში მნიშვნელოვნად დაბალი წილი განპირობებულია დავის საგნის ნაკლები ღირებულებით, რაც ადვოკატების ნაკლებ დაინტერესებას იწვევს, რადგან მათ მიერ განეული რესურსი თანხვედრაში არ არის შრომის ანაზღაურებასთან.

თუმცა, დავის გარემოებებს შეუძლია მისი ღირებულება საგრძნობლად გაზარდოს, ასე რომ, ეს შეფასება პირობითია.

კამუსი:

ერთ-ერთ მამკვიდრებელს ჰყავდა 2 შვილი. ვაჟს მემკვიდრეობით ერგო სახლი. ამ სახლში ერთ-ერთ ბინაზე მამკვიდრებელმა ქალიშვილს მიაკუთვნა უფასოდ სარგებლობის სამუდამო უფლება, რაც დარეგისტრირდა სახელმწიფო რეესტრში. მას (ქალიშვილს), როგორც დამქირავებელს, ვვალეზობდა მხოლოდ ბინის კომუნალურ-საექსპლუატაციო ხარჯებში თანამონაწილეობა, რასაც ქალიშვილი არ ასრულებდა. ამან წარმოქმნა დავა. დავის საგანი იყო 1500 ევრო. მორიგების აქტის საფუძველზე: ქალიშვილმა უარი თქვა ბინით სარგებლობის უფლებაზე; თავის მხრივ ვაჟმა 150.000 ევროდ გამოისყიდა ეს უფლება, იმ მიზნით, რომ სამომავლოდ უფლებრივად უნაკლო ნივთის გაყიდვა შეძლებოდა. შედეგად, დაიდო ყველასთვის მომგებიანი გარიგება. სასამართლო პროცესზე დავის საგნის ღირებულება ვერასდროს გაიზრდებოდა 1.500 ევროზე მეტად. აღნიშნული მაგალითი ნათელს ხდის მედიაციის გონივრულობას.

4) მოსახლეობის აზრი

პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ, გერმანიაში უფრო მეტად იცნობენ სასამართლოს გარეშე მედიაციას. გამოკითხვის შედეგების თანახმად, მოსახლეობის 69%-ს სმენია მედიაციის შესახებ, თუმცა მხოლოდ 4%-ს მიუღია მონაწილეობა ამ პროცედურაში. არჩევანის წინაშე დაყენების შემთხვევაში - თუ რომელ პროცედურას მიანიჭებდნენ უპირატესობას - სასამართლო განხილვას აირჩევდა მხოლოდ 19%, ხოლო მედიაციას - 48%. აქედან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ მედიაციისთვის ხელსაყრელი მრავალი საქმე საერთოდ ვერ ხვდება სასამართლოში და შესაბამისად, სასამართლო მედიაციის როლიც ნაკლებ მნიშვნელოვანია.

5) პერსპექტივა

- ა) ამჟამად მედიაცია გერმანიაში სტაგნაციას განიცდის. ამის მიზეზებია: დავის სასამართლოს გარეშე გადანაცვების შემთხვევათა მზარდი რაოდენობა, ასევე, საქმეების ისედაც სწრაფი განხილვა სასამართლოში (5-9 თვე. მედიაციის პროცედურისათვის - დაახლოებით, 3 თვე), და სამართალწარმოების ტრადიციულ წესებზე დამოკიდებულება.
- ბ) თუმცა, ბევრ რეგიონში საკმაოდ მაღალია მედიაციის წილი სასამართლო წარმოებაში (20 %). ეს ადასტურებს, რომ მოთხოვნა მედიაციაზე მოთხოვნა ნამდვილად არსებობს.
- გ) ამ ეტაპზე მნიშვნელოვანია სტანდარტის უნიფიცირება. საკითხი იმის თაობაზე, მედიაცია იქნება შეთავაზებული, საქმის წინასწარი მოსმენა თუ საერთოდ არაფერი, არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული იმაზე, რამდენად აქვს კონკრეტულ სასამართლოს ამის კომპეტენცია.
- დ) აუცილებელია კულტურის შეცვლა, ისეთი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება, რომ მედიაცია სასარჩელო სამართალწარმოების რაციონალური დამატებაა და მიზანშეწონილია მისი, როგორც დავის გადანაცვების ალტერნატიული საშუალების გამოყენება. მის შესახებ უნდა ისწავლებოდეს უნივერსიტეტებში, ამასთან საჭიროა ასევე, საზოგადოებასთან მუშაობა და მედიაციის უპირატესობაზე მოსახლეობის სისტემატური ინფორმირება, მათ შორის ხარჯების თვალსაზრისითაც.

მედიაციის საკითხები ესტონეთში

კრიკ გულისი

*ტალინის სამხარეო სასამართლოს თავმჯდომარე,
ესტონეთის მოსამართლეთა ასოციაციის გამგეობის წევრი*

პირველ რიგში, მინდა აღვნიშნო, რომ ჩემთვის დიდი პატივია საქართველოში კვლავ ყოფნა. 8 წლის განმავლობაში, რაც ესტონეთის მოსამართლეთა ასოციაციის პრეზიდენტი ვარ, საქართველოში თითქმის ყოველ წელს მიწვევს ჩამოსვლა. უნდა ვთქვა, რომ ჩემთვის ძალიან შთამბეჭდავია პროგრესი, რომელსაც მას შემდეგ მიაღწიეთ თქვენს უმძვენიერეს ქვეყანაში.

მინდა პირადად გადავუხადო მადლობა ბატონ ვახტანგ თორდიას, რომელიც ესტონეთის და ბევრი ესტონელის - მათ შორის ჩემიც - ნამდვილი მეგობარია. მინდა მადლობა ვუთხრა ბატონ ვახტანგს ორ ერს შორის მეგობრობის განმტკიცებისათვის.

ნამდვილად დიდი ხანია ესტონელი და ქართველი ხალხი საუკეთესო მეგობრები არიან. ერთი შეხედვით, ეს ცოტა გასაკვირია, რადგან ეს ორი ერი ძალიან განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ესტონელები ჩრდილოეთში ცხოვრობენ, ქართველები - სამხრეთში; ესტონელებს ცივი ბუნება აქვთ (ზოგიერთი ქვის ხალხსაც გვინოდებს) ¹, ქართველებს კი მსოფლიოს ყველა ვნება აქვთ. ესტონელები ცოტას ლაპარაკობენ, ქართველებს არაჩვეულებრივი სიტყვების თქმა შეუძლიათ... ისე ჩანს, რომ ერთი მონეტის ორი მხარე ვართ. თუმცა, გარკვეულწილად მსგავსი ისტორიის გამო, ორივეს გვაქვს ამბიცია, რომ ავამუშაოთ ჩვენი მომავალი და ამ თვალსაზრისით ორივე ერი ერთნაირად მგზნებარეა. კიდევ ერთხელ ვიტყვი, რომ ჩემთვის დიდი პატივია დღეს თქვენთან ყოფნა.

ჩემი დღევანდელი მოხსენება მედიაციას შეეხება. ნება მიბოძეთ, გაგიზიაროთ პირადი დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი, ასევე, ჩვენი გამოცდილება ამ სფეროში.

ესტონელი მოსამართლეები მედიაციას უკვე მრავალი წელია მიმართავენ. ჩვენ გვაქვს პატარა სახელმძღვანელო მოსამართლეებისათვის, რომლის ავტორებიც

1 ინგლისურად ესტონელი ელერს როგორც Estonian. მოხსენებელი ამბობს, რომ ზოგჯერ მათ ეძახიან Stonian -ს. უნდა იგულისხმებოდეს ქვის - ანუ ცივი ხალხი (მთარგმნელის შენიშვნა).

გერმანელები არიან. წიგნი, თავისთავად, არ არის სქელტანიანი (დიახ, გაგიკვირდებათ და ჩვენ ვიპოვეთ გერმანელი ავტორები, რომლებიც მოკლედ წერენ), მაგრამ მისი შინაარსი ძალზე კონკრეტული, მკაფიო და ადვილად აღსაქმელია - ჩვენ იგი სწორედ ასეთი სახით მოგვცნონს.

პრაქტიკაში, მედიაცია, უმეტესად, საოჯახო საქმეებში გამოიყენება.

მედიაციის კუთხით, საქმის გადაწყვეტის 3 გზა არსებობს:

1) კომპრომისის მიღწევის მცდელობა -

ესტონეთში მოსამართლეების უნარები ამ თვალსაზრისით განსხვავებულია. მაგალითად, ზოგიერთს სხვებზე უკეთ შეუძლია კომპრომისის მიღწევა. მაგალითად, მე, არც ისე ძლიერი ვარ ამ კუთხით. ზოგჯერ ისეთი შთაბეჭდილება მაქვს, რომ უფრო ადვილია გადაწყვეტილების დაწერა, ვიდრე მოლაპარაკება მოწინააღმდეგე მხარეებთან.²

2) სამართლებრივ ნორმებზე, სამართლებრივ პრაქტიკასა და ჩვევებზე დაყრდნობით, სწორი პასუხის მოძებნის მცდელობა -

ეს მუშაობს საქმისწარმოების გონიერ მონაწილეებთან, რომლებსაც აქვთ უნარი, „ისწავლონ“ პროცესის მიმდინარეობისას.³ ეს განსაკუთრებით იმუშავებს პროცესიონალ წარმომადგენლებთან, რომლებიც (იმედი მაქვს) განზე განევენ თავიანთ ემოციებს და მშვიდად განჭვრეტენ საქმის შედეგს. მეტიც, სასურველია, ესტონელმა მოსამართლეებმა გაამჟღავნონ თავიანთი წინასწარი შეხედულებები საქმის შესახებ, აღნიშნონ მოპეყრეთა სუსტი და ძლიერი მხარეები, რათა უფრო ადვილად იპოვონ საერთო საფუძველი. ამავდროს, ეს არ მუშაობს არაპროცესიონალ მონაწილეებთან, რომლებიც ამას მოსამართლის მიკერძოებულობად აღიქვამენ.

3) საქმის გადაწყვეტა ხელმძღვანელობის მხრიდან -

ეს განსაკუთრებით მუშაობს ჩვენს რუსულენოვან მოსახლეობასთან, რომელიც ენდობა ხელმძღვანელობას. ჩვენი იურისტები ხშირად აღნიშნავენ, რომ ზოგიერთი

2 სულ რაღაც რამდენიმე კვირის წინათ მქონდა შანსი, მონაწილეობა მიმეღო მოსამართლეთა ტრენინგში, რომელიც ვაშინგტონში გაიმართა. აღმოჩნდა, რომ ეკონომიკურ საკითხებთან დაკავშირებული საქმეების შემთხვევაში არსებობს ფორმულა, რომლის მეშვეობითაც პროცენტულად გამოითვლება საქმის კომპრომისით გადაწყვეტის მიზანშეწონილობა. ამ ფორმულის ელემენტებია: ღირებულება (მათ შორის, არა ფულადი ღირებულება), პროცედურის წარმართვის ფასი და გამარჯვების პროგნოზი. პრაქტიკაში მე ჯერ არ გამომიყენებია იგი, მაგრამ ჩანს, ძალიან სასარგებლო ინსტრუმენტია იმისათვის, რომ კომპრომისს მეტად მეცნიერული/რაციონალური საფუძველი მიეცეს.

3 ამით ვვხვდებით ნიკოლას ლუჰმანის (Niklas Luhman) პროცედურულ თეორიას, რომლის თანახმადაც, პროცედურის ლეგიტიმაცია წარმოიშობა მონაწილეთა უნარიდან, ისწავლონ პროცესის განმავლობაში. სწავლის უნარი კი მოდის დარწმუნებისა და დაძალების (როცა დარწმუნება საკმარისი არ არის) კომბინაციის შედეგად.

კლიენტისათვის ლეგიტიმური და სანდო ხდება ის, რასაც მოსამართლე იტყვის, თუნდაც მუსტად იმავს ეუბნებოდეს მანამდე სხვა იურისტი თავის ოფისში.

ახლა სამწუხარო მომენტების შესახებ: მე მოსამართლე ვარ უკვე 16 წელია და შემოიძლია დავადასტურო, რომ როცა საქმე ეხება ემოციებს, სიამაყეს ან სხვა პიროვნულ მახასიათებლებს, ყველა კარგი იდეა მედიაციის შესახებ კარს მიღმა რჩება. ამგვარ სიტუაციებში ადამიანებს არ უნდათ გადაწყვეტა, ისინი აენტებიან პროცესის მიმდინარეობისას და არაა დაგიდევნ ფასს, რისი გადახდაც მოუწევთ⁴. ამის შემდეგ, ერთადერთი რაც გვრჩება, იძულებაა. დიახ, მე ვლავარაკობ ზოგიერთ გამონაკლის ვითარებაზე, რადგან უმეტესობა მოელის პრობლემის დაძლევის და, თანაც, რაც შეიძლება გონივრულ შედეგით. თუმცა, ვხედავ, რომ მედიაციის „ბაზარი“ დროდადრო იცვლება. სხვადასხვა დროს ადამიანები საზოგადოებაში ან მეტად გახსნილები არიან მედიაციისადმი, ან პირიქით, ფრთხილები და თავშეკავებულები.

ეს სირთულეს უქმნის იურისტსაც. მედიაციაში წარმატებისათვის ვიღაცას შეიძლება უფრო არასამართლებრივი ცოდნა სჭირდებოდეს, ვთქვათ, ფსიქოლოგიის. ზოგს შეიძლება სამართლებრივად გამართული გადაწყვეტილებების წერა ეხერხება, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ წარმატებული მედიატორი იქნება.

ამის გათვალისწინებით, ჩვენ ვცადეთ, რომ მედიაცია „გაგვესხვისებინა“ და გადაგვეცა პროფესიონალი მედიატორებისათვის. მაგალითად, ოჯახურ დავებთან დაკავშირებულ საქმეებში მოსამართლეს შეუძლია დაავალოს მხარეებს, რომ ჯერ ფსიქოლოგს შეხვდნენ და საქმე მანამდე გადადონ. თეორიულად, კარგი იდეა ვედელს ენარცხება, როცა საჭირო ხდება პასუხის გაცემა ვითვამზე „ვინ გადაიხდის ამისთვის?“ სასამართლო სისტემა ამას ვერ აიღებს საკუთარ თავზე, ვერც მხარეები აიღებენ.

ჩემს თავს რეალისტად მივიჩნევ. ჩვეულებრივ, რეალისტები ორიენტირებულნი არიან შედეგზე. ყველანი ვთანხმდებით, რომ მედიაცია ძალზე მისასალმებელია ჩვენს სამართლებრივ სისტემებში. მაშ ასე, რეალურად როგორ მივალწევთ ამ შედეგს? ფორმალისტებისაგან განსხვავებით, რომლებიც ზოგჯერ მხოლოდ ფორმალურ პასუხებს იძლევიან (და ეს სულ არ მიკვირს), მინდა შემოვთავაზოთ ისეთი რამ, რასაც ვავშირი აქვს რეალურ ცხოვრებასთან, თუნდაც პასუხი არ ჩანდეს დამაკმაყოფილებელი.

დიახ, ჩვენ შეგვიძლია ვისწავლოთ მედიაციის ტექნიკა, მაგრამ რეალურად ზოგიერთი ინსტრუმენტი სხვაზე უკეთესია. როგორც აღვნიშნე, ეს სცდება სამართლებრივ სფეროს და საგანგებო უნარებს საჭიროებს, მოკლედ რომ ვთქვათ, ტალანტს. დღეს მე სასამართლოს თავმჯდომარე ვარ და ვგრძნობ, რომ ჩემი მოვალეობაა ასეთი ტალანტების პოვნა და მათთვის საკითხის გაცნობა.

მეორე გზა არის დახელოვნება. ეს მუშაობს ორი მიმართულებით - საშუალებას გვაძლევს, შევკრიბოთ უნარიანი მოსამართლეები ამგვარი მოთხოვნადი საქმეების გადასაწყვეტად, ასევე, დავუტოვოთ სხვა გასაკეთებელი დანარჩენებს. ტრენინგების მეშვეობით მოსამართლეების დახელოვნება იაფიც უჭდება სისტემას. პირადად ჩემთვის საოჯახო დავები არ არის საყვარელი საქმე - აქ ცოტაა სამართალი

⁴ მიხვდით, რომ მოსამართლის „სამსახურებრივი დაავადება“ ყველაფრით უკმაყოფილება. ეტაობა, 16-წლიანმა მოსამართლეობამ მინია...

და ბევრია რაღაც სხვა. ასევე დავრწმუნდი, რომ მაინცდამაინც არ ვვარგივარ მედიაციაში. აქედან გამომდინარე, ჩემი პირადი წვლილი იქნება საოჯახო დავებისაგან გარიდება.

დასასრულ, მედიაციისადმი ფორმალური მიდგომა არ ხდის მას რეალურს. მედიაცია ქალაქდღე არ მუშაობს. ამის მიზეზი მისი დისციპლინათაშორისი ბუნებაა. მედიაცია საჭიროებს უნარებს მრავალ დისციპლინაში და ტალანტიან მოსამართლეებს. სასამართლოს თავმჯდომარის საქმეა ამგვარ მოსამართლეთა გამორჩევა და დახელოვნების მიზნით მათთვის ტრენინგების ჩატარება.

ყველას წარმატებებს გისურვებთ და მადლობას მოგახსენებთ მოსმენისათვის!

მედიაცია პოლონეთში – მედიაციის ინსტიტუტისა და მისი ამაჟამინდელი პრობლემების ზოგადი მიმოხილვა

ანა ბეზიერი

*პოლონეთის მოსამართლეთა ასოციაციის გამგეობის წევრი,
ვრეშნიის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე*

1. მედიაციის მოკლე ისტორია; მედიაციის ინსტიტუტის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებლები

მედიაცია პოლონეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში უმნიშვნელო ფორმით უკვე იყო შემოღებული 1998 წელს, თუმცა სრული სახით 2003 წელს დამკვიდრდა, არასრულწლოვნებისთვის 2001 წელს ჩამოყალიბდა, სამოქალაქო საქმეებთან მიმართებით კი - 2005 წელს. ეს პრევენტაცია ფოკუსირდება მედიაციაზე სამოქალაქო საქმეებში. სამოქალაქო სამართალწარმოება, ზოგადად, მოიცავს ეკონომიკურ, საოჯახო და შრომის სამართლის საკითხებს. თუმცა, სტატისტიკაში ეს სექციები ცალ-ცალკეა მოხსენიებული.

ა) მედიაცია სამოქალაქო საქმეებში

მედიაცია ნებაყოფლობითია. მედიატორი მიუკერძოებელი უნდა იყოს. ეს პროცედურა საჯაროა და მედიატორი ვალდებულია, არ გაამჟღავნოს (მათ შორის, სასამართლოშიც) ნებისმიერი ფაქტი, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა მედიაციის პროცესში, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მხარეები მას ათავისუფლებენ ამ ვალდებულებისაგან. სამართალწარმოებისას არბიტრაჟსა და მორიგებასთან დაკავშირებულ წინადადებებზე ან მედიაციის პროცესში გამოთქმულ სხვა განცხადებებზე დაყრდნობა არააფექტიანია.

მოსამართლე არ შეიძლება იყოს მედიატორი, თუ არ ჩავთვლით უფროს ან პენსიაზე გასულ მოსამართლეებს. ამ ფუნქციას ასრულებენ რეგიონული სასამართლოს პრეზიდენტის სიით განსაზღვრული მუდმივი მედიატორები სასამართლოში, ასევე, მედიატორები არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან და უნივერსიტეტებიდან. აღნიშნულ დანებსებულებებს შეუძლიათ მედიაციის ცენტრების შექმნა. მედიატორთა სია გადაეგზავნება რეგიონული სასამართლოს პრეზიდენტს, ხელმისაწვდომია ვებსაიტზე და ეცნობება მოსამართლეებს.

მედიაცია ხორციელდება მედიაციაზე შეთანხმების საფუძველზე (რომლის შესაბამისადაც, ერთი მხარე მედიაციაზე თანხმობას აცხადებს მას შემდეგ, რაც მეორე მხარე მედიატორს მედიაციის განაცხადის გაუგზავნის), ან სასამართლო ორდერზე დაყრდნობით, რომელიც მხარეებს მიმართავს მედიაციასთან დაკავშირებით. მედიაცია ტარდება სასამართლო პროცესის დაწყებამდე და, მხარეთა შეთანხმებით, პროცესის განმავლობაში (პრეტენზიის გამოუთქმელობის შემთხვევაში).

თუ მედიატორის თანდასწრებით მხარეები მიიღწევენ შეთანხმებას და ის უნდა აღსრულდეს სასამართლო აღსრულების გზით, სასამართლო ამტკიცებს მას აღსრულებადობის დებულების განსაზღვრით, სხვა შემთხვევაში, სასამართლო უბრალოდ ამტკიცებს მედიაციის შეთანხმებას. შეთანხმების შედეგების დამტკიცება იწვევს სამართალწარმოების შეწყვეტას. სასამართლო უარს ამბობს შეთანხმების მთლიანად ან ნაწილობრივ დამტკიცებაზე, თუკი ის ეწინააღმდეგება კანონმდებლობას ან ე.წ. „სოციალური თანაცხოვრების“ წესებს, მიზნად ისახავს კანონმდებლობისთვის თავის არიდებას და გაუგებარი ან წინააღმდეგობრივია. მედიაციის შეთანხმებას, სასამართლო მიერ დამტკიცების შემდეგ, აქვს ისეთივე იურიდიული ძალა, როგორც სასამართლო წინამე მიღწეულ მორიგებას. მიღწეული შეთანხმება შეიძლება აღსრულდეს სასამართლო აღსრულების გზით.

ანაზღაურება მედიაციის პროცესის ჩასატარებლად, რომელიც ინიცირებულია სასამართლო მიმართვის საფუძველზე, ასევე, მედიატორის ანაზღაურებადი ხარჯები განისაზღვრება იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით.

ბ) მედიაცია სისხლის სამართლის საქმეებში

სისხლის სამართლის საქმე მედიატორს შეიძლება გადაეგზავნოს მხოლოდ დაზარალებული (მსხვერპლის) და დაცვის მხარეების თანხმობით - როგორც გამოძიების ეტაპზე, ისე სამართალწარმოების განმავლობაში. მედიაცია მხარეებს შესაძლებლობას აძლევს, გაცვალონ ინფორმაცია ზარალის კომპენსაციის, ზიანის ანაზღაურების, მობოდიშებისა და დროის თაობაზე. მედიაცია დაცვის მხარეს სასამართლოს მხრიდან მსუბუქი მოპყრობის შესაძლებლობას აძლევს. მედიაციის პროცესი არ უნდა გაგრძელდეს თვეზე მეტხანს, თუმცა მისი ვადა შეიძლება გაიზარდოს მედიატორის შუამდგომლობით, რომელსაც აკმაყოფილებს სასამართლო. მედიატორს საბაზისო ინფორმაციას საქმის შესახებ აწვდიან იმ მოცულობით, რომელიც სჭირდება მედიაციის პროცესის წარსამართავად. ის ტარდება მიუკერძოებლად და კონფიდენციალობის დაცვით. მედიატორი არ შეიძლება დაიკითხოს ბრალდებულის/დაცვის მხარის ან დაზარალებულის მიერ

გამჟღავნებული ფაქტების შესახებ. მედიაცია შეიძლება დასრულდეს ერთობლივად მიღწეული შეთანხმების დადებით, ან მის გარეშე. მედიატორი წერილობით ანგარიშს მედიაციის პროცესის შედეგებზე უგზავნის საქმის მედიაციისათვის განამგზავნ უფლებამოსილ პირს (მოსამართლეს ან პროკურორს). ანგარიში დაერთვის ბრალდებულის/დაცვის მხარის, დაზარალებულისა და მედიატორის მიერ ხელმოწერილ შეთანხმებას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). მედიაციის პროცესში მიღწეული შეთანხმება არ იწვევს სისხლისსამართლებრივი წარმოების შეწყვეტას. ის არ არის სამართლებრივად მხოველი, ამრიგად, სასამართლო გადაწყვეტილება მაინც უნდა გამოიტანონ. თუმცა, სასამართლო ითვალისწინებს შეთანხმების შინაარსს, რომლის შედეგადაც სასამართლომ შეიძლება დააკმაყოფილოს ბრალდებულის შუამდგომლობა საპროცესო შეთანხმების თაობაზე; სასჯელის განსაზღვრისას შეთანხმება მიიღოს შემამსუბუქებელ გარემოებად; გამოავლინოს განსაკუთრებული შემწყალებლობა; უარი თქვას დასჯაზე. თუმცა, საჭიროა სავალდებულო გადაწყვეტილების მიღება სისხლისსამართლებრივი წინააღმდეგობით განსაზღვრულ ყველა შემთხვევაში. სისხლის სამართლის საქმეებში მედიაციის ხარჯებს კისრულობს სახელმწიფო ხაზინა.

აღსანიშნავია, რომ 2015 წლის 1 ივლისიდან 2016 წლის 15 აპრილამდე სისხლის სამართლის კოდექსის დებულება შესასრულებლად სავალდებულო იყო (განსაკუთრებული გამოწვევის შემთხვევების გარდა) და ითვალისწინებდა სასამართლოს მიერ სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტას დაზარალებულის მოთხოვნით, პროკურორის ნებართვის გარეშე, თუკი პირველი სხდომის დაწყებამდე ბრალდებული, რომელიც მანამდე არ ყოფილა ნასამართლევნი განზრახ ძალადობრივ დანაშაულში, შეურიგდა დაზარალებულს (კერძოდ, მედიაციის შედეგად) და ანაზღაურა ზარალი ან მიყენებული ზიანი; აღნიშნული დებულება გამოიყენებოდა იმ დანაშაულებთან მიმართებით, რომელთათვისაც განისაზღვრებოდა 3 წლამდე პატიმრობა; ან რომლებიც მიმართული იყო საკუთრების წინააღმდეგ და ითვალისწინებდა პატიმრობას 5 წლამდე. თუმცა, საკანონმდებლო ორგანომ გააუქმა ეს დებულება სისხლის სამართლის მოსამართლეთა მხრიდან გაკრიტიკების გამო. დღესდღეობით, დაცვის მხარეს ნაკლები მოტივაცია აქვს მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად, რაც ეწინააღმდეგება სამართლიანობის აღდგენის იდეას.

გ) მედიაცია არასრულწლოვანთა საქმეებში

სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე საოჯახო საქმეთა სასამართლო უფლებამოსილია, დაზარალებულისა და არასრულწლოვანი ბრალდებულის ინიციატივით ან თანხმობით, საქმე მედიაციის ინსტიტუტს ან სანდო პირს გადაუგზავნოს მედიაციისათვის. ინსტიტუტი ან სანდო პირი მედიაციის პროცესის შემდეგ ადგენს ანგარიშს მის პროგრესსა და შედეგებზე, რომელსაც შემდგომ განიხილავს საოჯახო საქმეთა სასამართლო არასრულწლოვანის საქმის გადაწყვეტისას. მედიატორის მიერ გადაგზავნილი შეთანხმება არ წყვეტს სამართალწარმოებას, თუმცა სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს მისი შედეგები. არასრულწლოვანი დამნაშავეებთან მიმართებით ამოსავალი წერტილია მათი კეთილდღეობა, ასევე მათ პიროვნებასა და ქცევაში სასურველი ცვლილებების

მიღწევა, ამიტომ, თუ არასრულწლოვანი და დაზარალებული შეთანხმდებიან ამ უკანასკნელისთვის ზიანის ანაზღაურებასა ან მოზოდიშებაზე, სასამართლო უფლებამოსილია, შეწყვიტოს სამართალწარმოება. ეს იმ შემთხვევაში, თუ დარწმუნდება, რომ რეპარაციის ex officio განსაზღვრა ამის მოკლებული იქნებოდა. არასრულწლოვანთა საქმეებში მედიაციის ხარჯებს კისრულობს სახელმწიფო ხაზინა.

2. სტატისტიკა

2014 წელს პოლიწერ სასამართლოებში 14,649,495 საქმე შევიდა; 2015 წელს -15,156,076; ხოლო 2016 წელს -14,910,884.

2014 წელს რაიონული სასამართლოს მიერ მედიაციისთვის გადაგზავნილი კომერციული სამართლის საქმეები შეადგენდა მთლიანი სამართალწარმოების 0.25%-ს (რეგიონული სასამართლოების შემთხვევაში - 2.1%-ს). შეთანხმების შედეგად შეწყვეტილი სამართალწარმოების მაჩვენებელი არ აჭარბებდა დაახლოებით 12%-ს. რაც შეეხება საოჯახო სამართალს, საქმეთა 0.17% გადაეცა მედიაციას, საიდანაც 42% დასრულდა შეთანხმებით. სამოქალაქო საქმეთა შემთხვევაში, რაიონულმა სასამართლოებმა მხოლოდ 0.023% გადასცეს მედიაციას, რეგიონულმა სასამართლოებმა კი 0.68%; მედიაციას გადაეცა შრომის სამართლის საქმეთა 0.21% (რეგიონული სასამართლოების შემთხვევაში 0.06%) და სისხლის სამართლის საქმეთა 0.16%. 2011-2014 წლებში პროკურორების მიერ გადაცემული საქმეების რაოდენობა (ყველა დონეზე) ოდნავ ასცდა მთლიანი საქმეების 0.1%-ს. შეთანხმებით დასრულდა საქმეთა 70%. 2014 წელს დაახლოებით 13,240 საქმე გადაეცა მედიაციას; 2015 წელს - 17,810; 2016 წელს კი - 24,100.

2016 წელს:

- სამოქალაქო სამართლის საქმეთაგან

რეგიონულმა სასამართლოებმა მედიაციას გადასცეს 3,451 (სამართალწარმოება შეწყდა 110 შემთხვევაში, მორიგების მიღწევის შედეგად; ორ საქმეში სასამართლო არ დაეთანხმა მორიგებას); 42 სასამართლოსგარე კომუნიკაციიდან ყველა გადაეცა სასამართლოსგარე მედიაციას; რაიონულმა სასამართლოებმა მედიაციას გადასცეს 2,987 საქმე (327-ზე გადაწყვეტილება გამოტანილია შეთანხმების შესაბამისად, 8-ს უარი ეთქვა დამტკიცებაზე), წარდგენილი 47 სასამართლოსგარე მედიაციის პროტოკოლიდან 37 დამტკიცდა, 10 საქმეს კი უარი ეთქვა;

- კომერციული სამართლის საქმეთაგან

რეგიონულმა სასამართლოებმა 2,034 გადასცეს მედიაციას და, შეთანხმების მიღწევის შედეგად, შეწყდა 383 სამართალწარმოება, 12 შემთხვევაში სასამართლომ უარი თქვა შეთანხმების დამტკიცებაზე; სასამართლოს წარედგინა 13 სასამართლოსგარე მედიაცია. რაიონულმა სასამართლოებმა 4,210 საქმე გადასცეს მედიაციას (452 სამართალწარმოება შეწყდა, ხოლო 65-ს უარი ეთქვა დამტკიცებაზე); სასამართლოს წარედგინა სასამართლოსგარე 17 მედიაცია;

- საოჯახო სამართლის საქმეთაგან

1,915 შეთანხმებით დასრულდა, 1,471 კი - შეთანხმების გარეშე. სხვაგვარად დასრულებული საქმეების რაოდენობამ 660 შეადგინა;

- 1,409 საქმე გადაეცა შრომისსამართლებრივ მედიაციას; მედიატორებმა წარმოადგინეს 799 პროტოკოლი; 259 შემთხვევაში სამართალწარმოება შეწყდა შეთანხმების მიღწევის შედეგად; 12-ს უარი ეთქვა დამტკიცებაზე;

სისხლისსამართლებრივ საქმეთაგან

3,713 გადაეცა მედიაციას, 2,239 დასრულდა შეთანხმებით, 1,249 - შეთანხმების გარეშე და 225 სხვაგვარად;

არასრულწლოვნების შემთხვევაში 197 საქმე დასრულდა მორიგებით, 41 - მორიგების გარეშე, ხოლო 47 - სხვაგვარად.

როგორც მონაცემები აჩვენებს, 2016 წელს აღინიშნებოდა მედიაციისთვის გადაცემულ საქმეთა რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდა. საკითხის სხვაგვარად გადაწყვეტა, სავარაუდოდ, გულისხმობს, რომ მხარეებმა არ აცნობეს სასამართლოს მედიაციის შესახებ. როგორც ხედავთ, შეთანხმების მიღწევის პროცენტული მაჩვენებელი დაბალია, განსაკუთრებით - სამოქალაქო და კომერციული სამართლის საქმეებში. მეორე მხრივ, საოჯახო საქმეებში მორიგების მაღალი მაჩვენებელი ნაკლებად არის მედიაციის პროცესის შედეგი, ვინაიდან საოჯახო სამართლის სასამართლოები მედიაციას გადასცემენ მხოლოდ იმ საქმეებს, სადაც -შეგროვებული მასალებისა და მოსამზადებელი სხდომის მიხედვით - მხარეები მორიგების აღებათობას მაღალი ხარისხით აფასებენ.

3. სამოქალაქო მედიაციის ბოლოდროინდელი ცვლილებები

დავების მეგობრული გზით მოგვარების წასახალისებლად, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში, სამოქალაქო სამართალწარმოების აქტსა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში ცვლილებები ძალაში შევიდა 2016 წლის 1 იანვარს, ცალკეულ აქტებში ცვლილებების შესახებ კანონის შესაბამისად.

მოსამართლეები ახლა უფლებამოსილი არიან, მხარეები საინფორმაციო შეხვედრაზე მოიწვიონ დავის მეგობრულად გადაწყვეტის გზებთან, კერძოდ, მედიაციასთან დაკავშირებით. შეხვედრას შეიძლება უძღვეოდეს მოსამართლე, მაგისტრატი მოსამართლე, მოსამართლის ასისტენტი, სასამართლოს ოფიცერი ან მუდმივი მედიატორი.

ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება გახლავთ ის, რომ სასამართლოს შეუძლია, მხარეები მედიაციისაკენ მიმართოს სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე და არა როგორც წინათ - მართო პირველი სხდომის დასრულებამდე. სასამართლომ

საქმე შეიძლება გადასცეს მედიაციის რამდენჯერმე და არა მხოლოდ ერთხელ სამართალწარმოების განმავლობაში, როგორც მანამდე. მედიატორი უფლებამოსილია, განიხილოს საქმე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მხარე ერთი კვირის განმავლობაში უარს განაცხადებს მედიაციისთვის საქმის გადაცემაზე. სასამართლო მედიაციის ხანგრძლივობად განისაზღვრა არაუმეტეს 3 თვე (და არა როგორც წინათ იყო - მაქსიმუმ 1 თვე). მედიაციის ვადა შეიძლება გაგრძელდეს, თუკი ეს დაეხმარება საქმის გადაწყვეტას, ცვლილებებამდე ის შეიძლება გახანგრძლივებულიყო მხოლოდ მხარეთა მოთხოვნით. მნიშვნელოვანი ცვლილება გახლავთ ისიც, რომ მედიაციის ვადა არ ითვლება სამართალწარმოების ვადაში, რაც, მოსამართლის გადმოსახედიდან, მეტად მნიშვნელოვანია.

სასამართლოს მიერ გადაცემის შედეგად წარმოშობილი მედიაციის ხარჯები ამჟამად სასამართლოს ხარჯებდ მიიჩნევა - მედიატორის ხარჯებს თავდაპირველად მხარეები იღებდნენ, რაც გულისხმობდა, რომ სასამართლო ხარჯებისგან გათავისუფლებული ფინანსურად შეჭირვებული პირები არ თავისუფლდებოდნენ მედიაციის ხარჯებისგან, რაც ამცირებდა მხარეთა სურვილს, ჩართულიყვნენ მედიაციაში.

ცვლილებებამდე მედიაციის შედეგად მიღწეული შედეგებისა და მედიაციის შეთანხმების დამტკიცების მოსაკრებელი 50 ზლოტი (დაახლოებით, 12 ევრო) გახლდათ. ამჟამად ასეთი განაცხადისთვის არ განისაზღვრება მოსაკრებელი. ეს ნაახალისებს მხარეებს, მედიაციით ისარგებლონ სასამართლოსთვის მიმართვამდეც.

არსებითი ცვლილებებია შემოღებული სამოქალაქო პროცესის ხარჯების მხრივ სასამართლო ბაჟის დაბრუნების მოთხოვნასთან დაკავშირებით (სამართალწარმოების დაწყების მოთხოვნა). სასამართლო სრულად უბრუნებს ბაჟს მხარეს, თუკი პროცესი მორიგებით მანამდე დასრულდება, სანამ პირველი ინსტანციის სასამართლო განხილვას დაიწყებს. მეორე მხრივ, თუკი მედიატორთან შეთანხმება მიიღწევა სამართალწარმოების ან წინასასამართლო პროცესის განმავლობაში, სასამართლო აბრუნებს ბაჟის $\frac{3}{4}$ -ს; სასამართლო მორიგების შემთხვევაში კი იგი აბრუნებს ბაჟის $\frac{1}{2}$ -ს. შესაბამისად, მედიატორთან შეთანხმების მიღწევას უფრო მეტი უპირატესობა აქვს, ვიდრე სასამართლო მორიგებას.

ინფორმირება იმის თაობაზე, რომ მხარეებმა სცადეს მედიაცია ან დავების სასამართლოსგარე მოგვარების სხვა გზა, ანდა ამ თვალსაზრისით წარუმატებლობის მიზეზთა განმარტება, სამართალწარმოების ფორმალური პირობაა, თუმცა ასეთი ინფორმაციის არარსებობის გამო სარჩელს დაუშვებლად არ ცნობენ. ამრიგად, ეს მოთხოვნა მნიშვნელოვანია უფრო ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით და, ასევე, მხარეთა მიერ გაღებული საპროცესო ხარჯების მხრივ.

მართალია კვლავ არსებობს საქმეები, სადაც მოსარჩელეს სარჩელი შეაქვს საჭიროების გარეშე, მაგრამ სამოქალაქო საპროცესო წესების მიხედვით, დაცვის მხარე უფლებამოსილია, მიიღოს ანაზღაურება, თუ მისი მხრიდან არ არსებობდა სამართალწარმოების დაწყების მიზეზები და იგი პირველივე საპროცესო მოქმედების დროს დაეთანხმება სარჩელს.

ვინაიდან წელიწადზე ცოტა მეტია, რაც ახალი კანონი შემოიღეს, რთულია მისი ეფექტიანობის შეფასება. თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, 2016 წელს მედიაციისთვის გადაცემულ საქმეთა რიცხვი შესამჩნევად გაიზარდა.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაციის არსი კვლავ ნებაყოფლობითობაა. მედიაცია არ ტარდება, თუ მხარე, მედიატორის მიერ ბრძანების გამოცხადებიდან ერთ კვირაში არ დაეთანხმება მედიაციას. ძალზე ხშირია შემთხვევები, როდესაც მხარეები თავს არიდებენ მედიაციასა და კონტაქტს, მედიაციაზე მათივე თანხმობის მიუხედავად. ასეთ შემთხვევებში მედიაცია არ ტარდება. პრაქტიკაში არ იმართება საინფორმაციო შეხვედრები მედიაციის ბენეფიტების თაობაზე - დროებითი და ორგანიზაციული მიზეზებით ან ინფრასტრუქტურული პირობებიდან გამომდინარე.

4. მედიაციის დაბრკოლებები

ა) მხარეების მხრიდან:

მედიაციის ინსტიტუტის ყველაზე მნიშვნელოვანი დაბრკოლება, როგორც ჩანს, ფსიქოლოგიური პრობლემებია. საკმაოდ ხშირია შემთხვევები, როდესაც სამართალწარმოების მხარეები საკუთარ სიმართლეში დარწმუნებულნი არიან, არ უნდათ დათმობეს ან კომპრომისზე წასვლა და სურთ, რომ სასამართლომ დაადასტუროს მათი პოზიციები საბოლოო გადაწყვეტილებით. ისინი არ არიან დაინტერესებულნი დავის ალტერნატიული გზებით მოგვარებით (როგორცაა მედიაცია) და ამჯობინებენ სასამართლოს მიერ ერთპიროვნულად მიღებულ გადაწყვეტილებას. მათ არ სურთ დავის მოგვარების შედეგებზე პასუხისმგებლობის აღება; არ ენდობიან არც ერთმანეთს და არც მედიატორებს.

ბ) სასამართლოს მხრიდან:

მოსამართლეები მერყეობენ საქმის მედიაციისთვის გადაცემისას, ვინაიდან მიაჩნიათ, რომ თუ მხარეებს სურთ მორიგება, ისინი ამას სასამართლოშიც შეძლებენ, რაშიც სასამართლოს ეფექტიანად შეუძლია მათი დარწმუნება. გარდა ამისა, მოსამართლეებს არ სურთ სამართალწარმოების არასაჭიროდ გაჭიანურება. საქმეებში შეთანხმებათა მცირე ოდენობა ჯერჯერობით ინსტიტუტის მარცხის ნიშანია. ამასთანავე, მოსამართლეებს შეიძლება ცუდი გამოცდილება ჰქონდეთ დაბალხარისხიანი შეთანხმებების მხრივ, რომლებიც დამაბნეველი, არაკანონიერი და აღუსრულებელია.

გ) უფლებამოსილი წარმომადგენლების - ადვოკატების მხრიდან:

პროფესიონალმა ადვოკატებმა საქმის მედიაციისთვის გადაცემა შეიძლება მათთვის არასახარბიელოდ აღიქვან ანაზღაურების მეთოდებიდან გამომდინარე (თუ განსაზღვრულია ცალკე ანაზღაურება ყოველი სხდომისათვის); შეიძლება მათ ინტერესებში შედიოდეს საქმის მაქსიმალურად დიდი ხნით განხილვა სასამართლოში. არსებობს შემთხვევები, სადაც მხარე სასამართლო დარბაზში თანახმაა საქმის გადაცემაზე მედიაციისათვის, მაგრამ ადვოკატები ურჩევენ უარის თქმას.

5. მედიაციის პრობლემები

ა) მედიაციის მნიშვნელოვანი პრობლემა, განსაკუთრებით საოჯახო საქმეებში, გახლავთ მხარეთა უთანასწორობა, მათ შორის არსებული ურთიერთობებიდან გამომდინარე. ხშირად, სამართალწარმოების ერთი მხარე ფსიქიკურად უფრო ძლიერია - მაგალითად, ფსიქოლოგიური ძალადობის ჩამდენი პირი - ხოლო მეორე მხარე დაზარალებულია. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს ისე, რომ წნეხის, შიშის ან უთანხმოებისგან დაღლილობის გამო და დავის დასრულების სურვილით, პირი ადვილად დაეთანხმოს მსგავს დათმობას - არა მხოლოდ საკუთარი თავის, არამედ ბავშვის გამოც. ასეთ შემთხვევაში არსებობს მნიშვნელოვანი ეჭვი, შეიძლება თუ არა ამ მხარეების მედიაცია. საოჯახო საქმეების ამომწურავად გადაწყვეტისათვის და სამომავლოდ მათი სასამართლოში მიმართვიანობის ასაცილებლად, ასევე მოსამართლის გადმოსახედიდან, ex officio მოქმედების ვალდებულება და გადაწყვეტილებათა მიღება (შუამდგომლობის გარეშე და იმ საკითხებთან მიმართებით, რომლებსაც მხარეთა შუამდგომლობა არ მოიცავს) ხშირად მოითხოვს სასამართლო გადაწყვეტილებას, როგორცაა მხარეთა გადამისამართება უპირველესად ექსპერტ ფსიქოლოგებსა და პედაგოგებთან. გარდა ამისა, შეხვედრის განმავლობაში ექსპერტი, ფსიქოლოგიური ექსპერტიზის მიუხედავად, ახორციელებს კვანისამედიაციო აქტივობებს - მხარეები თანხმდებიან და მიღწეული შეთანხმება ხდება სასამართლო მორიგების საფუძველი.

ბ) სხვა პრობლემა გახლავთ მედიატორთა დაბალი ხელმისაწვდომობა იმ სასამართლოებში, რომლებიც ურბანული ცენტრებიდან შორს მდებარეობს. მონვეული მედიატორების მუდმივი დასწრება შეუძლებელია მედიაციის არაპოპულარობის გამო. ამრიგად, ეს მდგომარეობა ერთგვარი ჩაკეტილი წრეა. უნდა აღინიშნოს, რომ მხარეებს, ჩვეულებრივ, არ სურთ რამდენიმე კილომეტრის გავლა მედიატორთა ოფისებამდე, რომლებიც დიდ ქალაქებში მდებარეობს, ვინაიდან ეს მოიცავს დროის და ფინანსურ ხარჯებს. უმეტეს შემთხვევებში, მათ ამის საშუალება არ აქვთ ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, რადგან ადგილობრივ სასამართლოში მისვლასაც ვერ ახერხებენ.

გ) პრაქტიკულად შეუძლებელია მედიაცია ინსტიტუციურ დაწესებულებებთან - ისინი არ თანხმდებიან ამ პროცესს. საჯარო დაწესებულებებს, მათ შორის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, ეშინიათ საჯარო ფინანსური დისციპლინის წესების დარღვევისა. თანამდებობის პირებს არ სურთ, სამომავლოდ სახელმწიფო სახაზინო წესების დარღვევაში ბრალდების რისკები იტვირთონ, ან მედიაციაში ჩაერთონ, როდესაც, მაგალითად, სასამართლო პროცესის სრულად ან ნაწილობრივ მოგების შანსები მაღალია. უნდა აღინიშნოს სურვილის ნაკლებობა სასამართლო მორიგების თვალსაზრისითაც, სადაც განსაკუთრებით მოსარჩელე მზადაა, უარი თქვას დაგვიანებული გადახდისთვის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პროცენტზე. არსებობს მასობრივი საქმეებიც, სადაც პრეცედენტული სამართალი მეტ-ნაკლებად ერთგვაროვანია, თუმცა ამის (ასევე, სამართალწარმოების ხარჯების) მიუხედავად სახელმწიფო ორგანოებს არ სურთ ვალდებულებათა ნებაყოფლობით შესრულება და არჩევენ საბოლოო დოკუმენტის სასამართლო გადაწყვეტილების სახით მიღებას.

მთავარი პროკურატურის პრესცენტრის ინფორმაციით, ბოლო წლების განმავლობაში დასრულდა 3,600 სამართალწარმოება, აქედან მორიგებით - მხოლოდ 20.

დიდი კორპორაციების შემთხვევაში (მაგ.: სადამღვეო კომპანიები), რთული განსაზღვრა, დავების მოგვარება შიდა კორპორატიულ პროცედურებს მოითხოვს, თუ უფრო დიდი სტრატეგიის ნაწილია, როგორცაა ანაზღაურების პროცედურათა განხორციელება დაზარალებული მხარის დემოტივირების მიზნით - განახორციელოს საკუთარი მოთხოვნა, რაც, ფართო მასშტაბით, მოგებიანია ეკონომიკური თვალსაზრისით.

რაც შეეხება საჯარო სექტორის დაწესებულებებს, მიმდინარეობს საკანონმდებლო მუშაობა საჯარო საფინანსო აქტის ცვლილებასთან დაკავშირებით. ამ აქტს უნდა დაემართოს დებულებები, რომელთა მიხედვითაც საჯარო საფინანსო ორგანოს ექნება სამოქალაქო სამართლებრივი დავის გადაწყვეტის უფლებამოსილება ისეთ შემთხვევებში, სადაც მისთვის, სახელმწიფო ხაზინისა ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტისთვის მორიგება უფრო ხელსაყრელია, ვიდრე სასამართლოს ან არბიტრაჟის შესაძლო შედეგები. შეთანხმების გავლენა უნდა შეფასდეს წერილობით, სადავო მოთხოვნის შინაარსის, აღსრულების, ასევე, პროცესის სავარაუდო დროისა და ხარჯების გათვალისწინებით.

დ) მედიატორების პრობლემა ის არის, რომ მათ ხშირად არ აქვთ სამართლებრივი განათლება. როგორ კარგადაც უნდა ართმევენ თავს მშობლებსა და ბავშვებთან ურთიერთობაში, შეთანხმებები ხშირად მიუღებელია ისეთი მიზეზებით, როგორცაა უზუსტობა, ეჭვები - მაგალითად, პროცენტსა ან გადახდის პირობებთან მიმართებით - წინააღმდეგობრივი შინაარსი და თუნდაც კანონთან წინააღმდეგობა. ამ პრობლემის მოგვარების გზა შეიძლება იყოს უფრო რთული საკითხების გადაცემა ისეთი მედიატორებისათვის, როგორებიც არიან იურისტები ან სოლისიტორები. თუმცა, ისინი შეიძლება უფრო ნაკლებად ფლობდნენ მედიაციის უნარებს, ვიდრე, მაგალითად, ფსიქოლოგები.

6. წინადადებაები პოლონეთში მედიაციის შემდგომი განვითარების თვალსაზრისით:

ა) ბოლო დროს წამოაყენეს წინადადება ონლაინ მედიაციის შემოღებასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით, პატარა, დავის საგნის მცირე ღირებულების საქმეებთან მიმართებით. ასეთ შემთხვევებში მედიაციის ხარჯები (მათ შორის, მედიატორთა ანაზღაურება, როგორცაა ქირა, ასევე, მედიაციის შეხვედრებზე მისვლის ხარჯები) შეიძლება დავის საგნის ღირებულებაზე უფრო მაღალი იყოს, რაც მედიაციას უსარგებლოს ხდის. ონლაინ მედიაცია, ამ მხრივ, ნაკლებ ხარჯებს გულისხმობს.

ბ) მედიაცია ნებაყოფლობითია - ის არ ტარდება, თუკი მხარე მედიაციაზე მიმართვის შესახებ გადაწყვეტილების გამოცხადებიდან (ჩაბარებიდან) ერთი კვირის განმავლობაში უარს იტყვის ამ პროცესზე. როგორც ჩანს, დასაშვები იქნება სავალდებულო მედიაციის შემოღება, სულ მცირე, ზოგიერთი კატეგორიის საქმეებში, ან სასამართლოს მიერ ცნობის შედეგად. მხარეს მედიაციის პროცესზე გამოუცხადებლობისთვის დაეკისრება პროცესის ხარჯები. სავალდებულო მედიაციის უპირატესობა იქნებოდა არ იმდენად დავის მოგვარება, რამდენადაც მხარეთა

უთანხმოების დევსკალაცია და სამომავლო დავების პრევენცია, რაც მნიშვნელოვანია საოჯახო ან სამემობლო დავებში, სადაც მხარეებმა შეიძლება დაიწყონ ახალი და განსხვავებული სამართალწარმოება.

გ) ზოგიერთები, სხვა სახელმწიფოების მოდელის მსგავსად, გვთავაზობენ შესაძლებლობას, რომ მედიაცია, ნაცვლად საქმის განმხილველი მოსამართლისა, პროფესიულად აქტიური მოსამართლის წინაშე გაიმართოს. მხარეებმა ასეთი კომპეტენტური პირის წინაშე შეიძლება განსხვავებულად შეაფასონ საქმის მოგების შანსები და მეტი ალბათობით მორიგდნენ. აღსანიშნავია, რომ პოლონეთში საქმის განმხილველი მოსამართლე მხარეებს არ მიუთითებს და არც სთავაზობს დავის გადაწყვეტის შესაძლო გზებს; თუკი მოსამართლე გადაწყვეტილებამდე გამოხატავს საკუთარ აზრს, ეს გახდება მისი მოსამართლეობიდან გადაყენების მოთხოვნის საფუძველი. მოგვარების ეს გზა კრიტიკის საგანია და მიმდინარეობს მისი შეცვლის გზების ანალიზი.

7. ძალზე მნიშვნელოვანია მედიაციის წახალისება საზოგადოებაში და მედიატორზე წვდომის განხორციელება:

დავების მეგობრული მოგვარების წასახალისებლად, ცალკეული აქტების ცვლილებების შესახებ აქტივით, თითოეულ რეგიონულ სასამართლოში შემოღებულია მედიატორის კოორდინაციის ინსტიტუტი, რომელიც ასევე მოქმედებს რეგიონული სასამართლოს ტერიტორიულ იურისდიქციაში შემავალ რაიონული სასამართლოებში. იგი ხელს უწყობს მედიაციის განვითარებას, უზრუნველყოფს კომუნიკაციას მედიატორებს, მოსამართლეებსა და მუდმივ მედიატორებს შორის და თანამშრომლობს ინფორმაციული შეხვედრების ორგანიზების კუთხით.

უფრო დიდ სასამართლოებში შეიქმნა მედიაციის ოთახები, სადაც მედიატორები ცვლაში მუშაობენ. მხარეებს შეუძლიათ მომსახურების მიღება შეხვედრის წინასწარ ჩანიშვნის გარეშე; იურისდიქციის ფაქტუალური სტრუქტურის კი აქვთ ცვლაში მუშაობის შესაძლებლობა, უნივერსიტეტის მედიაციის ჯგუფის სახით. ისინი დაინტერესებულ მხარეებს აწვდიან ინფორმაციას მედიაციის ბენეფიტების შესახებ.

ჩემი გამოცდილებით, მედიაციის რეკლამირების ასეთი გზები ეფექტურია - მას დადებითად იღებენ არა მხოლოდ მხარეები, არამედ იურისტებიც.

და ბოლოს, საშუალო ანაკლოტი - ერთ-ერთი კომერციული ტელევიზიის არხზე პარადოკსულად სატელევიზიო სერიალი ირიბად უწევდა რეკლამას მედიაციას ამ გზით მოგვარებული დავების წარმოდგენით. თუმცა, დაბალი რეიტინგის გამო ჩვენება მალევე შეწყდა. თავის მხრივ, ეს გულისხმობს, რომ საზოგადოება არ არის დაინტერესებული მედიაციით - მაყურებელმა უფრო გრძელვადიანი ინტერესი გამოავლინა სატელევიზიო სერიალის მიმართ, რომელიც გათვლილი იყო მსგავსა აუდიტორიაზე და აჩვენებდა სასამართლო პროცესის გამარტივებულ ვერსიას.

მედიაცია ამერიკის შეერთებული შტატების სასამართლოებში

ანბონი ჯ. ბრანზა

აშშ-ის ფედერალური მოსამართლე,
საოლქო სასამართლოს მოსამართლე,
ვირჯინიის აღმოსავლეთი ოლქი

ტრადიციულად, სამართალწარმოებას აღვიქვამთ, როგორც ნულოვანი ჯამის თამაშს, სადაც დღის ბოლოს გვყავს გამარჯვებულები და დამარცხებულები. მედიაცია ალტერნატიულ შედეგს გვთავაზობს: თითოეული მხარე პროცესს გარკვეული წარმატებით ტოვებს. ან, უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, თითოეული მხარე გამარჯვებულიც არის და დამარცხებულიც. როგორადაც უნდა მოვახდინოთ მისი კონცეპტუალიზაცია, აშშ-ის სასამართლო სისტემაში მედიაცია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს დავების გადაწყვეტის მხრივ და ამცირებს ჩვენი მოსამართლეების განსახილველ საქმეთა რაოდენობას.

პირველ რიგში, მსურს აღვწერო მედიაციის როლი, რომელსაც ის ასრულებს აშშ-ში დავების გადაწყვეტის თვალსაზრისით. შემდეგ ვიმსჯელებთ, თუ როგორ განიხილება საქმეები მედიაციის გზით ვირჯინიის აღმოსავლეთი ოლქის სასამართლოში, სადაც მე ვმსახურობ, ასევე, წარმატებული მედიაციის ზოგიერთ დაბრკოლებასა და მათი გადალახვის გზებზე ჩემი თვალთახედვით. დისკუსიას დავასრულებ იმით, თუ რა როლს ასრულებს მედიაცია მას შემდეგ, როცა სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას და შემდეგ იგი გასაჩივრდება.

მედიაციის როლი დავების მოგვარებაში

ფედერალურ სასამართლოებში სამართალწარმოების მკაცრად კონტროლირებადი და შეჭიბრებითი ბუნების გათვალისწინებით, მედიაციის თანამშრომლობითი პროცესი წინასასამართლო წარმოების შუაგულში გარკვეულწილად ანომალიურია. მედიაცია, რა თქმა უნდა, კერძო პროცესია, რომელიც ეფუძნება მხარეთა

ნების ავტონომიასა და თვითგამორკვევას, მიუკერძოებელი მესამე მხარე კი ხელს უწყობს მხარეებს შორის ურთიერთობასა და მოლაპარაკებას, რათა მათ დაეხმაროს დავის ნებაყოფლობით მორიგებაში. სასამართლოს მიერ პირდაპირ შეთავაზებული სამედიაციო მომსახურების გარდა, მხარეებს ხელშეკრულების დადება ამ მომსახურების გაწვევ და მოუკიდებელ კომპანიებსა და პირებთანაც შეუძლიათ. ხშირად ამ კომპანიების მედიატორები ყოფილი მოსამართლეები ან არბიტრები არიან. თითოეულ თქვენგანს უნდა ჰქონდეს ერთ-ერთი ასეთი კომპანიის სარეკლამო ბროშურა, რომელიც აღწერს მათი მედიაციის პროცესს. ეს ბროშურა მოგწოდებთ არა ამ კომპანიის მხარდაჭერის ნიშნად, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ წარმოდგენის შესაქმნელად, როგორც შემოთავაზებულ მომსახურებებზე, ისე მათ აქტიურ რეკლამირებაზე იურიდიული პროფესიის ამ მეტად კონკურენტულ სფეროში.

ჩვენი სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესები, რომლებსაც აქვეყნებს უზენაესი სასამართლო და ამტკიცებს კონგრესი, სასურველ მიზნად ისახავს „თითოეული საქმისა და პროცესის სამართლიან, სწრაფ და იაფ გადაწყვეტას.“ მიუხედავად ამისა, კონგრესი - აღიარებს რა მკაცრ ფედერალურ პოლიტიკას დავების გადაწყვეტის სასარგებლოდ (მათი განხილვის ნაცლად) - ითხოვს მედიაციის შესაძლებლობის გათვალისწინებას თითოეულ საქმეში. მოსამართლეები, მაგისტრეტი მოსამართლეები და გადახდისუუნარობის საქმეთა განმხილველი მოსამართლეები უფლებამოსილი არიან, იყვნენ მედიატორები ან მიუკერძოებელი პირები. 1998 წელს კონგრესმა მიიღო აქტი დავების ალტერნატიული მოგვარების შესახებ, რომელიც ითვალისწინებდა დირექტივას ყველა ფედერალური რაიონული სასამართლოსთვის, შეემუშავებინათ წესები დავების ალტერნატიული მოგვარების (რომელსაც სამოქალაქო სამართალწარმოებაში „ADR პროცესად“ მოიხსენიებენ) დასაწერგად. სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესების მიხედვით, მხარეები სასამართლო მედიაციაში უნდა მონაწილეობდნენ „კეთილსინდისიერად“. თუმცა, კონგრესმა მეტწილად ცალკეულ ოლქებსა და რაიონებს ანდო მედიაციის პროცედურების შემუშავება, რომლებიც უნდა ყოფილიყო ადგილობრივი საჭიროებებისა და ჩვეულებების შესაბამისი. შედეგად, ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში, ფედერალურმა სასამართლოებმა აშშ-ის მასშტაბით შემოიღეს მედიაციის სხვადასხვა პროგრამა, სირთულის განსხვავებული დონეებით.

შტატების სასამართლოები ქვეყნის მასშტაბით ასევე მნიშვნელოვანწილად ყურდობიან მედიაციას, როგორც დავების მოგვარების ალტერნატიულ ფორმას. ერთიანი კანონმდებლობის კომისიამ, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის დავების მოგვარების სექციასთან თანამშრომლობით, 2001 წელს შეიმუშავა ერთიანი მედიაციის შესახებ აქტის პროექტი, რომელიც განსაზღვრავს ერთგვაროვან პროცედურებს მედიატორებისა და მონაწილეებისათვის და რომლის დაკანონებაც შტატებს შეუძლიათ მთელი ქვეყნის მასშტაბით. აქტი ცვლილებები 2003 წელს შევიდა და ამ დროისათვის იგი მიიღო 12-მა შტატმა. წელს მის დაკანონებას სხვა შტატებიც განიხილავენ.

მედიაციის როლი ვირჯინიის აღმოსავლეთ ოლქში

მართალია, მედიაციის პროცედურები განსხვავდება სასამართლო რაიონების მიხედვით, მაგრამ ვფიქრობ, სასარგებლო იქნება იმის აღწერა, თუ როგორ

წარმართავთ მედიაციას ვირჯინიის აღმოსავლეთის ოლქის რაიონულ სასამართლოში, სადაც მე ვმსახურობ. სასამართლოს ადგილობრივი წესების მიხედვით, სამოქალაქო პროცესში „ყველა სამოქალაქო სამართალწარმოების მხარეებს ეცნობებათ მედიაციის ხელმისაწვდომობაზე და შეეძლებათ მისი მოთხოვნა.“ გარდა ამისა, მხარეები არ არიან ვალდებული, შემოიფარგლონ მხოლოდ სასამართლო მედიაციით. წესების მიხედვით, „მხარეებს, თანხმობის საფუძველზე, შეუძლიათ მათთვის მისაღები არასასამართლო მედიატორის ან მიუკერძოებელი მხარის შერჩევა და მისთვის საფასურის გადახდა.“ როგორც მოსამართლეები, ჩვენ მედიაციის პროცესს სერიოზულად მივიჩნევთ. პირადად მე ვწერგავ პრაქტიკას, რომ სასამართლოს მხარეებმა ჩემამდე მაგისტრატ მოსამართლეს მიმართონ დავის მედიაციის გზით მოსაგვარებლად, თუკი მანამდე არ უცდიათ მისი სხვა ფორმით გადაწყვეტა.

გარდა ამისა, მინდა ვისაუბრო იმაზეც, თუ როგორ მუშაობს მედიაცია სასამართლოში, რომელშიც მე ვმსახურობ. უკვე მოგანოდეთ ჩემი კოლეგის, მაგისტრატი მოსამართლის ჯონ ანდერსონის წერილი, რომელსაც იგი უგზავნის სასამართლოს მხარეებს მორიგების სხდომამდე. ეს ნიმუში კარგად აღწერს მოსამართლეთა მიერ მედიაციის წარმართვას აშშ-ის სასამართლოებში. როგორც ნახავთ, მაგისტრატი მოსამართლე, ჩვეულებრივ, მხარეებს სთხოვს, ერთმანეთში გაცვალონ და სასამართლოში წარმოადგინონ მორიგების სხდომის განცხადება. ეს დოკუმენტი აღწერს თითოეული მხარის მოთხოვნას, ზიანის ჩამონათვალს და ნებისმიერ სხვა ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება რელევანტური აღმოჩნდეს სხდომისათვის. ამ მიმოცვლის შემდეგ თითოეული მხარე მაგისტრატ მოსამართლეს აწვდის კონფიდენციალურ განცხადებას, რომელშიც გულწრფელად არის შეფასებული მხარის პოზიცია, ადვოკატის ხარჯების ზუსტი რაოდენობა და ის პირობები, რომლებზე მორიგებითაც - მხარის ადვოკატის აზრით - შესაძლებელია დავის სამართლიანად გადაწყვეტა. შემდეგ ისინი პირისპირ ხვდებიან სხდომაზე, რომელიც შეიძლება გაგრძელდეს 15 წუთიც და მთელი დღეც (ზოგჯერ შემდგომი სესიებიც დაეთმოს), თუმცა ხშირად 2-3 საათში სრულდება. ჩვენს სასამართლოში ერთ-ერთი მოთხოვნაა, მედიაციის სხდომას ესწრებოდეს კლიენტის წარმომადგენელი, რომელსაც აქვს დავის მოგვარების უფლებამოსილება.

მედიაციის დაბრკოლებები

მედიაციის ერთ-ერთი დაბრკოლებაა მხარეების ან მათი ადვოკატების დღეღვა განხილვათა კონფიდენციალობასთან მიმართებით. თუმცა მხარეებსა და მათ კლიენტებს შორის არაფორმალური დისკუსია სხვადასხვა გარანტიითაა დაცული ინფორმაციის გახმაურებისგან. ჩვენი შეფასებით, ფორმალური სასამართლოს მიერ წარმართული მედიაცია უზრუნველყოფს კონფიდენციალობის დამატებით გარანტიებს, რაც ხელს უწყობს დავის მოგვარებას. კანონით, აშშ-ის სასამართლოებში მედიაციისას მედიატორებსა და მონაწილეებს არ აქვთ პროცესის განმავლობაში მიღებული ინფორმაციის გამხელის უფლება ნებისმიერი პირისათვის ნებისმიერ იმ სასამართლოში, რომელშიც შეიძლება განიხილოს ეს საქმე მომავალში. მონაწილეებს ასევე არ აქვთ უფლება, ინფორმაცია გაანდონ მათ, ვინც პირდაპირ ან ირიბად არ მონაწილეობს პროცესში. დამატებით, მხარეებს

შეუძლიათ ხელშეკრულებით გაითვალისწინონ მიღწეული შეთანხმების პირობების კონფიდენციალობაც.

მედიაციის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დაბრკოლებაა ხშირად კლიენტის არაგონივრული მოლოდინები საქმის პერსპექტივებთან მიმართებით. ყველა ადვოკატისთვის ცნობილია, რომ პირველ ეტაპზე შეინიშნება საქმის გაზვიადების ტენდენცია კლიენტის ინტერესების წარმოდგენისას. თუმცა, ის დისკუსიები და დაპირებები, რომელთა გამოც მხარემ თავდაპირველად წამოიწყო დავა, შეიძლება თვითონვე გახდეს მისი მოუგვარებლობის მიზეზი. ხშირად კლიენტები საქმეში, მის პროგრესირებასთან ერთად, ემოციურად იხარჯებიან და უჩნდებათ შერყნება, რომ მათ „არასწორად მოექცნენ“. ამის გამოსასწორებლად ადვოკატებს მხოლოდ მცირედის გაკეთება შეუძლიათ, თუ სრულად არ დაკმაყოფილდება მათი კლიენტების მოთხოვნები. სწორედ ამ დროს შემოდის პროცესში მედიატორი. როგორც დამოუკიდებელ, განვრთნილ ადვოკატებს (და, ხშირად, მოსამართლეებს), მათ უნიკალური პოზიცია უკავიათ თითოეული მხარის ძლიერი და სუსტი მხარეების შესაფასებლად - ხშირად მკაცრადაც (თუმცა რეალისტურად) - დავის არსებით ნაწილში წარმატების შანსებთან მიმართებით, თუკი ისინი მორიგებას არ დათანხმდებიან. ეს პირდაპირი კავშირი მედიატორსა და კლიენტს შორის ხშირად წარმატებული მედიაციის გასაღებია.

მედიაცია აპელაციის ეტაპზე

ცხადია, ყველა მედიაცია პირველ ინსტანციის დონეზე წარმატებული არ გახლავთ და ხშირად დავა, რომელიც წარმატებით ვერ მოგვარდა მედიაციისას, გადაწყდება მისი არსებითი განხილვის შედეგად. ფედერალურ სასამართლო სისტემაში მედიაციის პროცესი არ მთავრდება პირველი ინსტანციის დონეზე. მედიაცია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საქმის გასაჩივრების შემდეგაც. სააპელაციო პროცესის შესახებ ფედერალური წესების 33-ე მუხლი კონკრეტულად განსაზღვრავს, რომ „სასამართლომ შეიძლება მიუთითოს ადვოკატებს და, სათანადო შემთხვევებში, მხარეებს, მონაწილეობის მიღება ერთ ან მეტ სხდომაში ნებისმიერი იმ საკითხის განსახილველად, რომელიც დაეხმარება საქმის გადანყვეტას (საკითხების გამარტივებისა და მორიგების შესაძლებლობის ჩათვლით).“ სასამართლოს აქვს დისკრეტული უფლებამოსილება, ან თვითონ წარმართოს ამგვარი სხდომა, ან სხვა პირი დანიშნოს მისთვის და შემდეგ გამოსცეს ბრძანებები პროცესის გაკონტროლებლის თუ შემდგომში მორიგების იმპლემენტაციის მიზნით. პრაქტიკაში საქმე მედიაციისთვის შეიძლება შეირჩეს (1) კლერკის მიერ, რეფერალის საფუძველზე; (2) მხარის კონფიდენციალური მოთხოვნის საფუძველზე; ან (3) მოსამართლეთა პალატის რეფერალის საფუძველზე. ამ პროცესში ჩვენი წარმატების მაჩვენებელი საკმაოდ კარგია: მეოთხე ოლქში აპელაციის ეტაპზე მედიაციისთვის გადაცემულ საქმეთა 34% წარმატებით სრულდება.

დასკვნა

ჩემს კოლეგას იმ სასამართლოდან, სადაც ვმსახურობ, უყვარს თქმა, რომ წარმატებულ მედიაციაში არც ერთი მხარე არ ტოვებს პროცესს ბედნიერი.

მიუხედავად ამისა, მედიაცია ხშირად შესაძლებლობას აძლევს სასამართლო სისტემას, დააკმაყოფილოს მხარეთა როგორც სამართლებრივი, ისე არასამართლებრივი საჭიროებები და შეუქმნას მათ ფორუმი, სადაც შეძლებენ საკუთარი მოთხოვნების წამოწევას იმგვარ გარემოში, რომელშიც მათ სერიოზულად აღიქვამენ და, უმეტეს შემთხვევაში, სამართალწარმოების შეწყვეტას. ეს საშუალებას აძლევს მხარეებს, თავი აარიდონ ფორმალური სამართალწარმოების ხარჯებს და, ამავდროულად, ამსუბუქებს სასამართლოების გადატვირთულობასაც. როგორც პრეზენტაციის დასაწყისში აღვნიშნე, მედიაცია ერთგვარი ანომალიაა: ეს გახლავთ თანამშრომლობითი აქტივობა, ჩართული ინტენსიური შეჯიბრებითი პროცესის შუაგულში. მიუხედავად ამისა, ვნახეთ, რომ აშშ-ში მას შეუძლია (და ხშირად ასეც არის) დადებითი შედეგების მოცემა.

მინდა, კიდევ ერთხელ მადლობა გადავუხადო იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს და ამ კონფერენციის სხვა სპონსორებს, რომ მომეცა ასეთ მნიშვნელოვან ღონისძიებაში მონაწილეობის შესაძლებლობა და მოუთმენლად ველი ჩვენს შემდგომ დისკუსიებს მედიაციის საგულისხმო საკითხებზე.

მედიაცია უკრაინაში

ელენა ევთუშენკო

უკრაინის მოსამართლეთა ასოციაციის პრეზიდენტი;
უკრაინის უმაღლესი სპეციალიზებული
სასამართლოს მოსამართლე;
იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
უკრაინის დამსახურებული იურისტი

ბოლო ათეული წლების მანძილზე უკრაინის პარლამენტში არაერთხელ შევიდა კანონპროექტი მედიაციის შესახებ. დღესდღეობით ასეთი კანონი მიღებული არ არის, თუმცა განიხილავენ კანონმდებლები.

იგი განსაზღვრავს მედიაციის მომსახურების მიწოდების საფუძვლებს პროფესიულ დონეზე; ასევე, მისი მიზანია მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვა საზოგადოებაში, არასასამართლო მეთოდებით დავების მშვიდობიანი მოგვარების პრაქტიკის გავრცელება და დაბალანსებული ურთიერთქმედება მედიაციის ინსტიტუტსა და სასამართლო სისტემას შორის.

კანონი ადგენს მედიაციის სამართლებრივ რეგულირებას

მედიაციის სამართლებრივი რეგულირება ეფუძნება უკრაინის კონსტიტუციას და მოიცავს მოქმედ კანონს, ასევე, სხვა კანონებსა და კანონქვემდებარე აქტებს, რომლებიც მიღებულია აღნიშნული კანონის შესაბამისად.

თუკი უკრაინის უმაღლესი საბჭოს მიერ სავალდებულოდ აღიარებული საერთაშორისო შეთანხმებები ითვალისწინებს სხვა ნორმებსა და დებულებებს, რომლებსაც მოქმედი კანონი არ მოიცავს, მაშინ გამოიყენება ამ შეთანხმებათა დებულებები.

კანონი განმარტავს ცნებებს

ამ კანონში ქვემოთ მოცემული ტერმინები გამოიყენება შემდეგი მნიშვნელობით:

მედიაცია - დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული (არასასამართლო) მეთოდი, რომლის დახმარებითაც დავის ორი ან მეტი მხარე, სტრუქტურირებული პროცესის ფარგლებში, მედიატორის მონაწილეობით ცდილობს შეთანხმების მიღწევას დავის მოსაგვარებლად;

მედიატორი - დამოუკიდებელი შუამავალი, რომელიც ეხმარება დავის მხარეებს მის გადაწყვეტაში მედიაციის გზით;

მედიაციის მხარეები - ფიზიკური, იურიდიული პირები და/ან პირთა ჯგუფები, რომლებიც ცდილობენ თავიანთი დავის გადაწყვეტას მედიაციის დახმარებით;

მედიაციის მონაწილეები - მედიატორი (მედიატორები), მედიაციის მხარეები, მათი წარმომადგენლები, კანონიერი წარმომადგენლები, თარჯიმანი, ექსპერტები და სხვა პირები, რომლებიც განისაზღვრებიან მედიაციის მხარეთა მოლაპარაკებით;

ორგანიზაციები, რომლებიც წარმართავენ მედიაციას - ფიზიკური და იურიდიული პირები, ნებისმიერი ქონებრივი და სამართლებრივ-ორგანიზაციული ფორმით, რომლებიც მედიაციის პროცედურის საორგანიზაციო-ტექნიკური მომზადებით არიან დაკავებულნი; მედიატორთა სწავლების დაწესებულებები, მათ შორის ისინი, რომლებიც უძღვებიან მედიატორთა პროფესიულ სწავლებას და გასცემენ სერტიფიკატს, ამ კანონის შესაბამისად;

დავა - ნებისმიერი კონფლიქტი, დაპირისპირება ან კონფლიქტური ვითარება, რომელიც საჭიროებს გადაჭრას;

მედიატორთა გაერთიანება - ადგილობრივი, უკრაინული და საერთაშორისო გაერთიანებები, შექმნილი მედიატორების მიერ, უკრაინის კანონმდებლობის შესაბამისად;

მედიაციის გამოყენების სფეროები

1. მედიაცია შეიძლება გამოიყენებოდეს ნებისმიერ კონფლიქტში (დავაში), მათ შორის, სამოქალაქო, საოჯახო, შრომითი, სამეურნეო, ადმინისტრაციული, აგრეთვე სისხლისსამართლებრივი საქმისწარმოებისას და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებში.
2. ამ კანონის მოქმედება ვრცელდება მედიაციაზე არა მხოლოდ უკრაინის მცხოვრებთა (დავის), არამედ არარეზიდენტთა კონფლიქტებშიც (დავებში), თუკი მედიაციის მხარეები დათანხმდებიან, რომ მედიაციის პროცედურები ჩატარდეს უკრაინის ტერიტორიაზე.
3. მედიაცია კონფლიქტისას (დავისას) შეიძლება განხორციელდეს სასამართლოში მიმართვამდეც, სასამართლო განხილვის პროცესშიც და მას შემდეგაც, მათ შორის, აღსრულების ეტაპზეც.
4. თუ მედიაციის მხარემ ჩაიდინა მძიმე ან ძალიან მძიმე დანაშაული, მედიაცია შეიძლება გაიმართოს მხოლოდ და მხოლოდ კომპენსაციის მოცულობასა და გადახდის საშუალებაზე, ამ დანაშაულით მიყენებული ზიანისათვის.

მედიაციის განხორციელების პრინციპები

მედიაცია ტარდება ორმხრივი შეთანხმებით მედიაციის მხარეებს შორის, მედიაციის მხარეების მხრიდან მთავარი პრინციპების დაცვის საფუძველზე, როგორცაა ნებაყოფლობითი მონაწილეობა, აქტიურობა და თვითგამორკვევა; მედიატორის დამოუკიდებლობა და ნეიტრალურობა; მედიაციის შესახებ ინფორმაციის კონფიდენციალობა.

მედიაციაში მონაწილეობის ნებაყოფლობითობა

1. მედიაციაში მონაწილეობა ნებაყოფლობითია. ნებისმიერი ზეწოლა მხარეებზე მედიაციის ჩატარების ან შეწყვეტის მხრივ აკრძალულია.
2. მხარეებს აქვთ უფლება, მედიაციის პროცესს ისეთი ორგანიზება გაუკეთონ, როგორც აუცილებლად მიაჩნიათ; ასევე, შეწყვიტონ იგი ნებისმიერ დროს და მიმართონ სასამართლოს ან ტრეტეის სასამართლოს დარღვეული უფლებების დასაცავად.
3. მედიაციაში ნებაყოფლობითი მონაწილეობის პრინციპი ვრცელდება მედიატორსა და მედიაციის სხვა მონაწილეებზეც.
4. პირის მონაწილეობა მედიაციაში არ ნიშნავს, რომ ის აღიარებს თავის დანაშაულს, სასარჩელო მოთხოვნას, ან უარს ამბობს ამ მოთხოვნებზე.

აქტიურობა და მედიაციის მხარეების თვითგამორკვევა

1. მედიაციის მხარეები დამოუკიდებლად არჩევენ მედიატორს ან მედიატორებს.
2. მედიაციის მხარეები დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ განსახილველ საკითხებს, მათ შორის: დავის რეგულირების გზებს; მოლაპარაკების შინაარსს, გამომდინარე მედიაციის შედეგებიდან; ვადებსა და მისი შესრულების საშუალებებს; მათ დავასთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს; და მედიაციის პროცედურებს მედიატორისა და სხვა მონაწილეების რჩევათა გათვალისწინებით.
3. თუ მედიაციის მხარე არასრულწლოვანია, იგი გადაწყვეტილებას იღებს მოქმედი კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად (ქმედუნარიანობასთან მიმართებით).

მედიატორის დამოუკიდებლობა

1. მედიატორი არ არის დამოკიდებული მედიაციის მხარეებზე, სახელმწიფო ორგანოებსა და სხვა იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირებზე.
2. აკრძალულია სახელმწიფო ორგანოების, ასევე, ნებისმიერი იურიდიული თუ ფიზიკური პირის ჩარევა მედიატორის საქმიანობაში, იქნება ეს მომზადების ეტაპი თუ მედიაციის განხორციელება.
3. მედიატორის როლი შეიძლება შესარულოს ადვოკატმა, მედიაციის მხარეთა და/ან კანონიერმა წარმომადგენელმა.

მედიატორის ნეიტრალობა

1. მედიატორი ნეიტრალური (მიუკერძოებელი) პირია, რომელიც ეხმარება დავის მხარეებს ურთიერთშეთანხმების მიღწევაში, საქმის მოგვარებასა და მოლაპარაკებების გამართვაში. მედიაციის პროცედურის დროს მედიატორი ცდილობს, წინასწარი განწყობის გარეშე მიუდგეს საქმეს მხარეებთან მიმართებით და, ამასთანავე, ითვალისწინებს საქმის ყველა გარემოებას.
2. მედიატორს აქვს უფლება, მხარეებს კონსულტაციები გაუწიოს მხოლოდ და მხოლოდ მედიაციის ჩატარებისა და შედეგების დაფიქსირების კვალად.
3. მედიატორს არ აქვს უფლება, გადაწყვიტოს დავა მედიაციის მხარეებს შორის. თუ მხარეები წერილობითი სახით არ დაადასტურებენ, მედიატორს არ აქვს უფლება, მითითებები და რეკომენდაციები გასცეს დავის მოგვარების გზებთან დაკავშირებით, ასევე, შეაფასოს მედიაციის მხარეთა ქცევა და პოზიციები. გამონაკლისია სამართლებრივი და ეთიკური ნორმების, აგრეთვე მედიაციის მიმდინარეობის წესის აშკარა დარღვევა.

მედიაციაზე ინფორმაციის კონფიდენციალობა

1. ინფორმაცია მედიაციის შესახებ კონფიდენციალურია, თუ მხარეები სხვაგვარად არ შეთანხმდნენ წერილობით. კერძოდ, კონფიდენციალურია: ინფორმაცია ერთ-ერთი მხარის შეთავაზებებზე მედიაციის პროცედურის გამოყენებასთან მიმართებით; მხარეთა მზადყოფნა მედიაციის პროცედურაში მონაწილეობისათვის; მედიაციის პროცედურის ჩატარებისას გამოთქმული მოსაზრებები, წინადადებები ან აღიარებები; ერთ-ერთი მხარის მზადყოფნა, მიიღოს მეორე მხარის წინადადება დავის რეგულირების შესახებ და სხვა მსგავსი ინფორმაცია მომზადების პროცესსა და მედიაციის ჩატარებაზე.
2. მედიაციის მონაწილეებს, მათ შორის, მედიატორს, ასევე, მედიაციის ორგანიზების პროცესში ჩართულ პირებს, არ აქვთ მედიაციაზე ინფორმაციის გავრცელების უფლება მხარეთა წერილობითი თანხმობის გარეშე.
3. მედიაციის არც ერთ მხარეს არ აქვს უფლება, გავრცელოს ინფორმაცია მედიაციის შესახებ მეორე მხარის წერილობითი თანხმობის გარეშე.
4. თუ მედიატორი მიიღებს ინფორმაციას რომელიმე მხარისაგან დავასა ან მედიაციის პროცედურასთან დაკავშირებით, მას შეუძლია იგი გაუმხილოს მეორე მხარეს. თუ მხარე მედიატორებს ამგვარ ინფორმაციას აწვდის იმ პირობით, რომ მას არ გაამხელენ მეორე მხარესთან, ამ ინფორმაციის გამჟღავნება დაუშვებელია.

მედიატორის შერჩევა და დანიშვნა

1. მხარეები დამოუკიდებლად ირჩევენ მედიატორ(ებ)ს თავიანთი დავის გადასაწყვეტად.
2. თუ პირს მიმართავენ მხარეებს შორის დავის გადასაწყვეტად და მედიატორად შესაძლო დანიშვნასთან დაკავშირებით, მან აუცილებლად უნდა განაცხადოს ნებისმიერი გარემოების შესახებ, რომელმაც შეიძლება გააჩინოს დასაბუთებული ეჭვი მის ნეიტრალობასა და/ან დამოუკიდებლობასთან მიმართებით. მედიატორი დანიშვნის მომენტიდან და მთელი პროცედურის განმავლობაში დაუყოვნებლივ

უნდა აცნობებდეს მხარეებს ასეთ გარემოებებს, თუკი მათ შესახებ მედიატორად დანიშვნამდე არ უთქვამს.

მედიაციის ჩატარება

1. მედიაციას შეიძლება დამოუკიდებლად ატარებდეს მედიატორი, ან იმ ორგანიზაციის დახმარებით, რომელიც განახორციელებს მედიაციას.
2. მედიატორი დამოუკიდებლად არჩევს საშუალებებსა და მეთოდებს მედიაციის ჩასატარებლად და თანამიმდევრობას ათანხმებს მედიაციის მხარეებთან, მოქმედი კანონმდებლობის მოთხოვნათა, ასევე, მედიაციის ჩატარების, საქმიანი და პროფესიული ეთიკის წესების დაცვით.
3. მედიაცია იმ დღეს იწყება, როცა მხარეები შეთანხმდებიან მედიატორთან შეხვედრაზე ამ პროცედურის ჩასატარებლად. თუ ერთ-ერთმა მხარემ წერილობითი სახით წარმოადგინა შეთავაზება მედიატორთან შეხვედრაზე მედიაციის პროცედურის ჩასატარებლად და შეთავაზების გაგზავნიდან 30 დღის ან მასში განსაზღვრული სხვა ვადის განმავლობაში არ მიიღო მეორე მხარის თანხმობა მედიაციის ჩატარებაზე, ასეთი შეთავაზება ჩაითვლება უარყოფილად.
4. მედიაცია წყდება:
 - 1) იმ დღიდან, რაც მხარეები მედიაციის შედეგად შეთანხმებას მიაღწევენ;
 - 2) მას შემდეგ, რაც ერთ-ერთი ან ორივე მხარე მედიატორს მიმართავს მედიაციის შეწყვეტის შესახებ;
 - 3) იმ დღიდან, როცა მხარეებთან კონსულტაციის შემდეგ მედიატორი მათ გაუგზავნის განცხადებას, რომ მედიაციის პროცედურის ფარგლებში შეთანხმების მისაღწევად შემდგომ ძალისხმევას აზრი აღარ აქვს, ანდა შეუძლებელია მესამე პირების ჩართვა, როდესაც საქმე ეხება კონკრეტულად მათ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

მოლაპარაკება მედიაციის შედეგად

1. მხარეებს შორის მედიაციით მიღწეული შეთანხმება შეიძლება ჩამოყალიბდეს წერილობითი სახით. შეთანხმება მედიაციის შედეგად არ უნდა შეიცავდეს დებულებებს, რომლებიც ეწინააღმდეგება უკრაინის კანონებს, სახელმწიფოსა თუ საზოგადოების ინტერესებს და მორალურ პრინციპებს.
2. თუ მედიაცია ჩატარდა სისხლის სამართალწარმოების, საქმის სასამართლო ან ტრეტის სასამართლოში განხილვის ფარგლებში, მისი შედეგები, რომლებიც ეხება უშუალოდ სარჩელის ან სისხლის სამართალწარმოების საგანს, ფორმდება შეთანხმებით დაზავების ან მორიგების შესახებ, ანდა რაიმე სხვა დოკუმენტით, მოქმედი კანონმდებლობის მოთხოვნების შესაბამისად. ამასთან, თუ მხარეები შეთანხმდნენ სხვა საკითხებზეც, რომლებიც არ შეიძლება გახდეს დაზავების (ან მორიგების) შეთანხმების საგანი, მხარეებს შეუძლიათ ამ საკითხებზე ცალკე შეთანხმებების გაფორმება.
3. შეთანხმება, მიღწეული მედიაციის შედეგად, სავალდებულოა მხარეებისათვის და იგი უნდა შესრულდეს განსაზღვრულ ვადებში, განსაზღვრული მეთოდით. მხარის მიერ ნაკისრ ვალდებულებათა შეუსრულებლობის შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს - კანონით დადგენილი წესით - დარღვეული უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად.

მედიაცია საქმის სასამართლო ან ტრეტეის სასამართლოში განხილვის პროცესში

1. მოსამართლეს ან ტრეტეის მოსამართლეს უფლება აქვს, მხარეთა ყურადღება მიაპყროს მედიაციის პროცედურის ჩატარებისაკენ, საქმის სასამართლო განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე.
2. მოსამართლეს არ აქვს უფლება, ურჩიოს მხარეებს, რომ დავების გადასაწყვეტად რომელიმე კონკრეტულ მედიატორს მიმართონ.
3. სასამართლოს ან ტრეტეის სასამართლოს უფლება აქვს, შეწყვიტოს საქმისწარმოება მხარეთა შუამდგომლობით, იმ დროის მანძილზე, რომელიც აუცილებელია მედიაციის პროცედურის ჩასატარებლად.

მედიატორის მონემდ გამოსვლა სასამართლო ან ტრეტეის სასამართლო განხილვისას

არ შეიძლება მედიატორის იძულება, ჩვენება მისცეს სასამართლოში ან ტრეტეის სასამართლოში იმ გარემოებების შესახებ, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა მედიატორის მოვალეობის შესრულებისას. გამონაკლისია შემთხვევები, როცა ეს საჭიროა ბავშვთა ინტერესების დასაცავად, პირის ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური ზიანის თავიდან ასაცილებლად, ან როდესაც მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების შინაარსის გამჟღავნება აუცილებელია ამ შეთანხმების იძულებით შესასრულებლად.

მოთხოვნები მედიატორის სტატუსის მისაღებად

1. მედიატორი შეიძლება გახდეს ნებისმიერი პირი 25 წლის ასაკს ზემოთ, რომელსაც აქვს უმაღლესი ან პროფესიულ-ტექნიკური განათლება და გაიარა პროფესიული გადამზადება მედიაციაში - 90 აკადემიური საათი დაწყებითი სწავლებისათვის, მათ შორის, არანაკლებ 45 აკადემიური საათი პრაქტიკული უნარების გამოსამუშავებლად.
2. მედიატორი ვერ გახდება პირი, რომელიც:
 - 1) სასამართლოს მიერ არ მიიჩნევა ქმედუნარიანად ან საკმარისად ქმედუნარიანად;
 - 2) ნასამართლევია და ვადა ჯერ არ გასვლია ან არ მოუხსნიათ კანონით დადგენილი წესის მიხედვით;
 - 3) თანამდებობიდან გათავისუფლებული მოსამართლე, პროკურორი, გამომძიებელი, სახელმწიფო მოხელე ან ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამშრომელია, რომელსაც უფლებამოსილება შეუწყვიტეს ფიცის დარღვევის ან კორუფციული სამართალდარღვევის გამო;
 - 4) დასაქმებულია სახელმწიფო სამსახურში;
 - 5) ამორიცხებულია მედიატორთა რეესტრიდან, შესაბამისი კანონის მე-20 მუხლის თანახმად, და 3-წლიანი ვადა ჯერ არ გასულა.

მედიატორთა საგანგებო მომზადება

1. მედიატორებს საგანგებოდ ამზადებენ ფიზიკური და იურიდიული პირები, მედიატორთა გაერთიანების მიერ აკრედიტებული სპეციალური პროგრამებით.

- მედიატორთა გაერთიანება, რომლის კომპეტენციაშიც შედის ამ პროგრამების აკრედიტაცია, ადგენს და ამტკიცებს მოთხოვნებს ასეთი პროგრამებისათვის.
2. მედიაციაზე საგანგებო მომზადებას უძღვებიან შესაბამისი ორგანიზაციები. მათ ევალებათ როგორც საბაზისო დონეზე სწავლება, ასევე კვალიფიკაციის ამაღლება, რომლის მიზანია მედიატორთა მიერ პროცედურების ქმედითი, მიუკერძოებელი და კომპეტენტური წარმართვა.
 3. საგანგებო სწავლების გავლა დასტურდება შესაბამისი სერტიფიკატით (ან მსგავსი მონუმბით), რომელიც გაცემა მედიატორის სახელზე. საბუთში უნდა აღინიშნოს მომზადების წარმართველი ორგანიზაციის დასახელება, მასწავლებლის სახელი, გვარი და მამის სახელი, პროგრამის სახელწოდება და თეორიული თუ პრაქტიკული მომზადების მოცულობა (აკადემიური საათების რაოდენობა).
 4. უკრაინის გარეთ, სხვა ქვეყანაში მიღებული სერტიფიკატი (ან მსგავსი მონუმბა) მედიაციის საგანგებო პროგრამის გავლის შესახებ აღიარებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის შეესაბამება ქვეყნის კანონმდებლობას.

მედიატორთა რეესტრი

1. მედიატორთა გაერთიანება, ასევე, მედიაციის განმახორციელებელი და/ან მათ გადაშადადებაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციები აწარმოებენ მედიატორთა რეესტრს, რათა მომხმარებელს ჰქონდეს შესაძლებლობა, აირჩიონ მედიატორი კონკრეტული საქმისათვის. ასეთი რეესტრებით იქმნება უკრაინის მედიატორთა ერთიანი რეესტრი.
2. მედიატორთა რეესტრში დაცულია შემდეგი ინფორმაცია: მედიატორის გვარი, სახელი, მამის სახელი, დაბადების წელი, განათლება, ინფორმაცია საგანგებო მომზადების გავლის შესახებ, ასევე, ორგანიზაციაზე, რომელმაც გაატარა საგანგებო მომზადება მედიაციაში, მომზადების საათების რაოდენობა, სპეციალიზაცია - ასეთის მიღების შემთხვევაში - და სხვა რელევანტური ინფორმაცია, რომელიც მხარეებს დაეხმარება მედიატორის შერჩევაში კონკრეტული საქმისათვის. ამასთან, რეესტრში გათვალისწინებულია კანონით განსაზღვრული პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მოთხოვნები.
3. მედიატორთა გაერთიანებამ, ასევე, მედიაციის განმახორციელებელმა ორგანიზაციებმა შესაძლოა დამატებითი მოთხოვნები წაუყენონ მედიატორებს რომელიმე სფეროში მუშაობის გამოცდილების, ან სპეციალური განათლების შესახებ, რათა ესა თუ ის მედიატორი რეესტრში შეიყვანონ.

მედიატორის ანაზღაურება და მედიაციის სხვა ხარჯები

1. მედიაციასთან დაკავშირებული ხარჯები მოიცავს მედიატორ(ებ)ის ანაზღაურებას და მედიაციისათვის საჭირო მატერიალურ-ტექნიკურ თუ ორგანიზაციულ ხარჯებს. ამ ხარჯებს მედიაციის მხარეები თანაბრად ინაწილებენ, თუკი ისინი სხვა პრინციპზე არ შეთანხმდებიან.
2. ანაზღაურებისა და მედიაციის მატერიალურ-ტექნიკური თუ ორგანიზაციული ხარჯების კომპენსაციის მოცულობა და ფორმირების წესი, ასევე, დაანგარიშების მეთოდი, დგინდება შეთანხმებით მედიაციის ჩატარების შესახებ.

მედიატორის პასუხისმგებლობა

1. მედიატორი პასუხისმგებელია მედიაციის კანონის მოთხოვნების, მედიატორთა ეთიკის წესებისა და მედიაციის მხარეთა მიმართ შეთანხმებით დათქმული ვალდებულებების დარღვევაზე.
2. თუ მედიაციის მხარე მიიჩნევს, რომ მედიატორმა უკანონო ქმედებით ან უმოქმედობით მას მატერიალური ან/და მორალური ზიანი მიაყენა, შეუძლია საჩივრით მიმართოს მედიაციის ჩატარებაზე პასუხისმგებელ ორგანიზაციას, მედიატორთა გაერთიანებას ან სასამართლოს - თავისი კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად. სასამართლო მედიაციის მხარეთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს იცავს კანონით დადგენილი წესით.
3. მხარის (მხარეების) საჩივრის განხილვის შედეგებით, მედიაციის განმახორციელებელმა ორგანიზაციამ და მედიატორთა გაერთიანებამ შეიძლება მიიღონ გადაწყვეტილება მედიატორის რეესტრიდან ამორიცხვასა ან ორგანიზაციიდან გარიცხვაზე. ამგვარი ინფორმაცია ქვეყნდება ორგანიზაციის ან მედიატორთა გაერთიანების ოფიციალურ ვებგვერდზე. მედიატორი შეიძლება ხელახლა შეიყვანონ რეესტრში ან ორგანიზაციაში არაუადრეს 3 წლის გასვლის შემდეგ.

მედიატორთა მიერ განუვლი მომსახურების ხარისხის კონტროლი

1. მედიატორთა მიერ ეთიკის კოდექსის მოთხოვნათა დაცვას და მედიაციის წესებთან შესაბამისობას აკონტროლებს მედიატორთა გაერთიანება, მედიაციის განმახორციელებელ ორგანიზაციებთან ერთად.
2. მედიატორთა გაერთიანება და მედიაციის განმახორციელებელი ორგანიზაციები ამოწმებენ თავიანთ რეესტრებში ჩართული მედიატორების საგანგებო მომზადების დონეს, აწარმოებენ მედიატორთა რეესტრს, უზრუნველყოფენ მოსახლეობის ხელმისაწვდომობას ამ რეესტრებზე, ასევე, მედიატორის სპეციალიზაციის შესაბამისობას კონკრეტული საქმის გარემოებებთან, რომელში ჩართვასაც ის აპირებს.
3. მედიატორთა გაერთიანება და მედიაციის განმახორციელებელი ორგანიზაციები თავიანთ ვებგვერდზე ათავსებენ მედიატორთა რეესტრებს, მედიატორთა ეთიკის კოდექსს, მედიაციის ჩატარების პროცედურის წესებს, დისციპლინური კომისიის დებულებას, მედიაციის მომსახურებისა და ნებისმიერი ადმინისტრაციული მოსაკრებლის ღირებულებას და სხვა ინფორმაციას, რომელიც მედიაციის მხარეთათვის აუცილებელია პროცედურის არსის გასააზრებლად თუ კონკრეტული საქმისათვის მედიატორის შესარჩევად.
4. მედიაციის ჩატარების წესებს შეიმუშავენ ორგანიზაციები, რომლებიც წარმართავენ ამ პროცესს. ეს წესები უნდა მოიცავდეს შემდეგ საკითხებს:
 - 1) კონფლიქტების (დავების) სახეები, რომლებიც რეგულირდება მოქმედი წესების შესაბამისად;
 - 2) მედიატორის შერჩევის წესები;
 - 3) მედიატორის აცილების წესი, თუკი გამოვლინდება გარემოებები, რომლებიც საუფძვლიან ეჭვს აჩენს მისი ნეიტრალობისა და დამოუკიდებლობის შესახებ;
 - 4) მედიაციის ხარჯების განაწილების წესი;
 - 5) მედიაციის პროცედურის წარმართვის წესი, მისი მხარეების უფლებები და მოვალეობები და სხვა პირობები.

5. მუდმივმოქმედი დისციპლინური კომისიები იქმნება მედიაციის მხარეთა საჩივრების განსახილველად, რომლებიც შეტანილია მედიატორთა მოქმედების ან უმოქმედობის გამო. საქმე ეხება მედიატორებს, რომლებიც არიან მედიაციის განმასხორციელებელი ორგანიზაციის წევრები, ასევე, ამ ორგანიზაციის ან მედიატორთა გაერთიანებების რეესტრებში დარეგისტრირებული პირები.
6. მედიაციის განმასხორციელებელი ორგანიზაციებისა და მედიატორთა გაერთიანებების ოფიციალურ ვებგვერდებზე განთავსებულია ცნობები დისციპლინური კომისიის შემადგენლობის შესახებ, ასევე, დისციპლინური კომისიის დებულება და საჩივრების განსახილველად მიღებაზე პასუხისმგებელი პირის საკონტაქტო ინფორმაცია, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის მარტივ და ეფექტიან ხელმისაწვდომობას.
7. საჩივარს მედიატორის მოქმედების ან უმოქმედობის შესახებ განიხილავს პასუხისმგებელი პირი, მისი მიღების მომენტიდან ერთი თვის განმავლობაში. საჩივრის განხილვის შედეგები მედიაციის მხარეებს წერილობითი ფორმით ეცნობებათ.
8. საჩივრის განხილვის შედეგებით მედიატორს შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა, ამ კანონის მე-20 მუხლის შესაბამისად.

მედიაცია ლიტვაში

რამუნას გადლიაუსკასი

*ლიტვის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს წევრი,
ლიტვის მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარე.*

2008 წლის 15 ივლისს ლიტვის რესპუბლიკის სეიმმა მიიღო კანონი „სამოქალაქო დავებში მორიგების მიზნით მედიაციის შესახებ“, ევროპარლამენტისა და ევროპის საბჭოს 2008 წლის 21 მაისის დირექტივის 2008/52/EC შესაბამისად, რომელიც შეეხება სამოქალაქო და კომერციულ საკითხებზე მედიაციის ზოგიერთ ასპექტს. კანონი ადგენს, რომ მედიაცია შეიძლება გამოიყენებოდეს სამოქალაქო (მაგალითად, საოჯახო და სხვ.) დავებზე, რომლებიც სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის იურისდიქციაში შედის. მხარეებს დავის გადაჭრის ამ ფორმის გამოყენება შეუძლიათ ან სასამართლოსთვის მიმართვამდე (არასასამართლო მედიაცია), ან საქმის განხილვის პროცესში (სასამართლო მედიაცია).

ლიტვის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი აღწერს მომრიგებლურ სამართალწარმოებას და აღნიშნავს, რომ წინასასამართლო სესიაზე დავის არსის განსაზღვრის შემდეგ, სასამართლომ ორივე მხარეს უნდა შესთავაზოს მორიგება და საქმე დასრულდეს მშვიდობიანად გადაწყვეტის გზით. გარდა ამისა, 231-ე მუხლი ეხება მორიგების ხელშეწყობს სამართალწარმოებებს. თუმცა, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ამგვარი მორიგება მიიღწევა მოსამართლის მეშვეობით სასამართლო საქმისწარმოებისას და არც მოსამართლე მოქმედებს, როგორც დამოუკიდებელი მომრიგებელი და არც რომელიმე სხვა გარე მომრიგებელი მონაწილეობს პროცედურის ამ ნაწილში.

ლიტვის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 413-ე მუხლი აღნიშნავს, რომ თუკი არ არსებობს კონკრეტული საფუძველი პირად ბრალდებაზე პროცესის დასაწყებად, მოსამართლემ მორიგებისაკენ უნდა მოუხმოს მსხვერპლს და (ან) მის სამართლებრივ წარმომადგენელს, ასევე, დანაშაულში ბრალდებულ პირს.

ლიტვის რესპუბლიკის ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებათა კოდექსის 51-ე მუხლი აღნიშნავს, რომ სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე მხარეებს შეუძლიათ

მორიგდნენ, თუკი მორიგება შესაძლებელია დავის ბუნებიდან გამომდინარე. მორიგება უნდა შეესაბამებოდეს კანონმდებლობისა და სხვა სამართლებრივ დებულებათა მოთხოვნებს, საჯარო ინტერესებს, და არ უნდა ამიანებდეს დაინტერესებული მხარეების უფლებებს ან ლეგიტიმურ ინტერესებს.

ეს რეგულირება აჩვენებს, რომ მხოლოდ მორიგების მიღწევის შესაძლებლობა არსებობს. ამგვარი შეთანხმებები მიიღწევა არაფორმალური მედიაციის პროცედურით, რომელსაც მოსამართლე ან საქმის მონაწილეები იწყებენ.

სასამართლო მედიაციის ან მორიგების პროცედურა, როგორც საპილოტე პროგრამა, დაიწყო 2005 წელს. ამ პროექტში სასამართლოთა მცირე რაოდენობა მონაწილეობდა. დავის გადაწყვეტის ამგვარი ალტერნატივა გამოყენებულია რამდენიმე სამოქალაქო საქმეში.

საპილოტე პროგრამის შედეგების შეჯამებამ და ლიტვის რესპუბლიკის იუსტიციის სამინისტროს მხარდაჭერით მიღწეულმა წარმატებებმა სტიმული მისცა სამუშაო ჯგუფს (რომელიც შექმნა იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ), 2014 წელს მიეღო სასამართლო მედიაციის წესები. ეს წესები ძალაში შევიდა 2015 წლის 1 იანვრიდან, რაც ნიშნავს, რომ სასამართლო მედიაცია შესაძლებელი გახდა ყველა სასამართლოში, სამოქალაქო საქმეებთან მიმართებით.

სასამართლო მედიაცია ლიტვაში ეტაპობრივად იკიდებს ფეხს. მაგალითად, თუ დავაკვირდებით სასამართლო მედიაციის სტატისტიკას, ვნახავთ, რომ 2012 წელს 17 ჯერ მიმართეს მედიაციას, 2013 წელს - 37, 2014 წელს - 53, 2015 წელს - 123 და 2016 წელს - 313. ბოლო წლებში მედიაციით საქმისწარმოებათა რაოდენობა ორჯერ გაიზარდა. ეს ზომიერი და ძალიან იმედისმომცემი ტენდენციაა.

სასამართლო მედიაციას მედიატორები ახორციელებენ. ისინი არიან საგანგებოდ მომზადებული მოსამართლეები, მათი ასისტენტები ან სხვა შესაფერისი კვალიფიკაციის პირები, რომელთა სახელები შეტანილია სასამართლო მედიატორთა სიაში. სასამართლო მედიაცია უნდა განხორციელდეს ზოგადი იურისდიქციის ყველა სასამართლოში, სამოქალაქო საქმეებთან მიმართებით. სასამართლო მედიაცია უსასყიდლო მომსახურებაა. მეტიც, სასამართლო ხარჯების 75% ანაზღაურდება, როცა სასამართლო მედიაციას შედეგად მოჰყვება მორიგება. სამოქალაქო საქმეთაგან მხოლოდ ნაწილი შეიძლება განიხილონ სასამართლო მედიაციის გზით.

მედიაცია, როგორც დავების გადაწყვეტის ალტერნატივა, დავების გადაწყვეტის პროცესსა და შედეგებზე უკეთესი კონტროლის საშუალებას იძლევა. იგი ზრდის დავის მხარეებს შორის კარგი ურთიერთობისა და ურთიერთპატივისცემის აღდგენის შესაძლებლობას. ნაკლებად მტრული დამოკიდებულებაა დავის მხარეებს შორის. მედიაცია ზრდის ნებაყოფლობითი მორიგების ალბათობას და როგორც სამართლებრივი, ასევე სოციალური მშვიდობის დამყარების შანსს თითოეულ კონკრეტულ საქმეში. მედიაციის ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია კონფიდენციალობა, რაც ნიშნავს, რომ მოდავე მხარეებმაც და მედიატორებმაც ყველა ინფორმაცია უნდა შეინახონ კონფიდენციალურად. დავის ნებისმიერ მხარეს შეუძლია, შეწყვიტოს მორიგება მედიაციის გზით, მიზეზების განმარტების გარეშე.

მხარეები მორიგების მიზნით მედიაციაზე შეიძლება შეთანხმდნენ დავის წარმოშობამდე, ან მის შემდეგ. სამოქალაქო საქმის სასამართლო განხილვაზე მხარეებს შეიძლება შესთავაზონ დავის გადაწყვეტა სასამართლო მედიაციის გზით.

თუ ისინი დათანხმდებიან შეთავაზებას, ასევე, თუ არსებობს მედიატორად დანიშნული პირის წერილობითი თანხმობა და სასამართლომ განუმარტა დავის მხარეებს მედიაციის პროცედურის არსი, მაშინ მან უნდა შეაჩეროს საქმის განხილვა და გადასცეს იგი სასამართლო მედიაციას. სასამართლო ასევე გადაწყვეტს მედიატორის დანიშვნის ან შეცვლის საკითხებს. მედიატორთა რაოდენობა უნდა გადაწყდეს დავის მხარეებს შორის შეთანხმებით. მისი დანიშვნის პროცესში მნიშვნელოვანია დავის მხარეთა თვალსაზრისის გათვალისწინება, რომელსაც ისინი გამოხატავენ ან სასამართლო მედიაციის მოთხოვნის ეტაპზე, ან როცა ეთანხმებიან სასამართლოს შემოთავაზებას დავის სასამართლო მედიაციის გზით გადაწყვეტაზე. ანალოგიური წესით, სასამართლო განხილვა გადაიდება და დაინიშნება მომდევნო სასამართლო სხდომა (სასამართლო მედიაციის ვადა).

სასამართლო მედიაციის პროცესში შეიძლება მონაწილეობდნენ მხოლოდ დავის მხარეები, მათი წარმომადგენლები და მედიატორი. დავის მხარეთა მოთხოვნით, ან მათი თანხმობით, მორიგებისათვის მედიაციის პროცესში შეიძლება ჩაერთონ სხვა პირებიც, თუ მათი დასწრება ხელს შეუწყობს დავის გადაწყვეტას. ამგვარ საკითხებზე გადაწყვეტილებას იღებს მედიატორი. სასამართლო მედიაციის პროცედურის ოქმი არ დგება.

სასამართლო მედიაციის შეწყვეტისათვის გასათვალისწინებელია:

- თარიღი, როცა დავის მხარეები შეთანხმდნენ მორიგებაზე და ხელი მოაწერეს ამ შეთანხმებას, რომელიც დამტკიცდა სასამართლო წესით;
- თარიღი, როცა დავის ან ყველა მხარე მედიატორსა და დავის სხვა მხარეებს წერილობითი ფორმით აცნობებს სასამართლო მედიაციაზე უარის თქმას;
- სასამართლო მედიაციის ვადა;
- თარიღი, როცა მედიატორი აცნობებს დავის მხარეებს და წყვეტს სასამართლო მედიაციას, თუ, მისი აზრით, მეგობრული შეთანხმება, რომელსაც შეიძლება მიაღწიონ, აღუსრულებელი ან უკანონოა, საქმის გარემოებებისა და მედიატორის კომპეტენციის გათვალისწინებით, ან თუკი მედიატორი ხვდება, რომ ნაკლებად სავარაუდოა, სასამართლო მედიაციის გაგრძელებამ რაიმე შედეგი მოიტანოს;

შეთანხმება მიიღწევა სასამართლო მედიაციის პროცედურათა, დაახლოებით, მესამედ შემთხვევებში. მისი შეწყვეტის შემდეგ მხარეებს შეუძლიათ საგანგებო კითხვარის შევსება და საკუთარი პოზიციის გამოხატვა.

დღეს ლიტვაში 308 სასამართლო მედიატორია (63 მოსამართლე).

დავების გარკვეული კატეგორიისათვის სავალდებულოა წინასასამართლო განხილვა, რაც შეიძლება ჩაითვალოს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის პროცედურად: დავები მომხმარებელსა და გამყიდველს, ან სერვისის მიმწოდებელს შორის; შრომის კანონმდებლობასთან დაკავშირებული დავები.

ლიტვაში დავის ალტერნატიულ გადაწყვეტასთან დაკავშირებული პრობლემები:

- მოსამართლეებსა და სხვა მედიატორებს არ უტარდებათ საკმარისი ტრენინგები, რომელთა მიზანიც იქნება მედიაციის ხარისხის გაუმჯობესება;
- მოსამართლეების მოტივაცია, საქმე გადაწყდეს სასამართლო მედიაციის გზით, დაბალია;
- საჭიროა ზოგიერთი კატეგორიის დავის შემთხვევაში მედიაცია გახდეს სავალდებულო იმ ეტაპზევე, ვიდრე საქმე სასამართლოს წარედგინება განსახილველად.

ლიტვა იუსტიციის უმაღლესი საბჭოების ევროპული ქსელის სამუშაო ჯგუფის წევრია პროექტში „დავების ალტერნატიული გადაწყვეტა/სასამართლოს პრეროგატივა“. ამჟამად მზადდება მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო მითითებები დავების ალტერნატიული გადაწყვეტისათვის.

სასამართლო და კერძო მედიაცია, როგორც დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული გზა სომხეთის რესპუბლიკაში

ბრანის სარგსიანი

*სომხეთის მოსამართლეთა კავშირის თავმჯდომარე,
არმავირის რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარე*

ბოლო ათწლეულებში მედიაცია საკმაოდ სწრაფი ტემპებით ვითარდება და სულ უფრო მეტად აღიქმება დავების გადაწყვეტის ეფექტიან, უნივერსალურ, არასასამართლო მეთოდად, მესამე ნეიტრალური და მიუკერძოებელი მხარის - მედიატორის - მონაწილეობით, რომელიც მხარეებს ეხმარება გადაწყვეტილების მიღებაში, სთავაზობს მათ მრავალმხრივ შესაძლებლობას და კონტროლის საშუალებას კონსტრუქციულ, ურთიერთმისაღებ გადაწყვეტილებამდე მისვლისათვის.

მედიაცია ახალი ცნება გახლავთ სომხურ სინამდვილეში, მიუხედავად იმისა, რომ დავების არასასამართლო გზით, მესამე, ნეიტრალური, მხარის მონაწილეობით გადაწყვეტის საკმაოდ ძველი ინსტრუმენტია.

უნდა აღინიშნოს, რომ მედიაციის სერიოზულ განხილვასა და გავრცელებას სომხეთში სათავე დაუდო სომხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტის 2012 წლის 30 ივნისის ბრძანებამ, რომლის მთავარი მიზანი იყო ის, რომ ქვეყნის საკანონმდებლო და სასამართლო სისტემა შესაბამისობაში ყოფილიყო თანამედროვე სამართლებრივი სახელმწიფოს სტანდარტებისათან. ასევე შემუშავდა 2012-2016 წლების ღონისძიებათა პროგრამა „საკანონმდებლო და სასამართლო რეფორმების შესახებ რუსეთის ფედერაციაში“. მოცემულ პროგრამაში მითითებული იყო, რომ ეროვნული სასამართლოების მუშაობის გასაუმჯობესებლად საჭიროა საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლა და ახალი სისტემის დამკვიდრების პერსპექტივა, რომელიც გულისხმობს მოსამართლეთა მიერ სამოქალაქო საქმეების გადაცემას შუამავალ-მომრიგებლებისათვის (იგულისხმება მედიატორები), სასამართლოს დატვირთულობის შესამცირებლად.

ამგვარად, ბიძგი მიეცა სომხეთის რესპუბლიკის სამართლებრივ სისტემაში ამ

ინსტიტუტის დანერგვას.

მედიაციის ნიშნები არსებობს სომხეთის რესპუბლიკის მოქმედ კანონმდებლობაშიც: დავების განხილვისას სასამართლო ვალდებულია, მხარეებს შესთავაზოს საკითხის მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა, თუმცა პრაქტიკაში ამ წინადადებას ხშირად უგულებელყოფენ.

მედიაცია საკანონმდებლო დონეზე გამყარებულია სომხეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსსა და სასამართლო კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების სახით, რომლებიც ძალაში შევიდა 10.09.2015 წელს.

სომხეთის რესპუბლიკის კანონმდებლობა მედიაციას ითვალისწინებს გარკვეული ტიპის სამოქალაქო, შრომით და ოჯახურ საქმეებზე.

სამოქალაქო-საპროცესო კოდექსი (თავი 22.3) განიხილავს 2 ტიპის მედიაციას: არასასამართლოს, და სასამართლო მედიაციას.

არასასამართლო წესით მედიაციის დასაწყებად აუცილებელია, ერთ-ერთმა ან ორივე მოდავე მხარემ მიმართოს მედიატორს. დავის მედიაციის გზით გადაწყვეტაზე თანხმობის შემთხვევაში, მხარეები თანხმდებიან მოსარიგებელ მომსახურებაზე.

მედიაციაზე შეთანხმებით მხარეებს უფლება აქვთ, განსაზღვრონ მედიაციის გზით დავის გადაწყვეტის მაქსიმალური ვადა. ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ექვს თვეს მედიატორის დანიშვნის მომენტიდან. მედიაციის პროცესში მხარეებს უფლება აქვთ, ორმხრივი შეთანხმების საფუძველზე მხოლოდ ერთხელ გააგრძელონ ვადა ექვს თვემდე. თუ დათქმულ ვადაში მხარეები ვერ მორიგდებიან, მედიაციის პროცესი ითვლება დასრულებულად მხარეთა მორიგების გარეშე (სომხეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 149.10, თავი II).

პირველ ინსტანციასა ან სააპელაციო სასამართლოში საქმისწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე, სასამართლოს აქვს უფლება, მხარეთა თანხმობით ან შუამავლობით დანიშნოს ლიცენზირებული მედიატორის მეშვეობით მორიგების პროცესი. სასამართლო ნიშნავს მხარეების მიერ შერჩეულ ლიცენზირებულ მედიატორს. თუკი ისინი არ ირჩევენ ლიცენზირებულ მედიატორს, სასამართლო ნიშნავს მას, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით (მუხლი 149.11, თავი II)

თითოეულ მხარეს, მათ შორის მედიატორსაც, შეუძლია ნებისმიერ დროს შეაჩეროს მედიაციის პროცესი (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, მუხლი 149.13).

თუ მედიაციის პროცესში მორიგება ვერ მოხერხდა, მხარეები არ კარგავენ სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებას.

ამგვარად, წარმოგიდგინეთ მედიაციის პროცესის ძირითადი დებულებები სომხეთის რესპუბლიკაში. ეჭვგარეშეა, რომ ამ ინსტიტუტს რიგი უპირატესობანი აქვს. იგი ხელს უწყობს მართლმსაჯულებას და, უპირველეს ყოვლისა, ეხმარება სასამართლოების განტვირთვას. გარდა ამისა, მედიაციის პროცესში მხარეები კეთილი ნებით ერთვებიან და თითოეულ მათგანს უფლება აქვს, ნებისმიერ დროს თქვას უარი პროცესზე. საერთაშორისო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მედიაციის დახმარებით დავა შეიძლება ბევრად სწრაფად გადაწყდეს, მხარეები აქტიურად

მონაწილეობენ მედიაციაში და კონსტრუქციული დიალოგის ფარგლებში ჯერდებიან ურთიერთმისაღებ გადანაცვლებებზე. მედიაციის პროცესი კონფიდენციალურია. მის ჩარჩოებში გამჟღავნებული ინფორმაციის გამხელა არ შეიძლება არანაირი მესამე პირისათვის. ასევე უნდა ითქვას, რომ ამ ინსტიტუტში პრაქტიკულად გამოირიცხულია კორუფციის რისკი.

დასასრულ, აღსანიშნავია შემდეგი: მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია საკმაოდ ახალი ინსტიტუტია სომხეთის რესპუბლიკაში, დღესდღეობით იქ ყველანაირი პერსპექტივა არსებობს მისი შემდგომი გავრცელებისა და განვითარებისათვის.

მედიაცია – სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტი

მუსაბეკ ალიბეკოვი

ყაზახეთის მოსამართლეთა კავშირის თავმჯდომარე

ყაზახეთის რესპუბლიკის მოსამართლეთა კავშირის VII სხდომაზე, პრეზიდენტ ნ.ა. ნაზარბაევი კვლავ აღნიშნა იმ სამუშაოების მნიშვნელობა, რომელიც ჩატარდა სასამართლო დავების შესამცირებლად. მან ხაზი გაუსვა დავების გადაჭრის ალტერნატიული მეთოდების დანერგვას, მათ შორის შერიგებითი ხასიათის პროცედურებსა და მედიაციას.

პრეზიდენტის მიერ მედიაციის ინსტიტუტის მრავალჯერადი ხსენება განპირობებულია იმით, რომ შერიგების არსი აღიქმება, როგორც უმაღლესი სოციალური მიზანი, ხოლო მედიაცია, როგორც დღესდღეობით ყველაზე ეფექტური ინსტიტუტი ამ მიზნის მისაღწევად.

აღსანიშნავია, რომ მედიაციის (mediation-ქართ. შუამავლობა) პრაქტიკული გამოყენება, რომელიც განისაზღვრება ყაზახეთის სამართლებრივი პოლიტიკით, ცხადყოფს ჩვენი სახელმწიფოს მისწრაფებას, შეესაბამებოდეს აღნიშნულ დარგში საერთაშორისო სტანდარტებს.

გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპების თანახმად, რომელიც ეხება ეფექტური საშუამავლო საქმიანობის საკითხებს, შუამავლობის პროცესი განიმარტება შემდეგნაირად: „შუამავლობას მეტწილად თან ახლავს ხელშეწყობა, სიკეთის გამოვლენა და მონდომება, რომელიც მიმართულია დიალოგის სტიმულირებისკენ..... შუამავლობა-პროცესია, რომლის მეშვეობით მესამე მხარე ორ ან მეტ მხარეს უწევს დახმარებას, მათი თანხმობის მეშვეობით კონფლიქტის აცილების, მოგვარებისა და გადაწყვეტის საქმეში და, ამ მხრივ, ხელს უწყობს გააუმჯობესოს ურთიერთობები და დააყენოს ისინი თანამშრომლობის გზაზე“.

2011 წლის 28 იანვარს მიღებულ იქნა ყაზახეთის რესპუბლიკის კანონი „მედიაციის შესახებ“, რომელიც შეესაბამება საერთაშორისო ნორმებს და მისი მიზანია სამართლებრივი საფუძვლის შექმნა მოქალაქეებისა და იურიდიული პირებისთვის დავების (კონფლიქტის) გადასაჭრელად, მათ შორის სასამართლო უწყებების

მიმართვის გარეშე. ამ კანონში განსაზღვრულია: „მედიაცია არის მხარეებს შორის დავის (კონფლიქტის) დარეგულირება მედიატორის/მედიატორების საშუალებით, ორივე მხარისთვის მისაღები შედეგის მისაღწევად, რომელიც ხორციელდება მხარეების ნებაყოფილობითი თანხმობით“. ეს კანონი ემსახურება საერთაშორისო ურთიერთობების მოგვარებას და მოიცავს ნორმებს, რომლებიც განსაზღვრავენ ზოგად დებულებებს და ამტკიცებენ მედიატორთა და ორგანიზაციათა სამართლებრივ სტატუსს, ასევე მედიაციის ჩატარების წესებს.

ამ კანონით განსაზღვრულია შემდეგი პრინციპების დაცვა მედიაციის დროს: ნებაყოფილობითობა, მედიაციის მხარეების თანასწორობა, მედიატორის დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა, ჩაურევლობა მედიაციის პროცესში, კონფიდენციალურობა.

კანონის ეფექტიანობის გაზრდის მიზნით გამოითქვა მოსაზრებები დავების კატეგორიების ჩამოყალიბებაზე და მედიაციის აუცილებელობაზე. ამჟამად, მედიაციის სამომავლო განვითარებისთვის და სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მისი დანერგვისთვის, უზენაესმა სასამართლომ შეიმუშავა და 2017 წლის 26 იანვარს დაამტკიცა დებულება საპილოტო პროექტის განხორციელების შესახებ, რომელიც ცალკეული კატეგორიების მიხედვით არეგულირებს დავებს სასამართლოს მიმართვამდე.

2016 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა ყაზახეთის რესპუბლიკის ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომლის მიხედვითაც მედიაციის პროცედურები გამოიყენება როგორც სხვადასხვა დავების (კონფლიქტების) მოგვარების, მშვიდობისა და თანხმობის საშუალება.

ახალ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში მიღებული ნორმები განმარტავენ კონფლიქტის ცნებას, მაგრამ მისი შინაარსი არ არის განსაზღვრული. კონფლიქტის ცნება მიეკუთვნება როგორც ყოფით ცნობიერებას, ასევე ფსიქოლოგიის მეცნიერებას, რომელიც შესძენს მას განსაკუთრებულ აზრს. თითოეულმა ჩვენგანმა ინტუიციით იცის კონფლიქტის აზრი, თუმცა მისი შინაარსის განმარტება ამით არ ხდება უფრო მარტივი.

სიტყვა „კონფლიქტი“ (ლათ. „conflictus“) - განხეთქილებას ნიშნავს და დამახასიათებელია სხვადასხვა მოვლენების მიმართ და ადამიანური ურთიერთობების ყველა დონისთვის: დანყებული შეიარაღებული დაპირისპირებიდან და სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების შეჭახებიდან, დამთავრებული სამსახურებრივი და ცოლ-ქმრული განხეთქილებებით.

კონფლიქტი გვევლინება, როგორც ბიპოლარული მოვლენა - ორი სანყისის დაპირისპირება, რომელიც ვლინდება მხარეთა აქტიურ ჩართულობაში გადალახონ ეს წინააღმდეგობა.

ფსიქოლოგიური ლექსიკონის თანახმად კონფლიქტი არის „რთულად გადასატრეული უთანხმოება, რომელიც განპირობებულია ემოციური განცდებით“. კონფლიქტის ფორმებია: პიროვნების შინაგანი, პიროვნებათაშორისი და ჯგუფთაშორისი კონფლიქტები.

დავის (კონფლიქტის) დარეგულირება მედიაციის საშუალებით უნდა იყოს მიმართული არა მხოლოდ სამართლებრივი წინააღმდეგობის დაძლევის კუთხით, არამედ მხარეთა ფსიქოლოგიური წინააღმდეგობის მოგვარების მხრივ, რომელიც მათ ემოციურ განცდებს უკავშირდება. აქედან გამომდინარე, ყაზახეთის

ახალ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში „დავასთან“ ერთად გამოიყენება „კონფლიქტიც“.

2015 წლის 31 ოქტომბრის #378-V ყაზახეთის რესპუბლიკის კანონის თანახმად, „სასამართლო სისტემის დახვეწის საკითხებზე ყაზახეთის რესპუბლიკის საკანონმდებლო აქტებში შესული ცვლილებებისა და შესწორებების შესახებ კანონი“, „მედიაციის შესახებ კანონში“ მოხდა ჩასწორება (მუხლი 5, პუნქტი 4). დადგინდა, რომ მედიაციის დროს მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ კანონით გათვალისწინებული და ორივე მხარისთვის მისაღები შეთანხმების ფორმები, რომლებიც არ არღვევს მხარეებისა და მესამე პირთა უფლებებსა და ინტერესებს.

ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისად და „მედიაციის შესახებ“ კანონში ცვლილების თანახმად (მუხლი 9, პუნქტი 3, 4), მედიატორის ფუნქციის არაპროფესიონალურ დონეზე განხორციელება შეუძლიათ მოსამართლეებს სასამართლოში შერიგებითი პროცედურების ჩატარების დროს, ხოლო პროფესიონალურ დონეზე მედიატორის ფუნქციის შესრულება შეუძლიათ უფლებამოსილებაშენიშნულ მოსამართლეებს.

გვსურს, აღვნიშნოთ ყაზახეთში მედიაციის ინსტიტუტის გამოყენების ზოგიერთი მნიშვნელოვანი უპირატესობა და პერსპექტივები.

პირველ რიგში, ის ხელს უწყობს რესპუბლიკის სასამართლო სისტემის ეფექტურ შემუშავებას, საქმეთა ნაწილი იქნება განხილული მედიაციის საშუალებით და შესაბამისად, მოხდება სასამართლოების განტვირთვა. ეს სავარაუდოდ დადებითად აისახება სასამართლოებში საქმეების განხილვის ვადაზე და ხარისხზე.

შემდეგ, მედიაციას გააჩნია აშკარა უპირატესობა დავების გადაჭრის სფეროში. მხარეების დაკმაყოფილების ალბათობა მეტია დავების განხილვისას. ეს განპირობებულია იმით, რომ მხარეები წარმოადგენენ შეთანხმების პროცესის აქტიურ მონაწილეებს და არა უბრალოდ დამკვირვებლებს, როგორც სასამართლოში ხდება. გარდა ამისა, მედიაციის საშუალებით მხარეებს მომავალშიც შეუძლიათ ითანამშრომლონ საკმაოდ წარმატებით, მაშინ როდესაც სასამართლო დავების მონაწილეებს შორის ურთიერთობები შეიძლება საბოლოოდ გაუარესდეს. მედიაციის პროცესის უდაო პრივილეგიად შეიძლება ჩაითვალოს მისი კონფიდენციალობა, მაშინ როდესაც, სასამართლო პროცესი შეიძლება იქცეს საზოგადოების განხილვის საგნად. უფრო მეტიც, სასამართლოს გვერდის ავლით, მედიატორების მონაწილეობით განხილული საქმეები, ხელს უწყობენ დაზოგონ კონფლიქტის მონაწილე მხარეების დრო და თანხები.

ყაზახური ლიტერატურის კლასიკოსის, აბაევ კუნანბაევის თქმით, „ბიიმ (სტეპის მოსამართლე) ერთპიროვნულად არ უნდა გადაცნვიტოს დავები. მე ასე ვფიქრობ. მხარეები ირჩევენ თითო დამცველს, მათ უერთდება შუამავალი და ეს სამი განხილავს კონკრეტულ საქმეს. იმ შემთხვევაში, თუ საქმე არ გადაწყდა, მათ დასამარებლად მოდის ერთერთი „ბიი“, რომლის არჩევა შეიძლება კენჭისყრით. ხომ გადაწყდებოდა ამ გზით ჩვენი ცხოვრების ბევრი უთანხმოება?

დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები ადმინისტრაციულ დავებში (საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება და საქართველოს პერსპექტივები)

შოთა გენაძე

*თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე,
იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი*

შესავალი

ბოლო წლებში, სახელმწიფოს მოდერნიზებული ფუნქციონირების, ხელისუფლების როლის ხელახალი განსაზღვრისა და „კარგი მმართველობის“ ჭრილში ფართოდ გამოიყენება დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები. როგორც კერძო პირებს, ისე ადმინისტრაციულ ორგანოსა და კერძო პირს შორის დავისას, შესაძლებელია მხარეებმა ხელახლა ჩამოაყალიბონ პოზიციები და ამ გზით მივიღწეოთ კონფლიქტის გადაწყვეტამდე.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მედიაცია ცალსახად სასარგებლოა. თუ მხარეებს შეეძლება ადმინისტრაციულ ორგანოსთან დავის გადაწყვეტა სასამართლოსთვის მიმართვის გარეშე, ეს სარგებლიანი იქნება, ერთი მხრივ, კერძო პირებისთვის და, მეორე მხრივ, სასამართლოებისა და ადმინისტრაციული ორგანოებისთვის, როგორც დროის, ისე ადამიანური რესურსის დაზოგვის თვალსაზრისით. ამასთან, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 9(2001) რეკომენდაციის მიხედვით, რომელიც შეეხება ადმინისტრაციულ ორგანოთა და კერძო პირებს შორის დავების გადაწყვეტის ალტერნატივებს, დავის სასამართლო განხილვა შეიძლება ყოველთვის არ იყოს ყველაზე ეფექტიანი საშუალება.

დავების ალტერნატიული მოგვარების გზების განხილვისას მკვლევარები მიუთითებენ არსებით განსხვავებაზე კერძო სამართლისა და ადმინისტრაციული სამართლის მედიაციებს შორის, რომ ადმინისტრაციული დავისას საჭარო ინტერესი ყოველთვის მთავარია და არსებითი. კერძო პირის უფლების აღიარება შეიძლება შეიცავდეს საფრთხეს ან ზიანს საერთო სარგებლისათვის. სწორედ ამიტომ ბევრ

ევროპულ სახელმწიფოში მედიაცია სამართლის სხვა დარგებში უფრო მეტადაა დამკვიდრებული, ვიდრე ადმინისტრაციულ სამართალში.

ამის მიუხედავად, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 9(2001) რეკომენდაცია მიუთითებს, რომ წვერი ქვეყნების მთავრობებმა თავიანთი კანონმდებლობითა და პრაქტიკით ხელი უნდა შეუწყონ ადმინისტრაციულ ორგანოთა და კერძო პირთა შორის დავების ალტერნატიული გზებით მოგვარებას.

ჩემი მოხსენება მომზადებულია მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის საფუძველზე, საქართველოში ადმინისტრაციული მედიაციის განვითარების შესაძლებლობათა შესაფასებლად და მოკლედ მიმოიხილავს საფრანგეთის, ავსტრიის, დიდი ბრიტანეთის, გერმანიის, ლიტვის, ნორვეგიის, პოლონეთისა და ავსტრალიის კანონმდებლობასა და პრაქტიკას, ასევე, საქართველოს პერსპექტივას ადმინისტრაციული მედიაციის დამკვიდრების კუთხით.

საფრანგეთი

საფრანგეთში ადმინისტრაციულ დავათა გადაწყვეტის ალტერნატიული გზების ძებნა 1995 წელს დაიწყო, როდესაც პრემიერ-მინისტრმა გამოსცა ცირკულარი ადმინისტრირებასთან დაკავშირებულ საჩივრებთან მიმართებით. ეს ცირკულარი ხაზს უსვამდა უწყებების მიერ სპეციალური ორგანოს შექმნის საჭიროებას, რომელიც განიხილავდა საჩივრებს. აქტივობის შედეგად შეიქმნა საჯარო მედიატორები, მაგალითად, 2002 წელს - ეკონომიკის, ფინანსთა და ინდუსტრიის სამინისტროს მედიატორი, რომელიც იყენებს მედიაციას საგადასახადო დავების გადასაწყვეტად.

საჯარო მედიატორების სისტემა გამოირჩევა მაღალეფექტიანობით. კერძოდ, თუ პრეიუდიციული ადმინისტრაციული პროცედურა შესაბამისი ადმინისტრაციული ორგანოს კომპეტენციაში ექცევა, მას შეუძლია დავის გადაწყვეტა მოლაპარაკების ან მედიაციის გზით. ამ ზოგადი წესის გამოყენების მიზნით, შესაბამისი ორგანოები იყენებენ ე.წ. „რბილი სამართლის“ ინსტრუმენტებს.

გარდა ამისა, საფრანგეთში მოქმედებს უფლებადამცველის ინსტიტუტი, რომელმაც შეითავსა სახელმწიფო მედიატორის ფუნქციები. კერძოდ, უფლებათა დაცვის სხვა მექანიზმებთან ერთად, კონკრეტულ შემთხვევებში უფლებადამცველს შეუძლია გასწიოს საქმიანობა კონფლიქტის მორიგების გზით გადაწყვეტისათვის, სათანადო რეკომენდაციების ან მედიაციის გამოყენებით. არსებული სტატისტიკით, 2015 წლის მხოლოდ დეკემბრის თვეში უფლებადამცველმა 14 დავა დაასრულა მორიგებით კერძო პირთა და ადმინისტრაციულ ორგანოთა შორის. დავები ეხებოდა ისეთ საკითხებს, როგორცაა განსახლების შესახებ აპლიკაცია, პენსიის გაცემა, ოფიციალურ დოკუმენტში დაცული მონაცემის ჩასწორება და ა.შ.

რაც შეეხება სასამართლო მედიაციას, ბოლო წლებში 90 საქმიდან, რომლებიც გადაეცა მედიაციას, გადაწყვეტილია 82. ეს მონაცემი საკმაოდ დაბალია იმ ფონზე, რომ ადმინისტრაციულ სასამართლოებს წლიურად, დაახლოებით, 230 000 გადაწყვეტილება გამოაქვთ. აქედან გამომდინარე, ცალსახაა, რომ საფრანგეთში უკეთესად მუშაობს ინსტიტუციური მედიაცია, რომელიც მიმართულია პოტენციურ დავათა გადაწყვეტაზე. ეს სისტემა ითვლება ადმინისტრაციულ სამართალში მედიაციის გამოყენების ერთ-ერთ საუკეთესო მაგალითად.

ავსტრია

ავსტრიის ადმინისტრაციული სამართალი იცნობს დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ პროცედურებს. ადმინისტრაციულ კანონმდებლობაში გათვალისწინებულია დავათა ალტერნატიული მოგვარების 2 ძირითადი ფორმა: ე.წ. “Schlichtungsverfahren” ანუ მოლაპარაკება და ომბუდსმენის დანიშვნა, რომელიც წარმართავს დავის გადაწყვეტის წინასწარ პროცედურას. ეს პროცედურები დამკვიდრებულია შემდეგ სფეროებში:

- სახელმწიფო შესყიდვები;
- ენერგეტიკა;
- ფოსტა, ტელეკომუნიკაცია და მაუწყებლობა;
- გარემოს დაცვა;
- საგზაო მოძრაობა;
- საჯარო სამსახური.

ამა თუ იმ სამართლებრივი ურთიერთობის მარეგულირებელი კანონი, როგორც წესი, ითვალისწინებს, რომ შესაბამისმა ადმინისტრაციულმა ორგანომ დეტალურად დაარეგულიროს ალტერნატიულ საშუალებათა პროცედურა. მაგალითად, სახელმწიფო შესყიდვების შემთხვევაში ვენისა და ქვემო ავსტრიის მიწებზე, მხარეთა მორიგების მიზნით, მოქმედებს ე.წ. მოლაპარაკების ოფისები.

როგორც ვხედავთ, საფრანგეთის მსგავსად, ავსტრიის ადმინისტრაციული სამართალი ითვალისწინებს ინსტიტუციური მედიატორების არსებობას, რომლებიც უზრუნველყოფენ პოტენციურ დავათა გადაწყვეტას პრევიუციულ ეტაპზე. ამასთან, გამოყოფილია ადმინისტრაციული სამართლის კონკრეტული სფეროები, სადაც გამოიყენება დავის განხილვის ალტერნატიული საშუალებები. მაგალითად, ენერგეტიკის კონტროლის სამართალში ამ სექტორის მომხმარებლებსა და მიმწოდებლებს (პროვაიდერებს), ან ნებისმიერ სხვა კომპანიას, რომელიც საქმიანობს ელექტროენერჯისა და ბუნებრივი გაზის სფეროში, შეუძლია საჩივარი წარადგინოს ე.წ. E-control GmbH-ში (შპს), რომელმაც უნდა სცადოს და 6 კვირის განმავლობაში კონფლიქტს მოუძებნოს ალტერნატიული გადაწყვეტის გზა.

ინგლისი და უელსი

ინგლისსა და უელსში ადმინისტრაციულ საქმეებში მედიაციის საკითხს არეგულირებს „სამოქალაქო საპროცესო წესები“ (ეს ვრცელდება ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაზეც). აღნიშნული წესების 1.4 მუხლის მიხედვით, სასამართლოებმა უნდა უზრუნველყონ მიზნის შესრულება საქმეთა აქტიური წარმოებით, რაც, სხვა საკითხებთან ერთად, მოიცავს მხარეთა ურთიერთთანამშრომლობის წახალისებას/ხელშეწყობას. ამავე წესების მიხედვით, სასამართლო ხარჯების დაკისრებისას, სხვა ძირითადი ფაქტორების გარდა სასამართლო გაითვალისწინებს მხარეთა აქტივობებს, კერძოდ, მათ ქცევას პროცესამდე და მისი მიმდინარეობისას, ასევე, დავის გადაწყვეტის მიზნით გაღებულ ძალისხმევას საქმის განხილვამდე ან/და განხილვისას.

გემოთქმულის გარდა, ადმინისტრაციულ საქმეებში მედიაციის მნიშვნელობა ხაზგასმულია სამოსამართლო სამართალშიც. მაგალითად, სააპელაციო

სასამართლოს გადაწყვეტილებაში „კოული პლიმუთის საკრებულოს წინააღმდეგ“ სასამართლომ განმარტა, რომ არასაკმარისი ყურადღება ექცევა დავების გადაწყვეტის ალტერნატიულ გზებს. ადმინისტრაციულ ორგანოთა და ვერძო პირთა შორის დავის განხილვისას ორივე მხარისთვის ცნობილი უნდა იყოს ამ გზების სარგებლიანობა. სასამართლოს განმარტებით, მათი გამოყენებისას შესაძლოა დავა გადაწყდეს ნაკლებ დროში, ნაკლები დანახარჯით და ნაკლები სტრესის ფონზე.

ინგლისისა და უელსისთვის კარგად ცნობილია ინსტიტუციური მედიაციაც. ვერძოდ, 2001 წელს ლორდ ვანცლერის მიერ გამოცემულ ვალდებულებათა დოკუმენტში გაცხადებული იყო საჯარო უწყებების მზაობა, გამოეყენებინათ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები, თუკი მოსარჩელე თანახმა იქნებოდა. 2008-2009 წლის ანგარიშის მიხედვით, მედიაციისათვის გადაცემული 314 დავიდან ალტერნატიული გზით გადაწყდა 259.

საფრანგეთის მსგავსად, ბრიტანული გამოცდილება მიუთითებს, რომ ადმინისტრაციული მედიაციის დამკვიდრებისათვის მთავარია საჯარო უწყებათა მზაობა და სურვილი - გამოიყენონ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმები.

გერმანია

გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით, სასამართლოს შეუძლია, მხარეებს შესთავაზოს მედიაცია ან კონფლიქტის ალტერნატიული გადაწყვეტის სხვა გზა. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის ძალით, ეს ნორმა ვრცელდება ადმინისტრაციულ დავებზეც.

ამას გარდა, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს მომრიგებელი მოსამართლის ინსტიტუტს, რომელიც მოიცავს ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებასაც. მომრიგებელ მოსამართლეს შეუძლია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების, მათ შორის, მედიაციის გამოყენება. შესაბამისი კოლეგია საქმეს აგზავნის მომრიგებელ მოსამართლესთან, მას შემდეგ, რაც მოისმენს მხარეთა პოზიციას. დავის გადაწყვეტის ეს მექანიზმი პრაქტიკაში ყველაზე ხშირად გამოიყენება, როდესაც მხარეებს აქვთ განგრძობადი ურთიერთობა - მაგალითად, საჯარო მოხელეთა მიერ წამოწყებულ და სუბსიდიისა და სოციალური დახმარების გაცემასთან დაკავშირებულ დავებში. ვინაიდან მათ შორის ურთიერთობა უნდა გაგრძელდეს დავის განხილვის შემდეგაც, სასამართლო ამჯობინებს, დავები დაასრულოს მორიგებით.

გერმანიის მიერ უმაღლეს ადმინისტრაციულ იურისდიქციათა საერთაშორისო ასოციაციისათვის წარდგენილი ანგარიშის მიხედვით, ადმინისტრაციულ დავებში მედიაციის ან დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიულ საშუალებათა გამოყენებაზე არ არსებობს ერთიანი სტატისტიკა. ამავე ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ადმინისტრაციულ დავებში მედიაცია და სხვა საშუალებები ნაკლებად გამოიყენება და ამ საკითხის უფრო დეტალური რეგულირება შეზღუდავდა მოქნილობას. ამასთან, მედიაციასა და მოლაპარაკებას უფრო ხშირად იყენებენ ადმინისტრაციული ორგანოები, რათა თავიდან აიცილონ თავიანთი გადაწყვეტილებების გასაჩივრება.

პოლონეთი

პოლონეთის კანონით „ადმინისტრაციულ სასამართლოებში პროცესის შესახებ,“ საკითხი შეიძლება მედიაციას გადაეცეს, თუკი მხარეები ამაზე თანხმობას განაცხადებენ. მედიაციის მიზანია, მხარეებისთვის გამოძებნოს დავის გადაწყვეტის გზა.

მას შესაძლებელია ნებისმიერი დავა გადაეცეს. შემოსენებული კანონის მიხედვით, ადმინისტრაციული მედიაციის შემთხვევაში მედიატორი შეიძლება იყოს მოსამართლე ან კლერკი. მედიატორი ვალდებულია, აქტიურად ჩაერთოს მედიაციის პროცესში, მიუთითოს მხარეებს შესაბამის საკითხებზე, შეურჩიოს ორმხრივად მისაღები გადაწყვეტის გზა და გააკონტროლოს მოლაპარაკების შესაბამისობა კანონთან.

მოსამართლისა და კლერკისთვის მედიატორის ფუნქციათა გადაცემის მიზანია, რომ შუამავალს ჰქონდეს მაღალი კომპეტენცია და კარგად ერკვეოდეს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში. ამასთან, ასეთი გზით შესაძლებელი ხდება უკანონო მორიგებათა თავიდან აცილება, რადგან აღნიშნული პირები აკონტროლებენ მხარეთა შეთანხმებისა და მისი შედეგის შესაბამისობას კანონთან.

მედიაციის შეიძლება დავა გადაეცეს იმ შემთხვევაშიც, თუკი მხარეებს ამაზე არ განუცხადებიათ თანხმობა, მაგრამ მოსამართლე გადაწყვეტს, რომ საკითხის გადაწყვეტა რეკომენდებულია სწორედ ამ გზით. აღნიშნული პროცესი სრულდება მედიაციის სესიების ერთიანი ოქმის შედგენით. მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე, ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია, ძალადაკარგულად გამოაცხადოს შესაბამისი აქტი თუ მისი ნაწილი, ან განახორციელოს შეთანხმებით გათვალისწინებული სხვა მოქმედება.

პოლონეთის ადმინისტრაციულ სასამართლოებში 2014 წელს საქმეთა 42 %-ის განხილვა დასრულდა სამი თვის ვადაში, რაც ხაზს უსვამს პოლონური ადმინისტრაციული სასამართლოების მზარდ ეფექტიანობას. აქედან გამომდინარე, დავების მედიაციისთვის გადაცემის საჭიროება იშვიათად დგება. 2014 წელს მედიაციას მხოლოდ 10 საქმე გადაეცა, რომელთაგანაც 4 მედიაციითვე დასრულდა, მაშინ, როდესაც ადმინისტრაციულმა სასამართლოებმა ამ წელს სულ 74 728 საქმე გადაწყვიტეს; თუმცა, განსხვავებულია წინა წლების სტატისტიკა, კერძოდ:

2004 წელს მედიაციას გადაეცა 679 საქმე, 2005 წელს - 204, 2006 წელს - 172, 2007 წელს - 87, 2008 წელს - 36, 2009 წელს - 21, 2010 წელს - 11. როგორც ვხედავთ, ტენდენცია მიმართულია შემცირებისაკენ.

ავსტრალია

ავსტრალიაში მოქმედებს ადმინისტრაციული საჩივრების ტრიბუნალი, რომლის ფუნქციაც გახლავთ არა ადმინისტრაციული აქტების კანონიერების განხილვა, არამედ, საჭიროების შემთხვევაში, ადმინისტრაციული ორგანოსგან განსხვავებული, სამართლებრივად სწორი გადაწყვეტილების მიღება. ტრიბუნალს შეუძლია ადმინისტრაციულ საქმეთა მნიშვნელოვანი ნაწილის განხილვა, მათ შორის, ისეთი დავებისაც, როგორცაა საგადასახადო, საემიგრაციო, საკომპენსაციო, ასევე, გაკოტრებასა და ინფორმაციის თავისუფლებისთან დაკავშირებული დავები. ტრიბუნალი აქტიურად იყენებს დავების გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებს,

რაც მისი საქმისწარმოების მნიშვნელოვან ნაწილს ქმნის. ამგვარ ეფექტიანობაზე მეტყველებს ის, რომ 2010 წელს საქმეთა 82% გადანყდა მთავარ სხდომაზე.

ტრიბუნალი იყენებს დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის სხვადასხვა საშუალებას, მათ შორის კონფერენციას, მოლაპარაკებასა და მედიაციას. კონფერენციას ატარებს კონფერენციათა რეგისტრატორი ან ტრიბუნალის ის წევრი, რომელსაც გავლილი აქვს ტრენინგი დავათა ალტერნატიული გადაწყვეტის შესახებ. კონფერენცია საშუალებას აძლევს ტრიბუნალს, გაარკვიოს საქმესთან დაკავშირებული საკითხები, მოახდინოს წარმოსადგენ მტკიცებულებათა იდენტიფიკაცია და განსაზღვროს მხარეთა მორიგების პერსპექტივები.

კონფერენცია ტარდება, როცა:

- დავასთან დაკავშირებით აუცილებელია დამატებითი ინფორმაცია ან გამოკვლევა;
- რომელიმე მხარე საჭიროებს რჩევას ან ინსტრუქციას სარჩელის ან შესაგებელის შესაცვლელად;
- მხარეები ელოდებიან გადაწყვეტილებას ისეთ საკითხზე, რომელიც არ უკავშირდება დავას, მაგრამ რელევანტურია მისთვის; ან
- საჩივარი უნდა გაერთიანდეს სხვა საჩივრებთან.

კონფერენციაზე შესაძლებელია დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებაც. მის ეფექტიანობაზე მეტყველებს დავების გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებათა სტატისტიკა ადმინისტრაციული საჩივრების ტრიბუნალში:

დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების სტატისტიკა (ჩატარებულ აქტივობათა რაოდენობა)

	2013-14	2014-15	2015-16
კონფერენცია	7,636	7,775	8,082
მოლაპარაკება	555	523	529
მედიაცია და დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სხვა საშუალებები	64	23	25

საქართველო

საქართველოს შემთხვევაში, ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაზე ვრცელდება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ის ნორმებიც, რომლებიც არეგულირებს მედიაციასთან დაკავშირებულ საკითხებს, თუმცა, მედიაციას დაქვემდებარებულ დავათა სპეციფიკის გათვალისწინებით (მაგ.: სამემკვიდრეო დავები, სამემობლო დავები და სხვა), ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ეს ნორმები და, შესაბამისად, დავის გადაცემა მედიატორისათვის, ჭერჯერობით, პრაქტიკულად არასოდეს გამოუყენებიათ.

ამასთან, უცხოური გამოცდილების შესწავლა ცხადყოფს, რომ ადმინისტრაციულ დავებში სასამართლო მედიაციამე მეტად გავრცელებულია(და პოპულარულიც)

ინსტიტუციური მედიაცია. საქართველოსთვის გაცილებით უკეთესი იქნება, თუ გაფართოვდება ინსტიტუციური მედიაციის ფარგლები, ანუ საკითხებს გადაწყვეტს უშუალოდ ადმინისტრაციულ ორგანოში შექმნილი დამოუკიდებელი ერთეული, მაგალითად, როგორცაა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს დავების განხილვის საბჭო.

დაბოლოს, ადმინისტრაციულ დავებზე მედიაციის ინსტიტუტის დამკვიდრება და ამოქმედება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებაა და, ვფიქრობ, უნდა გააქტიურდეს მუშაობა ამ თვალსაზრისით, რათა, ერთი მხრივ, შესრულდეს შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულება და, მეორე მხრივ, უფრო სწრაფად და ეფექტიანად გადაწყდეს ადმინისტრაციული დავები ქვეყანაში.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში ინსტიტუციური მედიაცია უფრო ეფექტიანად მუშაობს, თუმცა სახელმწიფოთა უმრავლესობაში მოქმედებს სასამართლო მედიაციაც, ასევე, განვითარებულია დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სხვა საშუალებებიც. ცალსახაა, რომ კანონმდებლის ნების გარდა, ადმინისტრაციულ დავებში მედიაციის დასაწერად არსებითი ზოგადად აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და კონკრეტული ადმინისტრაციული ორგანოების მზაობა. იმავეს მიუთითებს „ადმინისტრაციულ ორგანოებსა და კერძო პირებს შორის დავების ალტერნატივების შესახებ“ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის - Rec(2001)9 - გზამკვლევი, რომლის მიხედვითაც: „წევრ ქვეყნებს, კერძოდ, მათ მთავრობებსა და ადმინისტრაციულ ორგანოებს, მთავარი როლი აკისრიათ ადმინისტრაციულ ორგანოებსა და კერძო პირებს შორის დავათა ალტერნატიული მოგვარების დანერგვასთან დაკავშირებით.“

ამდენად, ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ ვეთილი ნების გამოვლენისას, ადმინისტრაციულ დავებში ალტერნატიულ საშუალებათა გამოყენება შეიძლება გახდეს ეფექტიანი ინსტრუმენტი როგორც სასამართლოების დატვირთვის შესამცირებლად, ასევე ადმინისტრაციულ ორგანოთა და კერძო პირთა დაახლოების თვალსაზრისით.

III. თემა: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების მიზნები და ამოცანები

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კანონმდებლობა და მისი მოქმედების სფერო

ეკატერინე გაბრიჩიძე

თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე

2015 წელს ძირეული გარდაქმნები მოხდა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, კერძოდ, 12 ივნისის საქართველოს პარლამენტმა მიიღო არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, რომელიც შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, ბავშვის უფლებათა კონვენციას და საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმებსა და პრინციპებს. აღნიშნული კოდექსის ძირითადი ნაწილი 2016 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა, რის შედეგადაც ახლებურად გადაწყდა არასრულწლოვანთა როგორც სისხლისსამართლებრივი, ისე ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის საკითხი. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი მორგებულია არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებზე. მეტიც, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები ამ კოდექსის ძირითადი მიზანია. გარდა ამისა, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 1-ლი მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ამ მართლმსაჯულების მიზანია „კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია, არასრულწლოვანი დამარალებულისა და არასრულწლოვანი მონმის უფლებათა დაცვა, არასრულწლოვანი დამარალებულისა და არასრულწლოვანი მონმის მართლმსაჯულების ვიქტიმიზაციისა და არასრულწლოვანი დამარალებულის ხელახალი ვიქტიმიზაციის თავიდან აცილება, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა“.

არასრულწლოვანთა ასაკი სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია. საქართველოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-3 მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიზნებისთვის არასრულწლოვანი არის პირი, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის შეუსრულდა 14 წელი და არ შესრულებია 18 წელი. ამასთან, საყურადღებო სიახლე შემოგვთავაზა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსმა, როდესაც **გარკვეულ შემთხვევებში** 18-დან 21 წლამდე პირებს მისცა შესაძლებლობა, ესარგებლათ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით. კერძოდ,

ამ კოდექსის მე-15 მუხლის თანახმად, სისხლის სამართლის საქმისწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე, 18-დან 21 წლამდე არასრულწლოვანი ბრალდებული სარგებლობს უფასო იურიდიული დახმარების უფლებით, იმისდა მიუხედავად, გადახდისუნარიანია თუ არა. რაც შეეხება არასრულწლოვან მოწმეს, მას შეუძლია ამ უფლებით სარგებლობა, თუკი გადახდისუნაროა. სამართალდამცველმა ორგანოებმა გადახდისუნარობა უნდა შეაფასონ არა ზეპირი განცხადების, არამედ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 30 ივნისის N424 დადგენილებით, სადაც განსაზღვრულია გადახდისუნარო პირთა წრე.

კანონმდებელმა ასევე გაითვალისწინა 18-დან 21 წლამდე პირის ინტერესები 38-48 მუხლებთან მიმართებით. სიახლე იმას გულისხმობს, რომ როდესაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ 18-დან 21 წლამდე პირმა ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული, დაშვებულია შესაძლებლობა, მის მიმართ გამოიყენონ განრიდების ან აღდგენითი მართლმსაჯულების ის ღონისძიებები, რითაც, ჩვეულებრივ სარგებლობენ არასრულწლოვანი ბრალდებულები.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვა ნიშნავს, რომ მართლმსაჯულებით სისტემაში მოხვედრილი ყველა ბავშვის მიმართ იყოს საჭიროების შესაბამისი დამოკიდებულება. პირველ რიგში, ეს საჭიროებები კარგად უნდა შეისწავლონ ნებისმიერ ეტაპზე. მიმაჩნია, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი მაქსიმალურად ითვალისწინებს ბავშვისუფლებათა კონვენციის მოთხოვნებს. ეს დოკუმენტი სახელმწიფოებს ავალდებულებს ისეთი პროცედურების შემუშავებას, რომლებიც საშუალებას იძლევა, ბავშვთა საქმეები სასამართლოს გარეშე განიხილონ და მოგვარდეს (განრიდება) -თუკი ეს შესაფერისი და სასურველია -ადამიანის უფლებათა და სამართლებრივი გარანტიების სრული დაცვით. დანაშაულის ჩამდენი ბავშვების მიმართ სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ „საფეხურებრივი“ სისტემის დანერგვა, რაც გულისხმობს მათ გაფრთხილებას, განრიდებას და, უკიდურესი ზომის სახით, სასამართლო განხილვას.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ზოგადი პრინციპები

რაც შეეხება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ზოგად პრინციპებს, სისხლის სამართალში დადგენილი ზოგადი პრინციპებისგან განსხვავებით, იგიაერთიანებს როგორც მატერიალურ-სამართლებრივ, ისე პროცესუალურ სამართლებრივ პრინციპებს და გათვალისწინებულია ამავე კოდექსის მეორე თავში. სიტყვა „პრინციპი“ ნიშნავს სახელმძღვანელო იდეას, ქცევის ძირითად წესს, რითაც უნდა ხელმძღვანელობდეს ნებისმიერი სამართალდამცველი ორგანო კანონდამრღვევი პირის მიმართ. ეს პრინციპებია:

არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობა (მუხლი მე-4):

არასრულწლოვნის მართლმსაჯულების პროცესში უპირველეს ყოვლისა გათვალისწინებულია მისი საუკეთესო ინტერესები.

ასეთ შემთხვევაში საქართველოს კანონმდებლობა სრულად შეესაბამება ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნას, „ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, ვინ არის მათი განმახორციელებელი ..., სასამართლო, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანო - უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთ უზრუნველყოფას. “მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო კანონმდებლობა ზუსტად არ განსაზღვრავს „საუკეთესო ინტერესებს“, ბავშვის უფლებათა კომიტეტი N10 ზოგად კომენტარში განმარტავს: „მაგალითისათვის, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა ნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ისეთი ტრადიციული მიზნები, როგორცაა დამნაშავეის დასჯა, დანაშაულის ჩამდენი ბავშვისათვის უნდა შეიცვალოს რეაბილიტაციისა და აღდგენითი მართლმსაჯულების მიზნებით. ამის მიღწევა შესაძლებელია საზოგადოებრივ უსაფრთხოებაზე ყურადღების გამახვილების პარალელურად“. აქედან გამომდინარე, „საუკეთესო ინტერესები“ მოითხოვს, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემამ არ გამოიყენოს სადამსჯელო ღონისძიებები და, ამის ნაცვლად, ხელი შეუწყოს დანაშაულის ჩამდენი ბავშვის რეინტეგრაციას.

ყურადსაღებია გარემოება, რომ საერთო სასამართლოები არასრულწლოვნის მიმართ გადაწყვეტილების გამოტანისას, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ხელმძღვანელობენ მისი საუკეთესო ინტერესებით. ამ კუთხით საყურადღებოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 26 დეკემბრის განაჩენი (სს N1/5170-16), რომლის თანახმადაც, არასრულწლოვან დ. ხ-ს ბრალად ედგებოდა საქართველოს სსკ-ის 120-ე მუხლით, საქართველოს სსკ-ის 179-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, საქართველოს სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტითა და ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს გახლდათ ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულთა ერთობლიობა, სასამართლომ იხელმძღვანელა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებით და, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 76-ე მუხლის თანახმად, სასჯელის სახედ და ზომად გამოიყენა კანონით გათვალისწინებულ ზღვარზე ნაკლები სასჯელი - თავისუფლების აღკვეთა 1 (ერთი) წლის ვადით, რაც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 74-ე მუხლის საფუძველზე ჩაეთვალა პირობითად, ამავე გამოსაცდელი ვადით. თუკი სასამართლო არასრულწლოვნის მიმართ გამოიყენებდა საპატიმრო სასჯელს, ამით არ მისცემდა მას გამოსწორების შანსს, რაც ნამდვილად უგულებელყოფდა საუკეთესო ინტერესის პრინციპის პრიორიტეტულობას.

დისკრიმინაციის აკრძალვა (მუხლი მე-5);

დისკრიმინაციის აკრძალვა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის შემდეგი პრინციპია, რომლის თანახმად აკრძალულია არასრულწლოვნის, აგრეთვე მისი კანონიერი წარმომადგენლის პირდაპირი და ირიბი დისკრიმინაცია „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული ნიშნ(ებ)ით.

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, **პირდაპირი დისკრიმინაცია** არის ისეთი მოპყრობა ან პირობების

შექმნა, რომელიც პირს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით სარგებლობისას, ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ნიშნის (ამ შემთხვევაში არასრულწლოვნების) გამო, არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით, ან თანაბარ მდგომარეობას უქმნის არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს (მაგ.: როდესაც არასრულწლოვანს ეკრძალება თამბაქოსა და ალკოჰოლური სასმელების შექმნა, ღამის ბარში შესვლა და სხვა), ასევე, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.

ირიბი დისკრიმინაცია კი არის მდგომარეობა, როდესაც ფორმით ნეიტრალური და არსით დისკრიმინაციული დებულება, კრიტერიუმი ან პრაქტიკა პირს ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ნიშნის გამო არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით, ან თანაბარ მდგომარეობას უქმნის არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მდგომარეობა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.

ამდენად, განსხვავებით პირდაპირი დისკრიმინაციისგან, ირიბი დისკრიმინაცია გარეგნულად შენიღბულია ნეიტრალური ფორმით, რის გამოც უფრო რთულია მისი გამოვლენა, ისევე, როგორც დამტკიცება.

დისკრიმინაციის გამოვლინება იქნება არასრულწლოვნისათვის თავისუფლების აღკვეთა მხოლოდ იმის გამო, რომ იგი მიეკუთვნება ე.წ „ქუჩის ბავშვებს“, ეთნიკურ, რელიგიურ თუ ენობრივ უმცირესობებს, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს, კანონის არაერთხელ დამრღვევებს, ანმისი მშობლები თვითონ არიან დამნაშავეები, ნარკოტიკებისათუ ალკოჰოლის მომხმარებლები. საყურადღებოა, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს დისკრიმინაციის კუთხით პრაქტიკა არ ჰქონია. ჩემი აზრით, არასრულწლოვნებს არ უნდა აღუკვეთონ თავისუფლება და არ უნდა მოათავსონ საპატიმრო დაწესებულებაში მხოლოდ იმიტომ, რომ მოკლებულნი არიან ოჯახურ ზრუნვას. არც ის ფაქტი უნდა აღმოჩნდეს დაპატიმრებისა თუ შედარებით მკაცრი სასჯელის გამოყენების საფუძველი, რომ არასრულწლოვანს ან მის ოჯახს არ შეუძლია ჯარიმის გადახდა.

არასრულწლოვნის ჰარმონიული განვითარების უფლება (მუხლი მე-6);

შემდეგი პრინციპია არასრულწლოვნის ჰარმონიული განვითარების უფლება, რაც გულისხმობს, რომ მართლმსაჯულების პროცესში არასრულწლოვანს აქვს ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი და სოციალური განვითარების უფლება. სიტყვა „განვითარება“ ყოვლისმომცველი ცნებაა, რაც მოიცავს არასრულწლოვანთა

უმრუნველყოფას ოპტიმალური პირობებით, რაც მათ საშუალებას მისცემს, ბავშვობის პერიოდში ისარგებლონ ყველა შესაბამისი უფლებებით. მოგვეხსენებათ, ადამიანისთვის ბავშვობის პერიოდი პიროვნული განვითარების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპია. შესაბამისად, საკვების, სუფთა წყლის, თამაშისა და ჯანმრთელობის დაცვის შეზღუდვამ შეიძლება გამოუსწორებელი გავლენა მოახდინოს მის ცხოვრებაზე. მიმაჩნია, რომ თავისუფლებაა დავკვითოლ არასრულწლოვნებსა და ადმინისტრაციას შორის ურთიერთობაუნდა ემყარებოდეს შემდეგ პრინციპებს:

- არასრულწლოვანთა უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომა;
- საზოგადოებრივ ჯანდაცვაზე დაფუძნებული მიდგომა;
- მულტიდისციპლინური მიდგომა;
- არასრულწლოვნება და მათ ოჯახებთან თანამშრომლობითი ურთიერთობა;
- ინდივიდუალური თავისებურების გათვალისწინების პრინციპი;
- ჰუმანური და არაძალადობრივი ურთიერთობის პრინციპი.

თანაზომიერება (მუხლი მე-7);

ზოგადად, თანაზომიერების პრინციპი გულისხმობს, რომ სამართალდამრღვევი პირის მიმართ გამოყენებული ღონისძიება იყოს ჩადენილი ქმედების პროპორციული. თუმცა, ეს პრინციპი რამდენადმე განსხვავებულად არის ჩამოყალიბებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში. კერძოდ, „კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნის მიმართ გამოყენებული ღონისძიება ჩადენილი ქმედების თანაზომიერი უნდა იყოს და **მის პიროვნებას, ასაკს, საგანმანათლებლო, სოციალურ და სხვა საჭიროებებს შეესაბამებოდეს**“. ამ შემთხვევაში ცნებას - „არასრულწლოვნის პიროვნება“ - ფართო შინაარსი აქვს და მასში იგულისხმება არა მხოლოდ ფსიქიკური განვითარების დონე და დამოკიდებულება გარე სამყაროსთან, არამედ მისი წარსული ცხოვრებაც. წარსულ ცხოვრებაში იგულისხმება არასრულწლოვნის ნასამართლეობა, მისი ქცევა და დამოკიდებულება გარშემომყოფებისადმი. ამასთან, საგულისხმოა, რომ არასრულწლოვნის წარსული ცხოვრების გათვალისწინება შეიძლება მაშინ, თუკიიმ პერიოდში მას მიღწეული ჰქონდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკისათვის.

თანაზომიერების პრინციპის ერთ-ერთი კრიტერიუმია არასრულწლოვნის **ასაკი**. მართალია, 14-18 წელი არასრულწლოვნის ასაკია, თუმცა 14 წლისა და 17 წლის მოზარდს შორის განვითარების დონის მიხედვით დიდი განსხვავებაა. ამიტომ სამართალდამცველმა ორგანომ - სასამართლო ორგანო იქნებას თუ საგამოძიებო - სათანადო ყურადღება უნდა მიაქციოს ამ ასაკს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში.

რაც შეეხება **საგანმანათლებლო საჭიროებების** შეფასებას, სამართალდამცველი ორგანოები შეძლებისდაგვარად უნდა შეეცადონ, გამოიყენონ შემოქმედების ისეთი ზომა, ღონისძიება რომელიც არასრულწლოვანს არ დააბრკოლებს სწავლის გაგრძელებაში, პირიქით, გარკვეულწილად დაავალდებულებს კიდევ შესაბამისი განათლების მიღებას. განათლებაში იგულისხმება არა მხოლოდ ზოგადი ცოდნა, არამედ ისეთ სარეაბილიტაციო პროგრამაში ჩართვა, რომელიც ხელს შეუწყობს მისი ცნობიერების გაზრდას სხვადასხვა კუთხით. ამ კონტექსტში საყურადღებოა

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 16 მარტის განაჩენი (სს N1/88-17) ჯ.ფ.-ს მიმართ, რომლის თანახმად, სასამართლომ გაითვალისწინა სამართალდამრღვევი არასრულწლოვანის ინდივიდუალური შეფასების ანგარიში, კერძოდ, ის გარემოება, რომ კონფლიქტის დროს ჯ. ფ. ფიზიკურად უსწორდებოდა ადამიანს, რადგან, მისი აზრით, ამ გზით უფრო მიაღწევდა მიზანს. იმ ფაქტს, იმის გამო, რომ არასრულწლოვანი ჯ. ფ. ვერ იაზრებს აცნობიერებდა არაკანონიერი ქმედების არსს, აგრეთვე, დელიქვენტური ქმედების მიმართ მისი დადებითი დამოკიდებულების გამო, გათვალისწინებით არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 45-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა და ამავე კოდექსის 75-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სასამართლომ მიზანშეწონილად მიიჩნია, სამართალდამრღვევი არასრულწლოვანი ჩაერთო სარეაბილიტაციო პროგრამებში: „ბრანის მართვა“-სა და „დანაშაულის გაცნობიერებაში“. სასამართლომ განმარტა, რომ აღნიშნულ პროგრამებში მონაწილეობა დაეხმარებოდა სამართალდამრღვევ არასრულწლოვანს კონფლიქტურ სიტუაციებში საკუთარი ქცევისა და ემოციის მართვის უნარების გაუმჯობესებასა და საკუთარი ქმედების გააზრებაში. ამ შემთხვევაში გამოიხატა ბრალდებულის მხრიდან განათლების დეფიციტი. შესაბამისად, სასამართლომ მხრიდან მართებული იყო სამართალდამრღვევი პირის ჩართვამსგავს სარეაბილიტაციო პროგრამაში. რაც შეეხება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 45-ე მუხლის მე-2 ნაწილითა და ამავე კოდექსის 75-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ მოვალეობათა დაკისრებას, ამის შესახებ ფართო მსჯელობას შემოგთავაზებთ მოგვიანებით.

თანამომხრების პრინციპის მომდევნო კრიტერიუმი გულისხმობს სოციალური საჭიროების შეფასებას, რაც გულისხმობს არასრულწლოვანის **პროფესიულ და სამსახურებრივ საჭიროებათა გათვალისწინებას**. კერძოდ, ამა თუ იმ ღონისძიების გამოყენებისას, სამართალდამცველმა ორგანოებმა უნდა გაითვალისწინონ, ხომ არ შეუძლის ის ხელს სამართალდამრღვევ არასრულწლოვანს; სხვა საჭიროებებში კი იგულისხმება ნებისმიერი პირობა, რომელიც სასარგებლო იქნება არასრულწლოვანისათვის.

ყველაზე მსუბუქი საშუალებისა და ალტერნატიული ზომის პრიორიტეტულობა (მუხლი მე-8);

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში უპირატესობა ენიჭება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის, პატიმრობის კოდექსისა და მათი მიზნების მიღწევის ყველაზე მსუბუქ საშუალებებს.

არასრულწლოვანის მიმართ, პირველ რიგში, განიხილება განრიდების ან აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიების გამოყენება; ასევე ფასდება, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებასა და სასჯელის გამოყენებაზე უკეთ ხომ არ უზრუნველყოფს განრიდება ან რომელიმე ზომა არასრულწლოვანის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-3 მუხლის თანახმად, განრიდება არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების

ფორმა, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი, რომლის მიზანია არასრულწლოვნის სათანადო განვითარებისა და სამოგადოებაში ინტეგრაციის ხელშეწყობა და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება, ხოლო აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიება სამართალდამრღვევ არასრულწლოვანს საშუალებას აძლევს, გააცნობიეროს საკუთარი პასუხისმგებლობა ჩადენილი ქმედებისათვის, გამოასწოროს დანაშაულის შედეგები, აანაზღაუროს ზიანი ან/და შეურიგდეს დაზარალებულს.

ამ პრინციპის არსია ის, რომ ნებისმიერი ზომა, რომელიც არასრულწლოვნის მიმართ გამოიყენება საქმის სასამართლოში განხილვის ნაცვლად, უნდა ემსახურებოდეს არასრულწლოვნის უფლებებისა და სამართლებრივი გარანტიების დაცვას.

პატიმრობა, როგორც უკიდურესი ღონისძიება(მუხლი მე-9);

ეს პრინციპი ცალსახად მიუთითებს, რომ „დაუშვებელია არასრულწლოვნისთვის თავისუფლების შეზღუდვა, თუ კანონით განსაზღვრული მიზნის მიღწევა უფრო მსუბუქი ზომის ღონისძიების გამოყენებით არის შესაძლებელი. არასრულწლოვნის დაკავება და დაპატიმრება, მისთვის თავისუფლების შეზღუდვა და თავისუფლების აღკვეთა დასაშვებია მხოლოდ როგორც უკიდურესი ღონისძიება, რომელიც შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადით დარეგულარული გადასინჯვის პირობით უნდა იქნას გამოყენებული“. ამ პრინციპის არსია ის, რომ საპატიმრო ღონისძიება - აღკვეთის ზომა იქნება თუ სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ან სასჯელის სახე - გამოყენებული იქნას მხოლოდ როგორც უკიდურესი საშუალება მიზნის მისაღწევად.

აღნიშნულ პრინციპზე მსჯელობისას საყურადღებოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 28 თებერვლის განაჩენი (სს N1/5329-16) 17 წლის არასრულწლოვნის ნ. ჩ.-ს მიმართ. მის შემთხვევაში სასამართლომ დაამტკიცა ბრალდებულსა და პროკურორს შორის მიღწეული საპროცესო შეთანხმება და ბრალდებულს სასჯელის სახედ და მომად განუსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 8 წლით. მიუხედავად იმისა, რომ არასრულწლოვნის მიმართ ერთი შეხედვით გამოყენებულია ყველაზე მკაცრი სასჯელის სახე, სასამართლომ ეს მიზანშეწონილად მიიჩნია, ვინაიდან მას ბრალად ედებოდა განზრახ მკვლელობის ჯგუფურად, განსაკუთრებული სისასტიკით ჩადენა, რაც სასჯელის სახით ითვალისწინებდა თავისუფლების აღკვეთას 16-დან 20 წლამდე, ან უვადოდ (გასათვალისწინებელია, რომ 16-დან 18 წლამდე არასრულწლოვნისთვის შეფარდებული საბოლოო სასჯელის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 12 წელს). ამასთან, მიუთითა პეკინის წესებზე და განმარტა, რომ: 18 წლამდე პირს არ უნდა წაერთვას თავისუფლება, თუ ის არ ცნეს დამნაშავედ სერიოზული ქმედების ჩადენაში სხვა პირის მიმართ ძალადობის გამოყენებით, ან სხვა მძიმე სამართალდარღვევების არაერთხელ ჩადენაში, და არ არსებობს შესაბამისი ზემოქმედების სხვა ზომა. ამ შემთხვევაში, ფრაზა „არ არსებობს შესაბამისი ზემოქმედების სხვა ზომა“ უნდა გავიგოთ არა როგორც ალტერნატიული ღონისძიების არარსებობა, არამედ ვითარება, რომელშიც სხვა ზომების გამოყენება შეუფერებელი ან უსარგებლო იქნება არასრულწლოვნისათვის. შესაბამისად, ამ

საქმეში სასამართლომ დასაბუთებულად მიიჩნია, რომ საპატიმრო სასჯელი იყო ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის პროპორციული და ნაკლებად მკაცრი ღონისძიება ვერ უზრუნველყოფდა არასრულწლოვანის რესოციალიზაცი-რეაბილიტაციასა და ახალი დანაშაულის პრევენციას.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში არასრულწლოვნის მონაწილეობა(მუხლი მე-10);

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-10 მუხლის თანახმად, „კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანს აქვს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში უშუალოდ ან/და კანონიერი წარმომადგენლის მეშვეობით მონაწილეობის უფლება. მას აქვს აგრეთვე უფლება, მოუსმინონ და გაითვალისწინონ მისი მოსაზრებები ასაკისა და განვითარების დონის შესაბამისად“. მიმაჩნია, რომ საქმის წარმოებისას/განხილვისას მნიშვნელოვანია კანონიერი წარმომადგენლის მონაწილეობა, ვინაიდან ეს ეხმარება სამართალდამრღვევარასრულწლოვნს, უკეთ მართოს საკუთარი დანაშაულებრივი ქცევა, ამასთანავე, იგი უზრუნველყოფს მოზარდის მნიშვნელოვან ფსიქოლოგიურ და ემოციურ მხარდაჭერას. თუმცა, ზოგჯერ შესაძლებელია სასამართლომ ან სხვა სამართალდამცველმა ორგანომ - იმის გამო, რომ არასრულწლოვნის წარმომადგენლის დასწრება არ შეესაბამება ბავშვის ჭეშმარიტ ინტერესს - შეზღუდოს მისი დასწრება საქმის წარმოებისას. აქტიულის მებაისეთი შემთხვევა, როდესაც არასრულწლოვნისა და მისი კანონიერი წარმომადგენლის, ან საპროცესო წარმომადგენლის მოთხოვნები იწინააღმდეგება ერთმანეთს. ასეთ დროს, უპირატესობა იმ მოთხოვნას ენიჭება, რომელიც უკეთ შეესაბამება არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებს.

სამართალდამრღვევი არასრულწლოვნის ადვოკატს უფლება აქვს, არასრულწლოვნის კანონიერი წარმომადგენლის წერილობითი თანხმობით, მოზარდის ნებისგან დამოუკიდებლად შეიტანოს საჩივარი ან უარი თქვას მასზე, თუკი ეს შეესაბამება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში არასრულწლოვნის მონაწილეობით განხორციელებული ქმედება უნდა შეესაბამებოდეს მისი აღქმისა და გაგების უნარებს.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის გაჭიანურების დაუშვებლობა(მუხლი მე-11);

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესი ყოველგვარი გაუმართლებელი გაჭიანურების გარეშე უნდა მიმდინარეობდეს. აღნიშნული ნორმა ავალდებულებს, არა მხოლოდ სასამართლოს, არამედ გამოძიების ორგანოებსაც მაქსიმალურად შემჭიდროებულ ვადაში განიხილონ არასრულწლოვნის საქმე, ვინაიდან მისი გაჭიანურება ფსიქოლოგიურად უარყოფითად იმოქმედებს არასრულწლოვანზე. ამ კუთხით, კანონმდებელმა (სრულწლოვნების განგანსხვავებით) საქმის განხილვის განსხვავებული ვადები დაადგინა არასრულწლოვანებთან მიმართებით. მაგალითად, თუ არასრულწლოვანი ბრალდებული პატიმარია, წინასასამართლო სხდომამდე

მისი პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს დაკავებიდან 40 დღეს, მაშინ, როცა აღნიშნული ვადა სრულწლოვანებთან მიმართებით შეადგენს 60 დღეს. თუკი არასრულწლოვანს წინასწარი პატიმრობა აქვს შეფარდებული, მოსამართლე ვალდებულია, პირველივე წინასასამართლო სხდომაზე თავისი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. ამის შემდეგ მოსამართლე ვალდებულია, საკუთარი ინიციატივით, ყოველ 20 დღეში ერთხელ მაინც განიხილოს მის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი. სრულწლოვან ბრალდებულებთან მიმართებითეს ვადა შეადგენს 2 თვეს. ამასთან, თუკი სრულწლოვანთან წინასწარი პატიმრობის ვადა 9 თვეა, არასრულწლოვანი ბრალდებულისთვის ის შემცირებულია 6 თვემდე. სრულწლოვანისთვის დადგენილი სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოს სხდომის ვადა - საჩივრის დასაშვებად ცნობიდან 1 თვე - არასრულწლოვანებთან შემცირებულია 2 კვირამდე. საქმის განხილვის ვადა სააპელაციო სასამართლოში 1 თვეა, საკასაციო სასამართლოში კი - 3, რაც შეადგენს სრულწლოვანთათვის დადგენილი ვადის ნახევარს. ფიქრობ, კანონმდებელმა მაქსიმალურად გაითვალისწინა არასრულწლოვანი ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის ინტერესები, რითაც სასამართლოს დაავალდებულა სამართალდამრღვევ არასრულწლოვანთა საქმეების პრიორიტეტულად განხილვა. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლო ძალიან გადატვირთულია სისხლის სამართლის საქმეებით, კანონმდებლის ამ დანაწესის დასაცავად, ამასთან, არასრულწლოვანის საუკვეთესო ინტერესების მაქსიმალურად გასათვალისწინებლად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარეგამოსცა ბრძანება მოსამართლეთა შემადგენლობების ვინრო სპეციალიზაციის მიხედვით განსაზღვრაზე. ამ ბრძანების თანახმად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს მასშტაბით, არასრულწლოვანის მიერ ჩადენილ დანაშაულებს განიხილავს 2 მოსამართლე. შედეგად, ასეთი საქმეების განხილვა მიმდინარეობს ყოველგვარი გაჭიანურების გარეშე.

არასრულწლოვანის ნასამართლეობა (მუხლი მე-12);

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში სრულიად ახლებურად და ჰუმანურად არის გადამწყვეტილი სამართალდამრღვევი პირის ნასამართლეობის საკითხი. განსხვავებით სისხლის სამართლის კოდექსისგან, სადაც არასრულწლოვანთა ნასამართლეობის გასაქარწყლებლად სრულწლოვანთაგან განსხვავებით დადგენილია შემცირებული ვადები დანაშაულის კატეგორიისდა მიხედვით, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით, ჩადენილი დანაშაულის კატეგორიის მიუხედავად, ნასამართლეობა მოზარდს გაქარწყლებლად ჩაეთვალება სასჯელის მოხდისთანავე, ხოლო პირობით მსჯავრდებისას - გამოსაცდელი ვადის გასვლისთანავე. თუმცა ეს შეღავათი არ მოქმედებს, თუკი არასრულწლოვანი კვლავ ჩაიდენს დანაშაულს. ასეთ შემთხვევაში მისი ნასამართლეობის გაქარწყლება დამოკიდებული იქნება დანაშაულის კატეგორიაზე.

აღნიშნულ ნორმასთან დაკავშირებით, პრაქტიკოს და თეორიტიკოს იურისტებს შორის განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს. იურისტთა ნაწილი ფიქრობს, რომ სასჯელის მოხდისთანავე ნასამართლეობის გაქარწყლება პირობადადებულია

იმით, რომ არასრულწლოვანმა სასჯელის მოხდის შემდეგ განმეორებით არ ჩაიდინოს დანაშაული, ვინაიდან ასეთ შემთხვევაში იმოქმედებს ნასამართლეობის გაქარწყლების სპეციალური ვადა, რომელიც დამოკიდებულია დანაშაულის კატეგორიაზე. პირადად მე მიმაჩნია, რომ მსგავსი მსჯელობა არასწორია, ვინაიდან გაქარწყლებული ნასამართლეობის გაცოცხლების სამართლებრივ მექანიზმს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ იცნობს. არასრულწლოვნის მიერ დანაშაულის ხელახლა ჩადენის შემთხვევაში, ნასამართლეობა კი არ გაქარწყლდება, არამედ ახალი დანაშაულისთვის შეფარდებული სასჯელის მოხდის შემდეგ იმოქმედებს ნასამართლეობის გაქარწყლების სპეციალური წესი:

- ა) პირობით მსჯავრდებისას – გამოსაცდელი ვადის გასვლისთანავე;
- ბ) თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან 6 თვის შემდეგ;
- გ) ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან 1 წლის შემდეგ;
- დ) მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან 3 წლის შემდეგ;
- ე) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებისას – სასჯელის მოხდიდან 5 წლის შემდეგ.

ამასთან, ნასამართლეობის გაქარწყლების ეს წესი იმოქმედებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი პირი ახალ დანაშაულს ჩაიდენს არასრულწლოვნების პერიოდში. ვფიქრობ, აღნიშნული ნორმით კანონმდებელმა გაითვალისწინა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები, სასჯელის მოხდისთანავე ნასამართლეობის გაქარწყლებით დაიცვა იგი სტიგმატიზაციისგან და მისცა სტიმული სამოგადოებაში სრულფასოვან წევრად დაბრუნებისათვის. ასეთ შემთხვევაში, არასრულწლოვნის სამომავლო მიზნებისთვის ნასამართლეობა არ იქნება ხელისშემშლელი ფაქტორი, რადგან სასჯელის მოხდის შემდეგ იგი იურიდიულად ჩაითვლება ნასამართლეობის არმქონედ.

არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცულობა (მუხლი მე-13);

არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცულობა უზრუნველყოფილია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე. პირად ცხოვრებაში იგულისხმება ის ინფორმაცია, რომელსაც კანონმდებლობა მიიჩნევს პირადი ცხოვრების საიდუმლოებად. ამასთან, არასრულწლოვნის ნასამართლეობისა და ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ ინფორმაცია საჯარო არ არის. დაუშვებელია არასრულწლოვნის პერსონალური მონაცემების გამჟღავნება და გამოქვეყნება, გარდა „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. თუმცა, ეს არ უნდა გავიგოთ იმგვარად, თითქოს პროკურორს არ აქვს უფლება, მოიპოვოს ინფორმაცია არასრულწლოვნის ნასამართლეობის შესახებ და დაურთოს საქმეს.

მიმაჩნია, რომ აღნიშნული ნორმა იცავს არასრულწლოვანს სტიგმატიზაციისგან, ვინაიდან პირადი ცხოვრების დაცულობა გულისხმობს იმ ზიანის თავიდან აცილებას, რომელიც შეიძლება მიადგეს ბავშვს საქმის გაუმართლებელი გასაჯაროებით. ამგვარი გასაჯაროება, დიდი ალბათობით, უარყოფითად აისახება ბავშვის

შესაძლებლობაზე, მიიღოს განათლება და მოიძიოს სამუშაო თუ საცხოვრებელი ადგილი, ასევე, ზოგადად მის რეინტეგრაციაზე. ნიშანდობლივია, რომ ბავშვის უფლებათა კომიტეტმა სამართალდამრღვევი ბავშვების პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება ფართოდ განმარტა, კერძოდ: „სახელმწიფოებმა მკაფიოდ უნდა განსაზღვრონ კანონმდებლობაში, რომ როდესაც მიმდინარეობს ბავშვის გასამართლება დანაშაულის ჩადენის გამო, განხილვა უნდა გაიმართოს დახურულ კარს მიღმა“.

არასრულწლოვნისადმი ინდივიდუალური მიდგომა (მუხლი მე-14);

არასრულწლოვნის მიმართ გადაწყვეტილების მიღებისას გასათვალისწინებელია მისი ინდივიდუალური მახასიათებლები: ასაკი, განვითარების დონე, ცხოვრების, აღზრდისა და განვითარების პირობები, განათლება, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახურივითარებადასხვაგარემოებები, რომლებიც იძლევა არასრულწლოვნის ხასიათისა და ქცევის თავისებურებათა შეფასების, ასევე, მისი საჭიროებების განსაზღვრის შესაძლებლობას. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე პროცესის მწარმოებელი პირი მოზარდს განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა მოეპყროს.

გადაწყვეტილების მიღებაში იგულისხმება პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც შეიძლება უკავშირდებოდეს არასრულწლოვანს. მაგალითად, აღკვეთის ღონისძიების საკითხი, სასჯელის შეფარდება, ან სისხლის სამართლის იძულების ღონისძიების გამოყენება.

მიმაჩნია, რომ თუ არასრულწლოვანს აქვს ცხოვრების, აღზრდის ან განვითარების ცუდი პირობები, რაც შეიძლება გამოიხატოს მისი მშობლების ერთმანეთთან ან უშუალოდ ბავშვთან არაჯანსაღი დამოკიდებულებით, იგი ობოლია, მშობლის მეთვალყურეობის გარეშე იზრდება, მიეკუთვნება ე.წ. „ქუჩის ბავშვებს“ ანდა აქვს არასახარბიელო ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას საქმისმწარმოებელმა ორგანომ გადაწყვეტილების მიღებისას ეს აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს და მიიჩნიოს შემამსუბუქებელ გარემოებად.

არასრულწლოვნის საპროცესო უფლებები (მუხლი მე-15);

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის თანახმად, სისხლის სამართლის საქმის ნებისმიერ სტადიაზე არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული/გამართლებული და დაზარალებული სარგებლობენ უფასო იურიდიული დახმარების უფლებით. თუმცა, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებული მიდგომაა სხვადასხვა ქვეყანაში. მაგალითად, იტალიასა და ნორვეგიაში სამართლებრივი დახმარება მთლიანად უფასოა, ხოლო სხვა სახელმწიფოები - მათ შორის გერმანია - იტოვებენ უფლებას, არასრულწლოვანსა და მის მშობლებს ან მეურვეებს დააკისრონ ადვოკატის ჰონორარის გადახდა, თუკი მათ ეს შეუძლიათ. პირადად მე სავსებით მართებულად მიმაჩნია, საქართველოში არსებული პრაქტიკა არასრულწლოვან

ბრალდებულთან/მსჯავრდებულთან/გამართლებულთან და დამარალებულთან მიმართებით, როდესაც ისინი სარგებლობენ უფასო იურიდიული დახმარებით. ასეთ შემთხვევაში სამართლებრივ დახმარება გაენევა უშუალოდ სახელწიფოს მიერ მართული სქემით, რაც გულისხმობს იურიდიული სამსახურის ბიუროდან უფასო ადვოკატების გამოყოფას, რომლებიც საკმაოდ კვალიფიციურნი ირან. ამასთან, გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ამ ადვოკატებს არ აქვთ დაბალი ანაზღაურება, რაც, ერთი მხრივ, სტიმულს აძლევს და, მეორე მხრივ, ავალდებულებს მათ თავიანთი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სრულყოფილად დაცვას. აქედან გამომდინარე, თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ როდესაც არასრულწლოვანს იცავს სახელმწიფოს ხარჯზე დანიშნული ადვოკატი, მისი ინტერესების დაცვის ეფექტიანობა არ დგება ეჭვქვეშ. რაც შეეხება არასრულწლოვან მონმეს, სისხლის სამართლის საქმისწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე მასშეუძლიამ უფლებით სარგებლობა, თუკი გადახდისუუნაროა. საჭიროებისამებრ, მას შეუძლია ისარგებლოს ფსიქოლოგის ჩართულობით, რის თაობაზეც გადაწყვეტილებას იღებს სასამართლო.

სისხლის სამართლის საქმისწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე არასრულწლოვანი სარგებლობს შემდეგი უფლებებითაც:

- ა) ინფორმაციის მიღების უფლებამისი განვითარების შესატყვისი ფორმით;
- ბ) თარჯიმნის უფასო მომსახურების უფლება – საჭიროების შემთხვევაში;
- გ) კანონიერი წარმომადგენლის ან საპროცესო წარმომადგენლის თანხლების უფლება;
- დ) საკონსულო დახმარების მიღების უფლება;
- ე) საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა უფლებები.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის მწარმოებელ პირთა სპეციალიზაცია

შევეცდები, მოკლედ მოგახსენოთ საკითხზე, რომელიც შეეხება პროცესის მწარმოებელ პირთა სპეციალიზაციას არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში. ასეთ პროცესს აწარმოებენ მხოლოდ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სპეციალიზებული პირები, გარდა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 120-ე მუხლის მე-8 ნაწილით, განსაზღვრული შემთხვევებისა, რაც გულისხმობს ჩხრევის ან/და ამოღების ადგილზე მყოფი პირის პირად ჩხრევას, თუკი არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან დამალა ამოსაღები საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან ინფორმაციის შემცველი სხვა საგანი. ეს გამომდინარეობს უშუალოდ მუხლის სპეციფიკიდან, ვინაიდან ასეთი შემთხვევა ითვლება გადაუდებელ აუცილებლობად და პირადი ჩხრევა ტარდება სასამართლო განჩინების გარეშე. ჩხრევის ან/და ამოღების კანონიერებას ამონმებს სასამართლო ამ კოდექსით გათვალისწინებული წესით. სპეციალიზებულ პირთა მონაწილეობა არ არის საჭირო საქართველოს სსსკ-ის 121-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ანუ მაშინ, როდესაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ დაკავებულს აქვს იარაღი ან აპირებს,

თავიდან მოიშოროს დანაშაულის ჩადენაში მამხილებელი მტკიცებულებები. აღნიშნული წესი მოქმედებს აგრეთვე საქართველოს სსსკ-ის 171-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, რაც გულისხმობს პირის დაკავებას სასამართლო განჩინებით, თუ:

- ა) პირს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე;
- ბ) პირი დაინახეს დანაშაულის ჩადენის ადგილას და მის მიმართ დაუყოვნებლივ ხორციელდება სისხლისსამართლებრივი დევნა მისი დაკავების მიზნით;
- გ) პირზე, მასთან ან მის ტანსაცმელზე აღმოჩნდა ჩადენილი დანაშაულის აშკარა კვალი;
- დ) პირი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ მიიმალა, მაგრამ შემდგომ იგი თვითმხილველმა ამოიციო;
- ე) პირი შესაძლოა მიიმალოს;
- ვ) პირი ძებნილია.

აღბათ ისმის შეკითხვა, რა უნდა მოხდეს, როდესაც არასრულწლოვნის მიმართ საპროცესო მოქმედებას არასპეციალიზებული პირი განახორციელებს? არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი ცალსახად მიუთითებს, რომასეთმა პირმა ამის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სპეციალიზებულ პირს, რომელმაც უნდა განაგრძოს პროცესი, ხოლო არასპეციალიზებული პირი დაუყოვნებლივ უნდა ჩამოშორდეს არასრულწლოვნის მართლმსაჯულების პროცესს.

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში სამართალდამრღვევი არასრულწლოვნის საქმეს განიხილავს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სპეციალიზებული მოსამართლე, ხოლო თუ საქმე კოლეგიურად განიხილება – სასამართლო კოლეგია, რომლის, სულ მცირე, ორი წევრი (მათ შორის, კოლეგიის თავმჯდომარე) სპეციალიზებულია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში. სააპელაციო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოში სამართალდამრღვევი არასრულწლოვნის საქმეს განიხილავს სასამართლო პალატა, რომლის ორი წევრი მაინც - მათ შორის, პალატის თავმჯდომარე - სპეციალიზებულია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში. თუ დაზარალებული არასრულწლოვანია, რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს კოლეგიაში საქმის კოლეგიურად განიხილისას, აგრეთვე სააპელაციო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოში საქმისწარმოებისას კოლეგიის/პალატის შემადგენლობაში არის არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სპეციალიზებული ერთი მოსამართლე.

მოსამართლეს გადაწყვეტილების მიღებისას ძალიან ეხმარება არასრულწლოვნის საქმიანობის, მისი გატაცებისა და ინტერესის სფეროს კარგი ცოდნა, რაც, ბუნებრივია, შესაძლებელია სასამართლო პროცესზე ბავშვთან კომუნიკაციით. მოსამართლემ პროცესზე უნდა შეძლოს ბავშვის მისწრაფებების გარკვევა, მაგალითად, რომელია მისი საყვარელი საგანი, რა არის მისი ჰობი და ა.შ. ნიშანდობლივია, რომ ბავშვის უფლებებისა და ინტერესის პატივისცემა ვეალება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში მონაწილე ყველა სპეციალიზებულ პირს: მოსამართლეს, გამომძიებელს, პოლიციელს, პროკურორს, ადვოკატს, სოციალურ მუშაკს, მედიატორს, არასრულწლოვანთა დანესებულების პერსონალს და სხვა.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში, სამართალდამრღვევი პირის ინტერესის გარდა, გათვალისწინებულია არასრულწლოვანი დაზარალებულის ინტერესებიც. კანონმდებელი მას უთანაბრებს არასრულწლოვან მოწმეს. შესაბამისად, იგი სარგებლობს ყველა იმ უფლებით, რომლებიც ზემოთ ვახსენე არასრულწლოვან მოწმესთან მიმართებით. გარდა ამისა, კანონმდებელი ითვალისწინებს არასრულწლოვანი დაზარალებულისა და მისი კანონიერ წარმომადგენლის დაინტერესებას საქმისადმი, რის გამოც ავალდებულებს სასამართლოს, განაჩენის გამოცხადების შემდეგ ამ უკანასკნელთ აცნობოს საქმის განხილვის შედეგი. გარდა ამისა, სასამართლომ მათ უნდა შეატყობინოს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ზიანის ანაზღაურებისა და კომპენსაციის მოთხოვნის უფლებებზეც. თუმცა, ეს უნდა მოხდეს იმ შემთხვევაში, თუ დადგება გამამტყუნებელი განაჩენი, ვინაიდან გამამართლებელი განაჩენი თავისი არსით გულისხმობს, რომ ბრალდებული არ არის დამნაშავე წარდგენილ ბრალდებაში და, შესაბამისად, მიყენებული ზიანი არ უნდა იყოს მისი ასანაზღაურებელი. ეს არ გამოირიცხავს შესაძლებლობას, დაზარალებულმა ზიანის ანაზღაურება სამოქალაქო წესით მოითხოვოს.

ინდივიდუალური შეფასების ანგარიში

როგორც აღვნიშნე, არასრულწლოვანისადმი ინდივიდუალური მიდგომის პრინციპის განხილვისას გასათვალისწინებელია არასრულწლოვანის ინდივიდუალური მახასიათებლები, რომლებიც ასახულია მისი ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშში. ამ ანგარიშის მომზადება არ არის აუცილებელი სისხლის სამართლის საქმის განხილვის ყველა სტადიაზე, თუმცა, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში მითითებულია იმ სტადიათა ჩამონათვალი, რომლებზეც ავალდებულოა მისი მომზადება. ესენია:

- ა) განრიდების ღონისძიების განსაზღვრა;
- ბ) სასჯელის დანიშვნა;
- გ) საპატიმრო სასჯელის ინდივიდუალური დაგეგმვა;
- დ) არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულება;
- ე) პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განხილვა.

ამ სტადიების გარდა, სხვა შემთხვევაში მოსამართლეს ინდივიდუალური ანგარიშის მომზადების ვალდებულება არ ეკისრება, თუმცა, ეს არ გამოირიცხავს მისი გათვალისწინების შესაძლებლობას.

განრიდების ღონისძიების განსაზღვრის, სასჯელის დანიშვნისა და არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულებისას ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშს ამზადებს პრობაციის ეროვნული სააგენტო, ხოლო საპატიმრო სასჯელის ინდივიდუალური დაგეგმვის, აგრეთვე, პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განხილვის დროს - შესაბამისი პენიტენციური დეპარტამენტი. ეს ორგანოები შეისწავლიან სამართალდამრღვევი არასრულწლოვანის განვითარების დონეს, მისი ცხოვრების, აღზრდისა და განვითარების პირობებს, განათლებას, ჯანმრთელობისა და ოჯახურ

მდგომარეობას, ასევე, სხვა გარემოებებს, რომლებმაც შესაძლოა გავლენა იქონიოს მასზე. ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშში, საჭიროებისამებრ, ასახულია რეკომენდაციები, რომლებიც გამომდინარეობს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან და გამოიკვეთება რისკების, საჭიროებებისა და დამცავი ფაქტორების გათვალისწინებით.

პირადად ჩემი პრაქტიკიდან გამომდინარე, შემოძლია ვთქვა, რომ ხშირად ვითვალისწინებ ამ რეკომენდაციებს, რის შემდეგაც, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 45-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა და 75-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, არასრულწლოვან მსჯავრდებულს ვაკისრებ სხვადასხვა მოვალეობას, რაც ხელს შეუწყობს მის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას. მაგალითად, 2017 წლის 15 მარტის (სს [1/5139-16] განაჩენით მსჯავრდებულ თ. ჯ.-ს განესაზღვრა „გემბლინგის“ სარეაბილიტაციო პროგრამაში ჩართვა, ვინაიდან ინდივიდუალური ანგარიშის შედეგად გამოიკვეთა რისკები, რომლებიც თან სდევდა მის აზარტული თამაშებით დაინტერესებას. შესაბამისად, რეკომენდებული იყო თ. ჯ.-ს ჩართვა „გემბლინგის“ სარეაბილიტაციო პროგრამაში, რაც მიმართული იქნებოდა გამოკვეთილი სირთულის დაძლევისაკენ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს ბრალდებულს დაეხმარებოდა აზარტული თამაშების მიმართ დამოკიდებულების აღმოფხვრასა ან შემცირებაში. ვფიქრობ, ამ და სხვა სარეაბილიტაციო პროგრამებში მონაწილეობა არასრულწლოვანი მსჯავრდებულებისთვის იქნება ქუჩაში ყოფნის ალტერნატივა; ამასთან, მათ მიეცემათ საშუალება, დაეუფლონ ახალ უნარებს და დაკავდნენ ახალი ინტერესებით.

ბანრიობა

როგორც აღვნიშნე, განრიდება არის სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი, რომლის მიზანია არასრულწლოვნის სათანადო განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის ხელშეწყობა. ამ კონტექსტში საყურადღებოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 23 თებერვლის (სს N1/22-17 საქმე) გადაწყვეტილება არასრულწლოვანი ბრალდებულის ო. ბ.-სა და 18-დან 21 წლამდე ბრალდებულის დ. კ.-ის მიმართ განრიდების ხელშეკრულების გაფორმებისათვის საქმის გლდანინაძალადების რაიონულ პროკურატურაში დაბრუნებაზე. დასახელებულ პირებს ბრალად ედებოდათ საქართველოს სსკ-ის 178-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტითა და ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული დანაშაულის ჩადენა, რაც გულისხმობს ძარცვას, ჩადენილ დამამძიმებელ გარემოებებში. ამ შემთხვევაში სასამართლომ გაითვალისწინა სამართალდამრღვევი პირების საუკეთესო ინტერესები, მათი ქმედების ხასიათი და სიმძიმე, ასაკი, ბრალეულობის ხარისხი, მოსალოდნელი სასჯელი, მათ მიერ მიყენებული ზიანი, სისხლისსამართლებრივი დევნის პრევენციული გავლენა, დანაშაულის შემდგომი ქცევა, წარსულში ჩადენილი დანაშაული, აგრეთვე არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 27-ე მუხლის შესაბამისად მომზადებული ინდივიდუალური შეფასების ანგარიში და განმარტა: **„არასრულწლოვნის განრიდება არ ნიშნავს მისი დანაშაულებრივი ქმედების უგულებელყოფას.** მეტიც, ის საშუალებას

იძლევა, გადაიდგას ნაბიჯები საჭიროებათა იდენტიფიცირებისა და შემდგომი დანაშაულებრივი ქცევის თავიდან ასაცილებლად. პროკურორის დაცვაზე და მ. შ.-ის დანაშაულებრივი საქმიანობაზე არ არის დადასტურებული დოკუმენტურად, მეტიც, ამ ეტაპზე ბრალდებას დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტიც კი არ აქვს ამასთან მიმართებით. რაც შეეხება დაზარალებულის არასრულწლოვნებას, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი იცავს არასრულწლოვანი დაზარალებულის ინტერესებსაც. სწორედ განრიდების გამოყენების შემთხვევაში ავიცილებთ თავიდან არასრულწლოვანი დაზარალებულის მეორეულ ვიქტიმიზაციას, რაც შესაძლოა გამოიწვიოს ამ უკანასკნელის მონაწილეობამ პროცესში“. მეორეულ ვიქტიმიზაციასთან სასამართლომ იგულისხმა ის შესაძლო ზიანი, რომელიც მიადგებოდა არასრულწლოვან დაზარალებულს ამ საქმეში მონაწილეობის შედეგად. რაც შეეხება 18-დან 21 წლამდე პირის განრიდებას, ვინაიდან საქართველოს კანონმდებლობა მათ ამ ნაწილში უთანაბრებს არასრულწლოვან პირებს, სასამართლომ იხელმძღვანელა იმავე სტანდარტით. არაერთი მსგავსი გადაწყვეტილება არსებობს თბილისის საქალაქო სასამართლოში, ნათელი დასტური იმისა, რომ სასამართლო პროცესების დროს ხშირად უბრუნდება საქმე პროკურორს განრიდების მიზნით.

ანალოგიური გადაწყვეტილება მიიღო თბილისის საქალაქო სასამართლომ 2016 წლის 22 ნოემბერის (სს N5000-15) განჩინებით არასრულწლოვან მ. შ.-ს მიმართ. ამ საქმის განხილვისას, სამართალდამრღვევი არასრულწლოვანის ადვოკატმა სასამართლო სხდომაზე განაცხადა შუამდგომლობა მ. შ.-ის მიმართ განრიდების ხელშეკრულების გაფორმებაზე, იმ საფუძველით, რომ მ. შ.-ს არ ჰქონდა ნასამართლეობა და მის მიმართ წარსულში არ გამოუყენებიათ განრიდების ღონისძიება. ადვოკატი მიუთითებდა სკოლაში კარგ აკადემიურ მოსწრებაზეც, აგრეთვე, მის საქმიანობაზე საქველმოქმედო კუთხით, და დაადასტურა ფაქტი, რომ მამის გარდაცვალების გამო, ბრალდებულის აღზრდაზე პასუხისმგებლობა აღებული ჰქონდათ ბებიასა და ბიძას.

პროკურორი არ დაეთანხმა დაცვის მხარის შუამდგომლობას, იმ საფუძველით, რომ ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის თანახმად, მ. შ.-ის აკადემიური მოსწრება დაბალიყო. ამასთან, განმარტა, რომ ბრალდებული ადვილად ექცეოდა სხვისი ზეგავლენის ქვეშ, რის გამოც ის გახდა ჯგუფური დანაშაულის თანამონაწილე. სახელმწიფო ბრალმდებელმა მიუთითა იმ გარემოებაზეც, რომ მას დანაშაული ჩადენილი ჰქონდა 14 წლამდე ასაკშიც. ამდენად, განრიდება მხოლოდ მაშინ უნდა გამოყენებულიყო, თუ წარსულში ბრალდებულსარ ეწინებოდა ჩადენილი დანაშაული.

ამ შემთხვევაში სასამართლომ გაიზიარა ადვოკატის შუამდგომლობა და სისხლის სამართლის საქმე არასრულწლოვანი ბრალდებულისმ. შ.-ის მიმართ, განრიდების შესახებ ხელშეკრულების გაფორმების მიზნით, დაუბრუნა თბილისის პროკურატურას. სასამართლომ არგუმენტაცია აღნიშნულ საკითხზე ასეთი იყო: „უპირველეს ყოვლისა, სასამართლომ მიუთითა, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალურ ასაკს წარმოადგენს 14 წელი, ანუ სსკ-ით გათვალისწინებული ქმედება არ შეერაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენამდე არ შესრულებია 14 წელი. ამდენად, დაუშვებელია მ. შ.-ს მიერ 14 წლამდე ჩადენილი ქმედების გამოყენება მისი ინტერესების საწინააღმდეგოდ“.

მეორე მხრივ, სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ სამართალდამრღვევი არასრულწლოვანი მ. შ. აღიარებდა და ინანიებდა

ბრალდებულს ქმედებას. ამასთან, როგორც სასამართლო სხდომაზე, ასევე ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშით დადგინდა, რომ მის აღზრდასა და მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებლობა აღებული ჰქონდა ბებიას, რომელიც უწევდა მეთვალყურეობას განათლების მიღების პროცესში. მოცემული გარემოებების შედეგად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ განრიდების გამოყენების შემთხვევაში, შესაბამისი პირობების შესრულებისას მ. შ.-ზე ზედამხედველობას განახორციელებდა ბებია. მიმაჩნია, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება ამ შემთხვევაში სამართლიანი და კანონიერია, ვინაიდან იგი გამომდინარეობდა არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან.

განრიდების ან განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულებით შეიძლება შემდეგი ღონისძიებების გათვალისწინება:

- ა) არასრულწლოვნის წერილობითი გაფრთხილება;
- ბ) აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიება, მათ შორის, განრიდებამედიაციის პროგრამაში ჩართვა;
- გ) მიყენებული ზიანის სრულად ან ნაწილობრივ ანაზღაურება;
- დ) უკანონოდ მოპოვებული ქონების სახელმწიფოსთვის გადაცემა;
- ე) დანაშაულის იარაღის ან/და სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული საგნის სახელმწიფოსთვის გადაცემა;
- ვ) არასრულწლოვნისთვის მოვალეობის დაკისრება;
- ზ) არასრულწლოვნის მინდობით აღსაზრდელად განთავსება.

არასრულწლოვნის მიმართ ერთდროულად შეიძლება განრიდების რამდენიმე ღონისძიების გამოყენება. განრიდების ღონისძიებები განისაზღვრება ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის საფუძველზე, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. განრიდების ღონისძიება გონივრული და ჩადენილი დანაშაულის თანამომიერი უნდა იყოს. ამასთან, განრიდების პროცესში დაუშვებელია არასრულწლოვნისთვის ისეთი მოვალეობის დაკისრება, რომელიც იწვევს მისი ღირსებისა და პატივის შელახვას, ნორმალური სასწავლო პროცესისა და ძირითადი სამუშაოსაგან მოწყვეტას, ანდა მისი ფიზიკური თუ ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაზიანებას. დაუშვებელია ჩადენილი ქმედებისათვის კანონით გათვალისწინებულ მინიმალურ სანქციაზე მკაცრი განრიდების ღონისძიების გამოყენება.

აღკვეთის ღონისძიებები

მოგვხსენებათ, აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება იმ მიზნით, რომ ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს სასამართლოში გამოცხადებას, აღიკვეთოს მისი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობა და აღსრულდეს განაჩენი. არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით შეიძლება გამოიყენონ: მეთვალყურეობაში გადაცემა, შეთანხმება გაუსვლელობასა და სათანადო ქცევაზე, პირადი თავდებობა, გირაო, პატიმრობა.

არასრულწლოვნის მშობლის, სხვა ახლო ნათესავის, მეურვის, მზრუნველის ან სპეციალური საბავშვო დაწესებულების ადმინისტრაციის **მეთვალყურეობაში გადაცემის მიზანია**, ამ პირთაგან ერთ-ერთმა, ან ადმინისტრაციამ, იკისროს არასრულწლოვნის გამომძიებელთან, პროკურორთან თუ სასამართლოში

გამოცხადების, ასევე, მისი სათანადო ქცევის წერილობითი ვალდებულება. ამასთან, მეთვალყურეობაში გადაცემა შეიძლება მხოლოდ არასრულწლოვნისა და იმ პირის თანხმობით, რომელსაც იგისამეთვალყურეოდ გადაეცემა. ამ პირს უფლება აქვს, ნებისმიერ დროს უარი თქვას არასრულწლოვნის მეთვალყურეობაზე, თუკი მიიჩნევს, რომ ვერ უზრუნველყოფს მის სათანადო ქცევას.

საყურადღებოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 1 მარტის განჩინება (სს N10დ-942-17 საქმე) არასრულწლოვანი ბრალდებულების შ. გ.-სა და გ. ჯ.-ს მიმართ, რა დროსაც პროკურორი, აღკვეთის ღონისძიების სახით, ითხოვდა გირაოს გამოყენებას, იმ საფუძველით, რომ ისინი კვლავ ჩაიდენდნენ დანაშაულს, ხელს შეუშლიდნენ მართლმსაჯულების განხორციელებას და გაანადგურებდნენ საქმისთვის მნიშვნელოვან მტკიცებულებებს. აღვოკატები არ დაეთანხმნენ პროკურორის მოთხოვნას და მხარი დაუჭირეს არასრულწლოვანი ბრალდებულების მეთვალყურეობაში გადაცემას აღკვეთის ღონისძიების სახით.

სასამართლომ აღკვეთის ღონისძიების შერჩევისას გაითვალისწინა ბრალდებულთა ოჯახების მძიმე მატერიალური მდგომარეობა და მიუთითა, რომ პროკურორმა, რომელიც ვალდებული იყო, წარმოედგინა ბრალდებულთა ოჯახების ეკონომიკური შესაძლებლობების დამადასტურებელი დოკუმენტი მის მიერ მოთხოვნილი გირაოს შესაბამისობის დასადგენად, ეს ვერ უზრუნველყო. ამასთან, სასამართლომ გაითვალისწინა ის გარემოებაც, რომ სამართალდამრღვევი პირები ცხოვრობდნენ მშობლებთან, რომლებიც გამოხატავდნენ მზაობას ბრალდებულთა სათანადო ქცევის უზრუნველსაყოფად, ასევე, ბრალდებულთა ასაკი, თანხმობა, და აღკვეთის ღონისძიების სახით მათ მიმართ გამოიყენა მეთვალყურეობაში გადაცემა. მიმაჩნია, რომ ამ შემთხვევაში სამართლიანი იყო მოსამართლის ქმედება, ვინაიდან, საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, შუამდგომლობის ავტორი ვალდებულია, დაასაბუთოს თავისი შუამდგომლობა, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ ზეპირ განმარტებას, არამედ დოკუმენტურ დადასტურებასაც, თუკი მის მიერ მითითებული გარემოება ამას საჭიროებს. ვინაიდან ამ შემთხვევაში პროკურორს არ წარმოუდგენია შესაბამისი მტკიცებულება, სასამართლო არ იყო უფლებამოსილი, ბრალდებულთა მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაო გამოეყენებინა. მიმაჩნია, რომ ბრალდებულთა მეთვალყურეობაში გადაცემა ალტერნატიული ვარიანტი გახლდათ, რაც სრულად უზრუნველყოფდა აღკვეთის ღონისძიების მიზნებს. თუკი არასრულწლოვნის მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი პირი არ შეასრულებს თავის ვალდებულებას, სასამართლოს უფლება აქვს, მხარის შუამდგომლობით, პირი, რომელიც არასრულწლოვანს მეთვალყურეობდა, დააჯარიმოს 100-დან 500 ლარამდე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ვალდებულების შეუსრულებლობას ობიექტური მიზეზი ჰქონდა.

არასრულწლოვანთა მიმართ კანონმდებლობით გათვალისწინებული აღკვეთის ღონისძიების მომდევნო სახეა **შეთანხმება გაუსვლელიობისა და სათანადო ქცევის შესახებ**, რისი გამოყენებაც შესაძლებელია არასრულწლოვნის მიერ ნაკლებად მძიმე ან გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის შემთხვევაში. ამ ზომის მიზანია ბრალდებულის უფლებათა მინიმალურად შეზღუდვით მისი მონაწილეობა საგამოძიებო და სასამართლო წარმოებაში და მისი მხრიდან გამოძიების/სასამართლო განხილვისათვის ხელის შეშლის თავიდან აცილება. აღნიშნული ღონისძიება ზღუდავს ბრალდებულის გადაადგილების თავისუფლებას გარკვეული ტერიტორიის მიღმა, მაგრამ გავლენას არ ახდენს ამ ტერიტორიის ფარგლებში

პირის ჩვეული ცხოვრების რიტმსა და სხვა უფლება-თავისუფლებებზე. ბრალდებულს შენარჩუნებული აქვს დასაქმების, განათლების, საკუთრების, დასვენების, განვითარებისა და სხვა უფლებები, მაგრამ ეკრძალება საცხოვრებელი ადგილის დატოვება (იგულისხმება საზღვარგარეთ გამგზავრება) პროცესის მწარმოებელი უფლებამოსილი პირის ნებართვის გარეშე. ამ ღონისძიების გამოყენების წინაპირობა არ არის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის ქონა. მისი გამოყენება დაიშვება იმ არასრულწლოვანთა მიმართაც, რომელთაც არ გააჩნიათ მუდმივი საცხოვრებელი (მაგ.: უცხოელი, რომელიც გაჩერებულია სასტუმროში ან ნაქირავებ ბინაში, მივლინებაში მყოფი პირიდა ა.შ). მართალია, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი არ ითვალისწინებს სათანადო ქცევის განმარტებას, მაგრამ თვით ალკვეთის ღონისძიების მიზნებიდან გამომდინარე, იგი, პირველ რიგში, გულისხმობს ბრალდებულის ისეთ ქცევას, რომელიც არ ქმნის მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის, მონშებზე/დაზარალებულზე ზემოქმედებისა და მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხეს. მოგახსენებთ, რომ ალკვეთის ღონისძიების ამ სახეს მოსამართლეები.

რაც შეეხება გირაოს, როგორც ალკვეთის ღონისძიების ერთ-ერთ სახეს, მისი თანხის ოდენობა განისაზღვრება არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და ქონებრივი შესაძლებლობის გათვალისწინებით. სრულწლოვანი ბრალდებულებისგან განსხვავებით, კანონმდებელი გაცილებით ჰუმანურია არასრულწლოვანთა მიმართ, რაც გამოიხატება იმით, რომ გირაოს თანხა შეიძლება ნებისმიერი ოდენობით განისაზღვროს, მაშინ, როდესაც სრულწლოვან ბრალდებულთათვის დაწესებულია მინიმალური ზღვარი 1 000 ლარის ოდენობით.

საყურადღებოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 27 დეკემბრის განჩინება (სსN10დ-5637-16 საქმე) არასრულწლოვანი ბრალდებულის გ. ა.-ის მიმართ, რა დროსაც მოსამართლემ ცვლილებით დააკმაყოფილა ბრალდების მხარის შუამდგომლობა და არასრულწლოვან ბრალდებულს შეუფარდა გირაო 500 ლარის ოდენობით. ამ შემთხვევაში პროკურორის მოთხოვნა იყო ალკვეთის ღონისძიების სახით 1000-ლარიანი გირაოს გამოყენება, თუმცა სასამართლომ გადაწყვეტილების მიღებისას სრულად გაითვალისწინა დაცვის მხარის პოზიცია, აგრეთვე არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე და მისი ოჯახის მატერიალური შემოსავალი, რაც შეადგენდა დაახლოებით 500 ლარზე მეტს და მის მიმართ ალკვეთის ღონისძიების სახედ გამოიყენა გირაო 500 ლარის ოდენობით.

მიმაჩნია, რომ ამ შემთხვევაში შესაძლებელი იყო გირაოს თანხის უფრო ნაკლები ოდენობით შეფარდებაც. ვერძოდ, მოცემულ განჩინებაში სასამართლოს მიერ არ არის დაზუსტებული მიზეზთა არასრულწლოვნის ოჯახის საერთო შემოსავლის ოდენობაზე. 500 ლარზე მეტი არის შეფასებითი ცნება. პირობითად, თუკი მათი საერთო შემოსავალი თვეში 600 ლარამდეა, ვფიქრობ, გირაოს თანხის 500 ლარის ოდენობით გადახდას ისინი ვერ შეძლებდნენ, რამდენადაც გირაოს გადახდის შემთხვევაში საარსებო მინიმუმის გარეშე დარჩებოდნენ. ვფიქრობ, პირველ რიგში მოსამართლეს უნდა დაეზუსტებინა არასრულწლოვანი ბრალდებულის ოჯახის საერთო შემოსავალი. მეორე მხრივ, თუკი ვივარაუდებთ, რომ მათი შემოსავალი იყო 600 ლარამდე, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე, უკეთესი იქნებოდა, მის მიმართ გამოყენებული გირაო განესაზღვრათ დაახლოებით 250 ლარის ოდენობით, რადგან კანონმდებელი ამ შემთხვევაში არ ზღუდავს მოსამართლეს მინიმალური ზღვრით.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით გათვალისწინებული მომდევნო აღკვეთის ღონისძიება არის **პატიმრობა**, რომელიც მიეკუთვნება აღკვეთის ყველაზე მკაცრ ზომებს. არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის, როგორც უკიდურესი ღონისძიების გამოყენება დასაშვებია შემდეგ გარემოებათა ერთობლიობისას:

- ა) სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა;
- ბ) პატიმრობა ერთადერთი საშუალებაა, რომელიც უზრუნველყოფს, რომ თავიდან იქნას აცილებული არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელების ან მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა, ან ახალი დანაშაულის ჩადენა;
- გ) მიზანი, რომელსაც არასრულწლოვანი ბრალდებულის პატიმრობა ემსახურება, აღემატება მისი თავისუფლების ინტერესს.

მოგეხსენებათ, საერთაშორისო სამართალი მკაცრად ზღუდავს გარემოებებს, რომელთა შემთხვევაშიც დაიშვება ბავშვების დაპატიმრება. ამგვარი თავისუფლების აღკვეთა ნებადართულია მხოლოდ **როგორც უკიდურესი ზომა** და რაც შეიძლება ნაკლები ვადით, თანაც მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. წინასწარი პატიმრობა შეძლებისდაგვარად უნდა აიცილონ თავიდან და მოსამართლეს 2017 წლის განიხილონ ალტერნატიული ზომების გამოყენების შესაძლებლობა - ეს ხომ არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარეობს. თუმცა, პრაქტიკაში არცთუ ისე იშვიათად ვხვდებით მსგავს შემთხვევებს. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 13 აპრილს, სს NI-1006-17 საქმეზე მოსამართლე განიხილავდა არასრულწლოვანი ბრალდებულის პ. ო.-ს მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების - პატიმრობის - ძალაში დატოვების აუცილებლობას, რა დროსაც მან უცვლელად დატოვა ამავე სასამართლოს 2017 წლის 15 თებერვლის განჩინება პატიმრობის შეფარდების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ არასრულწლოვანი ბრალდებული პ. ო. არ იყო წარსულში ნასამართლევნი, ამასთან მოსწავლე გახლდათ, სასამართლომ განმარტა, რომ სამოგადოებრივი ინტერესის საჭიროებას, საქმეზე არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებთან ერთად, განსაზღვრავდა წარდგენილ ბრალდებათა არსი, სიმძიმე და საშიშროების ხარისხი. „მოცემულ შემთხვევაში, სამოგადოების თითოეული წევრის ინტერესში სამდვიოდ შედის ადამიანის სიცოცხლისა და საკუთრების დაცვის და მისი ხელყოფისგან თავის აცილებისათვის მაქსიმალური პრევენციული ზომების მიღების საკითხი“. ეს კი პირდაპირ მიუთითებდა, რომ არასრულწლოვანი პ. ო.-ს თავისუფლების ინტერესს სამდვიოდ აღემატებოდა მიზანი, რომელსაც მისი პატიმრობა ემსახურებოდა. მოსამართლემ განმარტა, რომ რაიმე ახალი გარემოება, რომელიც აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების საფუძველი გახდებოდა, დაცვის მხარეს არ განუცხადებია. პირიქით, მან სასამართლო სხდომაზე მხარი დაუჭირა ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვებას, იმ მოტივით, რომ ამ შემთხვევაში ბრალდებული უფრო დაცული იქნებოდა დაზარალებული მხარის შურისძიებისაგან. მოგახსენებთ, რომ წარმოდგენილ ვითარებაში, არასრულწლოვანს ბრალად ედებოდა განზრახი, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე კატეგორიის დანაშაული და ადამიანის სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, რომლებიც სასჯელის სახით ითვალისწინებდა მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთას. შესაბამისად,

მიმაჩნია, რომ სასამართლოს ამგვარი გადაწყვეტილება იყო ის უკიდურესი შემთხვევა, რომელიცვათვალისწინებულია საერთაშორისო სამართლით.ამგვარად, არ არსებობდა სხვა ზომა, რომელიც უზრუნველყოფდა აღკვეთის ღონისძიების მიზნებს.

არასრულწლოვნის სხსჯალები

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსმა ახლებურად ჩამოაყალიბა არა მხოლოდ არასრულწლოვანთა სასჯელის მიზნები, არამედ სასჯელის დანიშვნის სტანდარტებიც. ცვლილებაა თვითონ სასჯელის სახეებშიც, რაც გულისხმობს ახალი სასჯელის - შინაპატიმრობის შემოღებას. ეს სასჯელი არ გვხვდება სრულწლოვანებთან მიმართებით.პირველ რიგში, მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო უშუალოდ სასჯელის მიზნებზე, შემდეგ კი მოგახსენებთ სასჯელის სახეების საკანონმდებლო რეგულაციამაც.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის თანახმად, არასრულწლოვნისთვის დანიშნული სასჯელის მიზანია მისი **რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია** და **ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება**. სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი მიზანი, რასაც ითვალისწინებდა საქართველოს სსკ-ის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილი, აღარ გვხვდება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში. ვფიქრობ, ეს გამონკვეულია იმით, რომ სამართლიანობის აღდგენა ხშირად გაიგივებულია სამაგიეროს მიზღვასთან, ხოლო სამაგიეროს მიზღვა არ შეიძლება იყოს სასჯელის მიზანი, მით უფრო არასრულწლოვანთა მიმართ.

არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია მიმართულია მხოლოდ არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიმართ და გულისხმობს მათში მასში პასუხისმგებლობის, ასევე, სხვა ადამიანთა უფლებების პატივისცემის გრძობათა ჩამოყალიბებასა და განვითარებას, ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი და სოციალური განვითარების ხელშეწყობას და მის მომზადებას საზოგადოებაში ადგილის დასამკვიდრებლად. მიმაჩნია, რომ არასრულწლოვნისთვის შეფარდებული სასჯელი ორიენტირებული უნდა იყოს მის რესოციალიზაციაზე. თუ მიღწეული იქნება არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია, მისი მხრიდან ახალი დანაშაულის ჩადენაც გამოირიცხება. შესაბამისად, რესოციალიზაცია არასრულწლოვნის სასჯელის უმთავრეს მიზნად უნდა ჩაითვალოს. მოგვხსენებათ, არასრულწლოვნებს ენიშნებათ უფრო მსუბუქი სასჯელები. ეს განპირობებულია იმით, რომ არასრულწლოვანთა რესოციალიზაცია შესაძლებელია დროის ხანმოკლე პერიოდში. ამასთან, ხანგრძლივმა სასჯელმა ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელ არასრულწლოვანზე შეიძლება უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს. იმისათვის, რომ სასჯელი არასრულწლოვნისთვის იყოს ეფექტიანი და მიაღწიოს თავის მიზანს, საჭიროა, მოსამართლემ შეარჩიოს სასჯელის ისეთი სახე, რომელიც შეესაბამება მსჯავრდებულის პიროვნებას.

რაც შეეხება სასჯელის მიზანს - ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას - მასში იგულისხმება როგორც ზოგადი, ისე კერძო პრევენცია. ზოგადად, სასჯელმა ზემოქმედება უნდა მოახდინოს არა მხოლოდ დამნაშავეზე, არამედ იმ

არასრულწლოვნებზეც, რომლებიც მიდრეკილნი არიან დანაშაულის ჩადენისაკენ. მაგალითად, თუ სასამართლო არასრულწლოვანი დაუნიშნავს სასჯელს, ამით ხორციელდება როგორც სპეციალური პრევენცია -რათა მსჯავრდებულმა მომავალში აღარ ჩაიდინოს ახალი დანაშაული - ასევე ზოგადი ანუ გენერალური პრევენცია სხვა არასრულწლოვანთა მიმართ, რათა თავი შეიკავონ დანაშაულებრივი ქმედებებისაგან. ამდენად, სასჯელი დამაშინებელ ეფექტსაც შეიცავს.

შევვცდები, მოკლედ მოგახსენოთ უშუალოდ არასრულწლოვანთა სასჯელებზე. მისი სახეებია: ა) ჯარიმა; ბ) შინაპატიმრობა; გ) საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა; დ) სამოგადოებისათვის სასარგებლომ რომა; ე) თავისუფლების შემლუღვა; ვ) ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა.

არასრულწლოვანს **ჯარიმა** შეიძლება დაენიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. მოგახსენებთ, რომ 2016 წლის 1 იანვრამდე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით, თუ არასრულწლოვანი მსჯავრდებული გადახდისუუნარო იყო, სასამართლო მისთვის განსაზღვრული ჯარიმის გადახდას აკისრებდა მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს. ვფიქრობ, ეს ნორმა ეწინააღმდეგება პირადი პასუხისმგებლობის პრინციპს. სასჯელი უნდა დაენიშნოს იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა და არა სხვა პირს, ვინაიდან ასეთ შემთხვევაში ამზს კარგავს სასჯელის მიზნები. სავესები მისასაღმებელია ფაქტი, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი მსგავს ჩანაწერს არ იცნობს. სამართალდამრღვევ არასრულწლოვანს სასჯელის სახედ ჯარიმაენიშნება მხოლოდ მაშინ, თუ მას აქვს დამოუკიდებელი შემოსავალი კანონიერი საქმიანობიდან. არასრულწლოვნისთვის ჯარიმის დანიშვნისას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი მინიმალური ოდენობა ნახევრდება. მიმაჩნია, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსამართლემ კარგად უნდა შეაფასოს არასრულწლოვანი ბრალდებულის ფინანსური შესაძლებლობები და სასჯელის სახედ ჯარიმა დაუნიშნოს საკითხის გულმოდგინედ შესწავლის შემდეგ, რადგან ამ სასჯელის შეფარდებამ შეიძლება ისე გააუარესოს მოზარდის ეკონომიკური მდგომარეობა, რომ მან ჯარიმით მიყენებული ზარალი აინაზღაუროს სხვა უფრო მძიმე დანაშაულის ჩადენით.

შინაპატიმრობა, როგორც სასჯელის ერთ-ერთი სახე, ნოვაციანა საქართველოს კანონმდებლობაში. შინაპატიმრობა არასრულწლოვანს შეიძლება დაენიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად, ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში და გულისხმობს მის საცხოვრებელ ადგილას ყოფნის ვალდებულებას. ამასთან, იგი ისე უნდა დაენიშნოს არასრულწლოვანს, რომ მისმა აღსრულებამ ხელი არ შეუშალოს ანაზღაურებადი სამუშაოს შესრულებას ან სწავლის პროცესს. შინაპატიმრობა ინიშნება 6 თვიდან 1 წლამდე ვადით და აღსრულდება ელექტრონული მონიტორინგის საშუალებით. ელექტრონული მონიტორინგისთვის გამოიყენება ე.წ „ელექტრონული სამაჯური“, რაც არასრულწლოვანს უმაგრდება მაჯაზე ან ფეხზე ისე, რომ ვერ შეძლოს მოშორება. სამაჯური წყალგაუმტარია, მოხერხებულია სატარებლად და იკვებება სპეციალური ელექტრონული წყაროდან. ვფიქრობ, ეს სასჯელი თავისუფლების აღკვეთის საუკვეთესო ალტერნატივაა, შესაბამისად, ხშირად გამოიყენება არასრულწლოვნის მიმართ.

საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს, რომ არასრულწლოვან მსჯავრდებულს ეკრძალება პროფესიული ან სხვაგვარი საქმიანობა. იგი არასრულწლოვან

მსჯავრდებულს შეიძლება დაენიშნოს როგორც ძირითად, ისე დამატებით სასჯელად. მაგალითად, არასრულწლოვან მსჯავრდებულს შეიძლება ჩამოერთვას გარკვეული სამეწარმეო საქმიანობის უფლება, თუ ეს უკავშირდება მის მიერ დანაშაულის ჩადენას. ამასთან, განაჩენში აუცილებლად უნდა იყოს მითითებული, თუ რა საქმიანობა აეკრძალა არასრულწლოვანს. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შესაძლებელია არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი გათვალისწინებულია სსკ-ის შესაბამისი მუხლით, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როცა ეს ასე არ არის, მაგრამ დანაშაულის საშიშროების, ხასიათისა და ხარისხის, ასევე, დამნაშავის პიროვნებიდან გამომდინარე, სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევს მისთვის საქმიანობის შენარჩუნებას. თუმცა საკითხავია, რამდენად ეფექტიანია აღნიშნული სასჯელის გამოყენება? ჩემი აზრით, სასჯელის ამ სახემშესაძლოადაუძიომოს მატერიალური მდგომარეობა მსჯავრდებულს და მოუსპოს ის მცირედი შემოსავალი, რაზეც შეიძლება დამოკიდებული იყოს მისი ცხოვრება. აქედან გამომდინარე, ვთვლი, მიმაჩნია რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში კარგად უნდა იქნას შესწავლილი სამართალდამრღვევი პირის მდგომარეობა.

არასრულწლოვანის სასჯელის ერთ-ერთი სახეა **საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა**. ეს ნიშნავს მსჯავრდებულის უსასყიდლო შრომას, რომლის ფორმასაც განსაზღვრავს პრობაციის ეროვნული ბიურო. მაგალითად, ქალაქის ქუჩების ან სკვერების დალაგება, ავტომობილის ან ჭურჭლის რეცხვა გარკვეულ ობიექტებზე და სხვა. იგი ისე უნდა დაენიშნოს არასრულწლოვანს, რომ მისმა აღსრულებამ ხელი არ შეუშალოს ანაზღაურებადი სამუშაოს შესრულებას ან სწავლის პროცესს. ამასთან, ასეთი სასჯელის შეფარდებისას, შესაბამისმა ორგანოებმა არასრულწლოვანი მსჯავრდებული სამუშაოდ ისეთ ადგილზე უნდა გაამწესონ, სადაც ჩამოყალიბდება საზოგადოების სრულფასოვან წევრად.

თავისუფლების შეზღუდვა ნიშნავს მსჯავრდებულის საზოგადოებისგან იზოლაციის გარეშე საზოგადოებისგან იზოლაციის გარეშე მსჯავრდებულის მოთავსებას თავისუფლების შეზღუდვის დაწესებულებაში, მასზე ზედამხედველობით. არასრულწლოვანისთვის თავისუფლების შეზღუდვის მაქსიმალური ვადა 3 წელია და იგი ინიშნება მხოლოდ ძირითად სასჯელად. რაც შეეხება თავისუფლების შეზღუდვის წინაპირობას, მსჯავრდებულს არ უნდა ჰქონდეს ნასამართლეობა. ნასამართლეობის არმქონედ უნდა მოვიაზროთ ის პირიც, ვისაც ნასამართლეობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული აქვს. სასჯელის ეს სახე, შესაბამისი დაწესებულების არარსებობის გამო, დიდი ხნის განმავლობაში სრულწლოვანთა შემთხვევაშიც არ გამოიყენებოდა. არასრულწლოვნებში აღნიშნული სასჯელი ამოქმედდა 2017 წლის 1 იანვრიდან, თუმცა მოგახსენებთ, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს არასრულწლოვანთა მიმართ იგი არ გამოუყენებია. პირადად მე მიმაჩნია, რომ თავისუფლების შეზღუდვა ეფექტიანი სასჯელია, ორიენტირებული საზოგადოებაში მსჯავრდებულის უმტკივნეულოდ დაბრუნებაზე.

სასჯელის ყველაზე მკაცრი სახეა **ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა**. უპირველეს ყოვლისა, მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო ამ სასჯელის სახელწოდებაზე. მოგახსენებთ, რომ თავისუფლების აღკვეთა ორი სახისაა - ვადიანი და უვადო, რაზე მითითებაცაჭიროა მხოლოდ მაშინ, როდესაც კოდექსი ითვალისწინებს ორივე სასჯელს ერთად და აუცილებელია მათი გამიჯვნა. მოგახსენებთ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსისგან განსხვავებით, რომელიც ითვალისწინებს როგორც ვადიან, ისე უვადო თავისუფლების აღკვეთას, განსხვავებული ვითარება გვაქვს

არასრულწლოვნებთან. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით უვადო თავისუფლების აღკვეთა არ არის გათვალისწინებული, შესაბამისად, აღარც სასჯელთა გამოიჭენის საკითხი დგას. აქედან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ სიტყვა „ვადიანს“ სამართლებრივი დატვირთვა აღარ აქვს, ამიტომ უნდა ამოვიღოთ და დარჩეს მხოლოდ „თავისუფლების აღკვეთა“.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით, არასრულწლოვანს შეიძლება დაენიშნოს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა, თუ მან **მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული ჩაიდინა, ან თავს არიდებს არასაპატიმრო სასჯელს, ანდა მის მიმართ წარსულში გამოტანილია გამამტყუნებელი განაჩენი**. ეს მუხლი ცალსახად ავალდებულებს მოსამართლეს, რომ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში არ გამოიყენოს თავისუფლების აღკვეთა, რაც საკვებით სამართლიანია. თუმცა, რა ხდება, თუკი არასრულწლოვნის მიმართ გამოტანილი იყო გამამტყუნებელი განაჩენი, რის შემდეგაც მან ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული? კოდექსის ამ ჩანაწერით ასეთ დროს დასაშვებია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა, ვინაიდან გვაქვს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 73-ე მუხლით გათვალისწინებული წინაპირობა - მის მიმართ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი.

მიმაჩნია, რომ იურიდიულად ნასამართლეობის არმქონე არასრულწლოვნის მიერ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში, სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის შემლუღვა, ხელს უწყობს ალტერნატიული სანქციების გამოყენებას. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სიტყვაა „ალტერნატივა“, რომელიც მოიცავს სამართლის ჩარევის ნებისმიერ ფორმას და გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთის, დაპატიმრების ან დახურულ დაწესებულებაში მოთავსების თავიდან აცილებას. ვფიქრობ, მკაცრი სასჯელი მხოლოდ მაშინ იქნება გამართლებული, როდესაც ნაკლებად მკაცრი სასჯელი ვერ უზრუნველყოფს მის მიზნებს. სასჯელის დანიშვნისას განსაკუთრებული ინტერესის საგანია მისი ზომა. მოგეხსენებათ, თავისუფლების აღკვეთის მიზანია დამნაშავეთა გამოსწორება და ახლებური სოციალური აღზრდა, ამიტომ არასრულწლოვან მსჯავრდებულებს აცალკევებენ სრულწლოვნებისგან და უწესებენ მათი ასაკისა და სამართლებრივი სტატუსის შესაბამის რეჟიმს. შესაბამისად, თავისუფლების აღკვეთის ზომა უნდა იყოს ისეთი, რომ არასრულწლოვანს მისცეს საშუალება, სამოგადოებას გამოსწორებული დაუბრუნდეს.

როგორც მოგახსენეთ, თავისუფლების აღკვეთის ერთ-ერთი წინაპირობაა წარსულში გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი. ვთვლი, რომ წარსულ ნასამართლეობაში არ უნდა მოვიპოროთ მოხსნილი ან გაქარწყლებული ნასამართლეობა, ვინაიდან ეს ნორმა პირდაპირ ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლის მე-6 ნაწილს - „გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლეობა მხედველობაში არ მიიღება სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას“.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, 14-დან 16 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანს თავისუფლების აღკვეთის ვადა უმცირდება 1/3-ით, ამასთანავე, საბოლოო სასჯელის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 10 წელს; 16-დან 18 წლამდე არასრულწლოვანს კი თავისუფლების აღკვეთის ვადა უმცირდება 1/4-ით, ხოლო საბოლოო სასჯელის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 12 წელს. საყურადღებოა,

რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში, განსხვავებით სისხლის სამართლის კოდექსიგან, რომელიც მანამდე ცმოქმედებდა, არასრულწლოვანთა მიმართ შემცირებულია საბოლოო სასჯელის ხანგრძლივობა, თუმცა მიმაჩნია, რომდღეს მოქმედი რედაქციაც არ არის დახვეწილი. ჩემი აზრით, 10-12 წელი სასჯელის ის ოდენობაა, რომელიც არათუ დაეხმარება, არამედ პირიქით, ხელს შეუშლის არასრულწლოვან მსჯავრდებულს სამოგადობებასთან ინტეგრაციაში. ამიტომ მართებულად მიმაჩნია, საბოლოო სასჯელის მქსიმალური ვადა 14-დან 16 წლამდე ასაკის მოზარდებთან მიმართებაში იყოს 7-8 წელი, 16-დან 18 წლამდე არასრულწლოვანებთან მიმართებაში კი - 9-10 წელი.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 74-ე მუხლის თანახმად, არასრულწლოვანს პირობითი მსჯავრი შეიძლება დაენიშნოს თუ: 1) ჩადენილია ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული; ან 2) იგი წარსულში არ არის ნასამართლვევი განზრახი დანაშაულისთვის.

განვიხილოთ ასეთი შემთხვევა: არასრულწლოვანმა ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, ამასთან, იგი ადრე მსჯავრდებული იყო განზრახი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის (ნასამართლეობა გაქარწყლებული არ ჰქონდა). ამ საქმეში პირობითი მსჯავრის დანიშვნა დაუშვებელია. ავილოთ იგივე შემთხვევა, ოღონდ სრულწლოვანებთან მიმართებით: სრულწლოვანმა ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, ამასთან, იგი ადრე მსჯავრდებული იყო განზრახი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის. ასეთ დროს შესაძლებელია პირობითი მსჯავრის დანიშვნა, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 63-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, „თუ მსჯავრდებულმა ჩაიდინა განზრახი ნაკლებად მძიმე ან გაუფრთხილებელი დანაშაული და აღიარებს მას ან/და თანამშრომლობს გამოძიებასთან, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი ჩაითვალოს პირობითად, თუ მსჯავრდებული წარსულში ნასამართლვევი არ ყოფილა განსაკუთრებით მძიმე ან განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის“. გამოდის, რომ თუ არასრულწლოვანმა ნაკლებად მძიმე დანაშაული ჩაიდინა და წარსულში მსჯავრდებული იყო განზრახი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის, პირობითი მსჯავრის დანიშვნა დაუშვებელია, ხოლო თუ სრულწლოვანმა ნაკლებად მძიმე დანაშაული ჩაიდინა და წარსულში მსჯავრდებული იყო განზრახი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის, პირობითი მსჯავრის დანიშვნა შესაძლებელია. ასეთი მიდგომა დაუშვებელია და ეწინააღმდეგება არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესებს. ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში, თუკი სრულწლოვანს მიმართ ინიშნება პირობითი მსჯავრი, ეს მით უფრო უნდა იყოს შესაძლებელი არასრულწლოვანებთან. აქედან გამომდინარე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 74-ე მუხლი შესწორებას საჭიროებს. მიმაჩნია, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 74-ე მუხლი შემდეგნაირად უნდა ჩამოყალიბდეს: „თუ არასრულწლოვანმა ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული ჩაიდინა, სასამართლო უფლებამოსილია დაადგინოს, რომ დანიშნული სასჯელი პირობით მსჯავრად ჩაითვალოს“. რაც შეეხება პირობითი მსჯავრის გამოყენების წინაპირობას - „წარსულში მსჯავრდებული არ ყოფილა“ - ვფიქრობ, არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესიდან გამომდინარე, ამაში არ უნდა მოვიაზროთ მოხსნილი ან გაქარწყლებული ნასამართლეობა.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში ნოვაქციაა ის, რომ მოსამართლეს უფლება აქვს, არასრულწლოვანს დაუნიშნოს კანონით

გათვალისწინებულ ზღვარზე ნაკლები ან სხვა უფრო მსუბუქი სასჯელი, თუკი მის მიმართ წარსულში გამამტყუნებელი განაჩენი არ გამოუტანიათ და არსებობს შემამსუბუქებელ გარემოებათა ერთობლიობა. კანონით გათვალისწინებულ ზღვარზე ნაკლებ სასჯელში იგულისხმება ასეთი შემთხვევა: მაგალითად, თუ კონკრეტული დანაშაულისთვის სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 5-დან 8 წლამდე, მოსამართლეს უფლება აქვს, თავისუფლება 5 წელზე ნაკლები ვადითაცადუკვეთოს. რაც შეეხება სხვა უფრო მსუბუქ სასჯელს, აქ იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც სასამართლო ნიშნავს სასჯელს, რომელიც სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით არ არის გათვალისწინებული.

როგორც არაერთხელ აღვნიშნე, ამ მუხლის გამოყენება პირობადადებულია იმით, რომ წარსულში პირის მიმართ არ უნდა იყოს გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი და, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე, ამაში უნდა მოვიზაროთ არა მოხსნილი ან გაქარწყლებული ნასამართლეობა, არამედ პირის ნასამართლეობადანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის. თუკი ასე არ მოვიქცევით, ეს იქნება არა შანსის მიცემა არასრულწლოვნისათვის და მისი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია, არამედ წარსულის გახსენება, ერთხელ უკვე მოხდილი სასჯელისა და გაქარწყლებული ნასამართლეობის საქმის წინ წამოწევა და მისი არასახარბიელო მდგომარეობაში ჩაყენება. რაც შეეხება „შემამსუბუქებელ გარემოებათა ერთობლიობას“, მასში უნდა ვიგულისხმოთ სულ ცოტა, ნებისმიერი ორი შემამსუბუქებელი გარემოება, გარდა საკუთრივ პირის არასრულწლოვანებისა. პრაქტიკაში ყოფილა შემთხვევა, როდესაც მოსამართლეს პირის არასრულწლოვანება მიუჩნევია შემამსუბუქებელ გარემოებად, რაც არასწორია, ვინაიდან მოზარდიამ საფუძვლით ისედაც იღებს არაერთ შეღავათს. პრაქტიკაში ხშირად ისმის შეკითხვა, მოიზარება თუ არა აღიარება და მონანიება შემამსუბუქებელ გარემოებათა ერთობლიობაში? ამასთან დაკავშირებით დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია. ჩემი აზრით, შესაძლოა პირი აღიარებდეს, მაგრამ არ ინანიებდეს ჩადენილ დანაშაულს. აქედან გამომდინარე, ისინი ცალ-ცალკე უნდა განვიხილოთ და ისევე, როგორც სხვა შემთხვევებში, გავიგოთ არასრულწლოვნის სასიკეთოდ.

არასრულწლოვანთა პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დანაშაულებებში ყოფნის პირობები

არასრულწლოვანი ბრალდებული, რომლის მიმართაც აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებულია პატიმრობა, თავსდება პატიმრობის დანესებულების არასრულწლოვანთა განყოფილებაში, ხოლო არასრულწლოვანი მსჯავრდებული, რომელსაც სასჯელად თავისუფლების აღკვეთა დაენიშნა – არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დანესებულებაში. პატიმრობის დანესებულების/თავისუფლების აღკვეთის დანესებულების მომსახურება, სადაც მოთავსებულია არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული, უნდა აკმაყოფილებდეს მისი ჯანმრთელობის დაცვის და ღირსების პატივისცემის მოთხოვნებს. ამასთან, ერთმანეთისგან განცალკევებით უნდა მოთავსდნენ არასრულწლოვანი ბრალდებული და მსჯავრდებული, აგრეთვე მდებდრობითი და მამრობითი სქესის არასრულწლოვნები. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის თანახმად, დაუშვებელია არასრულწლოვნის სრულწლოვანთან ერთად მოთავსება და ტრანსპორტირება. არასრულწლოვანთა

სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად, ისინი უნდა განთავსდნენ ასაკობრივი ჯგუფის, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, ფიზიკური და გონებრივი განვითარებისა და სხვა მახასიათებლების მიხედვით, რომლებიც გამომდინარეობს არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესებიდან. არასრულწლოვნებისა და ბრდასრული ადამიანების განცალკევების მიზეზი გარკვევით არის განსაზღვრული ბავშვის უფლებათა კომიტეტის მიერ: „არსებობს უამრავი მტკიცებულება, რომ ბავშვების მოთავსება სრულწლოვანთა საპატიმროებსა ან ციხეებში არის ელემენტარული უსაფრთხოების, კეთილდღეობის, მომავალში დანაშაულის ჩადენისაგან თავშეკავებისა და რეინტეგრაციის უნარის შელახვა“. მიუხედავად ამ დანაწესისა, სარეაბილიტაციო, საგანმანათლებლო, სპორტულ და სხვა ღონისძიებებში სხვადასხვა სქესის არასრულწლოვნები შეიძლება ერთად მონაწილეობდნენ.

არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული უზრუნველყოფილია რეგულარული სამედიცინო შემოწმებით, საჭირო მკურნალობით, პრევენციული სამედიცინო მომსახურებითა და სპეციალური სამედიცინო ინვენტარით. თუ სამედიცინო შემოწმებისას გამოვლინდა არასრულწლოვნის მიმართ ძალადობის ნიშნები, შემოწმებელი პირი ვალდებულია, ამის შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს მის კანონიერ წარმომადგენელს და იმ დაწესებულების ხელმძღვანელს, სადაც მოთავსებულია არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული.

საპატიმროში მყოფ სავალდებულო სასკოლო ასაკის მოზარდებს განათლების მიღების ზუსტად ისეთივე უფლება აქვთ, როგორც თავისუფალ ბავშვებს. ამის დასტურია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ჩანაწერი: „არასრულწლოვანი ბრალდებულისათვის/მსჯავრდებულისათვის დაწყებითი განათლებისა და საბაზო განათლების მიცემა სავალდებულოა“. არასრულწლოვანი ბრალდებულისათვის/მსჯავრდებულისათვის ზოგადი განათლების მიცემისა და ზოგადი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბების/განვითარების, აგრეთვე მათთვის პროფესიული განათლების მიცემის მიზნით, პატიმრობის/არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულება ორგანიზებას უწევს საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროცესს. არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მიმდინარე სასწავლო პროცესი შეესაბამება ქვეყანაში არსებულ განათლების სტანდარტებს. კანონმდებლის ჰუმანური დამოკიდებულება არასრულწლოვნის მიმართ გამოიხატება იმითაც, რომ ბრალდებულად ყოფნის/სასჯელის მოხდის პერიოდში მიღებული განათლების დამატებითი დამატებითი დოკუმენტში (დიპლომი, სერტიფიკატი, ატესტატი და სხვა) არ მიეთითება ინფორმაცია, რომლითაც შესაძლებელია არასრულწლოვნის, როგორც ნასამართლევის ან ყოფილი მსჯავრდებულის იდენტიფიცირება. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი განათლების მიღების კუთხით ითვალისწინებს იმ არასრულწლოვან მსჯავრდებულებს, რომელთაც აქვთ შემცენებასა და სწავლასთან დაკავშირებული სირთულეები და მათთვის აწესებს სპეციალურ პროგრამებს.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის თანახმად, არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს აქვს ანაზღაურებადი სამუშაოს შესრულების უფლებასწავლისაგან თავისუფალ დროს. ამასთანავე, სწავლისა და მუშაობის დრო არ უნდა აღემატებოდეს დღეში 8 საათს. შესაბამისი სარეაბილიტაციო დაწესებულების ადმინისტრაციამ ხელი უნდა შეუწყო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიერ ანაზღაურებადი სამუშაოს შესრულებას. ნებადართულია,

არასრულწლოვანმა მსჯავრდებულმა ასეთი დანესებულების გარეთ იმუშაოს. არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული შეიძლება ასრულებდეს მხოლოდ ისეთ სამუშაოს, რომელიც დაეხმარება მის პროფესიულ მომზადებასა და დასაქმებასგათავისუფლების შემდეგ და ხელს არ შეუშლის განათლების მიღებაში. დაუშვებელია არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დანესებულებაში მოთავსებული არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის დასაქმება სამეურნეო სამუშაოებზე.

არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს სრულწლოვნებთან შედარებით გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები. ამასთან, ისინი უზრუნველყოფილნი უნდა იყვნენ ყოველდღიური სპორტულ-გამაჯანსაღებელი აქტივობებითა და სეირნობის უფლებით. არასრულწლოვანი მსჯავრდებულები დამატებით სარგებლობენ ოჯახსა და გარე სამყაროსთან ხშირი და რეგულარული კონტაქტის უფლებით, რაც შეიძლება გამოიხატოს მათ ხანმოკლე გასვლაში თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებიდან.

ამდენად, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიმოხილვის შედეგად მიმაჩნია, რომ ეს კოდექსი, თუ არ ჩავთვლით გარკვეულ ბუნდოვან დეტალებს, რომლებზეც უკვე მოგახსენეთ, საბოლოო ჯამში მორგებულია არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებზე. რაც შეეხება ზოგიერთი ნორმის ბუნდოვანებას, ნებისმიერ შემთხვევაში ისინი უნდა განვმარტოთ არასრულწლოვნის სასიკეთოდ.

Criteria and Grounds for Evaluation of Judges in Germany

Grundlagen und Kriterien für die dienstliche Beurteilung der Richterinnen und Richter in Deutschland

JENS GNISA

*Chair of the German Association of Judges,
Chair of the Bielefeld 1st Instance Court*

Das Richteramt ist in Deutschland ein Beförderungsamt. Besoldungsstufen R1-R10. Höheres Statusamt ist auch mit höherer Besoldung verbunden. Damit wird die Frage der Auswahl relevant.

Dazu Art. 33 Abs. 2 GG:

„Jeder Deutsche hat nach seiner Eignung, Befähigung und fachlichen Leistung gleichen Zugang zu jedem öffentlichen Amte.“

Die Personalentscheidung richtet sich also ausschließlich nach dem Leistungsprinzip. Dieses setzt zunächst eine Ausschreibung und dann wiederum eine dienstliche Beurteilungen voraus. Denn die Leistung darf nicht nur einfach behauptet werden, sie ist zu belegen und zu dokumentieren, um sie überprüfbar zu machen. Die dienstliche Beurteilung ist also zwingende Folge, dass in Deutschland das Richteramt kein Wahlamt ist, sondern verliehen wird. Ausnahme Bundesverfassungsrichter.

Anforderungsprofile

Die Beurteilung bezieht sich mit ihrer Aussage zur Eignung auf eine bestimmte Beförderungsstelle. Für diese Beförderungsstelle gibt es im Regelfall Anforderungsprofile. Diese beschreiben Kenntnisse, Fähigkeiten, Eigenschaften und Verhaltensweisen, die der Bewerber vorweisen soll, um ein bestimmtes Amt sachgerecht ausüben zu können. Persönlichkeits- und Stellenprofil werden abgeglichen. Ein Beispiel für den Amtsgerichtsdirektor:

Er muss die Basisprofile eines normalen Richters aufweisen, daneben: Vorerfahrungen in der Bearbeitung von Verwaltungsangelegenheiten möglichst auf verschiedenen Ebenen + Lern- und Kritikfähig + Kooperation und Teamorientierung + Delegationsfähigkeit + Motivierungsgeschick etc.

Diese einzelnen Kriterien werden in einem Zeugnis 4 Hauptmerkmalen zugeordnet und zwar:

Sach- und Fachkompetenz, Persönliche Kompetenz, Soziale Kompetenz und Führungskompetenz.

Spannungsverhältnis

Die Beurteilung kann allerdings dazu führen, dass bestimmte Verhaltensweisen des Richters als negativ angesehen werden. Dies führt wiederum zu einem Konflikt mit der Unabhängigkeit des Richters. Denn Unabhängigkeit heißt nicht nur Weisungsfreiheit, sondern dass der Richter auch von innerem Druck befreit wird, in eine bestimmte Richtung zu entscheiden. Kommt es durch Beurteilungen nicht doch zu einem solchen Druck?

Auflösung des Spannungsverhältnisses

Wie löst das Gesetz nun dieses Spannungsverhältnis?

Sach- und Fachkompetenz

In der Praxis problematisch ist vor allem die Sach- und Fachkompetenz. Denn hier nähert sich der Vorgesetzte nun dem Kern der richterlichen Unabhängigkeit an. Kann man die Fachkompetenz wirklich beurteilen, ohne inhaltlich zur Richtigkeit oder Unrichtigkeit einer Entscheidung Stellung zu beziehen? Letzteres darf der Präsident nicht, denn seine Beurteilungsgrenze ist da, wo die Beurteilung zumindest auf eine indirekte Weisung hinausläuft wie der Richter in Zukunft Fälle entscheiden soll.

Bewertungen sind zunächst formal. Zudem muss der Richter losgelöst vom Einzelfall oder einer bestimmten richterlichen Tätigkeit bewertet werden:

- Formale Umstände
- ▶ wie viel Verfahren hat der Richter erledigt, mehr als bei ihm eingehen oder nicht?

- ▶ Bestandsentwicklung seines Dezernats
- ▶ Bestand der Altverfahren
- ▶ Sog. Überjährige Verfahren
- ▶ Verfahrenslaufzeit im Verhältnis zum Durchschnitt des Bezirks
- Abstrakte Fähigkeiten
- ▶ Erfassung des Sachverhalts
- ▶ Rechtskenntnisse
- ▶ Beherrschung des gerichtlichen Verfahrens
- ▶ Belastbarkeit des Richters
- ▶ Organisationsfähigkeit
- ▶ Zusammenarbeit mit anderen Beschäftigten

Beispiele für unzulässige Kritik:

- Könne mehr Sachen auf die Rolle nehmen
- Verstärkter Einsatz des Mündlichkeitsprinzips sei erforderlich
- Im Vordergrund der Erörterung der Sach- und Rechtslage steht zumeist das Bemühen, einer gerichtlichen Entscheidung aus dem Weg zu gehen
- Vorhalt, einer bestimmten obergerichtlichen Rechtsprechung nicht zu folgen.

Zulässig demgegenüber:

- Sachaufklärung sei oft lückenhaft
- Versäumnisse in der Terminvorbereitung
- Hinweis auf offensichtliche Rechtsanwendungsfehler

Regel-/Anlassbeurteilung

Um einen geschlossenen Zeitraum im Blick zu haben, wird völlig unabhängig von einer Bewerbung ein Richter zu bestimmten Zeitpunkten beurteilt (Regelbeurteilung). Maßgeblich für die Beurteilung ist die gesamte Zeit des Beurteilungszeitraums. So entsteht ein lückenloses Bild der Entwicklung. Der Zeitraum beträgt im Regelfall 4 Jahre. Daneben gibt es ein aktuelles Zeugnis bei einer Bewerbung (Anlassbeurteilung).

Beurteilungsspielraum, da wertend

Zuständig: unmittelbarer Dienstvorgesetzter, keine Mitbestimmung, Möglichkeit der Überbeurteilung durch oberen Dienstvorgesetzten.

Das Zeugnis ist mit dem Richter zu besprechen. Ihm ist Gelegenheit zur Stellungnahme zu geben, bevor es zu den Akten gelegt wird.

Rechtsweg:

Von der Anfechtung des Zeugnisses ist die Anfechtung der Beförderungsentscheidung zu unterscheiden. Beides sind getrennte Verfahren. Hat der Richter das Zeugnis nicht angefochten, so kommt seinem Einwand, er sei nicht korrekt beurteilt worden, im Beförderungsverfahren keine Bedeutung mehr zu. Das Zeugnis wird zugrunde gelegt.

Bedeutung:

Anfechtungen einzelner Zeugnisse sind in Deutschland selten; ihre Anfechtung steht regelmäßig im Zusammenhang mit den Beförderungsentscheidungen. In den letzten Jahren hat hier die sog. Konkurrentenklage stark an Bedeutung gewonnen. Gerade um höchste Ämter wird vor Gericht gestritten – um niedrigere eher selten, weil hier auch mehr Beförderungsstellen ausgeschrieben werden. Die Kollegen warten also in dem Fall eher auf eine neue Chance. Anders bei hohen Ämtern. Beim Bundessozialgericht konnte deshalb über mehrere Jahre keine Vorsitzendenstelle mehr besetzt werden.

Reformüberlegungen:

Bei Bundesgerichten zentrale Zuständigkeit bei Bundesverwaltungsgericht. Damit nur noch eine Instanz.

Performance Evaluation of Judges in Portugal

MÁRIO BELO MORGADO

*Vice-President of the High Council for Judiciary,
Member of the Supreme Court of Portugal*

1. Mr. President, dear colleagues, dear participants

I was kindly invited by the organization of this Conference to give a presentation on the Performance Evaluation of Judges in Portugal.

It is a special honour for me, as well as a great pleasure, to collaborate with the Association of Judges of Georgia and the German Foundation for International Legal Cooperation.

Thank you very much for your invitation.

I would also like to address a warm word of greeting to the entire organization and to all the participants at our meeting.

2. My name is Mário Belo Morgado.

I have been a judge for about 35 years and I was appointed to the Supreme Court in June 2013.

For 7 years, I worked as a judicial inspector of the Portuguese High Council for the Judiciary (from now called “High Council”), leading disciplinary and evaluation proceedings related to judges.

I was directly elected as Vice-President of the High Council for Judiciary by the Portuguese judges, having started functions on 03.May.2016, for a term of three years.

Although in some countries judges cannot under any circumstances perform other functions, in Portugal they can perform other high public functions in the public administration

or in the Government, for a limited period of time and under the absolute exclusivity (which means without exercising judicial functions in such periods).

For this reason I had the privilege of serving for about four years as General Director of Judicial Administration, in the Ministry of Justice, and for two years as National Director of the Public Security Police.

In fact, I had the great honour to be the first civil personality to drive the Portuguese Police, until then always led by figures from the army or from inside the police itself.

3. To begin with, I would like to point out that the issues of assessment and accountability of judges have an instrumental nature with regard to wider fields, such as performance management or, more broadly, the quality of the system of justice. On the other hand, they are important factors in the development of the professional career of judges, which imposes a special requirement for all the aspects related to transparency, consistency and fairness, concerning the procedures and criteria used.

It is in this context of multiple connections that I will address the topic as was suggested.

Nowadays we live in very demanding and complex societies.

The effective promotion of maximal well-being, and simultaneously the guarantee of maximal freedom and plurality is required to the State.

Likewise, the leaders of Judicial Administration are also expected to implement a culture of service, focussed on objectives and results, being generally recognized that the interiorization of the sense of responsibility does not dispense institutions engaged in the pedagogy of responsibility, institutions that are clearly recognized as capable of demanding responsibility and having a practice systematically directed to consolidate these values.

According to the constitutional principle that guarantees the independence of judges, the content of court judgements is in principle outside the disciplinary scope and the assessment process.

However, we can safely conclude that the principle of independence is not incompatible with an effective disciplinary responsibility, nor with a real evaluation of the judges, though - as understood - these activities should be accompanied by an appropriate moderation.

4. The High Council for the Judiciary is the constitutional self-governing body of the Portuguese Judges. It doesn't integrate the Public Administration and is not under control of any Central or Regional governments, though it essentially performs administrative functions.

In the Portuguese system, the judges' assessment, as well as all disciplinary matters related to them, are under total and exclusive control of the High Council for the Judiciary, although all its decisions can be appealed to the Supreme Court of Justice.

We have other two similar "High Councils", one for the Administrative Courts and the other for the Public Prosecutors. The Public Prosecutors are lead by the Public Prosecutors High

Council and by the General Public Prosecutor, which is nominated by the President of the Republic, upon Government proposal and for a of six years mandate.

The High Council is responsible for the appointment, assignment, transfer, promotion and discharge judges; promote the access to the Superior Courts, (including Supreme Court of Justice); establish the balance between work charge among different judges and efficiency of services; set up priorities in processing causes which are pending in the courts for a period deemed excessive, without prejudice to the other urgent cases; nominates (for a six years term), leads and coordinates the activity of the 23 Court Presidents, who have exclusively administrative competences.

5. The High Council has 17 members:

- The President of the Supreme Court of Justice, who chairs and is elected directly by all the judges of the Supreme Court;
- 2 members appointed by the President of the Republic;
- 7 members elected by the Parliament, by a two-thirds majority;
- And 7 judges elected by all the judges in direct elections with secret vote (1 judge from the Supreme Court of Justice who will become the Vice President of the High Council; 2 judges from the Courts of Appeal; and 4 judges from 1st Instance Courts).

The Judicial High Council has a Judge-Secretary - chosen from 1st instance court judges -, who is in charge, namely, of the management of administrative office.

The Vice-President has a Head of Cabinet how coordinates the support office of the Vice-President and members of the Judicial High Council.

There is a body of 20 judicial inspectors, distributed in 18 geographic areas, charged to carry out the procedures on evaluation and disciplinary matters. One of them is the Coordinator Inspector, who seeks to harmonize and standardize inspection procedures.

Although they all work in both areas, two inspectors (without a specific geographic area) are dedicated almost exclusively to disciplinary matters. In fact, an experience is presently taking place in order to separate the two kinds of inspections and, consequently, in the near future, there will be inspectors only for disciplinary matters and others only for evaluation.

The disciplinary inspectors perform a very important and sensitive activity. They must be experienced persons with deep knowledge of the Courts and their activity, in order to easily detect and understand the judge's misconducts.

The inspectors are appointed for a 3 year term, with one possible renewal for the same period. They are chosen among judges from the Courts of Appeal or, exceptionally, among judges from the first instance, with the classification of "Very Good" and no less than 15 years of seniority. The choice of the candidates is done by secret vote in the Plenary of the High Council.

All candidates to Inspectorate must have recognized qualities of impartiality, common sense, intellectual training, technical preparation, good human relationship and ability to guide.

6. Judges of the first instance courts must be evaluated after the first year of exercise and afterwards, normally, every four years.

Any judge classified with less than “Good” must be inspected and evaluated two years after the beginning of the last inspection.

If a judge hasn't yet been classified, he is presumed to have “Good” as classification.

There is no regular inspection for the judges of the Courts of Appeal, but the High Council can determine it, in case of poor performance.

The judges from the Courts of Appeal can also ask for a special evaluation if they are in conditions to be appointed to the Supreme Court of Justice.

In these situations, as well as in disciplinary proceedings against a judge of the Supreme Court of Justice or of the Second Instance Courts, a judge from the Supreme Court (ad hoc Inspector) is assigned for that purpose.

7. To evaluate judges, inspectors gather all the necessary elements, including:

- Statistical data about the productivity of judges and their workload;
- Examination of proceedings and decisions given by judges;
- Personal contacts with judges and other court professionals.

At the end of the inspection process, the inspector prepares his report, concluding with a proposed classification, which is communicated to the judge, so that he can respond.

Subsequently, the case is sent to the HJC for decision.

Judges can have the following classifications: “Very Good”, “Good with Distinction”, “Good”, “Sufficient” and “Mediocre”.

The first classification can't be superior to “Good”, except when occurs one of the following situations:

- When the work charge or the complexity of the matters had demanded above average from the judge
- if the inspected reveals exceptional professional maturity.

The first two classifications are required for judges to be appointed to the Courts of Appeal.

As for the first instance courts, the “very good” or “good with distinction” classifications are demanded to judges nominations for specialized courts, as family, labor and certain criminal courts (beyond 10 years of seniority).

The classification of “Mediocre” implies the suspension from the exercise of functions and the opening of a disciplinary inquiry to check the (in)capacity of the judge.

This point clearly shows the close relationship that exists between our system of evaluation and disciplinary procedures.

In fact, 90% of the problems we have in the disciplinary field result of unjustified delays, most of them caused by disorganization or bad management in conducting the proceedings.

8. The inspection of judges focuses on three main areas:

- HUMAN CAPABILITIES;
- TECHNICAL AND LEGAL PREPARATION;
- ADAPTABILITY.

When evaluating these three aspects, we must consider the circumstances of the exercise of functions, namely, the working conditions, the volume of service, the singular difficulties and the level of experience of the judge.

Regarding the HUMAN CAPABILITIES, the inspection takes into consideration the following factors, among others:

- a) Independence, impartiality and dignity of conduct;
- b) Relationship with other judges, lawyers, other court professionals, court officials and the public in general;
- c) Personal and professional prestige;
- d) Reserve and serenity while exercising the function;
- e) Sense of justice and ability to understand the specific situations under analysis, considering the socio-cultural environment where the function is exercised.
- f) Ability and dedication in training younger magistrates.

In the analysis of the TECHNICAL PREPARATION, the inspection generally takes into account, among others, the following factors:

- a) Intellectual category;
- b) Quality of the grounds, especially in cases involving not clear solutions and original argumentation;
- c) Ability to synthesis, clarity and simplicity in argumentative discourse;
- d) Structure of the decisions;
- e) Knowledge revealed in decisions

The inspectorate cannot interfere with the independence of judges. They cannot pronounce on the merits of the substantive judgments.

However, it is understood that this rule does not cover any gross and unequivocal mistakes, like the case of blatant violation of the law.

Moreover, in case of blatant violation of the principle of equality (whereby similar situations must be treated equally and the different ones otherwise, in the precise proportion of the difference), it is possible to criticize the sentence if the reasons for differential treatment are not evident: we cannot criticize the decision itself, but it can be argued as for the statement.

Finally the ADAPTABILITY is analysed, among others, by the following factors:

- a) Assiduity, zeal and devotion;
- b) Productivity;
- c) Method;
- d) Celerity in deciding;
- e) Ability to simplify procedures;
- f) Management of the courts, chairing of hearings, punctuality and timing of schedule.

9. In most legal systems there is a bureaucratic culture of working, which is not very compatible with their effectiveness and quality. On combating this bureaucratic culture, judicial inspectors play a key role together with the instances of judicial training. This combat should focus on spreading some fundamental ideas:

- Unnecessary and artificial multiplication of decisions and orders before the trial.
- Sentences unnecessarily extensive, full of superfluous quotations from books of law and decisions of higher courts, even in cases that do not raise any difficulty.

Need to follow the terms established by law in procedural matters;

- Need to simplify more and more the procedures;
- Need to fully observe the legal rules directed to expedite and simplify the procedures, particularly in simplified procedural forms.

To spread these ideas, it is essential that the inspection services adequately transmit this philosophy and these concerns.

Moreover, it is essential that inspectors use all available communication tools, such as informal contacts and meetings with judges, in order to give them the good and bad practices most commonly reported.

In fact, the inspection services should provide all the required elements so that judges can reflect on the correct procedures to adopt. Inspectors should give them the procedural and administrative practices more accurate and appropriate to a faster administration of justice.

10. Finally, some examples of bad practices most frequently pointed out by our judicial inspectors:

- In the pre-trial phase, decomposing into successive decisions and orders which can be gathered in one (example: inviting the parties to correct their requirements and produce certain documents, as well as scheduling the trial, in three successive decisions, instead of doing it in a single order).
- Do not schedule, per time unit, the number of appropriate and reasonable judgments and other court proceedings.
- Schedule trials and other steps too forward.
- Postpone judgments and other steps without justification or legal basis.
- Extend the trials for a number of days or sessions longer than reasonable.
- Excessive Interval between different sessions of trials (sometimes several weeks between them occur, as long as the ideal trial takes place on consecutive days).
- Inertia in the exercise of authority and guidance of the staff who work with the judge.
- Among us, the law provides several mechanisms aimed at speeding up and simplifying procedures, which are often not observed, including:
 - (i) in the simplest cases, scheduling trials in the shortest term;
 - (ii) dictating decisions onto the minutes of hearings immediately after the trials,
 - (iii) a summary statement of reasons of judgments, including, in some situations, simple adherence to the complaint or pleading of the plaintiff.

And that's all.

I hope I have been able to give you an overview of the Evaluation of Judges in Portugal.

Thank you for your attention.

Оценка профессиональной деятельности судей. Опыт судебной системы Латвии.

ИВАРС БИЧКОВИЧ

*Председатель Верховного суда Латвии
Председатель Высшего Совета Юстиции*

До 1 января 2013 года в Латвии показателем профессионального качества судей являлись квалификационные классы.

На практике происходило необоснованное деление судей на «более профессиональных» и «менее профессиональных» в зависимости от квалификационного класса судьи. Нежелательные последствия такого деления могли проявляться в отношении участников дела к конкретному судье в контексте права на справедливый суд, заявляя отвод судье по причине его низкого квалификационного класса.

Во избежание заявления отвода судье ввиду низкого квалификационного класса и с целью укрепления уверенности участников дела в том, что все судьи достаточно квалифицированы, произошёл отказ от этой системы.

1 января 2013 года в силу вступили поправки к закону «О судебной власти», создав новую систему оценки профессиональной деятельности судей, с целью способствования непрерывного профессионального роста судьи на протяжении всей профессиональной карьеры и улучшения качества работы судьи и суда в целом.

Новое урегулирование вместо системы квалификационных классов предусматривает регулярную оценку профессиональной деятельности судей Латвийских судов один раз в пять лет, а также внеочередную оценку профессиональной деятельности судьи в особых, законом предусмотренных случаях, например, при переводе судьи в суд другой юрисдикции.

Определены критерии оценки профессиональной деятельности судьи. Оценивается структура вынесенных судьёй решений, содержащаяся в них юридическая аргументация, применение норм материального и процессуального права, использование вспомогательных источников права, ведение судебных заседаний, участие в мероприятиях по повышению квалификации, участие в судебных органах самоуправления и др. мероприятиях, а также профессиональные навыки судьи.

При действующей на данный момент системе оценки профессиональной деятельности судей квалификация судей оценивается на протяжении всей их профессиональной карьеры. В новой системе устранены недостатки предыдущей системы оценки, когда работа судьи, получившего наивысший - первый - квалификационный класс, больше не оценивалась. (В соответствии с системой классов судье мог быть присвоен первый квалификационный класс после двадцати проработанных в должности лет, и далее - с 50-и летнего возраста до выхода на пенсию, работа судьи не оценивалась).

Главной целью разработанной системы оценки профессиональной деятельности судьи является мотивирование судьи к постоянному профессиональному росту, таким образом, улучшая качество судебной системы в целом.

Оценку профессиональной деятельности судей проводит Квалификационная коллегия судей, которая является органом судебного самоуправления. Эта коллегия на четыре года избирается Конференцией (общим собранием) судей Латвии.

В Квалификационной коллегии судей представлены все три судебные инстанции. В её состав входят:

- трое судей Верховного суда (один судья Департамента по административным делам Верховного суда, один судья Департамента по гражданским делам Верховного суда, один судья Департамента по уголовным делам Верховного суда);
- трое судей суда апелляционной инстанции (один судья Коллегии по гражданским делам окружного суда, один судья Коллегии по уголовным делам окружного суда, один судья Административного окружного суда);
- трое судей суда первой инстанции (два судьи районного (городского) суда и один судья отдела Земельных книг).

Членом Квалификационной коллегии судей может быть избран судья, знания и опыт которого высоко оценены специалистами отрасли юстиции и судьями.

На заседаниях Квалификационной коллегии судей на правах советников могут участвовать председатель Законодательной комиссии Парламента, министр юстиции, генеральный прокурор, председатель Верховного суда или их уполномоченные представители, делегированный представитель Латвийской академии наук, а также представители обществ судей.

Очередная оценка профессиональной деятельности судьи проводится раз в пять лет после утверждения судьи в должности без ограничения срока полномочий.

Новая система оценки определяет четкие критерии, по которым она производится. Увеличен объём подготавливаемой информации о профессиональной деятельности судьи. Существенными критериями являются психологическая оценка судьи, способность разъяснить своё мнение и убедить в его правильности, анализировать свои действия и выслушивать критику, находить компромисс и сохранять эмоциональное равновесие в стрессовой ситуации.

Проводя оценку профессиональной деятельности, Квалификационная коллегия оценивает подготовленные председателем соответствующего суда и суда вышестоящей инстанции отзывы о работе судьи, которые содержат информацию о качестве принятых судьёй решений, о качестве ведения судебного заседания, повышении профессиональной и академической квалификации и другой профессиональной деятельности. Судья составляет самооценку своей профессиональной деятельности.

Закон предусматривает право членов Квалификационной коллегии выборочно ознакомиться с вынесенными судьёй решениями, присутствовать на проводимых им судебных заседаниях, запрашивать отзывы судей и работников соответствующего суда, а также участников процесса о работе оцениваемого судьи.

В новой системе оценивается также общественная работа судьи - участие в органах самоуправления и в рабочих группах по усовершенствованию законодательства.

Закон предусматривает регулирование в ситуации, когда судья получил негативную оценку своей профессиональной деятельности. В таком случае в установленный Квалификационной коллегией срок - в течение двух лет со дня предыдущей профессиональной оценки, проводится повторная оценка.

Таким образом, судья, получивший негативную оценку, имеет достаточный срок для улучшения своей работы до повторной оценки. Должность, при этом, ему сохраняется.

Негативное заключение Квалификационной коллегии судей при оценке профессиональной деятельности можно обжаловать в Дисциплинарном суде при Верховном суде.

Если судья при повторной оценке профессиональной деятельности получил негативное заключение, он освобождается от должности.

Все материалы оценки деятельности судьи и заключения Квалификационной коллегии судей являются информацией ограниченного доступа.

Первый раз оценка профессиональной деятельности судей всех судебных инстанций Латвии была проведена в период с 1 января 2013 года по 1 января 2016 года.

В течение этих трёх лет была оценена профессиональная деятельность 547 судей.

Профессиональная деятельность шести судей судов первой инстанции была оценена негативно.

После завершения первого этапа оценки профессиональной деятельности судей можно сделать вывод, что, в целом, она прошла успешно. Оценка является сложной совокупностью мероприятий, в которую вовлечена фактически вся система юстиции: председатели судов, судьи судов вышестоящей инстанции, а также Судебная администрация и Министерство юстиции.

Уже на данный момент очевидно, что положительным аспектом оценки является её обязательность. По прошествии определённого периода времени профессиональная деятельность судьи должна быть оценена. Без этого продолжение профессиональной деятельности невозможно. Судья обязан постоянно развиваться, совершенствуя свои профессиональные навыки.

Судьи были вынуждены научиться самокритично оценивать свою работу, составляя самооценку профессиональной деятельности. Эти материалы, в дальнейшем, станут полезным источником сведений, позволяющим идентифицировать факторы, способствующие или препятствующие работе конкретных судей или суда в целом.

Регулярно обобщая и анализируя результаты оценки профессиональной деятельности, Квалификационная коллегия сможет давать рекомендации судьям о необходимом обучении. Целесообразно было бы предусмотреть в законе право Квалификационной коллегии давать судьям рекомендации, какие навыки и знания им следовало бы усовершенствовать до очередной оценки через пять лет.

В настоящий момент существует некоторая проблема оценки решений судей апелляционной инстанции, где дело рассматривается коллегиально. Решение принимается большинством голосов, позиция каждого судьи является тайной совещания, которая не подлежит разглашению.

В этом случае все трое судей в равной степени ответственны за соответствие решения закону, отменённое решение не является «ошибкой» только судьи-докладчика. На практике же данное решение анализируется, оценивая работу только лишь судьи-докладчика.

Затруднительной является оценка профессиональной деятельности судей -председателей судов. Их работа в должности председателей не оценивается. Квалификационная коллегия даёт оценку только их судейской работы в рассмотрении дел. Но у председателей судов, особенно больших, много административных обязанностей и количество рассмотренных судебных дел, соответственно, сравнительно небольшое.

Неоднозначным является вопрос оценки качества правосудия путём анализа причин отмены решений суда. Само по себе наличие отменённых или изменённых судебных решений не является показателем, негативно характеризующим работу судьи.

В связи с этим подлежат отдельному анализу материалы каждого судебного дела и принятые по делу решения с целью точно и определённо установить причину отмены или изменения судебного решения. На оценку профессиональной деятельности судьи это могло бы повлиять только в случае, если допущена халатность или грубое нарушение норм материального или процессуального права. Если же отмена

решения произошла из-за переоценки доказательств или толкования норм права, это не может являться показателем, характеризующим профессиональную деятельность судьи негативно.

Есть ещё один важный аспект оценки профессиональной деятельности судей. А именно, только в случае положительной оценки профессиональной деятельности, судья может получить очередное повышение доплаты по выслуге лет к месячной заработной плате, в установленном законом следующем размере: 1) после трёх проработанных в должности лет - 7 процентов от месячной заработной платы; 2) после шести проработанных в должности лет - 14 процентов от месячной заработной платы; 3) после десяти проработанных в должности лет - 21 процент от месячной заработной платы; 4) после пятнадцати проработанных в должности лет - 28 процентов от месячной заработной платы; 5) после двадцати проработанных в должности лет - 35 процентов от месячной заработной платы.

Это, безусловно, является серьезной мотивацией для каждого судьи на протяжении всей карьеры продолжать профессионально развиваться и повышать свою квалификацию.

Оценивание судей в Украине в рамках осуществления судебной реформы

ИГОРЬ БЕНЕДИСЮК

Председатель Высшего Совета Юстиции

1. Судебная реформа в Украине.

Конституционные изменения в части правосудия. Новые полномочия ВРП

Судебная реформа, которая сегодня осуществляется в Украине, включает в себя как законодательные изменения, так и меры, направленные на практическую реализацию законодательных новаций, «перезапуск» структуры и принципов организации системы правосудия.

Верховным Советом Украины был принят Закон Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)», который вступил в силу 30 сентября 2016 года и заложил фундамент судебной реформы. С целью имплементации конституционных изменений был принят новый Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей», который также вступил в силу 30 сентября 2016 года.

Изменения в Конституцию устраняют политическое влияние на судебную власть.

Во-первых, предусмотрено отстранение Верховного Совета Украины и Президента Украины от процесса назначения, перевода, увольнения судей, привлечения их к дисциплинарной ответственности.

Во-вторых, предусматривается создание в соответствии с европейскими стандартами нового конституционного органа – Высшего совета правосудия как независимого органа судейского управления. Большинство в нем должны составлять судьи, причем, избраны они также должны быть судьями.

Переходными положениями Конституции установлено, что Высший совет правосудия образуется путем реорганизации Высшего совета юстиции. При этом, действующие члены Высшего совета юстиции, назначенные до вступления в силу конституционными изменениями, осуществляют полномочия членов Высшего совета правосудия в течение срока их полномочий, но эти полномочия не могут длиться дольше, чем до 30 апреля 2019 года.

Такие положения были закреплены на уровне законодательства с целью обеспечения непрерывности деятельности конституционного органа судейского управления, а также недопущения сбоя в работе системы правосудия Украины, который произошел, в частности, в 2014 году, когда после прекращения полномочий членов Высшего совета юстиции в соответствии с Законом Украины «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине» от 8 апреля 2014 № 1188-VII Совет больше года не работал и не осуществлял свои функции.

Именно Высший совет правосудия несет ответственность за решение всех вопросов судейской карьеры. К компетенции этого органа отнесено

- принятие окончательных решений касательно назначения кандидатов на должности судей и внесение соответствующих представлений о назначении Президенту Украины (при этом, Президент наделен исключительно церемониальной функцией засвидетельствования вступления судьи в должность);
- увольнение судей с должностей;
- переводение судей из одного суда в другой;
- принятие решений касательно нарушения судьей или прокурором требований в отношении несовместимости;
- принятие решений о временном отстранении судьи от осуществления правосудия;
- предоставление согласия на задержание судьи или удержание его под стражей или арестом.

Теперь Высший совет правосудия является единственным органом, который осуществляет дисциплинарные производства в отношении судей (ранее соответствующие функции были разделены между Высшим советом юстиции и Высшей квалификационной комиссией судей Украины).

На уровне Конституции Украины закреплены полномочия Высшего совета правосудия принимать участие в бюджетном процессе, предоставлять предложения по определению расходов Государственного бюджета Украины на содержание судов.

Кроме того, Высший совет правосудия наделен полномочиями принимать меры по обеспечению независимости судей и авторитета правосудия.

05 января 2017 года вступил в силу Закон Украины «О Высшем совете правосудия», который предоставил законодательный механизм для реализации конституционных полномочий.

В соответствии с указанным Законом, Высший совет юстиции начал процесс реорганизации и уже 15 марта 2017 была осуществлена государственная регистрация Высшего совета правосудия.

2. Оценивание судей в Украине

С целью «перезапуска» и обновления судебной власти в Украине предусмотрены процедуры оценивания судей. Ключевой орган, ответственный за осуществления этих процедур, – Высшая квалификационная комиссия судей Украины.

В Законе «О судоустройстве и статусе судей» и в Переходных положениях Закона «Об обеспечении права на справедливый суд» закреплены несколько видов оценивания судей:

- (а) квалификационное оценивание, которое проводится в отношении кандидатов на должность судьи;
- (б) квалификационное оценивание
 - по заявлению судьи (в частности, кас. «первичного квалификационного оценивания», предусмотренного п. «в» ниже);
 - в связи с наложением дисциплинарного взыскания;
 - по решению Высшей квалификационной комиссии судей Украины в иных случаях, установленных законом;
- (в) «первичное квалификационное оценивание» - в отношении всех судей, которые были назначены на должности судей до вступления в силу Закона Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)» и Закона «О судоустройстве и статусе судей» от 02.06.2016 № 1402-VIII с целью принятия решений о возможности осуществления ими правосудия в соответствующих судах, в отношении кандидатов для избрания на должности судей бессрочно;
- (г) повторное квалификационное оценивание - после отстранения от правосудия по результатам первичного квалификационного оценивания и прохождения переподготовки в Национальной школе судей Украины (согласно Закону «Об обеспечении права на справедливый суд»);
- (д) регулярное оценивание
 - преподавателями (тренерами) Национальной школы судей Украины по результатам подготовки путем заполнения анкеты;
 - другими судьями соответствующего суда путем анкетирования;
 - самим судьей путем заполнения анкеты самооценки;
 - общественными объединениями путем независимого оценивания работы судьи в судебных заседаниях.

Закон Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)», принятый Верховным Советом Украины, прямо предусматривает необходимость оценивания судей, назначенных на должность до вступления в силу этого закона на предмет соответствия критериям компетентности, профессиональной этики и добросовестности. При этом, отказ судьи от такого оценивания является основанием для увольнения судьи с должности.

Действующий Закон Украины «О судостроительстве и статусе судей» закрепляет общие положения касательно особенностей осуществления квалификационного оценивания судей.

Согласно Закону Украины «О судостроительстве и статусе судей», квалификационное оценивание проводится Высшей квалификационной комиссией судей Украины с целью определения способности судьи (кандидата на должность судьи) осуществлять правосудие в соответствующем суде по определенным законом критериям.

Критериями квалификационного оценивания являются:

- 1) компетентность (профессиональная, личная, социальная и т.д.);
- 2) профессиональная этика;
- 3) добросовестность.

Основаниями для назначения квалификационного оценивания являются:

- 1) заявление судьи (кандидата на должность судьи) о проведении квалификационного оценивания, в том числе для участия в конкурсе;
- 2) решение Высшей квалификационной комиссии судей Украины о назначении квалификационного оценивания судьи в случаях, определенных законом.

Квалификационное оценивание включает следующие этапы:

- 1) сдача экзамена;
- 2) изучение судейского досье и проведение собеседования.

Экзамен является основным средством установления соответствия судьи (кандидата на должность судьи) критерию профессиональной компетентности и проводится путем анонимного письменного тестирования и выполнения практического задания с целью выявления уровня знаний, практических навыков в применении закона, способности осуществлять правосудие в соответствующем суде и с соответствующей специализацией.

Судейское досье должно содержать:

- 1) копии всех заявлений судьи, связанных с его карьерой, и прилагаемых к ним документов;
- 2) копии всех решений, принятых в отношении судьи Высшей квалификационной комиссией судей Украины, Высшим советом правосудия, Высшим советом юстиции, органами судейского самоуправления, Президентом Украины или другими органами, которые принимали соответствующие решения;

- 3) информацию о результатах участия судьи в конкурсах на занятие должности судьи;
- 4) информацию о результатах прохождения в Национальной школе судей Украины специальной подготовки кандидата на должность судьи, подготовки судьи в течение пребывания в должности судьи;
- 5) информацию о результатах квалификационного оценивания судьи и регулярного оценивания судьи в течение пребывания в должности;
- 6) информацию об осуществлении преподавательской деятельности;
- 7) информацию о занятии судьей административных должностей с копиями соответствующих решений;
- 8) информацию об избрании (назначении) судьи в органы судейского самоуправления, Высшую квалификационную комиссию судей Украины, Высший совет правосудия, Высший совет юстиции;
- 9) информацию об эффективности осуществления судопроизводства судьей, в частности:
 - а) общее количество рассмотренных дел;
 - б) количество отмененных судебных решений и основания их отмены;
 - в) количество решений, которые стали основанием для вынесения решений международными судебными учреждениями и другими организациями, которыми установлено нарушение Украиной международно-правовых обязательств;
 - г) количество измененных судебных решений и основания их изменения;
 - г) соблюдение сроков рассмотрения дел;
 - д) среднюю продолжительность изготовления текста мотивированного решения;
 - е) судебная нагрузка по сравнению с другими судьями в соответствующем суде, регионе с учетом инстанционности, специализации суда и судьи;
- 10) информацию о дисциплинарной ответственности судьи, в частности:
 - а) количество жалоб на действия судьи;
 - б) количество дисциплинарных производств и их результаты;
- 11) информацию о соблюдении судьей правил профессиональной этики;
- 12) информацию о соответствии судьи критерию добросовестности, в частности, соответствие расходов и имущества судьи и членов его семьи задекларированным доходам, в том числе копии соответствующих деклараций, поданных судьей в соответствии с настоящим Законом и законодательством в сфере предотвращения коррупции;

- 13) декларации родственных связей судьи и декларации добросовестности судьи;
- 14) результаты тестирования на соответствие судьи критериям квалификационного оценивания (в случае его проведения);
- 15) результаты применения других способов установления соответствия судьи критериям квалификационного оценивания (в случае их применения);
- 16) заключение Общественного совета добросовестности (при его наличии);
- 17) иные сведения и данные, на основании которых может устанавливаться соответствие судьи критериям квалификационного оценивания, а также любую другую информацию в отношении судьи, признанную решением Высшей квалификационной комиссии судей Украины подлежащей включению в судейское досье.

Формирование и ведение судейского досье (досье кандидата на должность судьи) осуществляются в автоматизированной системе. Оригиналы отдельных документов по решению Высшей квалификационной комиссии судей Украины могут дополнительно храниться в бумажной форме.

Полный и прямой доступ к судейскому досье (досье кандидата на должность судьи) имеют члены и уполномоченные сотрудники секретариатов Высшей квалификационной комиссии судей Украины и Высшего совета правосудия соответственно, а также уполномоченные сотрудники Государственной судебной администрации Украины.

По результатам квалификационного оценивания Высшая квалификационная комиссия судей Украины принимает мотивированное решение о подтверждении или неподтверждении способности судьи (кандидата на должность судьи) осуществлять правосудие в соответствующем суде.

Для целей квалификационного оценивания и для содействия Высшей квалификационной комиссии судей Украины в установлении соответствия судьи (кандидата на должность судьи) критериям профессиональной этики и добросовестности создается Общественный совет добросовестности.

Членами Общественного совета добросовестности могут быть представители правозащитных общественных объединений, ученые-юристы, адвокаты, журналисты, которые являются признанными специалистами в сфере своей профессиональной деятельности, имеющие высокую профессиональную репутацию и отвечающие критерию политической нейтральности и добросовестности.

Общественный совет добросовестности

- 1) собирает, проверяет и анализирует информацию в отношении судьи (кандидата на должность судьи)
- 2) предоставляет Высшей квалификационной комиссии судей Украины информацию о судье (о кандидате на должность судьи)

- 3) предоставляет, при наличии соответствующих оснований, Высшей квалификационной комиссии судей Украины вывод о несоответствии судьи (кандидата на должность судьи) критериям профессиональной этики и добросовестности, который прилагается к досье кандидата на должность судьи или к судейскому досье;
- 4) делегирует уполномоченного представителя для участия в заседании Высшей квалификационной комиссии судей Украины относительно квалификационного оценивания судьи (кандидата на должность судьи);
- 5) вправе создать информационный портал для сбора информации о профессиональной этике и добросовестности судей, кандидатов на должность судьи.

Если Общественный совет добросовестности в своем заключении установил, что судья (кандидат на должность судьи) не соответствует критериям профессиональной этики и добросовестности, то Высшая квалификационная комиссия судей Украины может принять решение о подтверждении способности такого судьи (кандидата на должность судьи) осуществлять правосудие в соответствующем суде только в случае, если такое решение поддержано не менее чем одиннадцатью ее членами.

В случае выявления при проведении квалификационного оценивания фактов, которые могут повлечь дисциплинарную ответственность судьи, Высшая квалификационная комиссия судей Украины может обратиться в орган, осуществляющий дисциплинарное производство в отношении судьи, для решения вопроса об открытии дисциплинарного дела или отказе в его открытии.

21 октября 2015 года решением Высшей квалификационной комиссии судей Украины по согласованию с Советом судей Украины было утверждено Порядок и методологию квалификационного оценивания судьи.

17 февраля началось первичное квалификационное оценивание судей, проводимое Высшей квалификационной комиссией судей Украины. Первыми оценивание прошли судьи, которые подали в Комиссию заявления об избрании на должности судей бессрочно (судьи местных судов общей юрисдикции, полномочия которых закончились в 2015 году).

Следующий этап квалификационного оценивания касался судей апелляционных судов (в том числе, апелляционных судов города Киева и Киевской области).

На данный момент основное внимание в сфере оценивания судей приковано к конкурсу в Верховный Суд, который сейчас в активной фазе осуществляется в Украине.

Конкурс на занятие 120 вакантных должностей судей кассационных судов в составе Верховного Суда был объявлен в соответствии с положениями Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» 7 ноября 2016 года. При этом, возможность стать судьей нового Верховного Суда в случае успешного прохождения конкурса получили не только судьи, но и адвокаты и ученые.

К сдаче квалификационного оценивания по результатам специальной проверки Высшая квалификационная комиссия судей Украины допустила 630 кандидатов, участвующих в конкурсе на должности судей Верховного Суда (из них для 5 человек остановлен процесс оценивания из-за открытых уголовных производств).

Квалификационное оценивание кандидатов на должности судей Верховного Суда состоит из двух этапов: экзамен и собеседование. Каждый кандидат при оценке набирает определенное количество баллов в соответствии с определенными критериями.

В феврале этого года прошло анонимное письменное тестирование кандидатов на должности судей Верховного Суда для определения уровня знаний в области права, в том числе уровня практических навыков в правоприменении, а также выполнение практического задания - кандидаты должны были подготовить проект судебного решения. Выполнение всех задач - деперсонифицировано. По периметру зала, где осуществлялось тестирование и выполнение практического задания, были размещены камеры наблюдения. За ходом оценивания следила мониторинговая группа.

Те кандидаты, которые набрали проходной балл, допущены ко второму этапу квалификационного оценивания. Второй этап квалификационного оценивания состоит из исследования досье кандидатов, тестирования личных морально-психологических качеств и общих способностей, а также собеседования. Общественный совет добросовестности также должен предоставить свои мотивированные выводы относительно кандидатов.

Запланировано, что этап оценивания кандидатов на должности судей Верховного Суда, проводимый Высшей квалификационной комиссией судей Украины, завершится во второй половине мая этого года.

По результатам конкурса на замещение вакантных должностей судей на основе рейтинга кандидатов, принявших участие в таком конкурсе, Высшая квалификационная комиссия судей Украины внесет рекомендации Высшему совету правосудия в отношении назначения кандидата на должность судьи.

В свою очередь, Высший совет правосудия рассмотрит соответствующие материалы и рекомендации Высшей квалификационной комиссии судей Украины и примет решение в отношении внесения Президенту Украины представления о назначении на должность судьи Верховного Суда или примет решение о наличии оснований, препятствующих назначению.

Последний этап – издание указов Президента Украины о назначении на должность судьи на основании представлений Высшего совета правосудия.

Следует отметить, что объявленный конкурс в Верховный Суд - это уникальное событие не только для отечественной системы правосудия (на конкурсной основе Верховный Суд в Украине формируется впервые), но и для мировой практики. Этот суд формируется на основании прозрачного конкурса и высоких этических и профессиональных требований к кандидатам, что позволит вывести работу судейской системы Украины на качественно новый уровень.

Согласно Заключению № 17 (2014) Консультативного совета европейских судей «Об оценке работы судей, качества правосудия и соблюдения принципа независимости суда», какая-либо форма оценки отдельных судей необходима для выполнения двух ключевых требований к любой судебной системе, а именно наличие правосудия высшего качества и надлежащей подотчетности в демократическом обществе (§ 23).

Таким образом, оценивание судей – важный элемент обеспечения надлежащего качества работы судей и, тем самым, всей судебной системы государства.

Сегодня мы надеемся, что процесс квалификационного оценивания судей, запущенный в Украине, будет способствовать качественному обновлению судебной власти и возобновлению доверия к системе правосудия.

Отбор и оценка деятельности судей Молдавии

ИОН ДРУЦЭ

*Председатель Ассоциации Судей Молдавии,
Член Верховного Суда*

Судебное самоуправление представляет собой основной элемент обеспечивающий независимость функционирования судебной системы.

Что касается РМ - 05.07.2012 года, впоследствии принятия Закона «об отборе, оценке деятельности и карьере судей» в подчинении ВСМ действует Коллегия по отбору кандидатов и карьере судей, и Оценочная Коллегия по оценки деятельности судей.

Вследствие принятия данного Закона, Высший Совет Магистратуры непосредственно, и посредством органов, находящиеся в его подчинении, осуществляет функции самоуправления судебной системы в целях повышения качества акта правосудия, прозрачности судебной деятельности .

Коллегия по оценки деятельности судей (далее Оценочная Коллегия), осуществляет оценку деятельности судей в судебных инстанциях для отбора и продвижения на должность судьи, назначения на должность председателя или заместителя председателя судебной инстанции самых компетентных, беспристрастных и добросовестных лиц.

Оценочная Коллегия действует в следующем составе:

- 1) двое судей Высшей Судебной Палаты
- 2) двое судей Апелляционных палат,
- 3) один судья из первой инстанции, и один представитель гражданского общества.

Основная задача Оценочной Коллегии является периодическая и внеочередная оценка деятельности судей для обеспечения судебной системы квалифицированными судьями и выявлении тех, которые не справляются со статусом судьи.

Процедура оценки деятельности судей

- (1) Оценка деятельности судей осуществляется в целях комплексного анализа профессиональной деятельности и личностных качеств судей, повышения их квалификации, эффективности деятельности судебных инстанций, доверия общественности к судебной власти, качества судебной системы.
- (2) Детальная процедура и критерии оценки деятельности судей устанавливаются положением Высшего совета магистратуры, которое публикуется в Официальном мониторе Республики Молдова и на веб-странице Высшего совета магистратуры.
- (3) Процедура оценки деятельности судей должна отвечать принципам юридической достоверности, законного ожидания и другим основным принципам, создавать условия для всесторонней и объективной оценки профессиональной деятельности судей. Нормативные акты, регламентирующие процедуру оценки деятельности судей, должны прямо и четко устанавливать:
 - а) пределы оценки деятельности судей;

Процедура периодической оценки деятельности судей осуществляется согласно утвержденному графику решением ВСМ по оценке деятельности судей.

Также, внеочередная оценка деятельности судьи осуществляется по инициативе судьи в следующих случаях:

- а) назначение на должность до достижения предельного возраста;
- б) продвижение в вышестоящую судебную инстанцию;
- в) назначение на должность председателя или заместителя председателя судебной инстанции;
- д) перевод в судебную инстанцию того же уровня или нижестоящую

1. Оценка деятельности судей в 2016 году - общие данные

Оценочная коллегия деятельности судей осуществляла периодическую и внеочередную оценку деятельности 115 судей и 19 председателей/заместителей председателя судебных инстанций Республики Молдова, и приняла 135 решений.

В связи с реорганизацией судов, появилось большое количество заявлений со стороны судей в целях оценки деятельности для участия в конкурсе на замещение некоторых административных функций.

Оценочная коллегия вынесла 19 решений в отношении судей, которые осуществляют и функции председателя или заместителя председателя судебной инстанции, будучи оценена их деятельность, как в качестве судей, так и в качестве председателей или заместителей председателя судебной инстанции.

В сравнении с предыдущими 2014-2015 годами, в 2016 году Оценочная коллегия провела большое количество заседаний, будучи оценено большинство судей,

поскольку согласно утвержденному Графику решением ВСМ нр.53/3 от 09.02.2016 периодическая оценка судей начала новый этап периодической оценки всех судей в национальных инстанциях.

Периодическая Оценка деятельности судей в национальных судебных инстанциях.

В 2014 году, Оценочная коллегия судьям национальных судебных инстанций определила 6 оценок «отлично»; 89 оценок «очень хорошо»; 51 оценку «хорошо» и 5 оценок «неудовлетворительно».

Решениями Оценочной коллегии, судьям, в отношении которых оценка деятельности была признана «неудовлетворительной» был предоставлен срок 9 и 12 месяцев для повторной оценки деятельности.

На протяжении 2015 года, Оценочная коллегия провела оценку всех судей судебных инстанций, деятельность которых не была оценена в предыдущие годы, согласно графику утвержденному решением ВСМ нр.545/22 от 09.07.2013.

2. Оценка деятельности судей в связи с назначением на должность до достижения предельного возраста.

На основании положений ч.(1) ст. 11 Закона о статусе судьи, кандидаты, назначаются на должность судьи первоначально на пятилетний срок, по истечении пятилетнего срока судьи назначаются на должность до достижения предельного возраста на основании полученных результатов с оценки деятельности и отбора.

Согласно п.а) ч.(4) ст.13 Закона нр.154 от 05.07.2012 года об отборе, оценки деятельности и карьере судей в случае назначения судьи на должность до достижения предельного возраста, осуществляется внеочередная оценка деятельности.

Следовательно, по истечении пятилетнего срока полномочий 19 судей, назначенных на должности, по собственной инициативе были подвергнуты процедуре внеочередной оценки деятельности Оценочной коллегией деятельности судей.

В период 2014 -2016 г., для назначения на должность до достижения предельного возраста, были подвергнуты оценке в общем 40 судей; в 2014 году – 15 судей, в 2015 году – 6 судей и в 2016 – 19 судей.

4. Оценка деятельности судей в связи с назначением на должность председателя или заместителя председателя судебной инстанции.

Согласно ч.(1) ст.9 Закона нр.544- XIII от 20.07.1995 о статусе судьи, на должности заместителя председателя и председателя судебной инстанции судьи назначаются на конкурсной основе.

Здесь хотим отметить что 21 апреля 2016, Парламентом Республики Молдова был принят Закон /о реорганизации судебных инстанций/, вступивший в силу 01 июля 2016 года, с некоторыми исключениями.

Вышеуказанный закон регламентирует способ реорганизации системы судебных инстанций, в том числе организация и функционирование вновь созданных судов. Таким образом, закон предусматривает объединения путем слияния первых судебных инстанций, будучи созданы таким образом, 15 новых судебных инстанций, вновь созданные суды, начали свою деятельность с 1 января 2017 года а коммерческий суд и Военный суд прекратили свою деятельность с 1 апреля 2017 года.

Таким образом, впоследствии реорганизации судов, кандидаты на административные должности, подали заявления Оценочной коллегии по оценки деятельности судей, для проведения внеочередной оценки для участия в конкурсе.

Высший совет магистратуры инициировал процедуру оценки деятельности судей, и позже, процедуру по отбору судей, которые подали заявления для участия в конкурсах о назначении на административные должности председателя или заместителя председателя судебной инстанции.

В период 2014 -2016 г., Оценочная коллегия деятельности судей осуществляла оценку 51 судьи, в связи с их участием в качестве кандидатов в конкурсах организованных Высшим советом магистратуры для назначения на должности председателя или заместителя председателя судебной инстанции: в 2014 -13 судей, в 2015 -8 судей и в 2016 -30 судей.

5. Оценка деятельности судей в связи с продвижением в вышестоящую судебную инстанцию.

На основании п.б) ч.(4) ст.13 Закона нр.154 от 05.07.2012 об отборе, оценке деятельности и карьере судей, в случае продвижения в вышестоящую судебную инстанцию, судьи подвергнуты процедуре оценке деятельности.

Согласно ч.(3) ст. 5 данного Закона, при отборе судей, являющихся кандидатами на продвижение в вышестоящую судебную инстанцию, отборочная коллегия обязательно учитывает решения коллегии по оценке деятельности судей.

В период 2014-2016 гг, Коллегия по оценке деятельности судей оценила 37 судей в связи с продвижением в вышестоящую судебную инстанцию: в 2014 -12 судей, в 2015 -5 судей и в 2016 -15 судей.

6. Оценка деятельности судей в связи с переводом в судебную инстанцию того же уровня или нижестоящую.

В соответствии с положениями п.д) ч.(4) ст.13 Закона нр.154 от 05.07.2012 об отборе, оценке деятельности и карьере судей, в случае запроса перевода в судебную инстанцию того же уровня или нижестоящую, судья подвергается внеочередной оценке.

Таким образом, на протяжении 2016 года для перевода в судебную инстанцию того же уровня, коллегией по оценке была проведена оценка деятельности 1 судьи.

В период 2014 и 2015 годов, для перевода в судебную инстанцию того же уровня была осуществлена оценка деятельности 2 судей.

7. Внеочередная оценка судей по собственной инициативе и в случаях признания деятельности судьи «неудовлетворительной»

На основании ч. (3) ст. 13 Закона нр.154 от 05.07.2012 об отборе, оценке деятельности и карьере судей, внеочередная оценка деятельности судьи осуществляется по инициативе судьи или в случае признания деятельности «неудовлетворительной» при проведении периодической оценки.

Решениями Коллегии по оценке 2014 года, деятельность 3 судей была признана «неудовлетворительной» при проведении периодической оценки, будучи им предоставлен срок 12 месяцев для повторной оценки деятельности.

В 2016 году, в отношении этих 3 судей проводилась внеочередная оценка и, впоследствии проведения процедуры оценки, деятельность вышеуказанных судей была признана «хорошей».

В заключение хочется отметить что:

Результаты оценки деятельности судей, полученные в 2016 году, как и результаты предыдущих годов, были использованы для:

- организации должной подготовки судей, определение направлений подготовки, развитие и совершенствование программ непрерывного обучения судей, выбор форм обучения;
- объективного определения соответствия судьи занимаемой должности или должности, на которую он претендует;
- обеспечения объективного сравнения несколько судей, являющихся кандидатами на одну должность;
- поощрения судей к повышению квалификации и совершенствованию профессиональных навыков;
- совершенствования управления судебных инстанций;
- представления судей к присвоению квалификационных классов.

ОБЩИЕ СВЕДЕНИЯ О КОЛЛЕГИИ ПО ОТБОРУ И КАРЬЕРЕ СУДЕЙ

ОТБОРОЧНАЯ КОЛЛЕГИЯ была создана в 2012 году одновременно с принятием Закона от 05 июля 2012 года « об отборе, оценке деятельности и карьере судей»

Задача Коллегии по отбору и карьере судей состоит в обеспечении отбора кандидатов на должность судьи, продвижения судей в вышестоящие судебные инстанции, назначения на должность председателя или заместителя председателя

судебной инстанции, перевода судей в судебные инстанции того же уровня или нижестоящие.

Отборочная коллегия действует в следующем составе:

- **двое** судей Высшей Судебной Палаты;
- **один** судья Апелляционной палаты;
- **один** судья от судов первой инстанции
- **три** представителя гражданского общества.

Члены отборочной Коллегии избираются **Общим собранием судей**.

Процедура отбора регламентирована: национальным законодательством А

- Законом нр.154 от 05 июля 2012 года, **об отборе, оценке деятельности и карьере судей**;
- **Законом** нр.544 от 20 июля 1995 года, **о статусе судьи**;
- **Положением** о критериях отбора, продвижения и перевода судей (Решение ВСМ нр.211/8 от 05 марта 2013 г.);
- **Положением** об организации деятельности Коллегии по отбору и карьере судей (Решение ВСМ нр.60/3 от 22 января 2013 г.);

Также, международными положениями касающихся общих аспектов о назначении на должность судьи и осуществления профессиональной карьеры

- Европейская карта о статусе судей;
- Рекомендация No. R (94) 12 Комитета Министров Совета Европы государствам-членам о независимости, эффективности и роли судей;
- Заключение нр.1 (2001) о стандартах независимости судебных органов и несменяемости судей;
- Заключение нр.3 (2002) Консультативного Совета Европейских Судей, о принципах и правилах, регулирующих профессиональное поведение судей,

где сделан акцент на принцип этики и высокого стандарта профессионального поведения судей, и их беспристрастностию

В период 2013-2016 гг., Коллегия по отбору вынесла в 2013 -85 решений, в 2014 -92, в 2015-153, в 2016 -154 решений:

- отбора кандидатов на должность судьи;
- отбора судей, которые просили продвижение в вышестоящую судебную инстанцию;
- отбора судей, которые просили назначение на должность председателя или заместителя председателя судебной инстанции;

- отбора судей, которые просили перевода в судебную инстанцию того же уровня или нижестоящую.

Важно отметить что в первоочередном порядке рассматривались кандидатуры судей, которые просили назначение на административные должности судебных инстанций, в связи с реорганизацией судебных инстанций.

Процедура отбора судей которые просят назначения на должность судьи вышестоящей судебной инстанции.

Пкт.11 из Положения о критериях, показателях и процедуре деятельности судей четко указывает, условия при которых судьи могут быть подвержены процедуре выдвижения в вышестоящую судебную инстанцию а именно:

- **выслуга лет** в должности судьи (6 лет для Апелляционной Палаты и 10 лет для Высшей Судебной Палаты),
- **отсутствие дисциплинарных нарушений** в течении последнего года деятельности,

прохождение процедуры оценки профессиональных качеств для выдвижения на вышестоящую должность,

совместимость с публичной должностью. В данном случае не были выявлены случаи несоответствия кандидатур с обозначенными условиями.

В течении 2016 года, в результате объявления конкурсов для занятия вакантных должностей в Апелляционной палате и в Высшей Судебной Палате, Коллегия по отбору и карьере судей рассмотрело материалы в отношении 17 судей.

Все желающие кандидатуры были рассмотрены в заседаниях коллегии, все были утверждены, а принятые по ним решения не были оспорены.

Процедура отбора судей которые просят назначить их на должность председателя/заместителя председателя судебной инстанции.

Процедура и условия отбора судей, кандидатов на должность преседателя или заместителя председателя судебных инстанций установлена Положением о критериях отбора.

Как исходит, из пкт. 13 вышеуказанного Положения, условиями для процедуры отбора и продвижения на административные должности судебных инстанций являются:

- **отсутствие** дисциплинарных нарушений в течении последнего года деятельности,
- положительная оценка профессиональной деятельности для продвижения на должность председателя, заместителя председателя, соответствия с публичной должностью.,

Обязательно судья должен быть назначен на должность судьи до достижения предельного возраста - 65 лет.

Процедура отбора судей которые просят перевода из судебной инстанции того же уровня или нижестоящей судебной инстанции

Условиями и критериями отбора для осуществления перевода в суд того же уровня или же нижестоящей судебной инстанции не определены по отдельности а предусмотрены Положением о критериях отбора, продвижения и перевода судей.

Соответственно, Коллегия по отбору и карьере судей, рассматривают кандидатов с учетом:

- назначения их на должность до достижения предельного возраста - 65 лет;
- отсутствие дисциплинарных нарушений в течении последнего года;

ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУДЕЙ: ЕВРОПЕЙСКИЕ ПРИНЦИПЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЛИТВЫ

ПРОФ. РИМВИДАС НОРКУС

*Председатель Верховного Суда Литвы
Председатель Совета судей*

„...если вы будете оценивать рыбу по ее способности взбираться на дерево, она проживет всю жизнь, считая себя дурой“.

Альберт Эйнштейн

Оценка профессиональной деятельности судей в Литве начата сравнительно недавно. Свое закрепление в Законе о судах данная процедура нашла только в 2008 году. И с каждым годом практика ее применения устойчиво развивается, открываются все новые аспекты его применения.

Мне хотелось бы сразу сказать, что оценка профессиональной деятельности судей в Литве основывается на лучшей европейской практике, которая отражается в таких документах, как:

- ▶ Заключение Консультативного совета европейских судей (КСЕС) № 17 (2014 г.) «Об оценке работы судей, качества правосудия и соблюдения принципа независимости судей».
- ▶ Доклад 2012 - 2013 гг. Европейской сети Советов судей (ЕССС) о минимальных стандартах, касающихся оценки исполнения профессиональных обязанностей и несменяемости членов судейского корпуса.

В вышеназванных документах отмечается, что индивидуальная оценка судей заключается в оценке профессиональной деятельности отдельных судей и их способностей.

Оценка профессиональной деятельности судей должна отталкиваться от нескольких основных принципов:

- ▶ Защита независимости судьи (оценка не должна использоваться в качестве инструмента контроля судей или иерархического контроля отдельных судей в рамках судебной системы для политических деятелей или представителей исполнительной власти).
- ▶ Поддержание и повышение качества и эффективности судебных систем (оценка судей должна быть направлена на совершенствование судебной системы, обеспечивая при этом максимально возможное качество с учетом интересов общества в целом).
- ▶ Оценку следует рассматривать не в качестве инструмента надзора за судьями, а напротив — в качестве средства поощрения их к совершенствованию, которое отразится и на системе в целом.
- ▶ Оценка исполнения судьями своих профессиональных обязанностей должна быть четко отделена от системы дисциплинарной ответственности судей. В редких случаях процедура оценки может стать основанием для дисциплинарного производства, то есть когда в ходе оценки устанавливаются факты, которые можно было бы рассматривать как нарушение этических правил и/или серьезную/умышленную халатность.

Выделяются следующие типы индивидуальной оценки судей:

- Формальная оценка. При проведении формальной оценки, цели и критерии оценки, состав субъекта оценки, порядок оценки и ее возможные последствия регламентированы первичным законодательством или подзаконными нормативно-правовыми актами (в большинстве стран ЕС). В тех случаях, когда применяется система формальной индивидуальной оценки судей, ее основа и ключевые элементы (критерии, процедура и последствия оценки) должны быть четко и исчерпывающе закреплены в первичном законодательстве. Оценка должна осуществляться субъектами оценки с участием членов судейского корпуса (Совета судей или специального органа).
- Неформальная оценка. При проведении неформальной оценки, формализованные рейтинги или критерии не используются; данная оценка обычно не имеет прямых последствий для оцениваемого судьи. Оценка направлена на определение способностей судей, выявление профессиональных недостатков и потребностей в обучении (Нидерланды).

В случае применения формальной оценки судьи, процедуру обычно можно разделить на две составляющие части:

- ▶ изучение данных (досье, отчеты председателя суда и т.д.)
- ▶ интервью с судьей.

Интервью должно рассматриваться как необходимая основа для принятия решения компетентным органом, поскольку оно предоставляет возможность для уточнения любых нерешенных вопросов, как качественных, так и количественных. Интервью должно быть не простой формальностью, а обсуждением, направленным на поиск инструментов для совершенствования на последнем этапе перед принятием решения.

Система аттестации, которая до сих пор применяется в некоторых странах, была подвержена критике как со стороны судей, так и со стороны экспертов, будучи, скорее, административным барьером, чем полезным инструментом для судей с точки зрения выполнения ими своей работы.

Критерии оценки судей можно разделить на две основных группы: количественные и качественные.

1. Качественные критерии сосредоточены на навыках, необходимых для судьи: профессиональная компетентность (знание процессуального и материального права, способность вести судебные процессы и составлять обоснованные судебные решения); личная компетентность (способность выдерживать рабочую нагрузку и принимать решения, открытость новым технологиям), социальная компетентность (умение быть посредником, проявлять уважение к сторонам процесса).

2. Количественные критерии (количество рассмотренных дел/процент рассмотренных дел в общем количестве полученных дел; рабочая нагрузка, количество судебных решений, отмененных вышестоящим судом/процент отмененных судебных решений в общем количестве обжалуемых решений).

Существуют мнения, что количественные данные не следует использовать при формальной оценке с юридическими (особенно негативными) последствиями.

При этом отказ от рассмотрения количественных критериев может привести к ситуации, когда субъекты оценки не могут глубоко оценить и рассмотреть причины получения тех или иных показателей по некоторым качественным критериям у отдельного судьи (например, некоторые качественные показатели у судьи значительно хуже, чем у других, при этом может быть важно отметить, что его/ее рабочая нагрузка гораздо выше, чем у других судей. Таким образом, количественный показатель может помочь установить причины низких качественных показателей).

Венецианская комиссия отмечает: статистические данные по показателям эффективности и урегулирования споров следует использовать в качестве отправной точки для выявления любых возможных проблем судьи, и их необходимо рассматривать в контексте — в качестве компромисса между двумя противоположными взглядами.

В Литве процедура оценки деятельности судей изначально не имела (и в настоящее время не имеет) репрессивной направленности. Цель процедуры не заключается в наказании судьи за ненадлежащее исполнение своих профессиональных обязанностей, что может повлечь прекращение полномочий либо применение к судье иных санкций.

Цели, типы, процедуры, принципы и компетентные органы предусмотрены Законом о судах.

Процедуры подробно регламентированы в Описании оценки деятельности судей и в Правилах постоянной комиссии по оценке деятельности судей, утвержденных Советом судей. Таким образом, процедура оценки судей в Литве носит рамочный и формальный характер.

Закон о судах определяет следующие цели оценки профессиональной деятельности судей:

- 1) определение потребностей в обучении, тенденций в сфере преподавания;
- 2) объективное решение вопросов продвижения судей по службе;
- 3) содействие повышению квалификации судей;
- 4) развитие управления судебными органами.

Как вы уже убедились, перечисленные выше цели не включают в себя выявление недостойного поведения судей и их наказания. Постоянная комиссия по оценке судей не наделена полномочиями привлечь судью к дисциплинарной ответственности. И, тем не менее, было бы необоснованно, если при установлении факта недостойного поведения судьи данная комиссия закрыла глаза и притворилась, будто ничего не видит. Поэтому в крайних случаях, когда вышеназванной комиссией наблюдаются основания для дисциплинарного производства (судья своим поведением дискредитировал звание судьи, грубо нарушил судейскую этику т. п.), она вправе сообщить о них Комиссии по судейской этике и дисциплине, которая в свою очередь проводит самостоятельное исследование по вопросу о возбуждении дисциплинарного дела. Итак, в результате оценки деятельности судей могут наступить дисциплинарные последствия - если оценка результатов деятельности судей выявит обстоятельства, которые могут стать основанием для дисциплинарной ответственности, это может привести к новому отдельному расследованию относительно возможности начать предписанное законом дисциплинарное производство в отношении судьи.

Существуют следующие виды оценки деятельности судей:

- Периодическая оценка проводится каждые 5 лет
- Внеочередная оценка проводится по просьбе самого судьи; при повторном выявлении недостатков в работе судьи (в данном случае правом инициировать оценку обладает председатель суда или председатель любого другого суда высшей ступени); а также при решении вопроса о повышении судьи.

Нетрудно заметить, что внеочередная оценка деятельности судьи, когда она инициируется в связи с повторным выявлением недостатков работы судьи, содержит определенный морализирующий элемент и оказывает превентивное воздействие. О недостатках работы судьи могут узнать его коллеги, либо ему придется дать устные пояснения в заседании Постоянной комиссии по оценке деятельности судей. Поэтому нередки случаи, когда сам факт инициирования председателем суда внеочередной

оценки профессиональной деятельности судьи, уже сам по себе оказывает достаточно эффективное воздействие, после чего значительно повышается качество работы судьи.

На практике председатель суда при установлении недостатков работы судьи может оказаться перед дилеммой выбора подлежащей инициированию процедуры в отношении судьи: внеочередной оценки судьи в связи с неоднократными недостатками работы судьи, или дисциплинарной ответственности судьи. Приходится признать, что разграничение данных процедур – вопрос не из легких. Судья в дисциплинарном порядке несет ответственность за поступок, порочащий звание судьи, проявляющийся, помимо прочего, в очевидно халатном исполнении конкретной обязанности судьей или ее неисполнении без уважительной причины. Конституционный суд Литвы дал разъяснение, что неоднократные факты установления грубых, очевидных ошибок толкования и (или) применения права, очевидных нарушений норм процессуального права являются основанием для применения в его отношении дисциплинарной ответственности. В то же время, подобным образом звучит и формулировка основания для проведения внеочередной оценки, - неоднократное установление недостатков в деятельности судьи. Дисциплинарная ответственность является более строгой мерой воздействия, цель которой заключается в наказании, тем временем внеочередная оценка не содержит цели прямого наказания, хотя в дальнейшем такая оценка может перерасти в дисциплинарную ответственность. Поэтому критерием разграничения должно быть допущение в его отношении дисциплинарных нарушений, и возникшие вследствие этих нарушений последствия. Как например, подавляющая часть дисциплинарных дел в отношении судей были возбуждены за неуважительное отношение и грубое поведение с участниками процесса, и реже – за несоблюдение установленного процессуального законодательства, например, допущение судьей явно грубой и неоправданной ошибки в процессе. Тем временем внеочередная оценка судьи инициируется при отсутствии в его работе явно выраженного нарушения, однако повторяющиеся недостатки препятствуют эффективному управлению правосудия (например, систематическое несвоевременное написание решений, несоблюдение иных установленных законом процессуальных сроков, многократные случаи отмены принятых судьей в делах решений, отмененных судом высшей ступени по причине повторяющихся причин и т.п.).

Процедура оценки организована следующим образом:

Процедура оценки начинается со сбора и предоставления Национальной судебной администрацией статистических показателей деятельности оцениваемого судьи: количество дел, рассмотренных в течение определенного периода, соблюдение процессуальных сроков рассмотрения дел, количество процессуальных решений, обжалованных и отмененных судом высшей инстанции или оставленных им в силе, данные о заключенных в рассматриваемых судьей делах мировых соглашениях, о количестве переданных судьей дел на рассмотрение в порядке судебной медиации.

Затем председатель суда представляет собственный анализ, с кратким изложением причин отмены/изменения судебных решений, информации о качестве ведения процесса, соблюдения судебной этики, профессиональной и личной компетентности.

Роль председателя суда тут имеет особое значение, поскольку представляемый им анализ должен основываться на данных личного непосредственного ознакомления с деятельностью оцениваемого судьи, полученных в процессе наблюдения за ведением дел, рассматриваемых оцениваемым судьей, прослушивания случайно выбранных аудиозаписей судебных заседаний, оценки заявлений, жалоб лиц, связанных с осуществлением профессиональной деятельности и этики.

Окончательное решение по поводу оценки судьи принимает Постоянная комиссия по оценке деятельности судей. Состав комиссии определяется на срок полномочий Совета судей и включает в себя семь членов: трое из членов Комиссии не должны быть судьями. Четыре члена Комиссии избираются из судей Советом судей, трое назначаются Президентом Республики.

Оценка судей осуществляется в заседаниях Комиссии при непосредственном участии судьи, во время заседания Комиссия задает вопросы судье, заслушивает его пояснения и составляет мотивированное заключение. Свое заключение Комиссия должна обосновать как можно более объективной и всесторонней информацией, источниками которой являются:

- ▶ Анкетирование (письменное заполнение судьями анкет Комиссии и/или Председателя суда)
- ▶ Наблюдения за соблюдением процедуры в зале суда (непосредственно/через аудиозаписи)
- ▶ Анализ статистических данных
- ▶ Опросы
- ▶ Изучение информации об обучении, повышении квалификации
- ▶ Анализ внепроцессуальных жалоб на действия судьи
- ▶ Интервью

В процессе формирования вывода о деятельности судьи комплексно рассматриваются количественные и качественные критерии, такие как:

- ▶ Рабочая нагрузка (по сравнению со средним показателем).
- ▶ Продолжительность производства (по сравнению со средним показателем).
- ▶ Качество судебных решений (обзор причин для отмены/изменения решений, оценка качества юридической аргументации).
- ▶ Причины затянутости процесса.
- ▶ Качество ведения процесса (равное обращение со всеми сторонами процесса и т.д.).
- ▶ Данные о мирных соглашениях и посредничестве.
- ▶ Соблюдение требований судейской этики.

- ▶ Личная компетентность: умение общаться с коллегами, работниками суда, адвокатами и т.д., умение эффективно организовывать деятельность и т.д.

Совет судей во время встреч с Постоянной комиссией по оценке профессиональной деятельности суд и с председателями судов отмечает принцип объективности оценки судей. Все судьи должны оцениваться одинаковым образом, с применением одной и той же методологии и стандартов.

Гораздо более сложный вопрос связан с рейтингованием судей. Перечень, определяющий цели оценки судей в Законе о судах, не содержит цели, направленной на выделение судей по качеству выполняемых ими профессиональных обязанностей. Тем не менее, результаты оценки судей используются при вынесении решений по вопросам повышения судей, а так как их профессиональное продвижение проходит на конкурсной основе, сравнение показателей работы оцениваемых судей было бы логичным.

В данном контексте хочу также сказать, что оценка судей в Литве является одним из этапов при решении вопроса их повышения в должности. Постоянная комиссия по оценке деятельности судей не принимает решений относительно того, кто из них достоин назначения судьей суда высшей ступени, или занять должность председателя суда. Комиссия дает лишь оценку деятельности судьи и представляет свое заключение. Данное заключение является одним из источников информации для другой комиссии – Комиссии по отбору судей, назначаемой Президентом Республики; данная Комиссия составляет список очередности судей и представляет его Президенту.

В практике некоторых Европейских государств методика рейтингования судей прижилась и не вызывает проблем. Применяемые рейтинговые системы приблизительно сопоставимы и используют оценки «очень хорошо», «хорошо», «удовлетворительно» и «неудовлетворительно» либо аналогичные оценки. Вместо того, чтобы проводить точные математические расчеты по каждому показателю, компетентный орган может установить квалификационные категории по каждому критерию, а затем присвоить судье общую квалификационную категорию (неудовлетворительная/слабая, удовлетворительная, хорошая, очень хорошая, отличная квалификация).

И, тем не менее, такой практики рейтингования судей в Литве пока нет даже и в тех случаях, когда оценка профессиональной деятельности проводится с целью их профессионального продвижения. В выводе Комиссии дается характеристика профессиональной деятельности и личных качеств судьи, его достижений, а заключительный вывод звучит следующим образом: отвечает предъявляемым к судьям требованиям. Только в исключительно положительных или отрицательных случаях вывод содержит более объемную информацию, способствующую определению места судьи среди коллег. Например, вывод Комиссии, содержащий рекомендации судье поднимать свою квалификацию, больше внимания уделять изучению судебной практики, по сути, означает наиболее слабые сферы профессиональной деятельности судьи.

Во всяком случае, я являюсь сторонником более прозрачной и четкой системы

оценки в тех случаях, когда проведение внеочередной оценки связано с карьерным ростом судьи. Оценка судьи «очень хорошо», «хорошо», «удовлетворительно» и «неудовлетворительно» послужила бы достоверным критерием для Комиссии по отбору судей при определении порядка очередности в списке судей.

Во всех остальных случаях, когда проведение периодической оценки судей не связано с карьерным ростом судьи, составление рейтинга представляется более проблематичным. С учетом того, что на должность все судьи назначаются в конституционном порядке, исполняют одни и те же обязанности и рассматривают одни и те же дела, их разделение на хороших и менее хороших может привести к возникновению конфликтов в судебном корпусе. Открытая информация о результатах оценки профессиональной деятельности судей, может снизить доверие к судьям, которые получают более низкие оценки, что, в свою очередь, может повлиять на авторитет судебной системы. Даже в случае, если информация о результатах оценки судей закрыта, существует большой риск утечки такой информации, а также угроза подачи участвующими в деле лицами претензий или даже апелляционных и кассационных жалоб, мотивируя тем, что их дело рассмотрено судьей, получившим лишь оценку «удовлетворительно», а не «отлично».

Судья, деятельность которого подлежит оценке, знакомится с материалами по оценке его деятельности и имеет право на обжалование результатов в Совете судей. Такие случаи в Литве сравнительно редкие.

Выводы:

- ▶ Оценка деятельности судей не должна нарушать принцип независимости судей. Оценка профессиональной деятельности судей должна быть направлена на повышение качества профессиональных знаний, навыков конкретного судьи и эффективности судебной системы в целом.
- ▶ Оценка деятельности судей должна быть всесторонней и объективной. Материал для оценки должен быть достаточным для глубокой оценки всех аспектов исполнения судьей своих профессиональных обязанностей. Источники сведений, используемых в процессе оценки судей, должны быть надежными. Все судьи должны оцениваться одинаковым образом, с применением одной и той же методологии и стандартов.
- ▶ Результаты оценки судей должны использоваться в целях совершенствования деятельности судьи и судебной системы. И только в исключительных случаях оценка судьи может предопределить его дисциплинарную ответственность.

Practical experience of Germany and perspectives in the field of judicial mediation

Praxiserfahrungen und Perspektiven im Bereich der Gerichtlichen Mediation in Deutschland

JENS GNISA

*Chair of the German Association of Judges,
Chair of the Bielefeld 1st Instance Court*

1) Ausgangslage

Bis zur Einführung des Güterichterverfahrens hatten sich bereits zahlreiche Modelle in Deutschland entwickelt, u.a. um die Mediation zu betreiben. Diese litt aber daran, dass die Rechtsvorschriften für die Mediation nicht passten. Es ging insbesondere um die Aussetzung des eigentlichen Gerichtsverfahrens während der Mediation und die Sicherung eines nicht streitentscheidenden Richters. Die Praxis behalf sich, indem Analogien gebildet wurden.

Seit Gesetz vom 21.7.2012 ist die Mediation als eine Methode der Konfliktbeilegung im Gesetz ausdrücklich anerkannt. Es gibt aber noch andere: etwa die Güteverhandlung selbst, in der auch der Sach- und Streitstand in der Güteverhandlung erörtert wird. Dies ist ja gerade bei der Mediation nicht der Fall, in der die Parteien eigenverantwortlich zu einem einverständlichen Ergebnis kommen sollen.

Das Gericht kann die Parteien für die Mediation zu einem nicht entscheidungsbefugten Richter verweisen. Die Trennung von Entscheidung und Mediation ist also im Gesetz verankert; § 278 Abs. 5 ZPO.

2) Umsetzung

- Modellversuche nunmehr dauerhaft
- Andere Gerichte haben die Mediation in der Geschäftsverteilung aufgenommen, etwa dass nur die Mediation als Güteverhandlung angeboten wird
- Weitere Ausbildung von Richtern
- Bis heute aber kein flächendeckendes Angebot an Mediation: vieles hängt noch von der Initiative der Richter oder des jeweiligen Gerichtspräsidenten ab.

3) derzeitiger Sachstand

Immerhin ist die Mediation in Deutschland gesichert. Aber gravierende Unterschiede im Angebot.

Etwa: Landgericht Kiel: hier gehen ca. 20 % der Verfahren in die Mediation. Bei einer Vergleichsquote von 70 % in der Mediation können dadurch hier rd. 15 % der Gerichtsverfahren einem Vergleich zugeführt werden. Andere Gerichte liegen allerdings mit ihren Zahlen deutlich darunter oder bieten gar keine Mediation an. Liegt an Einstellung der Richter, die in hohem Maße erledigungsorientiert sind – geben Akte nur ungern aus der Hand, könnten ja auch selbst Vergleich anbieten.

Problem auch Amtsgerichte: niedriger Streitwert, verhältnismäßig viel Sitzungszeit für Anwalt (im Regelfall 2 Stunden), lohnt wirtschaftlich am Amtsgericht mit Streitwerten bis zu 5.000,- € kaum.

Zahlen für 2014:

Erledigte Gesamtverfahren LG	334.000
Davon beim Güterichter = mehr als Mediation	7.829
Anteil Ca.	2,5 %
Zumindest mit Teilerfolg abgeschlossen:	3.801
Erfolgsquote damit	49,5 %

In Mediation jedoch durchschnittlich 70 %

Erledigte Gesamtverfahren 2014	1.1 Mio
Davon beim Güterichter	16.249
Anteil Ca.	1,5 %
Zumindest mit Teilerfolg abgeschlossen	8.504
Erfolgsquote damit	52 %

Deutlich niedrigerer Anteil beim Amtsgerichte, geringerer Streitwert, Anwälte befürchten höheren Aufwand.

Allerdings kann dahinter stehende Konflikt zu weit höheren Streitwerten führen, so dass diese Einschätzung verfehlt sein kann. Fall:

Eine Erblasserin hatte 2 Kinder. Der Sohn erbe das Haus. In dem Haus befand sich eine Wohnung. Die Erblasserin räumte der Tochter ein lebenslanges unentgeltliches Wohnrecht ein, das auch im Grundbuch eingetragen wurde. Sie musste sich nur an den Nebenkosten der Wohnung wie ein Mieter beteiligen. Daran entbrann der Streit. Es ging um Kosten in Höhe von 1.500,- € im Prozess. Vergleich: Tochter verzichtete auf Wohnrecht; Sohn zahlte dafür 150.000,- € und konnte damit jetzt Haus unbelastet verkaufen. Für alle wirtschaftlich. Im Prozess hätte der Sachverhalt nie über die 1.500,- € hinaus erweitert werden können.

Beispiel macht Sinnhaftigkeit der Mediation klar, auch vor dem Amtsgericht.

4) Meinung der Bevölkerung

Hier ist in erster Linie die außergerichtliche Mediation bekannt. Immerhin 69 % der Bevölkerung haben von der Mediation schon mal gehört. Gleichwohl haben nur rd. 4 % der Bevölkerung schon mal an einem Mediationsverfahren teilgenommen. Vor die Wahl gestellt welches Verfahren sie bevorzugen würden nur 19 % das Gerichtsverfahren wählen, aber 48 % das Mediationsverfahren. Daraus folgt: Viele für die Mediation geeignete Verfahren werden schon zuvor abgefangen – sie kommen gar nicht erst zu Gericht und können hier deshalb auch nicht von dem Mediator bearbeitet werden.

5) Ausblick

- a) Mediation stagniert derzeit in Deutschland. Gründe sind die wachsende außergerichtliche Streitschlichtung, der Umstand, dass Verfahren in Deutschland ohnehin relativ schnell geführt werden (5 Monate, 9 Monate, Mediationsverfahren ca. 3 Monate), das Festhalten an althergebrachten Verfahrensabläufen.
- b) In vielen Bezirken ist der Anteil der Mediation an den Verfahren aber hoch (rd. 20 %). Dies belegt, dass es durchaus einen Bedarf gibt.
- c) Erforderlich ist jetzt eine Vereinheitlichung der Standards. Die Frage, ob Mediation angeboten wird oder Gütetermine oder gar nichts, darf nicht vom Zufall abhängen, welches Gericht gerade zuständig ist.
- d) Kulturänderung muss bewirkt werden: Einstellung, dass Mediation sinnvolle Ergänzung zum streitigen Verfahren ist und als zusätzliches Angebot der Justiz sinnvoll ist. Schon in Ausbildung einbeziehen. Öffentlichkeitsarbeit. Kostenvorteile.

Mediation in Estonia

MEELIS EERIK

*Chairman of the Tallinn District Court,
Member of the Association of Judges Board of Estonia*

First of all, I would like to say that this is a great honour to be in Georgia again. During my 8 years as a President of the Estonian Association of Judges, I had the opportunity to visit Georgia almost every year. Since then, it has been a while but I'm very impressed about the progress you have made here in your beautiful country.

Personally, I would like to thank Mr Vahtang Tordia who is a true friend of Estonia and many Estonians, me included. I would like to thank Mr Tordia for keeping the contact between our two nations alive.

It is true that Estonians and Georgians have been great friends for decades. At first glance, it could seem a little surprising because these two nations are very different. Estonians live in the North, Georgians in the South; Estonians have cool character (some call us just Stonians), Georgians have all the passion in the world; Estonians don't talk much, Georgians make fantastic speeches; etc. It almost seems that we are two sides of the coin. However, having a brief common history, we both have the same ambition to build up our future and in that sense we are both equally passionate. Once again, it's a great pleasure and honour to be here with you today.

My today's topic is about mediation. Let me share my personal thoughts about this topic as well as our experience in the field.

Estonian judges have dealt with mediation for years. We have a little text book for judges written by German authors. The book itself is quite thin (yes, we have found Germans who can write short) but its content is concrete, clear and easy to comprehend – just the way we like it.

In practice, mediation have been used mostly in family cases.

In light of mediation, there are 3 ways to solve the case:

1) to try to reach a compromise -

in Estonia, judges are differently skilled in that respect. For example, some judges can reach a compromise much more than others. Me - I'm not good at it, I'm afraid. Sometimes it feels that it's much more easier to write a decision than try negotiate resisting parties⁵.

2) to try to find a correct answer based on the legal norms, legal practice and customs

this might work with rational participants of the proceedings who are able to „learn“ during the procedure⁶. It should especially work with professional representatives who stay (hopefully) away from emotions and can predict the outcome of the case. Even more, Estonian judges are encouraged to reveal their preliminary thoughts about the case, pointing out the weaknesses and strongholds of the parties in order to find a common ground more easily. At the same time, this does not work with non-professional participants who can take it as impartiality of the judge.

3) to solve the case by authority –

this works specially in our Russian speaking population who tend to rely on authority. Our lawyers sometimes say that when it comes from the judge, it is legitimate and trustworthy for some clients even when his lawyer had said the same thing earlier in his office.

Now a sour note. I have been a judge for 16 years now and can confirm that when it comes to emotions, pride or other such personal characteristics, all good ideas about mediation are out of the window. In such cases people don't want to settle, they are getting fueled up by the procedure and they don't care about the cost⁷. Then, all we have is just enforcement. Yes, I'm talking about some exceptions because majority of the participants would like to get it over with and with most reasonable outcome possible. However, I feel that the „market“ for mediation varies from time to time. In different times people in the society are more open or reserved for mediation.

This is also a tough field for a jurist. In order to be successful in mediation one needs more non-legal knowledge, like psychology. One can write legally sound decisions but this does not necessarily mean that he is successful mediator.

Baring that in mind, we have tried to „outsource“ mediation to professional mediators. For example, in family cases, judge can order parties to see a psychologist and postpone the case until then. In theory a good idea hit the wall when the question: „Who pays for that?“

5 Just few weeks ago I had a chance to participate in US judges training in Washington DC. It appeared that there is a formula in economic cases which provides percentage about the reasonability of solving a case with a compromise. The elements of this formula are: value (including non-monetary value), procedural costs and prognosis of victory. I haven't tried it yet in practice but it seems an useful tool to elevate compromising to more scientific/rational grounds.

6 This is reference to Niklas Luhman's procedural theory according to which legitimation of the procedure rises from the participants ability to learn during the procedure. Ability to learn comes from cocktail of persuasion and enforcement (when persuasion is not enough).

7 Then again, I realize that judge's „occupational disease“ is to get cranky. Maybe 16 years have got me...

needed to be answered. Court system can not afford to pay for it, neither can parties.

I consider myself a realist⁸. Realists are usually outcome oriented. We all agree that mediation is very welcome in our legal systems. So, how can we realistically reach to this outcome? Unlike formalists, who sometimes produce just a formal answer (no wonder)⁹, I should suggest something in touch with real life even when the answer seems insufficient.

Yes, we can all learn about the mediation techniques but in reality some are better than others. As I mentioned before, this is a touch-and-go, non-legal field which demands special skills. In short, talents. I am serving as a President of the Court at the moment¹⁰ and I feel that this is my obligation to find such talents and introduce them to the topic.

The other tool is specialization. It works both ways – enables to gather skillful judges to solve such demanding cases and let the rest do something else. Training specialized judges is also cheaper for the system. For me, family cases are not my first love – not much law and much more something else. I have also confessed that I'm personally not good with mediation. So, my personal contribution is to keep away from family cases.

In conclusion, formal approach to mediation does not help to make it real. Mediation does not work on paper. The reason for this is its interdisciplinary nature. Mediation needs interdisciplinary skills and talented judges. Court President's task would be find such judges and create possibility for specialization and training for such judges.

I wish us all good luck and thank you for listening!

8 I just have too dark sense of humour to be a formalist.

9 Like: „We have a textbook about mediation – read that and be better!“

10 Tallinn Regional Court is the biggest first degree court solving almost half of all civil and criminal cases in Estonia.

Mediation in Poland – outline of the institution and its current problems

ANNA BEGIER

*Member of the Association of Judges Board,
District Court Judge in Września,*

1. A brief history of mediation, the most important features of the institution

Mediation in Polish penal law was introduced in negligible form already in 1998, while full in 2003, in juvenile cases in 2001, and in civil cases in 2005. This presentation focuses on mediation in civil cases. Civil proceedings in general cover economic, family and labor law matters. In statistics, however, these sections are mentioned separately.

a/ mediation in civil cases

Mediation is voluntary. The mediator should be impartial. Mediation proceedings are not public and the mediator is obliged to keep secret (also to the court) all the facts he learned during mediation, unless the parties release him from this obligation. It is ineffective to rely on arbitration proposals, conciliation proposals, or other statements made in mediation proceedings in the course of court proceedings.

The judge, except the senior or retired judges, cannot be a mediator. Mediators are permanent court mediators included in the list led by the President of the Regional Court, as well as mediators of NGOs and universities and these entities can create mediation centers. The lists of mediators are forwarded to the President of the Regional Court, and they are available on the website and forwarded to the judges.

Mediation is carried out on the basis of a mediation agreement (giving mediation consent by the party when the other party has submitted a mediation request to the mediator) or by a court order leading the parties to mediation. Mediation is conducted before the commencement of court proceedings, and with the parties' agreement (no objection) during the proceedings.

If a settlement is reached before the mediator and is enforced by way of execution, the court approves it by giving the enforceability clause, otherwise it approves the mediation. Approval of the settlement results in discontinuance of court proceedings. The court refuses to approve the settlement, in whole or in part, if the settlement is contrary to the law or the so called “social cohabitation” rules, or is intended to circumvent the law, or if it is incomprehensible or contradictory. The settlement before the mediator, after its approval by the court, has the legal force of the settlement reached before the court. A settlement that has been enforced is enforceable – it can be enforced by court enforcement.

The amount of mediator’s remuneration for conducting mediation proceedings initiated on the basis of court referral and reimbursable mediator expenses is determined by the Minister of Justice by way of ordinance.

b/ mediation in criminal cases

In criminal cases the case can be sent to mediator only with the consent of the injured party (the victim) and the defendant – both during the investigation and the judicial proceedings. Mediation gives the parties the opportunity to communicate about the manner and timing of compensation for the damage, redress for wrongdoing and apologies. Mediation gives the defendant the opportunity to be treated more lightly by the court. Mediation proceedings should not last more than a month, but can be prolonged by the motion from mediator and by approval of the court. The mediator is provided with a basic information from the case file to the extent necessary to conduct the mediation proceedings. Mediation proceedings are conducted in an impartial and confidential manner. The mediator cannot be interrogated about the facts heard from the suspect / defendant or the injured party. Mediation may result in the conclusion of a jointly agreed settlement or lack thereof. The mediator shall provide a written report on the outcome of the mediation proceedings to the authority which referred the case to mediation (judge or prosecutor). The report is annexed to the settlement signed by the suspect / defendant, the injured party and the mediator, if any. The settlement resulting from mediation does not end criminal proceedings. It is not legally binding, so a judgment must be given in such case. However, the court takes into consideration the content of the settlement agreement, which may result in the perpetrator: taking into account the motion of the accused to plea bargain, the recognition of the settlement as a mitigating circumstance with the penalty, extraordinary leniency, abandonment of punishment, Obligatory judgment of the criminal measure in all the cases indicated in the law. The costs of mediation in criminal cases are borne by the State Treasury.

It should be noted that during 1.07.2015 to 15.04.2016 a provision of the Penal Code was binding (with exceptional exception in special circumstances) the court’s remission of criminal proceeding at the request of the victim, even without the prosecutor’s permission, if before the beginning of the first hearing an offender, who has not previously been convicted of a deliberate crime using violence, has reconciled himself with the victim, in particular as a result of mediation, and has repaired the damage or has compensated for the wrongdoing, for offenses punishable by up to 3 years imprisonment, and offense against property punishable by a maximum of 5 years imprisonment. The legislature, however, repealed this provision, as judges specializing in criminal cases

criticized. Nowadays, the defendant has less incentive to compensate for the damage that is being done, which contradicts the idea of restorative justice.

c/ mediation in a juvenile cases

At every stage of the proceeding, the family court may, on the initiative or with the consent of the victim and the juvenile perpetrator, send the case to an institution or trustworthy person for mediation. An institution or trustworthy person draws up, after a mediation proceeding, a report on his progress and the results that the family court considers when deciding on a minor. The settlement sent by the mediator does not end the court proceedings. However, the court is supposed to take the result into consideration. Because juvenile delinquents should be guided primarily by their well-being, seeking to achieve favorable changes in the personality and behavior of minors, if the juvenile and the injured have settled, the damage or the apology of the victim has been repaired, the Court may discontinue the proceedings if convinced that rendering remedies *ex officio* would be pointless. The costs of mediation in minors are borne by the State Treasury.

2. Statistics

In the year 2014 14.649.495 cases were submitted to the Polish courts, in the year 2015 – 15.156.076 and in the year 2016 the courts received 14 910 884 cases.

The percentage of cases in the field of commercial law by district courts sent for mediation in 2014 accounted for 0.25% of all court proceedings (regional courts – 2.1%). The number of dismissed proceedings as a result of the settlement did not exceed a dozen or so percent. In the scope of family law, 0.17% of cases were referred to the mediation, 42% of the mediation proceedings ended in the settlement. In the area of civil law, district courts gave only 0.023% of cases to the mediation, while regional courts – 0.68%, labor law – 0.21% (regional courts 0.06%) and criminal law – 0.16%. In the years 2011–2014, the percentage of cases addressed by public prosecutors at all levels exceeded just over 0.1% of all cases. The settlement ended the cases in about 70% of the cases. In 2014, ca. 13.240 cases were sent to mediation, while in 2015 – ca. 17.810, in 2016 – ca. 24.100.

In 2016:

- in civil matters:

Regional courts handed over 3451 cases to the mediation (discontinued proceedings following the settlement of 110 cases, refusal to agree to settlements in two cases), 42 out of 42 extrajudicial communications were submitted in extrajudicial mediation; District Courts had sent 2987 cases to the mediation (327 cases were ruled out of the settlement, 8 cases were denied approval), out of court mediation 47 protocols were submitted, 36 of which were approved, and 19 cases were denied approval;

- in commercial cases:

Regional courts passed to mediation 2034 cases, discontinued proceedings following the settlement of 383 cases, refusal to approve the settlement in 12 cases), out of

court mediations 13 were submitted. District courts have sent 4210 cases to mediation (452 cases have been discontinued, 65 cases have been refused), out of court mediations 17 were submitted;

- in family law cases, the settlement ended 1915 cases, the lack of settlement –1741, and in another way – 660; 1409 cases were referred to the mediation of labor law, mediators filed 799 protocols, discontinued proceedings following the settlement of 259 cases, refusal to approve the settlement of 12 cases;

Criminal cases were sent to 3713 mediations, 2239 settlements, 1249 ended without compromise, and 225 others;

In the case of minors, 197 agreements were concluded, and in 41 cases the settlement was not concluded, otherwise concluded – 47.

As the data show, in 2016 there has been a significant increase in the number of cases targeted for mediation. Completing the matter in another way is likely to mean cases where the parties have not reported for mediation. As you can see, the percentage of settlement concluded is small, especially in civil and commercial matters. On the other hand, in family cases, the high percentage of conciliation is not so much the effect of mediation proceedings, but the fact that family courts mediate only cases where, on the basis of the collected material and preliminary hearing, the parties assess the likelihood of conciliation as high.

3. Recent changes in civilian mediations

Amendments to the Code of Civil Procedure, Civil Litigation Act and other statutes which came into the power on January 1st 2016 on the basis of the Law on Amendments to Certain Acts in connection with the promotion of amicable dispute resolution.

The judge may now invite the parties to attend an information meeting on amicable settlement of disputes, in particular mediation. The meeting may be conducted by a judge, judicial magistrate, judge's assistant, court officer or permanent mediator.

The most important change is that the court can direct the parties to mediation at every stage of the proceedings, and not as originally only to the moment of the end of the first hearing scheduled. The court may refer the case to mediation more than once and not, as originally only once during the trial. The mediator has the right to review the file, unless the party does not agree within a week of referral to the mediation. The court sets the duration of mediation for up to three months (originally up to one month). The deadline for mediation may be extended if this will help to settle the case – initially it could only be extended at the request of the parties. An important change is that the duration of the mediation is not included in the length of the court proceedings, which, from the judge's point of view, is important.

The cost of mediation as a result of court referrals is now court costs – the mediator was initially charged by the parties, which meant that the poor, exempted from court fees, were not exempted from mediation costs, and thus the unwillingness of the parties to mediate.

Initially, the application for approval of the settlement concluded before the mediator as a result of the mediation and the basis of the mediation agreement was subject to a court fee of PLN 50 (about 12 Euro). At present, such an application is not subject to a charge. This encourages the parties to go to mediation even before referring the case to court.

Substantial changes have been introduced into the law on civil litigation costs in respect of the return of a claim for a court fee paid against a lawsuit (request initiating the proceeding). The court reimburses the party the full fee if the proceedings result in a settlement before the trial starts at the court of first instance. On the other hand, if the settlement was reached before the mediator during the trial or pre-trial proceeding – the court returns three quarters of the fee. If there is a court settlement, the court returns half of the fee. Making a settlement before a mediator is therefore rewarded with respect to a court settlement.

Information that the parties have attempted to mediate or otherwise out-of-court dispute resolution, or clarify the reasons for their failure to do so, is currently a formal condition of the lawsuit, but the lack of such information does not result in the return of the claim. This requirement is therefore of psychological relevance as well as of the costs of the trial of the parties.

It should be mentioned, that the civil procedure rules stated, that the defendant should be reimbursed if he did not give a reason to start a law-suit and recognized at the first procedural action the claim, despite the fact that there are still cases where the case is brought by the plaintiff unnecessary.

Because the new law was introduced just a bit more than a year ago, it is difficult to estimate to what extent it has been effective. However, as noted above, as of 2016, there has been a noticeable increase in the number of cases targeted for mediation.

It should be also noted that the essence of mediation is still voluntary. Mediation is not conducted if the party within a week of the announcement of the mediator's order has not agreed to the mediation. It is extremely common for parties to mediate not to mediate and to avoid contact, despite their consent to mediation. In such a situation mediation does not occur. In practice, there are no information meetings about the benefits of mediation – for temporary and organizational reasons and for housing conditions.

4. Barriers to mediation:

a/ of the parties:

The most important barriers to the institution of mediations seem to be psychological issues. It happens quite often, that parties of the trial are so convinced that they are right, that they are not willing to make concessions or to reach the compromise. They want the court to confirm their position in the final verdict. They are not interested in resolving the conflict in the one of the alternative dispute resolution (ADR e.g. mediation) ways they rather expect the Court's arbitrary decision. They do not want to take responsibility for the outcome of the dispute in their own hands. The parties do not trust each other or mediators.

b/ of the court`s side

Judges are reluctant to refer the matter to the mediation because they believe that if the parties wish to agree – they will settle the case in court, to which the judge can effectively convince them. Moreover, the judges do not want to unnecessarily prolong the proceedings. The small number of settlements in the cases so far led to the failure of the institution. In addition, judges may have bad experience with the poor quality of the settlements so far, which may have been confusing or even illegal and unenforceable.

c/ of the plenipotentiaries – lawyers

Professional attorneys may perceive referring cases to mediation as unfavorable for themselves, as depending on the method of remuneration (individual rate for each hearing) their interest may be as long as possible before the court. There are situations where a party in the courtroom is willing to agree to refer the matter to mediation, but their lawyers advice disagreement.

5. Mediation issues

a/ An important issue of mediation, especially in family matters, is the inequality of the parties in the meaning of relations between them. It is often the case that one side of the trial is mentally stronger, including the perpetrator of psychological violence, and the other side is the victim. In this situation, it may happen that acting under pressure, with fear or fatigue conflict and the desire to end the dispute – it will agree easily to make too much concession, not only for themselves but also for the child. In this situation, there is considerable doubt as to whether such parties can be mediated. Family matters, in order to comprehensively resolve them and avoid re-directing them to the court in the future, also from judicial point of view – the obligation to act ex officio and issue the various range of decisions ex officio, that is: without the motions of the parties and also in the matters not covered by the motions of the parties – they often require the court`s decisions such as referral parties first to expert psychologists and pedagogues. In addition, often during a meeting with an expert who, regardless of the psychological examination, undertakes quasi-mediating activities, the parties reach consensus and the established agreement becomes the basis for a court settlement.

b/ Another problem is the low availability of mediators in a courts located away from large urban centers. The regular attendance of guest mediators is not possible due to the lack of popularity of mediation. This situation is a vicious circle. It should be noted, that the parties usually are not willing to travel several dozen kilometers to the mediators offices located in the big cities, because it involves spending time and money. In most cases they just cannot afford this due to their economic situation, while the people have a problem even in reaching a local court.

c/ Practically impossible to mediate with institutional entities. They do not agree to mediation. In the case of public entities, including local self-government units, there is a fear of violating the rules of the public finance discipline. Officials do not want to take the risk that they may be blamed of breaching the State Treasury rules in the future or, for example, the

municipality, the decision that there was a significant chance of winning the trial in full or in most cases. It should be also noted the tendency for lack of willingness to enter into a settlement in court, where the plaintiff is at most willing to waive statutory interest for late payment. There are also mass cases of one kind where the case law is stabilized, and despite this, regardless of the costs of the trial, public bodies are not willing to voluntarily perform their duties, preferring to have the document in the form of a final court ruling.

According to press sources, the Office of the Attorney General of the State Treasury in recent years on 3.6 thousand cases completed, settlements settled only in about 20.

Likewise, large corporations are operating, such as insurance companies. It is difficult to speculate whether the resolution of a dispute requires internal corporate procedures or is part of a larger strategy – extending the compensation procedure to discourage others injured in their claims, which on a large scale can be economically viable.

Regarding public sector entities, legislative work is underway to amend the Public Finance Act by adding a provision that a public finance body may settle a civil litigation dispute when it considers that the effect of the settlement is for itself or the State Treasury or the budget of the local government advantage over the probable outcome of court or arbitration proceedings. The impact assessment of the settlement would be in writing, taking into account the merits of the disputed claims, the possibility of their execution and the anticipated time and cost of the process.

d/ The problem of mediation is that mediators often do not have legal education. As long as they form a good deal in parental or child contact, maintenance agreements are sometimes not acceptable, because they are imprecise, they raise doubts, such as interest or payment terms, contain internal contradictions, or are even illegal. The solution may be to address more difficult matters to mediators – lawyers or solicitors. However, in turn, they may have less mediating skills than for example psychologists.

6. *Proposals of the further development of mediation in Poland*

a/ recently proposed the possibility of introducing online mediation, especially in small cases with a small value of the subject matter of the dispute. In such cases, the costs of mediation (including the mediator's fees, such as rent, but also the cost of arriving at mediation meetings) may be higher than the value of the dispute, which makes mediation unnecessary. Online mediation, on the other hand, would involve much less expenditure.

b/ The condition of mediation is voluntary – mediation does not take place if the party within a week of announcing (delivery) of the decision leading the parties to mediation not agree to mediation. It seems that it would be permissible to introduce compulsory mediation at least in certain categories of cases or as a result of recognition by the court as appropriate. In case of non-appearance at the mediation party may consequently bear the risk of the costs of proceedings. The advantage of mandatory mediation could be not so much the conclusion of a settlement of a dispute, but the calming down of a party's conflict and the prevention of other disputes in the future, which would be relevant in family or neighborhood matters, where the parties are initiating new and different proceedings against them-

selves.

c/ Some also postulate, in the model of other states, the possibility of mediation before a professionally active judge, of course other than the judge leading the case. The party could, in the eyes of such authority, differently assess their chances of winning the case, and thus be more likely to settle. It should be pointed out here that, in Poland, the judge leading the case can not indicate to the parties or even suggest the possible way of settling the case; if the judge betrayed his or her point of view before the judgment, this would be the basis for requesting the exclusion of the judge. This solution is criticized and analyzes are carried out towards the possibility of changing the procedure in this regard.

7. It is very important to promote mediation among the public and to facilitate access to the mediator.

The Law on Amendments to Certain Acts in connection with the promotion of amicable dispute resolution has introduced in every regional court a mediator coordinator institution, which also acts in the district court in the area of jurisdiction of the regional court, promotes the development of mediation, ensures communication between judges and mediators and permanent mediators, and also cooperates in organizing information meetings.

In the larger courts mediation rooms were established in which mediators are on duty. Without prior appointment, the parties may use mediator services. Students of law schools can also be on duty as a form the university mediation group. They inform the interested parties about the benefits of mediation.

My experience shows, that those kinds of mediation`s promotions are effective – it is met with a positive reception not only from the parties but also from their lawyers.

Finally sad anecdote – mediation was also indirectly promoted in a paradocumental TV series on commercial TV station, about the cases of conflicts solved by mediators. Unfortunately, due to low viewership the broadcast ended quickly. In a way, it implies that the public is not interested in mediation – while the television series aimed at a similar audience, showing in a simplified version court proceedings, enjoyed long-lasting interest.

Mediation in the United States Courts

THE HON. ANTHONY J. TRENGA

U.S. District Judge for the Eastern District of Virginia

Traditionally, we think of litigation as a zero-sum game where, at the end of the day, there are winners and there are losers. Mediation provides an alternative outcome: each side comes away with some claim to victory. Or, stated perhaps more accurately, each side is both a winner and a loser. However you choose to conceptualize it, mediation plays a crucial role in the resolution of cases in the U.S. court system and relieving the dockets of our judges.

I would like to first describe to you the role that mediation plays in the resolution of cases in the United States, and then discuss how we mediate cases in the court where I sit in the Eastern District of Virginia as well as what I see as some of the obstacles to a successful mediation and how they can be overcome. I will conclude by discussing how mediation plays a role even after the trial court resolves a case and the case has been appealed.

ROLE OF MEDIATION TN THE RESOLUTION OF CASES

Given the tightly-controlled and adversarial nature of litigation in federal courts, the collaborative mediation process in the midst of pretrial proceedings is somewhat of an anomaly. Mediation is, of course, a private process centered on party autonomy and self-determination, where a neutral third party facilitates communication and negotiation between the parties to assist them in voluntarily agreeing to settle their dispute. In addition to those mediation services offered directly by courts, parties are also free to contract with independent companies or individuals that provide mediation services. Often times, the mediators at these companies will be largely composed of former judges or arbitrators. You should each have a copy of a promotional brochure from one of these companies, which describes their mediation process they follow, which is provided not by way of endorsement but only to give you a sense of both the kinds of services that are offered and how active the advertising of these services is in this very competitive corner of the legal profession.

Our Federal Rules of Civil Procedure, which are promulgated by our Supreme Court and approved by our Congress, adopts as its aspirational goal the “just, speedy and inexpensive determination of every case and proceedings.” Nevertheless, Congress, in recognition of the strong federal policy in favor of resolving rather than trying disputes, has mandated that mediation be a consideration in every case. Judges, magistrate judges, and bankruptcy judges are all authorized to act as mediators or neutrals. In 1998, Congress passed the Alternative Dispute Resolution Act, which directed all federal district courts to develop rules to implement an alternative dispute resolution process, referred to as an “ADR process” for civil actions. The Federal Rules of Civil Procedure also require parties to participate in court-ordered mediation “in good faith.” Congress has largely left it up to individual circuits and districts to design mediation procedures that are consistent with local needs and customs, however. As a result, in the last 10-15 years, federal courts across the United States have introduced a variety of mediation programs with varying degrees of complexity.

State courts across the country have also come to rely to a greater extent on mediation as an alternative form of dispute resolution. In 2001, the Uniform Law Commissioners, in collaboration with the American Bar Association’s Section on Dispute Resolution, drafted the Uniform Mediation Act, which establish a set of uniform procedures for mediators and participants that became available for states to adopt across the country. The Uniform Law was amended in 2003 and has, thus far, been adopted by a total of twelve states and is being considered by others this year.

ROLE OF MEDIATION IN THE EASTERN DISTRICT OF VIRGINIA

Although mediation procedures differ by judicial district, I thought it might be helpful for me to describe how we conduct mediation in the district court where I sit in the Eastern District of Virginia. Our local rules of court provide that, in civil actions, “[l]itigants in all civil cases shall be advised of the availability of mediation and may request it.” The parties are also not limited to judicial mediation. The rules provide that “[t]he parties by consent may select and compensate any mutually acceptable non-judicial mediator or neutral.” As judges, we take this mediation process seriously, and I make a practice of requiring all litigants before me to appear before a magistrate judge of the court for a mediation settlement if the parties have not otherwise attempted to settle their dispute through other forms of resolution.

I would also like to tell you a bit about how a mediation works in practice in the court where I sit. I have provided a copy of a letter that a colleague of mine, Magistrate Judge John Anderson, sends to litigants before the settlement conference. This is a fairly representative sample of how judges mediate in the U.S. courts. As you will see, the magistrate judge generally requires the parties to exchange and provide the court with a settlement conference statement providing the basis of each party’s claims, a listing of damages, and any other information that might be relevant to the settlement conference. After the parties have made this exchange, each party then submits a confidential statement to the magistrate judge which includes a candid evaluation of the party’s case, an accurate estimate of attorney’s fees, and the terms upon which counsel thinks the case can be fairly settled. The parties then meet in person for a conference that can last anywhere from 15 minutes to a full day (and sometimes with follow-on sessions), but which often concludes in two to three

hours. One requirement in our court is that a representative of the client with authority to settle the case must attend the mediation conference.

OBSTACLES TO MEDIATION

One major obstacle to mediation is a concern on the part of the parties or counsel as to the confidentiality of the discussions. While informal discussion between the parties and their clients are protected by various claims of privilege, we find that the formal court-orchestrated mediation process provides additional guarantees of confidentiality that facilitate settlement. By rule, in all mediation in U.S. courts, nothing that is said in the mediation by the participants and the mediators may ever be disclosed to anyone in any court that might ever handle the case. Participants may also not disclose any information to any person outside of those participating directly or indirectly in the process itself. The parties may additionally choose to contractually agree that the terms of any agreement reached shall also remain confidential.

Another major obstacle to mediation is the client's often unreasonable expectations about the prospects of the cases. As any lawyer knows, there is a tendency to oversell a case when initially seeking to represent the client. But the very same discussions and promises that may lead the party to bring the case may also lead to an inability to resolve it. Often times, clients may become emotionally invested in a case as it progresses and have a sense that they have been "wronged," which their attorney can do very little to remedy absent a full satisfaction of what the client has demanded. That is where the mediator comes in. As independent trained lawyers (and often judges), they are in a unique position to assess the strengths and weaknesses of each side of the case and to deliver to the client what can often be a brutal (but realistic) assessment of that client's chances of success on the merits should the client choose not to settle the action. Having this direct line of contact between the mediator and the client is often the key to a successful mediation.

MEDIATION ON APPEAL

Of course, not all mediations at the trial level prove successful and often, a case that was unsuccessfully mediated will proceed to final disposition on the merits. In the federal court system, the mediation process does not end at the trial court level. Mediation continues to play an important role after a case is appealed. Federal Rule of Appellate Procedure 33 specifically provides that "[t]he court may direct the attorneys, and in appropriate cases the parties, to participate in one or more conferences to address any matter that may aid in the disposition of the proceedings, including the simplification of the issues and the possibility of settlement." The Court has the discretion to either conduct such a conference itself or appoint another individual to do so and then to issue orders controlling the course of the proceedings or otherwise implementing any settlement agreement thereafter. In practice, a case can be selected for mediation by (1) referral by the Clerk, (2) confidential request of a party, or (3) referral by a panel of judges on the Court. Our success rate has been fairly good with this process: approximately 34% of cases assigned to mediation on appeal are successfully settled in the Fourth Circuit.

CONCLUSION

A colleague on the court on which I sit likes to say that in a successful mediation, neither party should leave happy. Nevertheless, mediations often allow the judicial system to meet both parties' legal and non-legal needs, providing them with a forum to voice their grievances in an environment in which they are taken seriously and, in a substantial portion of cases, terminate their litigation. This allows the parties to avoid the legal costs involved with continuing formal litigation and also alleviates the stress on the docket of the court. As I observed at the start of my presentation, mediation is a bit of an anomaly: it's a collaborative exercise inserted squarely in the middle of an intensely adversarial process. Nevertheless, in the United States, we have seen that it can (and often does) yield positive results.

I want to again thank the High Council of Justice and the other sponsors of this Conference for allowing my participation in this important conference, and I look forward to our continuing discussions about the important subject of mediation.

МЕДИАЦИЯ В УКРАИНЕ

ЕЛЕНА ЄВТУШЕНКО

*Президент ассоциации судей Украины,
Судья Высшего специализированного суда Украины,
Кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Украины*

На протяжении последних десяти лет в Парламент Украины не однократно направлялись проекты законом О МЕДИАЦИИ и на сегодняшний день такой закон не принят, но рассматривается законодателями.

Этот закон определяет правовые основы предоставления услуг медиации на профессиональной основе и имеет цель внедрение института медиации в обществе, распространение практики мирного разрешения споров внесудебными методами и обеспечение сбалансированных взаимоотношений между институтом медиации и судебной системой.

Закон устанавливает Правовое регулирование медиации

Правовое регулирование медиации базируется на Конституции Украины и состоит из настоящего Закона и других законов и подзаконных актов Украины, принятых соответственно этого Закона.

Если международными договорами, согласие на обязательность которых предоставлена Верховным Советом Украины, предусмотрены другие нормы и положения, чем те, что установлены настоящим Законом, применяются положения международных договоров.

Определяет понятия

В этом законе приведенные ниже термины употребляются в таком значении:

медиация – альтернативный (внесудебный) метод разрешения споров, с помощью которого две или более стороны спора пытаются в рамках структурированного процесса при участии медиатора достичь согласия для разрешения их спора;

медиатор – независимый посредник, который помогает сторонам спора в его разрешении путем медиации;

стороны медиации – физические, юридические лица и/или группы лиц, которые стремятся урегулировать свой спор с помощью медиации;

участники медиации – медиатор (медиаторы), стороны медиации, их представители, законные представители, переводчик, эксперты и другие лица, определенные по договоренности сторон медиации;

организации, обеспечивающие проведение медиации – физические и юридические лица любой формы собственности и организационно-правовой формы, которые занимаются организационно-технической подготовкой проведения процедуры медиации;

организации, которые проводят обучение медиаторов физические и юридические лица любой формы собственности и организационно-правовой формы, в том числе учебные заведения, которые проводят профессиональное обучение медиаторов и выдают сертификаты согласно этого Закона;

спор – любой конфликт, противостояние или конфликтная ситуация, требующая решения;

объединение медиаторов – местные, всеукраинские и международные объединения, созданные согласно с законодательством Украины медиаторами;

организациями, обеспечивающих проведение медиации; организациями, которые проводят профессиональное обучение медиаторов.

Сферы применения медиации

1. Медиация может применяться в любых конфликтах (спорах), в том числе гражданских, семейных, трудовых, хозяйственных, административных, а также в уголовных производствах и делам по административным правонарушениям.
2. Действие этого Закона распространяется на медиацию, как в конфликтах (спорах) между резидентами Украины, так и в конфликтах (спорах) с участием нерезидентов, если стороны медиации согласились, что процедура медиации будет проведена на территории Украины.
3. Медиация может быть проведена в случае возникновения конфликта (спора) как до обращения в суд (третейский суд), так и во время или после судебного или третейского производства, в том числе во время исполнительного производства.
4. Если сторона медиации совершившего тяжкое или особо тяжкое преступление, медиация может быть проведена исключительно в отношении объема и способа компенсации причиненного этим преступлением вреда.

Принципы осуществления медиации

Медиация проводится по взаимному согласию сторон медиации на основании принципов добровольного участия, активности и самоопределения сторон медиации; независимости и нейтральности медиатора; конфиденциальности информации о медиации.

Добровольность участия в медиации

1. Участие в медиации является добровольным. Запрещается любое давление на стороны с целью проведения или прекращения медиации.
2. Стороны имеют право организовывать процесс медиации так, как они считают необходимым, прекратить его в любое время и обратиться в суд или третейский суд за защитой нарушенных прав.
3. Принцип добровольного участия в медиации распространяется также на медиатора и других участников медиации.
4. Участие лица в медиации не может рассматриваться как признание лицом своей вины, исковых требований или отказ от таких требований.

Активность и самоопределение сторон медиации

1. Стороны медиации самостоятельно выбирают медиатора или медиаторов.
2. Стороны медиации самостоятельно определяют круг обсуждаемых ими вопросов, варианты урегулирования спора между ними, содержание договора по результатам медиации, сроки и способы его выполнения, другие вопросы относительно их спора и процедуры медиации с учетом советов медиатора и других участников медиации. Окончательные решения принимаются исключительно сторонами медиации.
3. Если стороной медиации является несовершеннолетнее лицо, она принимает решение с соблюдением требований действующего законодательства в отношении объема дееспособности.

Независимость медиатора

1. Медиатор не зависит от сторон медиации, государственных органов, других юридических и физических лиц.
2. Вмешательство государственных органов, любых юридических и физических лиц в деятельность медиатора при подготовке и проведении медиации запрещается.
3. Медиатором не может выступать адвокат, представитель и/или законный представитель стороны медиации. Лицо не может выступать адвокатом или

представителем стороны медиации в деле (производстве), в которой она оказывала или оказывает услуги медиатора.

Нейтральность медиатора

1. Медиатор является нейтральным (беспристрастным) лицом, которое помогает сторонам спора достичь взаимопонимания, наладить и проводить переговоры. Во время проведения процедуры медиации медиатор стремится к обеспечению непредвзятого подхода по отношению к сторонам и учитывает при этом все обстоятельства дела.
2. Медиатор имеет право предоставлять сторонам медиации консультации исключительно по порядку проведения медиации и фиксирование ее результатов.
3. Медиатор не имеет права решать спор между сторонами медиации. Медиатор не имеет права, если стороны медиации не согласились в письменной форме об ином, давать указания и рекомендации, относительно вариантов урегулирования спора, оценивать поведение и позиции сторон медиации, за исключением явного нарушения правовых или этических норм, порядка проведения медиации.

Конфиденциальность информации о медиации

1. Информация о медиации является конфиденциальной, если стороны медиации письменно не договорились об ином. Конфиденциальной является информация о предложении одной из сторон о применении процедуры медиации, готовности сторон к участию в проведении процедуры медиации; мнений, предложений или признаний, высказанных в ходе проведения процедуры медиации; готовности одной из сторон принять предложение другой стороны об урегулировании спора и прочая информация относительно процесса подготовки и проведения медиации.
2. Участники медиации, в том числе медиатор, а также лица, привлеченные к организации процесса медиации, не имеют права разглашать информацию о медиации, без письменного согласия сторон медиации.
3. Ни одна из сторон медиации не вправе разглашать информацию о медиации, без письменного согласия другой стороны.
4. В случае, если медиатор получил от одной из сторон информацию, касающуюся спора или процедуры медиации, он может раскрыть такую информацию другой стороне. Однако, если сторона сообщает медиаторов такую информацию при условии не раскрытия ее другой стороне, эта информация не раскрывается другой стороне медиации.

Выбор и назначение медиатора

1. Стороны самостоятельно выбирают медиатора или медиаторов для разрешения их спора.

2. В случае обращения любого лица, в связи с его возможным назначением в качестве медиатора для разрешения спора между сторонами, это лицо должно сообщить о любых обстоятельствах, которые могут вызвать обоснованные сомнения относительно его нейтральности и/или независимости. Медиатор с момента его назначения и в течение всей процедуры медиации должен без промедления сообщать сторонам о таких обстоятельствах, если он не уведомил их об этих обстоятельствах до момента назначения медиатором.

Проведение медиации

1. Медиация может проводиться медиатором самостоятельно или при содействии организации, которая обеспечивает проведение медиации.
2. Медиатор самостоятельно выбирает средства и методы проведения медиации и согласовывает порядок проведения медиации со сторонами медиации с соблюдением требований действующего закона, правил проведения медиации, правил деловой и профессиональной этики медиаторов.
3. Медиация начинается в день, когда стороны согласились встретиться с медиатором для проведения процедуры медиации. Если одна из сторон направила в письменной форме предложение о встрече с медиатором для проведения процедуры медиации и в течение тридцати дней со дня направления этого предложения или в течение иного срока, указанного в предложении, не получила согласие другой стороны на проведение медиации, такое предложение считается отклоненным.
4. Медиация прекращается:
 - 1) заключением сторонами медиации договора по результатам медиации в любой форме – со дня заключения такого договора;
 - 2) заявлением сторон или одной из сторон, адресованной медиатору, о прекращении медиации – со дня получения медиатором такого заявления;
 - 3) заявлением медиатора после консультации со сторонами о том, что дальнейшие усилия на достижение согласия в рамках процедуры медиации более себя не оправдывают, или о невозможности привлечения третьих лиц, если спор касается прав и законных интересов этих лиц – со дня получения сторонами такого заявления.

Договор по результатам медиации

1. Договоренности, достигнутые сторонами по результатам медиации, могут быть изложены письменно в договоре. Договор по результатам медиации не должен содержать положений, которые противоречат законам Украины, интересам государства и общества, его моральным принципам.

2. Если медиация проводилась в рамках уголовного производства, судебного или третейского разбирательства дела или исполнительного производства, ее результаты, касающиеся непосредственно предмета иска или уголовного производства, оформляются мировым соглашением, соглашением о примирении или иным документом в соответствии с требованиями действующего законодательства. Если при этом стороны достигли согласия по вопросам, которые не могут быть предметом мирового соглашения (соглашения о примирении), стороны могут заключить по этим вопросам отдельные договоры.
3. Договор, достигнутый по результатам медиации, является обязательным для выполнения сторонами в определенные им сроки и способ. В случае невыполнения стороной взятых на себя обязательств по такому договору другая сторона имеет право обратиться в суд в установленном законом порядке для защиты нарушенных прав и законных интересов.

Медиация во время судебного или третейского разбирательства дела

1. Судья или третейский судья имеет право обращать внимание сторон на возможность проведения процедуры медиации на всех стадиях судебного рассмотрения дела.
2. Судья не имеет право рекомендовать сторонам обратиться к конкретному медиатору для разрешения их спора.
3. Суд или третейский суд вправе приостановить производство по делу по совместному ходатайству сторон на время, необходимое им для проведения процедуры медиации.

Свидетельство медиатора в судебном или третейском разбирательстве

Медиатор не может быть принужден давать показания в судебном или третейском разбирательстве об обстоятельствах, которые стали ему известны в связи с исполнением обязанностей медиатора за исключением случаев, когда это требуется для обеспечения защиты интересов детей или предотвращения ущерба физическому или психологическому здоровью личности, или когда раскрытие содержания договора по результатам медиации является необходимым для принудительного исполнения этого договора.

Требования для получения статуса медиатора

1. Медиатором может быть физическое лицо, достигшее двадцати пяти лет, имеющий высшее или профессионально-техническое образование и прошло профессиональное обучение медиации, что должно включать в себя 90 академических часов начального обучения, в том числе не менее 45 академических часов обучения практическим навыкам.

2. Медиатором не может быть лицо,
 - 1) признанное судом ограниченно дееспособной или недееспособной;
 - 2) имеющее не погашенную или не снятую в установленном законом порядке судимость;
 - 3) уволенное с должности судьи, прокурора, следователя, с государственной службы или службы в органах местного самоуправления за нарушение присяги, совершение коррупционного правонарушения;
 - 4) находящееся на государственной службе;
 - 5) которое было исключено из реестра медиаторов согласно статье 20 этого Закона – до истечения трехлетнего срока.

Специальная подготовка медиаторов

1. Специальная подготовка медиаторов осуществляется физическими и юридическими лицами, программы которых были аккредитованы объединениями медиаторов. Объединение медиаторов, которые проводят аккредитацию программ специальной подготовки по медиации, принимают и обнародуют положения, в которых излагаются требования к таким программам.
2. Организации, осуществляющие специальную подготовку по медиации, должны обеспечивать как подготовку на базовом уровне, так и повышение квалификации медиаторов, целью которого является проведение процедур медиации в эффективный, беспристрастный и компетентный способ по отношению к сторонам.
3. Наличие специальной подготовки медиатора удостоверяется сертификатом (свидетельством тому подобное), выданным на имя медиатора, который должен содержать информацию о названии организации, которая осуществляла подготовку; фамилии, имя, отчество лиц, которые провели подготовку; название программы подготовки и объем (количество академических часов) теоретической и практической подготовки.
4. Сертификат (свидетельство тому подобное) специальную подготовку по медиации, что полученное лицом за пределами Украины, признается в случае его соответствия требованиям данного Закона.

Реестр медиаторов

1. Объединение медиаторов, организации, обеспечивающие проведение медиации и/или проводят обучение медиации ведут реестры медиаторов с целью предоставления возможности потребителям услуг медиации выбирать медиатора для конкретного дела. В своей совокупности такие реестры составляют общий реестр медиаторов Украины.

2. В реестр медиаторов включается следующая информация: фамилия, имя, отчество медиатора, год рождения, образование, специальная подготовка по медиации, организация, которая осуществляла специальную подготовку по медиации, количество часов такой подготовки, при наличии – получена специализация, другая информация, которая помогает сторонам выбрать медиатора для конкретного дела, с соблюдением требований действующего законодательства по защите персональных данных.
3. Объединение медиаторов, организации, обеспечивающие проведение медиации, могут выдвигать дополнительные требования по опыту работы в определенной сфере, специального образования, и т. п. для внесения медиаторов в реестр медиаторов.

Вознаграждение медиатора и другие расходы на проведение медиации

1. Расходы, связанные с проведением медиации, состоящие из вознаграждения медиатора (ов) и расходов, связанных с материально-техническим и организационным обеспечением проведения медиации. Расходы покрываются сторонами медиации в равных долях, если стороны медиации в договоре о проведении медиации не согласовали иной принцип распределения.
2. Порядок формирования и размер вознаграждения и компенсации расходов, связанных с материально-техническим и организационным обеспечением проведения медиации, а также порядок расчетов устанавливаются в договоре о проведении медиации.

Ответственность медиатора

1. Медиатор несет ответственность за нарушение требований закона о медиации, правил этики медиаторов, каких-либо договорных обязательств относительно сторон медиации.
2. Сторона медиации, которая считает, что незаконными действиями или бездействием медиатора ей был нанесен материальный и/или моральный ущерб, может обратиться с жалобой в организацию, обеспечивающей проведение медиации, к объединению медиаторов или обратиться в суд за защитой своих законных прав и интересов. Суд осуществляет защиту прав и законных интересов сторон медиации в порядке, установленном законом.
3. По результатам рассмотрения жалобы стороны (сторон) медиации организация, обеспечивающая проведение медиации, объединения медиаторов могут принять решение об исключении медиатора из реестра медиаторов или об исключении его из состава членов организации. Такое решение размещается на официальном сайте организации, обеспечивающей проведение медиации, или на официальном сайте объединения медиаторов. Повторное внесение медиатора в реестр медиаторов или повторное принятие его в члены может состояться не ранее, чем через три года.

Контроль качества предоставления услуг медиаторами

1. Организации, обеспечивающие проведение медиации, объединения медиаторов контролируют соблюдение медиаторами требований кодекса этики медиатора и правил проведения медиации.
2. Организации, обеспечивающие проведение медиации, объединения медиаторов проверяют уровень специальной подготовки медиаторов, который они включают в свой реестр медиаторов; ведут реестры медиаторов и обеспечивают доступ населения к этим реестрам; обеспечивают соответствие специализации медиатора обстоятельствам конкретного дела, к которому привлекается этот медиатор.
3. Организации, обеспечивающие проведение медиации, объединения медиаторов размещают на своих сайтах реестры медиаторов, кодексы этики медиатора, правила проведения процедуры медиации, положение о дисциплинарной комиссии, информацию о стоимости услуг медиации и любых административных сборов, другую информацию, которая необходима сторонам медиации для понимания сущности процедуры медиации и выбора медиатора для конкретного дела.
4. Правила проведения медиации разрабатываются организациями, обеспечивающими проведение медиации, и должны включать следующие положения:
 - 1) виды конфликтов (споров), урегулирование которых проводится в соответствии с настоящими правилами;
 - 2) порядок избрания медиатора;
 - 3) порядок отвода медиатора в случае возникновения обстоятельств, которые могут вызвать обоснованные сомнения относительно его нейтральности или независимости;
 - 4) порядок распределения расходов сторон, связанных с проведением процедуры медиации;
 - 5) порядок проведения процедуры медиации, права и обязанности сторон медиации, другие условия проведения медиации.
5. Дисциплинарные комиссии создаются на постоянной основе для рассмотрения жалоб сторон медиации на действия или бездействие медиаторов, которые являются членами или находятся в реестрах организаций, обеспечивающих проведение медиации, или объединений медиаторов.
6. Для обеспечения простого и эффективного доступа информации о личном составе дисциплинарных комиссий, положения о дисциплинарной комиссии, контактная информация лица, ответственного за принятие жалоб к рассмотрению размещается в открытом доступе на официальных сайтах организаций, обеспечивающих проведение медиации, объединений медиаторов.

7. Жалобы на действия или бездействие медиаторов рассматриваются в течение одного месяца с момента получения жалобы ответственным лицом. Результат рассмотрения жалоб стороны медиации получают письменное уведомление.
8. По результатам рассмотрения жалобы медиатор может быть привлечен к ответственности согласно статье 20 этого Закона.

MEDIATION IN LITHUANIA

RAMUNAS GADLIAUSKAS

*Member of the Supreme Administrative Court of Lithuania,
Chairman of the Association of judges of Lithuania*

On 15 July 2008, the Seimas of the Republic of Lithuania adopted the Law on Conciliatory Mediation in Civil Disputes according to the Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. The Law stipulates that mediation may be used to settle civil (for example, family and other) disputes that are subject to jurisdiction of a civil court. Parties may use this form of dispute resolution either before the dispute is referred to court (extrajudicial mediation) or during trial (judicial mediation).

Article 231 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania describes conciliatory proceedings and indicates that after the essence of the dispute is identified in a preliminary session, the court shall offer both parties to come to a mutually acceptable compromise agreement and to close the case in a peaceful settlement. Moreover, the Article 231 refers to further conciliation proceedings. However it is important to mention, that this conciliation is conducted by the judge in a court procedure and neither the judge acts as an independent conciliator, nor any external conciliator is present at this part of the procedure.

Article 413 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Lithuania indicates that the absence of particular grounds to refuse to start the process of private accusation in the case, the victim and (or) his legal representative, and the person accused of criminal offense shall be summoned by the judge to conciliation.

Article 51 of the Code of Administrative Proceedings of the Republic of Lithuania describes that at any stage of the proceedings the parties may close the case of the Peace Agreement, if the settlement agreement may be concluded in view of the nature of the dispute. Peace agreements must be consistent with the imperative of laws and other legal provisions, the public interest, without prejudice to the interested parties' rights or legitimate interests.

This regulation shows that only a possibility to agree on a peace agreement was available. Such agreements were reached after an informal mediation procedure which was pursued by a judge or case participants.

Judicial mediation or conciliation procedure started as a pilot project in 2005. Only few courts were participating in this project. Such kind of alternative dispute resolution was used in several civil cases.

The summary of the results of the pilot project and the achievement of support of the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania encouraged the working group (set up by the Judicial Council) in 2014 to adopt the Rules of Court Mediation. These rules came into force from the 1st January 2015 which means that the judicial mediation became available in all the courts in civil cases.

Judicial mediation is growing in Lithuania step by step. For instance, if one looks at the judicial mediation statistics, there were only 17 mediation proceedings in 2012, 37 proceedings in 2013, and 53 proceedings in 2014, 123 proceedings in 2015 and in 2016 – 313 proceedings. During last years the number of such proceedings increased by more than twice. This is a positive and very promising trend.

Judicial mediation is performed by mediators. These are specially trained judges, judicial assistants or other suitably qualified persons whose names have been included on the List of court mediators. Judicial mediation shall be carried out in all courts of general jurisdiction in the civil cases.

Judicial mediation is a service provided free of charge. Furthermore, 75 % of court fees are reimbursable when judicial mediation results in an amicable settlement. Just part of the claims in a civil case may be referred for judicial mediation.

Mediation as an alternative dispute resolution helps to have better control over the process of dispute resolution and results. It increases the possibility to restore the good relation and mutual respect between the parties to the dispute. There is less hostility among the parties to the dispute. Mediation increases the likelihood of voluntary execution of the settlement agreement and restoration of both legal and social peace in every specific case. One of the fundamental principles of mediation is confidentiality, which means that the disputing parties and mediators must keep all mediation and related information confidential. Any party to a dispute can withdraw from conciliatory mediation without specifying the reasons for withdrawal.

The parties to the dispute may agree on conciliatory mediation either after the dispute has arisen or prior to it. The court hearing a civil case may suggest to the parties to a dispute that they attempt to settle the dispute through judicial mediation.

If the parties to the dispute agree to settle the dispute through judicial mediation, if it is a written consent of a person appointed as mediator, if the court has explained the essence of the procedure of judicial mediation to the parties to the dispute, the court in its order shall adjourn the case and refer it for judiciary mediation. The court also decides questions of appointment or replacement of mediators. The number of mediators shall be set by agreement between the parties to a dispute. In the process of appointing mediator it is important to consider the opinion of the parties to the dispute, which is expressed while requesting for judicial mediation or accepting the court's suggestion to settle the dispute through judiciary mediation. In the same order of the court the hearing is postponed and the next court sitting is set (the judicial mediation deadline).

Only parties to a dispute, their representatives and a mediator may be present in the process of judiciary mediation. At the request or with the consent of the parties to the dispute, other persons may also be present in the process of conciliatory mediation, if their presence could benefit for resulting in a settlement. Mediator makes a decision for this matter. Judiciary mediation procedure is not protocolled.

The moment of termination of judicial mediation shall be considered:

- the day when the parties to the dispute conclude and sign a settlement agreement, which is approved by a court ruling;
- the day when the party or all parties to the dispute presents to the mediator and the other party to the dispute a written notification of his withdrawal from judiciary mediation;
- the day when ends the judicial mediation deadline;
- the day when mediator informs the parties to a dispute and terminates judiciary mediation if an amicable agreement which may be reached by the parties to the dispute is, in the mediator's opinion, unenforceable or illegal, having regard to the circumstances of the dispute and the competence of the mediator, or if the mediator recognises that continuing judiciary mediation is unlikely to result in a settlement.

An amicable agreement is reached in around one-third of judiciary mediation procedures.

After the termination of judiciary mediation the parties to the dispute may express their opinion by fulfilling the judiciary mediation questionnaire.

In Lithuania there are currently 308 court mediators (63 judges).

Several disputes categories have the mandatory pre-court procedure that can be considered as ADR procedure: disputes between consumers and sellers, service suppliers; some of the labour-law disputes.

Problems that exist in relation to ADR in Lithuania:

- the lack of mediation training for judges and other mediators on purpose to improve the quality of mediation;
- the lack of incentives for judges to settle the disputes through judicial mediation;
- the need to establish mandatory mediation for more categories of disputes before bringing a claim to a court.

Lithuania is a team member in the Working Group of the European Network of Councils for the Judiciary in the project "Alternative Dispute Resolution / Judicial Domain". Methodological guidelines for the application of alternative dispute resolution are currently in preparation.

СУДЕБНАЯ И ЧАСТНАЯ МЕДИАЦИЯ, КАК АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ СПОСОБ РАЗРЕШЕНИЯ СПОРОВ В РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

ГРАЧИК САРГСЯН

*Председатель союза судей Армении,
Председатель Армавирского районного суда*

В последние десятилетия медиация развивается достаточно быстрыми темпами и все больше воспринимается как эффективный, универсальный, внесудебный способ разрешения споров с участием третьей нейтральной и беспристрастной стороны — медиатора, который содействует сторонам в принятии решения, предоставляя участникам правоотношений широкие возможности и контроль для принятия конструктивного взаимоприемлемого решения.

Медиация – новое понятие для армянской действительности, несмотря на то, что является довольно старым инструментом разрешения споров внесудебном порядке с участием третьей, нейтральной стороны.

Нужно отметить, что импульсом, послужившим началу серьезного обсуждения и распространения медиации в Армении стал указ президента Армении от 30 июня 2012 года, основной целью которого было обеспечение соответствия правовой и судебной системы РА стандартам современного правового государства. Также была разработана программа мероприятий на 2012-2016 гг. “О правовых и судебных реформах РА”. В данной программе было указано, что для улучшения работы национальных судов следует изучить международный опыт и перспективы внедрения системы направления судами гражданских дел посредникам-посредникам (здесь имеется ввиду медиаторам) для уменьшения загруженности судов.

Таким образом был дан толчок для дальнейшего внедрения этого института в правовую систему РА.

Признаки медиации существуют и в действующем гражданско-правовом законодательстве РА, так как при рассмотрении споров суд обязан предложить сторонам решить вопрос мирным путем. Однако это предложение часто игнорируется.

Медиация получила законодательное закрепление в Гражданско-процессуальном кодексе и в Судебном кодексе РА путем изменений и дополнений, которые вступили в силу 10.09.2015г.

Законодательство РА предусматривает медиацию для определенных гражданско-правовых, трудовых или семейных правоотношений.

В Гражданско-процессуальном кодексе РА (Глава 22.3) предусмотрены 2 типа процесса медиации: внесудебном порядке и назначенный судом.

Для начала процесса медиации внесудебном порядке необходимо, чтобы одна из спорящих сторон или обе стороны обратились к медиатору. В случае согласия разрешения спора медиацией стороны заключают договор о предоставлении примирительных услуг.

Соглашением о медиации стороны имеют право определять максимальный срок для разрешения спора путем медиации. Предусмотренный срок соглашения о медиации не может превышать шесть месяцев со дня назначения медиатора. В процессе медиации стороны в праве путем взаимного согласия продлить срок медиации только один раз сроком до шести месяцев. В случае не примирения сторон в течение срока, установленного для медиации, процесс медиации считается завершенным без примирения сторон (Гражданско-процессуальный кодекс РА, статья 149.10, часть II).

На любой стадии производства суда первой инстанции или Апелляционного суда с целью примирения сторон суд с согласия или ходатайством сторон имеет право назначить примирительный процесс с участием лицензированного медиатора. Суд назначает избранного сторонами лицензированного медиатора. В случае, если стороны не избирают лицензированного медиатора, суд назначает лицензированного медиатора в порядке, установленным Гражданско-процессуальным кодексом (статья 149.11, часть II).

Каждая сторона, в том числе медиатор, в любое время могут приостановить процесс медиации (Гражданско-процессуальный кодекс РА, статья 149.13).

В случае не примирения сторон в процессе медиации стороны не лишаются права на обращения в суд.

И так, были представлены основные положения процесса медиации в РА. Несомненно этот институт имеет ряд преимуществ. Являясь институтом, содействующим правосудию, медиация прежде всего способствует уменьшению загруженности судов. Кроме этого, вступление сторон в процесс медиации является добровольным, и каждая из сторон имеет право в любое время выйти из процесса. Международная практика показывает, что с помощью медиации спор разрешается намного быстрее, стороны активно участвуют в процессе медиации и в рамках конструктивного диалога разрабатывают взаимоприемлемое решение. Процесс медиации является

конфиденциальным. Вся информация, которая раскрывается в рамках медиации, не разглашается любым третьим лицам. Также нужно отметить, что в данном институте почти исключен коррупционный риск.

В заключении, следует отметить следующее: несмотря на то, что медиация является довольно новым институтом в Республики Армения, на сегодняшний день есть все перспективы для дальнейшего распространения и развития этого института.

Медиация – институт гражданского общества

МУСАБЕК АЛИМБЕКОВ

Председатель Союза судей Республики Казахстан

Выступая на VII съезде Союза Судей Республики Казахстан Президент Н.А. Назарбаев вновь отметил важность работы, направленной на сокращение числа споров, подлежащих рассмотрению в судебном порядке. Он отметил важность внедрения альтернативных способов разрешения споров, в том числе примирительных процедур и медиации.

Неоднократное обращение Президента страны к институту медиации основано на понимании примирения как высшей социальной цели, а медиации как одного из самых эффективных институтов его достижения на сегодняшний день.

Необходимо отметить, что обращение казахстанской правовой политики к практической реализации идеи медиации (от англ. mediation - посредничество) свидетельствует о стремлении нашего государства соответствовать международным стандартам в данном направлении. В Руководстве ООН по вопросам эффективной посреднической деятельности разъясняется: «Посредничество часто сосуществует наряду с содействием, оказанием добрых услуг и усилиями, направленными на стимулирование диалога...Посредничество – это процесс, посредством которого третья сторона оказывает помощь двум или более сторонам, с согласия последних, в деле предотвращения, регулирования или разрешения конфликта, помогая им с этой целью разработать взаимоприемлемые соглашения. Посредничество основывается на представлении о том, что при обеспечении надлежащих условий стороны конфликта смогут улучшить свои взаимоотношения и встать на путь сотрудничества».

В полном соответствии с международными документами и в целях создания для граждан и юридических лиц правовой основы для выбора способа разрешения возникшего спора (конфликта), в том числе и без обращения в судебные органы, 28 января 2011 года принят Закон Республики Казахстан «О медиации», где определено:

«Медиация - процедура урегулирования спора (конфликта) между сторонами при содействии медиатора (медиаторов) в целях достижения ими взаимоприемлемого решения, реализуемая по добровольному согласию сторон». Закон призван обеспечить урегулирование общественных отношений, содержит нормы, определяющие общие положения, закрепляющие: правовое положение медиаторов и организаций, обеспечивающих проведение медиации, а также порядок проведения медиации.

Закон предписывает, чтобы при проведении медиации соблюдались следующие принципы: добровольность, равноправие сторон медиации, независимость и беспристрастность медиатора, недопустимость вмешательства в процедуру медиации, конфиденциальность.

Для повышения эффективности Закона высказывались предложения об установлении перечня категорий споров, при урегулировании которых процедуры медиации являлись бы обязательными. В настоящее время в целях дальнейшего развития и внедрения в гражданское судопроизводство обязательной медиации Верховным Судом Республики Казахстан разработано Положение о реализации пилотного проекта по внедрению досудебного урегулирования споров (конфликтов) по отдельным категориям споров в порядке медиации, которое 26 января 2017 года утверждено Председателем Верховного Суда.

Начиная с 01 января 2016 года в стране действует новый Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан позволяющий максимально широко применить процедуры медиации для разрешения в обществе разного рода споров (конфликтов) и сохранения мира и согласия.

Принятые нормы нового ГПК содержат понятие конфликта, но определение его содержания не раскрывается. Понятие конфликта принадлежит как обыденному сознанию, так и психологической науке, наделяющей его своим специфическим смыслом. Каждый из нас интуитивно понимает, что такое конфликт, однако от этого определение его содержания не становится более легким. Слово «конфликт» происходит от латинского «conflictus» - столкновение и относится к широкому кругу разноуровневых явлений: от вооруженных столкновений и противостояния различных социальных групп до служебных или супружеских разногласий. Конфликт выступает как биполярное явление – противостояние двух начал, проявляющее себя в активности сторон, направленной на преодоления противоречия

Психологический словарь определяет конфликт как «Трудно разрешимое противоречие, связанное с острыми эмоциональными переживаниями» При этом в качестве его формы выделяют внутриличностные, межличностные и межгрупповые конфликты.

Урегулирование спора (конфликта) в порядке медиации должно быть направлено не только на разрешение правового противостояния, но и на разрешение психологических противоречий сторон, связанных с их острыми эмоциональными переживаниями. В связи с чем, в новом ГПК вместе с понятием «спора» введено и понятие «конфликта».

В соответствии с внесенными Законом Республики Казахстан от 31 октября 2015 года № 378-V ЗКР «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные

акты Республики Казахстан по вопросам совершенствования системы отправления правосудия» изменениями в п.4 ст.5 Закона «О медиации» установлено, что при проведении медиации стороны свободны в выборе вопросов для обсуждения вариантов взаимоприемлемого соглашения как предусмотренного законом, так и не предусмотренного законом, не нарушающего права и охраняемые законом интересы сторон и третьих лиц.

Согласно указанных изменений в п.3 и п.4 ст.9 Закона «О медиации», осуществлять деятельность медиатора на непрофессиональной основе могут судьи при проведении примирительных процедур в суде в соответствии с ГПК, а деятельность медиатора на профессиональной основе могут осуществлять также судьи в отставке.

Хочется отметить несколько неоспоримых преимуществ данного института и перспективы применения медиации в Казахстане.

Во-первых, повышается эффективность работы судебной системы Республики. Часть дел будет рассматриваться посредством медиации, суды будут существенно разгружены. Ожидается, что это положительно скажется на качестве и длительности рассмотрения дел в судах.

Во-вторых, медиация имеет явные преимущества в области решения споров. Более высока вероятность удовлетворения интересов сторон результатами рассмотрения спора. Это вызвано тем, что стороны являются активными участниками процесса принятия соглашения, а не сторонними наблюдателями, как в суде. К тому же, участники урегулирования спора посредством медиации могут вполне успешно сотрудничать в будущем, тогда как отношения между участниками судебного разбирательства часто бывают безнадежно испорчены. Несомненным плюсом также является и конфиденциальность процедуры медиации, тогда как судебные споры неизменно становятся достоянием общественности. Более того, дела, рассматриваемые с привлечением медиаторов, а не посредством обращения в суд, экономят массу времени и денег конфликтующим сторонам.

Классиком казахской литературы Абаем Кунанбаевым сказано о роли медиации в судебной практике так: «Бии (степные судьи) не должны непосредственно сами решать тяжбы. Я мыслю так. Ссорящиеся стороны выбирают себе по одному защитнику, к ним присоединяется посредник, и эти трое ведут конкретное дело. В случае, если дело не будет разрешено, на помощь им приходит один из биев, которого, скажем можно выбрать по жребию. Не решались ли таким бы способом многие споры нашей жизни?..»

მემორანდუმის ხელმოწერი ქვეყნების (ესტონეთის, მოლდოვის, პოლონეთის, საქართველოს, სომხეთის, უკრაინისა და ყაზახეთის) მოსამართლეთა ასოციაციების თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეთა ფოტოსურათები. 2017 წლის 28-29 აპრილი

Photos from the international conference of signatory countries of the memorandum of Associations of judges (Estonia, Moldova, Poland, Georgia, Armenia, Ukraine and Kazakhstan). 28-29 April 2017. Tbilisi, Georgia

www.coe.int

ევროვის საბგო არის ადამიანის
 უფლებათა მონინავე ტრგანიზაციის
 კონსინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწი-
 ფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28
 ევროვის კავშირის წევრისაა. ევროვის
 საბგოს ყველა წევრმა სახელმწიფოს
 ხელი შეაწერა ადამიანის უფლებათა
 ევროპულ კონვენციას –
 ხელშეკრულებას, რომელიც გარე-
 ნულია ადამიანის უფლებების
 დემოკრატიისა და კანონის უზენაესო-
 ბის დაცვასადა. ადამიანის უფლებათა
 ევროპული სასამართლო შედარხედვე-
 ლოს კონვენციის შესრულებას წევრ
 სახელმწიფოებში.

